

Львівський державний університет внутрішніх справ

Інформаційний бюлетень
з проблем діяльності підрозділів
Національної поліції

Львів
2026

УДК 351.74
І-74

Рекомендовано до друку та розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 24 червня 2026 року № 14)

Редакційна колегія:

СТРОЦЬКИЙ Руслан, кандидат юридичних наук, доцент (*голова редколегії*);
АНДРУСИШИН Роман, кандидат юридичних наук, доцент (*заступник голови редколегії*);
САВЧИН Галина, кандидат юридичних наук (*відповідальний секретар*).

Члени редколегії:

ФЕДЧАК Ігор, доктор юридичних наук, доцент; **ВЕРБИЦЬКИЙ Петро**, кандидат наук із соціальних комунікацій; **КРАСНИЦЬКИЙ Іван**, кандидат юридичних наук, професор; **КУЗЬО Любов**, кандидат психологічних наук, доцент; **БЛІХАР В'ячеслав**, доктор філософських наук, професор; **КОГУТ Ярослав**, кандидат юридичних наук, професор; **ФРАНЧУК Василь**, кандидат юридичних наук, доцент; **ТЬОРЛО Олена**, кандидат з фізичного виховання і спорту, доцент; **ЗАХАРОВА Олександра**, кандидат юридичних наук, доцент; **САМЧЕНКО Марта**, кандидат юридичних наук, доцент (за згодою); **БЕРЛІНЕЦЬ Іванна**, кандидат юридичних наук.

**Інформаційний бюлетень з проблем діяльності підрозділів Національ-
ної поліції / гол. ред. Р.Є. Строцький. Львів: Львівський державний
університет внутрішніх справ, 2026. 304 с.**

Висвітлено актуальні питання теорії та практики правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану та сучасних безпекових викликів. Представлено результати наукових досліджень, аналітичні матеріали, практичні рекомендації та узагальнення досвіду, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підрозділів Національної поліції України. Розглянуто проблеми професійної підготовки та післядипломної освіти поліцейських, впровадження тренінгових технологій, інформаційно-комунікаційних засобів і цифрових ресурсів в освітній процес. Розкрито питання розвитку кримінального аналізу як інструменту інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності та підтримки управлінських рішень. Вміщено блок матеріалів, присвячений удосконаленню законодавчого регулювання діяльності правоохоронних органів.

Для науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, працівників правоохоронних органів та всіх, хто цікавиться актуальними проблемами забезпечення правопорядку, громадської безпеки та розвитку правоохоронної системи України.

The article highlights current issues of the theory and practice of law enforcement activities under martial law and modern security challenges. The results of scientific research, analytical materials, practical recommendations and generalizations of experience aimed at increasing the efficiency of the activities of the National Police of Ukraine are presented. The problems of professional training and postgraduate education of police officers, the introduction of training technologies, information and communication tools and digital resources into the educational process are considered. The issues of developing criminal analysis as a tool for information support of law enforcement activities and support for management decisions are revealed. A block of materials is included dedicated to improving the legislative regulation of the activities of law enforcement agencies.

For scientific and pedagogical workers, higher education students, law enforcement officers and everyone who is interested in current problems of maintaining law and order, public safety and the development of the law enforcement system of Ukraine.

Відповідальність за достовірність фактів, статистичних даних, точність викладеного матеріалу покладається на авторів.

УДК 351.74

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП (<i>Савчин Г. Я.</i>)	6
Розділ 1. ДИНАМІКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
Андрусишин Р. М. КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	9
Бабяк Н. В., Гангур М. В. ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ	25
Волкова С. М. ЗАХИСТ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА: ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ	50
Газдайка-Василишин І. Б. ДО ПИТАННЯ ПРО МОМЕНТ ПОЧАТКУ ПЕРЕБІГУ СТРОКІВ ДАВНОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПІВУЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	64
Долинська М. С. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ДОПОМОГИ У ВИПАДКУ ЗАГИБЕЛІ (СМЕРТІ) ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ	75
Єсімов С. С. МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОМП'ЮТЕРНИМ АТАКАМ НА ІНФОРМАЦІЙНУ ІНФРАСТРУКТУРУ	90
Зачек О. І. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ OSINT ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	101
Краснощок А. В., Крушельницька К. О. ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ І ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ	110

Кучер В. О., Шишко В. В.	
ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРАВОМІРНОГО ВТРУЧАННЯ У ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ: МЕЖІ ТА ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ.....	122
Максимович Р. Л.	
ЗНАЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОЗНАК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	137
Савчин Г. Я.	
ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЧАСИ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ.....	151
Стахура І. Б., Городній М. М.	
ДО ПИТАННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	164
Ярема О. Г.	
АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	179
Розділ 2. НАУКОВИЙ СУПРОВІД ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	190
ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЗАУВАЖЕННЯ до проєкту Закону України «Про кримінальну розвідку»	190
ПРОПОЗИЦІЇ до законопроєкту «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»	197
ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЗАУВАЖЕННЯ до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність».....	201
Розділ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ	209
РЕЗОЛЮЦІЯ Міжнародної науково-практичної конференції «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки» (21 лютого 2025 року).....	209

РЕКОМЕНДАЦІЇ Всеукраїнського круглого столу «Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості» (14 березня 2025 року)	213
РЕКОМЕНДАЦІЇ круглого столу «Актуальні питання підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України» (11 квітня 2025 року)	218
РЕКОМЕНДАЦІЇ наукового семінару «Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період» (20 червня 2025 року)	220
РЕЗОЛЮЦІЯ X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Психологія особистості фахівця в умовах воєнного часу та поствоєнної реабілітації» (24 жовтня 2025 року)	224
РЕЗОЛЮЦІЯ Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та практика протидії злочинності в умовах правового режиму воєнного стану» (07 листопада 2025 року)	232
РЕЗОЛЮЦІЯ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Національна економіка в умовах війни: безпека та розвиток» (14 листопада 2025 року)	236
РЕКОМЕНДАЦІЇ регіонального круглого столу «Антикорупційна політика в системі МВС: вдалі практики та виклики сьогодення» (20 листопада 2025 року)	241

Розділ 4. ДИРЕКТИВА ЄВРОПАРЛАМЕНТУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

243

DIRECTIVE (EU) 2024/1712 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 amending Directive 2011/36/EU on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims.....	243
---	-----

ДИРЕКТИВА (ЄС) 2024/1712 Європейського Парламенту та Ради від 13 червня 2024 року про внесення змін до Директиви 2011/36/ЄС щодо запобігання та протидії торгівлі людьми, а також забезпечення захисту постраждалих	274
--	-----

ВСТУП

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується складними трансформаційними процесами, що відбуваються в умовах воєнного стану, соціально-економічних змін та посилення безпекових викликів. За таких обставин особливого значення набуває забезпечення належного функціонування правоохоронної системи, центральне місце в якій займає Національна поліція України. Ефективна діяльність її підрозділів є важливою передумовою підтримання правопорядку, захисту прав і свобод людини, протидії злочинності та гарантування публічної безпеки.

Повномасштабна збройна агресія проти України суттєво змінила умови виконання поліцейськими своїх службових обов'язків. Сьогодні підрозділи Національної поліції не лише здійснюють традиційні правоохоронні функції, а й виконують широкий спектр завдань, пов'язаних із реагуванням на воєнні загрози, забезпеченням безпеки населення в районах бойових дій та прифронтових територіях, проведенням евакуаційних заходів, документуванням воєнних злочинів, а також взаємодією з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони держави.

Щорічний інформаційний бюлетень «Проблеми діяльності підрозділів Національної поліції» має на меті висвітлення актуальних питань теорії та практики правоохоронної діяльності в сучасних умовах. Видання об'єднує результати наукових досліджень, аналітичні матеріали, узагальнення практичного досвіду та рекомендації фахівців, спрямовані на підвищення ефективності діяльності поліцейських підрозділів, удосконалення механізмів управління, професійної підготовки персоналу та розвитку системи правозастосування.

У розділі «Динаміка правоохоронної діяльності» висвітлено теоретико-аналітичний підхід до підготовки поліцейських, зокрема з використанням тренінгових техно-

логій, а також організацію післядипломної освіти поліцейських в період воєнного стану. Проаналізовано ефективність тренінгових технологій у формуванні ключових професійних компетентностей: застосування поліцейських заходів примусу й вогнепальної зброї, деескалації конфліктів, дотримання прав людини, стресостійкості та психологічної готовності.

Розглянуто впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, спеціалізованих освітніх платформ і цифрових навчальних ресурсів, що створюють можливості для гнучкої організації освітнього процесу та своєчасного реагування на зміни у правоохоронній сфері.

Акцентовано на післядипломній освіті поліцейських в умовах воєнного стану, яка має бути орієнтована не лише на підтримання професійної кваліфікації, а й на формування нових компетентностей, необхідних для ефективного виконання службових завдань в умовах воєнних загроз і трансформації безпекового середовища.

Здійснено дослідження поняття та ролі кримінального аналізу в діяльності Національної поліції України. Розглянуто сучасні методи та засоби збору, обробки й використання інформації у правоохоронній сфері. Особливу увагу приділено значенню кримінального аналізу як інструменту підтримки управлінських рішень, оптимізації оперативно-службової діяльності та підвищення результативності протидії кримінальним правопорушенням.

Проаналізовано законодавчу діяльність, зокрема, подано пропозиції та зауваження до проєктів законів України «Про кримінальну розвідку», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення прокурорського нагляду за дотриманням законності органами та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність».

До збірника включено частину резолюцій та рекомендацій науково-практичних заходів, адже загалом на базі Львівського державного університету внутрішніх справ упродовж 2025 року проведено 33 науково-практичні заходи різного рівня, серед яких міжнародні та всеукраїнські конференції, форуми, круглі столи й науково-практичні семінари, які об'єднали науковців, освітян, представників правоохоронних органів, органів державної влади та громадянського суспільства для спільного пошуку шляхів вирішення актуальних викликів сучасності.

Тематика наукових дискусій охоплювала широкий спектр питань, зокрема вдосконалення діяльності правоохоронних органів, забезпечення прав і свобод людини, протидію торгівлі людьми, розвиток демократичних інститутів та функціонування нашої держави в умовах воєнного стану й збройної агресії рф проти України. Результати проведених заходів висвітлено у збірниках наукових праць і тез доповідей, що має на меті сприяти подальшому розвитку наукових досліджень і впровадженню їхніх результатів у практичну діяльність.

Окрім цього, публікується неофіційний переклад ДИРЕКТИВА (ЄС) 2024/1712 Європейського Парламенту та Ради про внесення змін до Директиви 2011/36/ЄС щодо запобігання та протидії торгівлі людьми, а також забезпечення захисту постраждалих.

Висловлюємо щирю подяку всім авторам і фахівцям за співпрацю, науковий внесок та участь у підготовці цього випуску. Сподіваємося, що матеріали бюлетеня стануть корисним джерелом наукової та практичної інформації для всіх, хто бере участь у формуванні й реалізації сучасної безпекової політики держави.

Розділ 1

ДИНАМІКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Андрусишин Роман Миколайович,

кандидат юридичних наук, доцент,
заступник директора навчально-наукового інституту
з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
з освітньої та наукової діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID: ID 0000-0002-7791-1107

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті здійснено дослідження поняття та ролі кримінального аналізу в діяльності Національної поліції України. Проаналізовано сучасні методи та засоби збору, обробки й використання інформації у правоохоронній сфері. Встановлено, що розвиток цифрових технологій, інформаційних систем та електронних ресурсів зумовив суттєве збільшення обсягів даних, які можуть бути використані у процесі протидії злочинності. У зв'язку з цим особливого значення набуває комплексна аналітична обробка інформації, спрямована на підвищення ефективності правоохоронної діяльності та забезпечення належного рівня громадської безпеки.

У роботі наголошено, що в діяльності Національної поліції України активно впроваджуються сучасні аналітичні підходи, інноваційні методи прогнозування криміногенних процесів і

стратегічного планування. Особливу увагу приділено значенню кримінального аналізу як інструменту підтримки управлінських рішень, оптимізації оперативно-службової діяльності та підвищення результативності протидії кримінальним правопорушенням.

Підкреслено необхідність інтеграції кримінального аналізу у повсякденну діяльність підрозділів поліції з метою удосконалення стратегічного планування, своєчасного реагування на кримінальні загрози та підвищення ефективності превентивної діяльності. Крім того, у статті сформульовано пропозиції щодо подальшого розвитку та вдосконалення системи кримінального аналізу як одного з ключових інструментів забезпечення національної безпеки, громадського порядку та ефективної боротьби зі злочинністю в Україні.

У сучасних умовах підрозділи кримінального аналізу Національної поліції України активно використовують системи відеоспостереження та здійснюють постійну обробку значних масивів відеоінформації. Особливого значення відеоаналітика набула після початку повномасштабної збройної агресії проти України, що зумовило потребу в оперативному аналізі великих обсягів цифрових даних з метою забезпечення громадської безпеки, виявлення правопорушень, документування воєнних злочинів та встановлення осіб, причетних до їх вчинення.

Ключові слова: поліцейська діяльність, аналітична розвідка, інформаційна розвідка, кримінальний аналіз, Національна поліція.

Abstract. The article studies the concept and role of criminal analysis in the activities of the National Police of Ukraine. Modern methods and means of collecting, processing and using information in the law enforcement sphere are analyzed. It is established that the development of digital technologies, information systems and

electronic resources has led to a significant increase in the volume of data that can be used in the process of combating crime. In this regard, complex analytical processing of information is of particular importance, aimed at increasing the efficiency of law enforcement activities and ensuring an adequate level of public safety.

The paper emphasizes that modern analytical approaches, innovative methods of forecasting criminogenic processes and strategic planning are actively implemented in the activities of the National Police of Ukraine. Particular attention is paid to the importance of criminal analysis as a tool for supporting management decisions, optimizing operational and service activities and increasing the effectiveness of combating criminal offenses.

The author emphasizes the need to integrate criminal analysis into the daily activities of police units in order to improve strategic planning, timely response to criminal threats and increase the effectiveness of preventive activities. In addition, the article formulates proposals for further development and improvement of the criminal analysis system as one of the key tools for ensuring national security, public order and effective fight against crime in Ukraine.

In modern conditions, criminal analysis units of the National Police of Ukraine actively use video surveillance systems and carry out constant processing of significant amounts of video information. Video analytics has acquired particular importance after the start of full-scale armed aggression against Ukraine, which led to the need for operational analysis of large volumes of digital data in order to ensure public security, detect offenses, document war crimes and identify persons involved in their commission.

Keywords: *police activity, analytical intelligence, information intelligence, criminal analysis, National Police.*

Вступ. Актуальність дослідження кримінального аналізу в діяльності підрозділів правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, обумовлена сучасними тенденціями розвитку злочинності, яка набуває дедалі більш організованого, технологічного та транснаціонального характеру. Удосконалення цифрових технологій, активне використання мережевих ресурсів і новітніх засобів комунікації створюють нові можливості для вчинення кримінальних правопорушень, що, своєю чергою, вимагає від правоохоронних органів застосування сучасних аналітичних підходів та методів протидії злочинності.

Важливе місце у цьому процесі посідає кримінальний аналіз, який виступає ефективним інструментом інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності. Його використання дозволяє здійснювати систематизацію, зіставлення та оцінку інформації, отриманої з різних джерел, виявляти взаємозв'язки між окремими подіями, прогнозувати тенденції розвитку злочинності та встановлювати осіб, причетних до вчинення кримінальних правопорушень [1, с. 353].

Особливого значення кримінальний аналіз набуває в умовах зростання кількості злочинів, пов'язаних із використанням інформаційних технологій, організованою злочинністю та міжнародними кримінальними мережами. Ефективне застосування аналітичних методів у діяльності правоохоронних органів сприяє підвищенню результативності розслідування злочинів, оптимізації управлінських рішень, запобіганню кримінальним правопорушенням та загальному зміцненню рівня громадської безпеки і правопорядку в державі [1, с. 353].

Отже, удосконалення та подальший розвиток методів кримінального аналізу у діяльності Національна поліція

України є одним із ключових напрямів підвищення ефективності правоохоронної діяльності та забезпечення належного рівня правопорядку в сучасних умовах. З огляду на трансформацію злочинності, поширення організованих і високотехнологічних форм кримінальних правопорушень, застосування сучасних аналітичних інструментів стає необхідною складовою діяльності правоохоронних органів.

Метою статті є дослідження теоретичних та методологічних засад використання кримінального аналізу підрозділами Національної поліції України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти досліджуваної проблематики розглядалися рядом вітчизняних науковців, таких як: В. Андрушко, В. Баратюк, О. Березенський, О. Виноградов, Л. Герасименко, Г. Горбенко, С. Демидюк, О. Заєць, К. Ісмайлов, М. Корнієнко, М. Карчевський, О. Користін, Ю. Крутік, А. Мовчан, В. Некрасов, Н. Свиридюк, І. Федчак, Г. Форос, А. Ханькевич, В. Шендрик та інші.

Результати. Традиційна модель поліцейської діяльності тривалий час залишається найбільш поширеним та усталеним підходом до організації правоохоронної роботи. Її сутність полягає переважно у реагуванні на вже вчинені правопорушення та звернення громадян щодо надання поліцейських послуг. Для такої моделі властивим є реактивний характер діяльності, за якого основна увага зосереджується на прийнятті заяв і повідомлень, реагуванні на виклики, патрулюванні громадських місць та забезпеченні видимої присутності поліції у публічному просторі [2, с. 53].

У сучасних умовах діяльність підрозділів Національної поліції України супроводжується використанням значної кількості методів і засобів збору інформації. Розвиток цифрових технологій, інформаційних систем та електронних ресурсів спричинив стрімке зростання обсягів даних, які

можуть використовуватись у правоохоронній діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність комплексної аналітичної обробки отриманої інформації з метою підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та забезпечення належного рівня громадської безпеки [3, с. 399].

Сучасний інформаційний простір містить великі масиви різномірних даних, отриманих як із відкритих джерел, так і за допомогою спеціалізованих технічних засобів. Ефективне опрацювання такої інформації потребує застосування сучасних методологічних підходів, аналітичних інструментів та цифрових технологій. Саме тому кримінальний аналіз виступає одним із ключових механізмів систематизації, оцінки та інтерпретації інформації, що використовується в діяльності правоохоронних органів.

Модель правоохоронної діяльності, заснована на аналітичній розвідці, передбачає використання статистичних даних, аналітичних досліджень, спеціалізованих програмних засобів і сучасних методик прогнозування. Такий підхід дозволяє здійснювати оцінку криміногенної ситуації, виявляти тенденції розвитку злочинності, прогнозувати потенційні загрози та розробляти ефективні заходи щодо їх нейтралізації.

Застосування аналітично орієнтованої моделі правоохоронної діяльності відкриває нові можливості для вдосконалення національної системи забезпечення правопорядку, підвищення ефективності збору й аналізу інформації та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому процесі кримінальний аналіз відіграє центральну роль, оскільки саме він забезпечує перетворення великих обсягів інформації на практично значущі аналітичні продукти, необхідні для ефективної діяльності правоохоронних органів [3, с. 399].

З правової точки зору основу здійснення кримінального аналізу в діяльності Національної поліції України становить система нормативно-правових актів, які регулюють правоохоронну, інформаційно-аналітичну та оперативно-розшукову діяльність. До таких актів насамперед належать Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, а також закони України «Про Національну поліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про державну таємницю», «Про захист персональних даних», «Про інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про науково-технічну інформацію» та інші нормативні акти, що визначають порядок роботи з інформацією та використання сучасних інформаційних технологій.

Зокрема, відповідно до положень пункту 18 частини 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи Національної поліції України наділені правом створювати та використовувати автоматизовані інформаційні системи у процесі здійснення своєї діяльності. Таке нормативне закріплення створює правові передумови для застосування сучасних інформаційно-аналітичних інструментів та цифрових технологій у сфері кримінального аналізу [4].

Водночас нормативно-правове регулювання кримінального аналізу має комплексний і специфічний характер. Кримінальний аналіз поєднує у собі елементи аналітичної діяльності, інформатизації, інформаційної безпеки та оперативно-розшукової роботи, трансформуючи їх у систему отримання, обробки та оцінки інформації з метою формування аналітичного продукту, необхідного для прийняття управлінських і процесуальних рішень.

З огляду на складність та багатогранність цієї сфери, чинне законодавство України лише частково врегульовує

питання організації та здійснення кримінального аналізу. Саме тому подальший розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності потребує вдосконалення нормативно-правової бази, зокрема шляхом більш чіткого визначення терміну кримінального аналізу, порядку використання аналітичних систем, гарантій захисту інформації та меж застосування аналітичних методів у діяльності правоохоронних органів.

У межах традиційного підходу кримінальний аналіз використовується переважно для розкриття вже вчинених кримінальних правопорушень, встановлення осіб, причетних до злочинної діяльності, а також систематизації інформації щодо подій, які мали місце в минулому. Тобто аналітична діяльність у такій моделі здебільшого має допоміжний та ретроспективний характер [2, с. 53].

Разом із тим сучасний етап розвитку правоохоронної системи характеризується суттєвими трансформаціями як в організаційній структурі правоохоронних органів, так і в підходах до здійснення поліцейської діяльності. Зростання рівня організованої, транснаціональної та кіберзлочинності, а також активний розвиток інформаційних технологій обумовлюють необхідність переходу від суто реактивної моделі до проактивних форм правоохоронної діяльності.

У зв'язку з цим у діяльність Національної поліції України активно впроваджуються сучасні аналітичні підходи, нові методи прогнозування криміногенних процесів та стратегічного планування. Особлива увага приділяється розробленню довгострокових і короткострокових стратегій протидії злочинності, орієнтованих не лише на реагування на правопорушення, а й на їх попередження, мінімізацію ризиків та підвищення ефективності управлінських рішень у сфері забезпечення громадської безпеки [2, с. 53].

Кримінальний аналіз у діяльності поліції виконує важливу інформаційно-аналітичну функцію, спрямовану на підвищення результативності розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, а також забезпечення громадської безпеки. Його сутність полягає у використанні комплексу методів і засобів, за допомогою яких здійснюється збирання, систематизація, оцінка, обробка та інтерпретація інформації, необхідної для виявлення закономірностей злочинної діяльності, встановлення осіб, причетних до вчинення злочинів, прогнозування криміногенних ризиків і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Ефективне застосування кримінального аналізу сприяє не лише оперативному розкриттю злочинів, а й запобіганню кримінальним правопорушенням, оптимізації діяльності правоохоронних підрозділів та зміцненню системи громадської безпеки загалом.

На сучасному етапі розвитку кримінального аналізу в діяльності Національної поліції важливу роль відіграє Консультативна місія Європейського Союзу в Україні (КМЕС), яка активно підтримує впровадження в Національній поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою (Intelligence-Led Policing (ILP)). За своєю суттю модель ILP є однією із моделей поліцейської діяльності, відповідно до якої оперативно-аналітична інформація (intelligence) слугує основою для проведення розслідувань. Зазначена модель дозволяє суттєво оптимізувати витрати, якісно знизити рівень злочинності та забезпечити безпеку працівників Національної поліції [5, с. 435]. Зазначені ідеї та стандарти реалізації кримінального аналізу впроваджуються Департаментом кримінального аналізу Національної поліції України, який є функціонує відповідно до наказу Національної поліції України від 29.12.2019 № 1354 «Про затвердження Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції

України». Департамент кримінального аналізу Національної поліції України розробляє, впроваджує та застосовує нові методи та напрями здійснення кримінального аналізу, спрямовані на підвищення ефективності протидії злочинності та є уповноваженим структурним підрозділом Національної поліції України з проведення, організації та координації інформаційно-пошукової та аналітичної роботи, спрямованої на збір, оцінку та реалізацію інформації, у тому числі інформації з обмеженим доступом, шляхом надання її уповноваженим органам (підрозділам) для вжиття заходів відповідно до їх компетенції, оцінювання ризиків, а також використання її для забезпечення виконання функцій, покладених на поліцію [6].

У сучасних умовах підрозділи кримінального аналізу Національної поліції України активно застосовують системи відеоспостереження та здійснюють щоденну обробку значних масивів відеоінформації. Особливої актуальності використання відеоаналітики набуло після початку повномасштабної збройної агресії проти України, що зумовило необхідність оперативного аналізу великих обсягів цифрових даних для забезпечення безпеки та документування кримінальних правопорушень [7, с. 170].

Основними завданнями департаменту кримінального аналізу є:

1. Організація та здійснення інформаційно-аналітичної діяльності для реалізації повноважень поліції.

2. Визначення стратегічних напрямів роботи, шляхів розвитку кримінального аналізу в діяльності органів та підрозділів поліції.

3. Забезпечення взаємодії та координації діяльності органів (підрозділів) поліції у сфері кримінального аналізу, а також збір, оброблення, узагальнення та аналіз інформації з метою протидії злочинності.

4. Забезпечення формування та підтримка функціонування автоматизованих інформаційних систем, що утворюються в процесі здійснення оперативно-розшукової та аналітичної діяльності.

5. У межах компетенції, відповідно до вимог міжнародного та вітчизняного законодавства, участь у здійсненні інформаційної взаємодії з правоохоронними органами іноземних держав та міжнародними організаціями [6].

Серед практичних інструментів, які використовуються Департаментом кримінального аналізу, важливе місце займають різні види аналітичної діяльності. Зокрема, до них належать оперативний аналіз, що охоплює дослідження телефонних з'єднань, аналіз діяльності злочинних угруповань, кримінальних проваджень і проведення порівняльного аналізу. Не менш важливим є тактичний аналіз, який включає дослідження кримінальних тенденцій, геопросторовий аналіз, виявлення місць концентрації злочинності, часовий аналіз, МО-аналіз, створення кримінальних моделей, а також профілювання підозрюваних і потерпілих.

Окремим напрямом виступає стратегічний аналіз, у межах якого застосовуються SWOT-аналіз, PEST-аналіз, аналіз тенденцій злочинності, географічне профілювання та дослідження моделей кримінальної поведінки. Водночас значного поширення набуває аналіз інформації з відкритих джерел (OSINT), а також комплексний аналіз даних, отриманих із різних інформаційних ресурсів (Multi-Source Analysis). Для реалізації зазначених напрямів використовуються сучасні програмно-аналітичні комплекси, спеціалізоване програмне забезпечення та інтегровані інформаційні системи [8, с. 18].

Важливу роль у кримінальному аналізі відіграє побудова аналітичних схем, які дають змогу встановити структуру та ієрархію злочинних організацій, визначити ключових учасників та осіб, що координують злочинну діяльність. З цією

метою аналітики активно застосовують методи соціального мережевого аналізу, що дозволяє досліджувати взаємозв'язки між учасниками кримінальних угруповань, виявляти основні канали комунікації та ключові вузли злочинної мережі. Це, у свою чергу, підвищує ефективність планування оперативних заходів і сприяє результативному викриттю правопорушників [3, с. 401].

Сучасні аналітичні технології також забезпечують можливість інтеграції інформації з різних джерел, що значно підвищує достовірність і точність отриманих висновків. Використання технологій Big Data дає змогу виявляти приховані закономірності та тенденції у кримінальному середовищі, які складно встановити за допомогою традиційних методів аналізу. Крім того, результати кримінального аналізу активно використовуються для прогнозування можливих злочинів та розроблення превентивних заходів, що дозволяє правоохоронним органам більш раціонально розподіляти ресурси й концентрувати увагу на найбільш криміногенно вразливих територіях.

Отже, кримінальний аналіз сьогодні є одним із ключових елементів сучасної правоохоронної діяльності, оскільки сприяє підвищенню ефективності протидії злочинності, забезпеченню громадської безпеки та вдосконаленню діяльності правоохоронних органів загалом.

У діяльності підрозділів кримінального аналізу важливе місце посідають обробка та дослідження великих масивів відеоматеріалів, геопросторовий аналіз, встановлення маршрутів пересування осіб і транспортних засобів, у тому числі військової техніки противника, а також ідентифікація осіб, причетних до вчинення воєнних злочинів, диверсійної діяльності та мародерства. Крім того, аналітики здійснюють покращення якості відео- та фотоматеріалів, а також виявлення і спростування дезінформаційних повідомлень,

спрямованих на дестабілізацію суспільної ситуації та поширення панічних настроїв.

Зростання обсягів інформації, що підлягає аналізу, суттєво посилило навантаження на аналітичні підрозділи. Значне збільшення кількості відеоматеріалів, які надходять для обробки, сприяло активному розвитку відеоаналітичного напрямку діяльності. У зв'язку з цим у структурі Департаменту кримінального аналізу було створено спеціалізований підрозділ відеоаналітичних досліджень, діяльність якого спрямована на здійснення комплексного аналізу відеоданих, розпізнавання осіб та об'єктів, встановлення маршрутів пересування, підвищення якості зображень і візуалізацію отриманих результатів для подальшого використання у правоохоронній діяльності [9].

Для ефективної обробки великих обсягів інформації використовуються сучасні програмно-аналітичні платформи, що забезпечують автоматизовану індексацію та класифікацію відеоматеріалів за визначеними категоріями об'єктів. Це дозволяє значно оптимізувати процес аналізу та підвищити результативність аналітичної роботи.

Водночас важливим напрямом діяльності підрозділів кримінального аналізу є здійснення OSINT-аналізу, спрямованого на моніторинг відкритих джерел інформації, виявлення суспільно резонансних публікацій та встановлення осіб, причетних до їх поширення. Завдяки використанню інтегрованих систем відеоспостереження, сучасних інформаційних ресурсів і професійних навичок аналітиків забезпечується можливість комплексного аналізу пересування осіб, транспортних засобів та інших об'єктів на всій території України [7, с. 170].

Організація діяльності поліції, що функціонує на засадах розвідувально-аналітичного підходу, ґрунтується на широкому застосуванні результатів кримінального аналізу під час

формування стратегічних і тактичних рішень. На відміну від традиційної моделі правоохоронної діяльності, яка переважно має реактивний характер та спрямована на реагування після вчинення правопорушення, сучасний підхід орієнтований на випередження кримінальних загроз. Це досягається шляхом системного дослідження тенденцій, закономірностей і процесів, що відбуваються у кримінальному середовищі.

Використання проактивних методів дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики, прогнозувати розвиток криміногенної ситуації та вживати превентивні заходи для мінімізації або недопущення негативних наслідків злочинної діяльності. Такий підхід сприяє більш ефективному використанню ресурсів правоохоронних органів та підвищує результативність боротьби зі злочинністю.

Водночас важливе значення має взаємодія між працівниками оперативних підрозділів і кримінальними аналітиками, яка здебільшого реалізується у межах кримінального розвідувального аналізу. Ефективність такої співпраці забезпечується належним обміном інформацією, координацією дій та спільним опрацюванням аналітичних матеріалів. Значну роль у цьому процесі відіграє впровадження спеціалізації за окремими напрямками діяльності, що дозволяє здійснювати більш якісний та цілеспрямований аналіз інформації відповідно до потреб оперативно-службової діяльності правоохоронних органів [10].

Висновки. Кримінальний аналіз у діяльності підрозділів Національної поліції України посідає важливе місце у системі протидії злочинності та забезпечення правопорядку. Його значення полягає у можливості своєчасного виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень шляхом комплексного опрацювання інформації, встановлення взаємозв'язків між окремими даними та прогнозування подальшого розвитку криміногенної ситуації. У сучасних

умовах кримінальний аналіз виступає не лише допоміжним елементом оперативно-розшукової та слідчої діяльності, а й одним із ключових інструментів прийняття управлінських рішень у сфері правоохоронної діяльності.

Сутність кримінального аналізу полягає у здійсненні спеціалізованої інформаційно-аналітичної діяльності, спрямованої на виявлення та встановлення внутрішніх зв'язків між відомостями, що стосуються злочинної діяльності, а також іншими даними, отриманими з різноманітних джерел інформації. Опрацювання таких даних дозволяє формувати аналітичні продукти, необхідні для ефективного ведення оперативно-розшукової, слідчої та превентивної діяльності правоохоронних органів [11, с. 64].

Водночас важливим напрямом удосконалення цієї сфери є нормативне закріплення поняття кримінального аналізу на законодавчому рівні та внесення відповідних змін до внутрішніх нормативних актів Національної поліції України. Це сприятиме уніфікації підходів до організації аналітичної діяльності та підвищенню ефективності використання сучасних аналітичних інструментів у правоохоронній практиці. Не менш важливе значення має належна професійна підготовка фахівців у сфері кримінального аналізу, оскільки саме від рівня їх компетентності залежить якість обробки інформації, достовірність аналітичних висновків та результативність практичного застосування отриманих даних у діяльності правоохоронних органів.

Список використаних джерел

1. Різванов В. С., Свистун І. Г., Копилов В. Е. Кримінальний аналіз: сутність та аналітичні основи. *UNIVERSUM*. 2025. № 27. С. 352–359.
2. Користін О., Федчак І., Бурангулов В. Кримінальний аналіз у сучасних моделях поліцейської діяльності та новітній концепт на основі аналітичної розвідки. *Реалізація філософії «Intelligence-led*

Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України : монографія / О. Користін, Д. Швець, Б. Бутко, Б. Денисенко та ін.; за заг. ред. О. Користіна. Київ : ВАІТЕ, 2024. С. 53–67. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-5>.

3. Корнієнко М. В. Кримінальний аналіз у діяльності Національної поліції України. *Право і суспільство*. 2024. № 1. Т. 2. С. 397–402. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.2.60>.

4. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

5. Carter J. G., Phillips S. W., Gayadeen S. M. Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of LooseCoupling Theory. *Journal of Criminal Justice*. 2014. № 42. P. 433–442.

6. Департамент кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції) / Офіційний веб-сайт Національної поліції України. URL: <https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi/departament-kriminalnogo-analizu>.

7. Бутко Р., Сальніков І., Петров В., Сивун А., Шишкін І. Розвиток системи кримінального аналізу в діяльності Національної поліції України в сучасних умовах. *Реалізація філософії «Intelligenceled Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України* : монографія / О. Користін, Д. Швець, Б. Бутко, Б. Денисенко та ін.; за заг. ред. О. Користіна. Київ : ВАІТЕ, 2024. С. 169–178. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-15>.

8. Мовчан А. В. Актуальні проблеми впровадження в органах Національної поліції України моделі поліцейської діяльності, керованої аналітикою. *Соціально-правові студії*. 2018. Вип. 1. С. 17–22.

9. Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції України від 26.05.2021 р. № 6516/01/33-2021.

10. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 256 с.

11. Копилов Е. В., Попович О. О., Журба М. В. Джерела інформації, які використовуються під час кримінального аналізу. *Colloquium-journal*. 2023. № 29 (188). С. 62–64.

Бабяк Наталія Василівна,
кандидат юридичних наук,
начальник циклу загальнопрофесійної підготовки
Центру спеціальної професійної підготовки
«Академія поліції» Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

Гангур Мар'яна Вікторівна,
начальник циклу професійно-теоретичної підготовки
центру спеціальної професійної підготовки
«Академія поліції» Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Анотація. У статті здійснено комплексний теоретико-аналітичний виклад проблеми використання тренінгових технологій у підготовці поліцейських в умовах реформи Національної поліції, воєнного стану та євроінтеграції України. Розмежовано суміжні поняття «навчання», «підготовка», «тренування» і «тренінг», визначено тренінгову технологію як цілісну педагогічну систему з власною архітектурою (мета, зміст, методи, форми, засоби, оцінювання) і триетапною структурою тренінгу (брифінг, виконання, дебрифінг). Систематизовано психолого-педагогічні засади тренінгових технологій з опорою на цикл досвідного навчання Д. Колба, андрагогічні принципи М. Ноулза, компетентнісний підхід і теорію перенесення навичок (*training transfer*). Побудовано типологію тренінгових технологій, що охоплює сценарне (*scenario-based*) і наближене до реальності (*reality-based*) навчання, рольові ігри, кейс-метод, симуляційні технології, VR/AR-симулятори, інтерактивні стрілецькі тренажери та *judgment training*. Проаналізовано ефективність тренінгових

технологій у формуванні ключових професійних компетентностей: застосування поліцейських заходів примусу й вогнепальної зброї, деескалації конфліктів, дотримання прав людини, стресостійкості та психологічної готовності. На матеріалах рандомізованого контрольованого експерименту ICAT у Луїсвіллі, нідерландських VR-досліджень і німецьких спостережних робіт показано, що структуровані деескалаційні програми спричиняють вимірювану редукцію випадків застосування сили й травмування, а VR-симуляції забезпечують співмірний з реальним полігоном рівень сприйнятого стресу. Узагальнено зарубіжний досвід CEPOL, FLETC, OSCE/ODIHR, німецько-нідерландської школи, з'ясовано стан і нормативні підстави українського контексту. Розкрито роль EUAM Ukraine, EUROGENDFOR і CEPOL у точкових інтервенціях підтримки підготовки поліцейських в Україні. Сформульовано перспективні напрями модернізації системи підготовки: затвердження національної рамки компетенцій, обов'язковий структурований дебрифінг, акредитацію тренінгових центрів, сертифікацію тренерів, впровадження системи вимірювання перенесення навичок та інтеграцію циклу Колба і нелінійної педагогіки у всі форми службової підготовки.

Ключові слова: тренінгові технології; підготовка поліцейських; сценарне навчання; симуляційні технології; деескалація; компетентнісний підхід; перенесення навичок; реформа Національної поліції.

Abstract. The article presents a comprehensive theoretical and analytical examination of the use of training technologies in police preparation under the conditions of the National Police reform, martial law, and Ukraine's European integration. The authors delineate the adjacent concepts of «education», «preparation», «drilling», and «training», and define a training technology as an integrated pedagogical system with its own architecture (purpose,

content, methods, forms, means, evaluation) and a three-stage structure of each training (briefing, execution, debriefing). The psychological and pedagogical foundations of training technologies are systematized with reference to D. Kolb's experiential learning cycle, M. Knowles's andragogical principles, the competence-based approach, and the theory of training transfer. The article constructs a typology of training technologies that encompasses scenario-based and reality-based training, role-play, the case method, simulation technologies, VR/AR simulators, interactive shooting trainers, and judgment training. It analyzes the effectiveness of training technologies in shaping key professional competencies: police use of force and firearms, conflict de-escalation, human rights compliance, and stress resilience and psychological readiness. Drawing on the ICAT randomized controlled experiment in Louisville, Dutch VR studies, and German observational research, the paper demonstrates that structured de-escalation programs produce measurable reductions in use-of-force incidents and injuries, while VR simulations achieve perceived stress comparable to live-action training. The article generalizes the international experience of CEPOL, FLETC, OSCE/ODIHR, and the German-Dutch school of police pedagogy, and clarifies the state and regulatory framework of the Ukrainian context. The role of EUAM Ukraine, EUROGENDFOR, and CEPOL in targeted interventions supporting Ukrainian police training is examined. Prospective directions for modernizing the preparation system are formulated: a national police competency framework, mandatory structured debriefing, accreditation of training centers, certification of trainers, implementation of training transfer measurement, and the integration of Kolb's cycle and nonlinear pedagogy into all forms of police service training.

Keywords: training technologies; police preparation; scenario-based training; simulation technologies; de-escalation; competence-based approach; training transfer; National Police reform.

Вступ. Реформа Національної поліції України, що бере свій початок від ухвалення Закону «Про Національну поліцію» [23], відкрила новий етап у професійній підготовці правоохоронців, на якому центр ваги поступово зміщується від лекційно-семінарських форм навчання до тренінгових технологій як систематизованої практики формування поведінкових навичок. Воєнний стан і завдання євроінтеграції загострили цю потребу до тієї міри, коли вже не вистачає декларативного знання норми, оскільки поліцейський сьогодні діє у середовищі, насиченому правовою невизначеністю, психологічним тиском і фізичною небезпекою, де миттєве правомірне рішення вимагає не пригадування статті закону, а сформованої процедурної здатності правомірно застосувати силу, грамотно деескалувати конфлікт і зберегти права людини в умовах кризи. Тренінгова технологія належить до того класу педагогічних форм, у яких педагогіка наближається до своєї телеологічної межі: вона ставить за мету не передати знання як ціль, а сформувати здатність діяти у ситуаціях, де знання вже не встигає за подіями. Якщо припустити, що сенс підготовки поліцейського полягає у забезпеченні правомірного й ефективного рішення в моментах граничної невизначеності, то традиційна лекція як форма передачі тексту виявляється онтологічно невідповідною своєму завданню, оскільки звертається до раціональної свідомості, тоді як службова дія розгортається у тілі, у часі і у стресі.

Розрив між нормативною рамкою і реальною дидактикою системи МВС утворює простір, у якому традиційна лекція виявляється методологічно недостатньою, а імпорт зарубіжних практик без адаптації приховує власні ризики некритичного запозичення. Емпірична доказова база свідчить, що сценарне навчання, симуляційні технології віртуальної реальності та структуровані деескалаційні програми здатні

забезпечити вимірюваний редуційний ефект у застосуванні сили й травмуванні цивільних та поліцейських, водночас зростання популярності VR-симуляторів та інтерактивних тренажерів ризиковано зміщує фокус зі змістового судження на технічне виконання і потребує методологічно зваженого впровадження. Подвійний рух між обіцянкою технології й небезпекою її надмірної автономізації від педагогічного смислу задає головну напругу сучасної дискусії про підготовку поліцейських, у межах якої будь-яке нове інструментальне рішення доводиться випробовувати на здатність зберігати рефлексивну глибину дидактичного акту. В українських ЗВО зі специфічними умовами навчання дидактична компетентність викладачів залишається нерівномірною, ресурси сконцентровані у кількох установах, а війна одночасно загострила потребу в нових компетенціях і зруйнувала частину інфраструктури, що перетворює завдання модернізації підготовки на одночасний виклик архітектури, методології та інфраструктури.

Окреслений контекст робить теоретичне осмислення тренінгових технологій як цілісної педагогічної системи, систематизацію зарубіжного досвіду й аналіз українських перспектив завданням не лише академічно-описового, а й безпосередньо прикладного значення, оскільки без концептуальної рамки будь-яка модернізація ризикує перетворитися на хаотичне накопичення нових форматів без зміни смислового ядра підготовки.

Матеріали та методи. Сучасний науковий ландшафт досліджень поліцейської підготовки розгортається довкола двох тематичних центрів, які утворюють своєрідну координатну сітку для будь-якої спроби теоретичного осмислення тренінгових технологій. Перший центр зосереджується на доказовій базі ефективності методик, натомість другий обертається довкола психолого-педагогічних засад їхнього

дизайну, причому між цими полюсами триває постійний обмін, у якому емпіричні результати потребують теоретичної інтерпретації, а теоретичні моделі вимагають емпіричної перевірки.

Сучасна доказова база ефективності деескалаційних і сценарних програм формується насамперед роботами групи R. S. Engel, чий рандомізований контрольований експеримент у «Criminology & Public Policy» довів, що структуроване деескалаційне навчання ICAT у Луїсвільському департаменті спричинило статистично значущу редукцію застосування сили й травм цивільних і поліцейських [3]. Та сама дослідницька група у «Police Quarterly» окремо проаналізувала чинники прийняття деескалаційних програм лінійним керівництвом і продемонструвала, що ставлення сержантів і керівників першого рівня виконує функцію критичного модератора реалістичної імплементації [4]. Огляд C. Bennell і співавторів у «Policing: An International Journal» систематизував двадцять обіцяючих практик деескалації та застосування сили й водночас застеріг від некритичного узагальнення позитивних результатів через гетерогенність дослідницьких підходів [1]. Спільна риса цих робіт полягає у тому, що вони переводять дискусію про підготовку поліцейських з поля декларацій у поле верифікованих метрик, де ефективність вимірюється не годинами навчання, а зафіксованою зміною поведінки.

Інший центр досліджень утворюють публікації, присвячені психолого-педагогічним засадам тренінгу та архітектурі поліцейського навчання, і ця лінія сьогодні переживає період активної концептуалізації. Дослідження P. M. Di Nota та J.-M. Huhta у «Frontiers in Psychology» переконливо показало, що складні моторні навички поліцейських формуються лише через достатню кількість якісних повторень у репрезентативних ситуаціях, тоді як блокова муштра на статичній мішені продукує ілюзію компетентності, нестійку під стресом [2].

Спостережене дослідження М. S. Staller і колег у «European Journal for Security Research» зафіксувало надмірну частку пасивного часу курсантів у німецькій системі підготовки [10], а їхня публікація у «Frontiers in Education» розгорнула концепцію (Non-)learning to police як фреймворк для розуміння поліцейського навчання у його соціально-практичному вимірі [11]. Альтернативний педагогічний напрям задає робота S. Koerner і М. S. Staller у «Policing: A Journal of Policy and Practice», що обґрунтовує нелінійну педагогіку та експертно-орієнтований дизайн як відповідь на дидактичні виклики конфліктного навчання [7], натомість їхня публікація у «Frontiers in Education» презентує результати інтерв'ю з німецькими інструкторами і виявляє суттєві зміни у сприйнятті новобранців [8]. Емпіричне дослідження М. S. Staller і колег у «International Journal of Police Science and Management» оцінює сприйняття курсантами перенесення навичок із навчання у службову діяльність [12]. Сукупно німецько-нідерландська школа поліцейської педагогіки сформувала самостійну дослідницьку традицію, що поєднує феноменологічну точність опису з критичним переосмисленням компетенційно-чек-листових моделей.

Окрему лінію формують публікації про віртуальну реальність і симуляційні технології, що становлять найдинамічніший сегмент сучасних досліджень. Дослідження L. Kleygrewе з колегами у «Police Practice and Research» провело зіставлення відповідей 237 нідерландських поліцейських у VR і реальному полігонному тренінгу й продемонструвало співмірність сприйнятого стресу та вищу інвестовану ментальну напругу у VR-сценаріях [5]. У «Multimodal Technologies and Interaction» та сама група оприлюднила досвід проєкту SHOTPROS Horizon 2020 з принципами інтеграції VR у поточну систему підготовки [6]. Окреме дослідження у «Policing:

A Journal of Policy and Practice» зіставило VR-формат і live-action сценарне навчання для відпрацювання деескалації криз психічного здоров'я [9]. Дослідження D. Wallace і колег у «Frontiers in Education» простежило перехід британської поліції на сценарне навчання особистої безпеки і виявило «дилеми практики», що уповільнюють реформу [13]. Систематичний огляд J. Soares і колег у «Journal of Police and Criminal Psychology» констатував неоднозначність ефектів програм резилентності через слабкість дослідницького дизайну [14]. Концептуальну рамку Living Labs як каталізаторів досвідного навчання у правоохоронній підготовці розгортає дослідження проєкту TENACIT у «Frontiers in Sociology» [15]. Якщо припустити, що віртуальна реальність є не просто новим інструментом, а новим середовищем, у якому переосмислюються звичні дидактичні категорії присутності, ризику й часу, то критичний аналіз її обмежень виявляється таким же важливим, як і кваліфікація її переваг.

В україномовному науковому полі тематика тренінгових технологій розгалужена менше, проте розвивається стрімко, виходячи на той рівень, де теоретична традиція починає тримати самостійний внутрішній діалог. Праця М. М. Перепелиці у журналі «Право і безпека» окреслила тренінгові технології як засіб формування професійної ідентичності поліцейського протягом професіогенезу і тим самим задала поняттєву рамку для подальших розвідок [26]. У збірнику ХНУВС Д. В. Швець систематизував європейські підходи до організації поліцейської освіти й тенденції її розвитку і показав вектор адаптації українських ЗВО МВС до європейських стандартів [27]. У Науковому віснику Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ О. Бойко і А. Мельник розкрили можливості сучасних технологій у тактико-спеціальній підготовці поліцейських в умовах воєнного стану і виокремили інтеграцію безпілотних

літальних апаратів та симуляційних модулів як ключовий напрям [25]. У виданні «Економіка, управління та адміністрування» О. І. Степченко і Л. М. Косенко розглянули психологічну підготовку та підтримку співробітників правоохоронних органів в умовах гібридної війни як інтегровану модель, що поєднує сценарну дидактику зі стрес-інокуляцією [28]. Сукупно ці роботи створюють вихідну теоретико-практичну платформу, на якій можна вибудовувати власну українську модель тренінгової підготовки поліцейських.

Мета дослідження полягає у комплексному теоретико-аналітичному викладі проблеми використання тренінгових технологій у підготовці поліцейських, що передбачає кілька взаємопов'язаних завдань. Передусім ідеться про розмежування поняттєвого апарату, окреслення тренінгової технології як цілісної педагогічної системи та її відмежування від суміжних понять навчання, підготовки і тренування. Поряд із цим необхідно систематизувати психолого-педагогічні засади тренінгових технологій з опорою на цикл досвідного навчання, андрагогічні принципи, компетентнісний підхід і теорію перенесення навичок, оскільки без такої систематизації будь-яка типологія залишається сумою інструментів без власної смислової архітектури. Третій рівень аналізу складає побудова типології тренінгових технологій та оцінка їхньої ефективності у відпрацюванні ключових професійних компетентностей поліцейського, що дозволяє пов'язати дидактичну форму з предметним змістом професії. Завершальне завдання охоплює узагальнення зарубіжного досвіду, окреслення стану й нормативних підстав українського контексту та формулювання перспективних напрямів модернізації системи підготовки в умовах воєнного стану та євроінтеграції.

Результати. Розмежування понять «навчання», «підготовка», «тренування» і «тренінг» має не лише термінологічне, але й операційне значення для проектування освітніх програм закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання Міністерства внутрішніх справ. Навчання трактуємо як цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів освіти, спрямований на формування системи знань, умінь і цінностей, що становить найширшу категорію, яка охоплює когнітивний, афективний і поведінковий виміри. Підготовку поліцейського нормативно визначає Закон України «Про Національну поліцію» як комплекс заходів первинної професійної підготовки, навчання у ЗВО зі специфічними умовами, післядипломної освіти й службової підготовки, де предметом стають саме професійні компетентності, а не лише знання [23]. Тренування передбачає повторюване виконання конкретних операцій з метою автоматизації моторних або сенсомоторних навичок, таких як стрільба чи прийоми затримання. Тренінг становить активну форму групового навчання дорослих, що поєднує моделювання, дебрифінг і рефлексію для формування поведінкових та комунікативних навичок, і саме у цій формі педагогіка наближається до своєї телеологічної межі. Тренінгову технологію М. М. Перепелиця визначає як спосіб формування й удосконалення професійних знань, умінь і навичок через різні психотерапевтичні процедури, серед яких рольові ігри, моделі і вправи [26]. Видається обґрунтованим розглядати тренінгову технологію не як перелік прийомів, а як інтегральну педагогічну форму, що передбачає онтологічне моделювання ситуації майбутньої службової дії і відтак становить простір репетиції майбутнього у режимі контролюваного ризику.

Окреслена понятійна структура дозволяє визначити тренінгову технологію як педагогічну систему із чіткою

архітектурою, яку утворюють шість взаємопов'язаних компонентів: визначена мета, відібраний зміст, специфічні методи (рольова гра, кейс, симуляція), форми (мала група, полігон, віртуальне середовище), засоби (тренажери, скрипти, сценарії) і критерії оцінювання (поведінкові індикатори, фізіологічні маркери, структурований дебрифінг). На відміну від звичайного практичного заняття, тренінг має триетапну структуру (брифінг, виконання, дебрифінг), включає циклічну рефлексію й передбачає вимірюваний результат у термінах поведінки, а не лише відтворення алгоритму. Така системність дозволяє говорити про тренінгову технологію як про педагогічну технологію у строгому сенсі, а не як про сукупність вправ. Видається обґрунтованим стверджувати, що відрізнити тренінг від навчання можна за феноменологічним критерієм рефлексивної замкнутості: тренінг тоді є тренінгом, коли учасник проживає ситуацію, повертається до неї критичним поглядом і знову проживає її у трансформованому вигляді, що задає принципово іншу часову структуру навчального акту.

Перехід від поняттєвого апарату до психолого-педагогічних засад дозволяє розкрити чотири теоретичні опори тренінгових технологій, що утворюють цілісну дидактичну основу. Цикл досвідного навчання Д. Колба (конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактна концептуалізація, активне експериментування) фактично відтворює структуру якісного поліцейського тренінгу і забезпечує мінімальну дидактичну форму, у якій навчання дорослого взагалі стає можливим [31]. Андрагогічні принципи М. Ноулза задають дидактичну прагматику для роботи з курсантами і чинними поліцейськими, чий вік і досвід вимагають іншої педагогіки, ніж шкільна, орієнтованої на проблемну центрованість, опору на досвід і негайну застосовність [32]. Компетентнісний підхід трактує результат

навчання як інтегровану здатність діяти у комплексній ситуації, що відповідає логіці CEPOL, у якій компетенція розглядається як інтегроване застосування знань, умінь, ставлень, досвіду й особистісних рис [17]. Четверту опору становить теорія перенесення навичок (training transfer) і стресової інокуляції, у межах якої підготовка має забезпечити стабільне відтворення навичок в умовах операційного стресу, і саме ця теорія знімає старий розрив між «класом» і «вулицею» через дидактичний дизайн репрезентативних ситуацій. С. Bennell і колеги у «Policing: An International Journal» виокремили двадцять обіцяючих практик деескалації та застосування сили й закликали до організованіших спроб кількісно оцінити їхню ефективність, що задає програму подальшої доказової дидактики [1]. Систематичний огляд Р. М. Di Nota та J.-М. Huhta у «Frontiers in Psychology» доповнює цю позицію феноменологічно точним описом, оскільки складні моторні навички поліцейських формуються лише через достатню кількість якісних повторень у репрезентативних ситуаціях, тоді як блокова муштра на статичній мішені виробляє ілюзію компетентності, яка розпадається під стресом [2]. Звідси випливає принциповий висновок, що його видається обґрунтованим вважати методологічною аксіомою сучасної поліцейської педагогіки: лекційно-семінарська модель може забезпечити декларативне знання норми, проте не процедурне знання дії, а правомірність застосування сили вимагає саме другого.

Сформульовані психолого-педагогічні засади визначають типологію конкретних тренінгових технологій підготовки поліцейських, що сьогодні розгортається у складній багаторівневій структурі. Сценарне (scenario-based) і наближене до реальності (reality-based) навчання утворюють золотий стандарт інтегрованого набуття навичок, на який орієн-

туються провідні дидактичні школи [13]. Класичні рольові ігри й кейс-метод залишаються базовим інструментарієм для деескалаційних та комунікативних модулів, водночас до сучасного фронтиру належать імерсивні VR/AR-симулятори, які переозначають самі координати присутності в дидактичному просторі. Дослідження L. Kleugrewe та колег за участю 237 поліцейських Національної поліції Нідерландів показало, що VR-сценарне навчання спричиняє рівень сприйнятого стресу і середнього серцевого ритму, співмірний з реальним полігоном, а інвестована ментальна напруга виявляється навіть вищою [5]. Публікація у «Multimodal Technologies and Interaction» у межах проєкту SHOTPROS Horizon 2020 формулює дидактичні принципи інтеграції VR у поточну систему підготовки [6]. Окрему категорію становлять інтерактивні стрілецькі тренажери (VirTra, MILO) і judgment training, що передбачає відпрацювання прийняття рішень у ситуаціях невизначеності з оцінюванням ланцюжка сприйняття, оцінки загрози, рішення, дії і обґрунтування. Віртуальна реальність ефективно замінює реальний полігон у сценаріях, логістично надто дорогих або небезпечних, як-от відпрацювання активного стрільця чи криз психічного здоров'я, проте не замінює фізичного контакту в навчанні самооборони і затримання [5; 9]. Видається обґрунтованим висновок, що оптимальною стає комбінована архітектура, у межах якої базові моторні навички формуються на реальному полігоні, когнітивно-перцептивні і комунікативні розгортаються у віртуальному середовищі, а інтегровані сценарії з рольовими гравцями (force-on-force із маркерною зброєю) виконують функцію підсумкового оцінювання.

Аналіз типології природно переходить у площину професійних компетентностей, які тренінгові технології повинні сформувати, і саме тут стає видно справжню ціну

дидактичного дизайну як параметра, що визначає всі інші. У сфері застосування поліцейських заходів примусу і вогнепальної зброї доказова база однозначна, оскільки ефективність залежить не від кількості годин, а від частки активного навчального часу у репрезентативних умовах. Спостережене дослідження німецької системи поліцейської підготовки М. S. Staller і колег у «European Journal for Security Research» зафіксувало, що упродовж 30 годин навчання курсанти 54,1% часу були пасивними слухачами, поки інструктори демонстрували техніки, проводили брифінги і давали зворотний зв'язок [10]. Цей факт руйнує наївну формулу, за якою більше годин рівнозначно кращій підготовці, і виводить на перший план якість дидактичного дизайну як вирішальний параметр результативності. У сфері деескалації та комунікативних навичок найбільш цитованим залишається рандомізований контрольований експеримент ICAT у Луїсвіллі R. S. Engel і колег, де програма дала зменшення випадків застосування сили на 28,1%, травм цивільних на 26,3% і поранень поліцейських на 36,0% [3]. Цей висновок доповнює аналіз чинників прийняття деескалаційних програм лінійним керівництвом, який засвідчує, що ставлення сержантів і керівників першого рівня виконує функцію критичного модератора реалістичної імплементації [4]. Огляд С. Bennell і колег застерігає водночас, що не всі деескалаційні програми працюють, а ключовими обіцяючими практиками є структуроване моделювання, повторення в ескалюючих сценаріях і рефлексивний дебрифінг [1].

Дотримання прав людини, на думку OSCE/ODIHR, має бути наскрізним принципом дидактичного дизайну усіх інших тренінгів і водночас критерієм оцінювання поведінкових індикаторів [18]. У сфері стресостійкості й психологічної готовності систематичний огляд J. Soares і колег у «Journal of

Police and Criminal Psychology» фіксує неоднозначність ефектів програм резилентності через малі вибірки, відсутність контрольних груп і ефект Готорна [14]. Звідси український підхід має орієнтуватися не на ізольовані тренінги стресостійкості, а на вбудовування стрес-інокуляції у сценарне навчання через поступове підвищення складності, шуму і часового тиску. Українські розробки психологічної підготовки в умовах гібридної війни концептуалізують саме інтегровану модель, у якій психологічний компонент розгортається всередині сценарної дидактики, а не існує паралельно до неї [28]. Дослідження D. Wallace і колег у «Frontiers in Education» простежило зміну підготовки особистої безпеки британської поліції через сценарне навчання і виявило «дилеми практики», що уповільнюють реформу [13]. Окремий напрям задає концепція Living Labs як каталізаторів досвідного навчання у правоохоронній підготовці, яку розвиває проєкт TENACIT [15]. Якщо припустити, що компетентнісний горизонт поліцейського формується не сумою окремих модулів, а їхньою діалогічною інтеграцією у спільному дидактичному просторі, то перспективна архітектура підготовки виглядає як концентрична, у якій ядро становить сценарна дидактика, навколо неї організуються спеціалізовані модулі, а на периферії розгортається інструментальне забезпечення.

Зарубіжна архітектура поліцейської підготовки рухається до компетентісно-рефлексивної моделі з акцентом на нелінійній педагогіці й когнітивно-перцептивних навичках [10; 8; 7]. CEPOL у документі EU Strategic Training Needs Assessment 2026–2029, оприлюдненому виконавчим директором Я. Пехачком на засіданні COSI 8 травня 2026 року, повідомив, що держави-члени ЄС визначили потребу в підготовці понад 170 000 правоохоронців за пріоритетними напрямками, що становить 55% зростання порівняно з циклом

2022–2025 [17]. Американська FLETC формалізує адаптивну дидактику в Law Enforcement Instructor Training Program, поєднуючи лекції, рольові ігри, демонстрації і лабораторії [22]. Німецько-нідерландська школа, до якої належать M. S. Staller, S. Koerner, L. Kleygrewe і R. R. D. Oudejans, просуває нелінійну педагогіку й експертно-орієнтований підхід замість компетенційно-чек-листового [11; 7]. Альтернативний педагогічний підхід S. Koerner і M. S. Staller у «Policing: A Journal of Policy and Practice» обстоює ідею, що навчання в умовах конфлікту вимагає принципово інших дидактичних рішень, ніж стандартні навчальні цикли [7]. Натомість їхня публікація у «Frontiers in Education» розкриває зміну сприйняття новобранців тренерами і трансформацію ролі інструктора [8]. Емпірична робота M. S. Staller і колег у «International Journal of Police Science and Management» окремо досліджує сприйняття курсантами перенесення навичок із навчального середовища у службову діяльність [12]. Інституційне ядро європейського підходу до прав людини задають Guidelines on Human Rights Education for Law Enforcement Officials OSCE/ODIHR, у яких виокремлено шість структурних ділянок якісного навчання, серед них правозахисний підхід, ключові компетенції, кураторство, навчальний процес, оцінювання і професійний розвиток тренерів [18]. Огляд OSCE щодо систем поліцейської освіти доповнює цю рамку компаративним інструментарієм для пострадянського простору [19]. Для України застосовним залишається поєднання двох ліній, у якому нелінійно-рефлексивна педагогіка німецько-нідерландської школи економна за ресурсами і не вимагає дорогого VR, а рамкові компетентнісні стандарти CEPOL та OSCE слугують інструментарієм сертифікації тренерів і програм. Серед ризиків такого імпорту особливе занепокоєння викликає некритичне запозичення нових технологічних рішень без адаптації до

контексту, що яскраво демонструє репортаж S. Beckner-Carmitchel у «LA Public Press», де офіцер LAPD з Голлівудської дільниці охарактеризував свій VR-досвід як такий, що нагадує проходження рівня Call of Duty в готелі, а сержант Дж. Лебель, керівник VR-підрозділу, визнав слушним занепокоєння щодо гейміфікації поліцейської роботи [16]. Цей кейс показує, як технологія без правильної педагогіки зміщує увагу із судження на технічне виконання і перетворює учасника навчання зі суб'єкта рефлексії на оператора симулятора.

Український контекст характеризується значущим напруженням між нормативною рамкою, що в основному відповідає європейським стандартам, і реальною дидактичною практикою, у якій багато чого ще тримається на лекційній звичці й нерівномірності ресурсів. Стаття 72 Закону України «Про Національну поліцію» визначає чотири складові професійного навчання: первинну професійну підготовку, навчання у ЗВО зі специфічними умовами навчання, післядипломну освіту і службову підготовку [23], а наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 січня 2016 року № 50 (зі змінами 2020 і 2022 років) запровадив поняття тренінгових центрів як організаційну форму службової підготовки і визначив фізичну підготовку як комплекс заходів, спрямований на формування й удосконалення рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей поліцейського з урахуванням особливостей його професійної діяльності [24]. Дидактична компетентність викладачів ЗВО МВС залишається нерівномірною, оскільки лекційна звичка все ще домінує, тоді як ресурси (полігони, VR-симулятори, інструктори рівня CEPOL) сконцентровані у кількох ЗВО, таких, зокрема, як Харківський національний університет внутрішніх справ, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ і Національна академія внутрішніх справ. Війна одночасно

загострила потребу в нових компетенціях, серед яких поведіння з вибухонебезпечними предметами, поліцейські дії в умовах обстрілу і спілкування з внутрішньо переміщеними особами, і зруйнувала частину інфраструктури, що поставило перед системою підготовки одночасно методологічний, кадровий та логістичний виклик. У роботі В. А. Коршенка, Д. В. Пашнєва і З. Г. Демидова з Харківського національного університету внутрішніх справ показано оптимізацію Освітнього порталу Національної поліції України як один із напрямів адаптації підготовки персоналу в умовах воєнного стану [29], а навчально-практичний посібник К. М. Недрі систематизує психолого-практичні засоби формування стресостійкості поліцейського у вигляді інтегрованого дидактичного інструментарію [30].

Зовнішня підтримка реагує точково й результативно, формуючи мережу інтервенцій, з якої поступово вибудовується нова дидактична культура. У 2024 році Спеціалізована команда Європейських жандармських сил EUROGENDFOR під егідою EUAM Ukraine провела шеститижневий курс Training of Trainers зі Stability Policing для 162 учасників, серед яких представники Національної поліції України, Національної гвардії та тренерський склад НАВС [20], а згідно зі звітом EUAM Ukraine Highlights and Achievements in 2024 Місія працює над створенням сталої спроможності pre-deployment training в академіях МВС, здатних підготувати до 40 000 правоохоронців перед розгортанням на деокупованих і прилеглих територіях [21]. CEPOL включає Україну до проєкту TOPCOR для країн Східного партнерства й реалізує спільні з Радою Європи OSINT-тренінги, проте ці проєкти утворюють мережу точкових інтервенцій, а не системну реформу підготовки. Системного ефекту досягне інституціоналізація національної рамки компетенцій поліцейського, узгодженої з EU Strategic Training

Needs Assessment 2026–2029, разом із розбудовою системи акредитації тренінгових центрів і сертифікації тренерів. Дослідження О. Бойка і А. Мельника в Науковому віснику Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ аргументує необхідність активної інтеграції безпілотних літальних апаратів, мультимедіа і симуляційних модулів у тактико-спеціальну підготовку в умовах воєнного стану [25], водночас Д. В. Швець обґрунтовує перехід української поліцейської освіти на європейські моделі академічно-практичної інтеграції [27]. Якщо припустити, що завдання модернізації полягає не у накопиченні нових технічних засобів, а в методологічній реформі дидактичного дизайну, то системний ефект забезпечить не масовий імпорт VR-обладнання, а інтеграція циклу Колба, нелінійної педагогіки, обов'язкового структурованого дебрифінгу і вимірюваних поведінкових індикаторів у всі форми службової підготовки.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що тренінгові технології у підготовці поліцейських являють собою цілісну педагогічну систему з власною архітектурою, яка охоплює мету, зміст, методи, форми, засоби й оцінювання, і триетапну структуру кожного тренінгу, що послідовно розгортається у брифінгу, виконанні й дебрифінгу. Системність відрізняє тренінг від суміжних понять навчання, підготовки і тренування, виводячи його на рівень самостійної педагогічної технології у строгому сенсі і дозволяючи говорити про нього як про педагогічну форму, у якій навчальний акт наближається до своєї телеологічної межі.

Психолого-педагогічними засадами тренінгових технологій виступають цикл досвідного навчання Д. Колба, андрагогічні принципи М. Ноулза, компетентнісний підхід і теорія перенесення навичок, що разом визначають необхідність репрезентативних умов відпрацювання, циклічної

рефлексії та структурованого дебрифінгу. Лекційно-семінарська модель здатна забезпечити декларативне знання норми, проте не процедурне знання дії, що є вирішальним саме для правомірного застосування сили й деескалації конфлікту, і саме цей розрив між знанням і дією перетворюється на головне завдання тренінгової дидактики.

Типологія тренінгових технологій охоплює сценарне і наближене до реальності навчання, рольові ігри, кейс-метод, симуляційні технології, VR/AR-симулятори, інтерактивні стрілецькі тренажери та judgment training, що сукупно утворюють складну багаторівневу архітектуру сучасної підготовки. Найдоцільнішою стає комбінована архітектура, у межах якої базові моторні навички формуються на реальному полігоні, когнітивно-перцептивні й комунікативні розгортаються у віртуальному середовищі, а інтегровані сценарії з рольовими гравцями виконують функцію підсумкового оцінювання, що забезпечує перехід від окремих навичок до інтегрованої професійної компетентності.

Доказова база щодо ефективності тренінгових технологій у відпрацюванні ключових компетентностей залишається гетерогенною, що змушує підходити до її узагальнення з належною методологічною обережністю. Найбільш переконливі результати демонструють структуровані деескалаційні програми з рандомізованими контрольованими експериментами, де редукція застосування сили та травмування фіксується у межах від 25 до 35 відсотків. Водночас результати програм резилентності та використання VR-середовищ виявляються неоднозначними через слабкість дослідницького дизайну й ризик гейміфікації, яка зміщує фокус із судження на технічне виконання та перетворює рефлексивну дидактику на технічну навичку оперування симулятором.

Зарубіжна архітектура, що формується довкола CEPOL, FLETC, німецько-нідерландської школи й OSCE/ODIHR, рухається до компетентісно-рефлексивної моделі з акцентом на нелінійній педагогіці й когнітивно-перцептивних навичках, водночас зберігаючи внутрішню різноманітність національних шкіл. Для України найбільш застосовним залишається поєднання нелінійно-рефлексивної педагогіки і рамкових компетентісних стандартів CEPOL та OSCE як інструментарію сертифікації тренерів і програм, оскільки саме такий синтез дозволяє водночас зменшити ресурсну залежність від дорогих симуляційних рішень і вбудувати національну систему у європейський компетентісний простір.

Український нормативний каркас, що його утворюють Закон України «Про Національну поліцію» і наказ МВС № 50, задає інституційну рамку, проте дидактична компетентність викладачів нерівномірна, ресурси сконцентровані в кількох ЗВО, а війна одночасно загострила потребу в нових компетенціях і зруйнувала частину інфраструктури. Зовнішня підтримка EUAM Ukraine, EUROGENDFOR і CEPOL утворює мережу точкових інтервенцій, натомість системний ефект потребує методологічної реформи, у межах якої точкові інтервенції перетворилися б на елементи цілісної національної архітектури підготовки.

Перспективні напрями розвитку охоплюють затвердження національної рамки компетенцій поліцейського, узгодженої з EU Strategic Training Needs Assessment 2026–2029, запровадження обов'язкового структурованого дебрифінгу у всіх практичних заняттях, акредитацію регіональних тренінгових центрів за стандартами OSCE/ODIHR і CEPOL, сертифікацію тренерів за моделлю Training of Trainers EUROGENDFOR і EUAM Ukraine, впровадження системи вимірювання training transfer на основі поведінкових камер і

кейсів реального службового досвіду, а також пілотні рандомізовані дослідження на базі провідних ЗВО МВС із публікацією результатів у фахових українських і європейських виданнях. Якщо припустити, що завдання модернізації лежить у площині дидактичного сенсу, то системний ефект забезпечить інтеграція циклу досвідного навчання, нелінійної педагогіки, обов'язкового дебрифінгу і вимірюваних поведінкових індикаторів у всі форми службової підготовки поліцейських в умовах воєнного стану та євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Bennell C., Blaskovits B., Jenkins B., Semple T., Khanizadeh A.-J., Brown A. S., Jones N. J. Promising practices for de-escalation and use-of-force training in the police setting: a narrative review. *Policing: An International Journal*. 2021. Vol. 44, № 3. P. 377–404. DOI: <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-06-2020-0092>
2. Di Nota P. M., Huhta J.-M. Complex motor learning and police training: applied, cognitive, and clinical perspectives. *Frontiers in Psychology*. 2019. Vol. 10. Art. 1797. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01797>
3. Engel R. S., Corsaro N., Isaza G. T., McManus H. D. Assessing the impact of de-escalation training on police behavior: reducing police use of force in the Louisville, KY Metro Police Department. *Criminology & Public Policy*. 2022. Vol. 21, № 2. P. 199–233. DOI: <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12574>
4. Engel R. S., Isaza G. T., Motz R. T., McManus H. D., Corsaro N. De-escalation training receptivity and first-line police supervision: findings from the Louisville Metro Police study. *Police Quarterly*. 2022. Vol. 25, № 4. P. 431–456. DOI: <https://doi.org/10.1177/10986111211049834>
5. Kleygrewe L., Hutter R. I. V., Koedijk M., Oudejans R. R. D. Virtual reality training for police officers: a comparison of training responses in VR and real-life training. *Police Practice and Research*. 2024. Vol. 25, № 1. P. 18–37. DOI: <https://doi.org/10.1080/15614263.2023.2176307>
6. Kleygrewe L., Jaspaert E., Schrom-Feiertag H., Hutter R. I. V., Tscheligi M. Enhancing operational police training in high stress situations

with virtual reality: experiences, tools and guidelines. *Multimodal Technologies and Interaction*. 2023. Vol. 7, № 2. Art. 14. DOI: <https://doi.org/10.3390/mti7020014>

7. Koerner S., Staller M. S. Police training revisited: meeting the demands of conflict training in police with an alternative pedagogical approach. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2021. Vol. 15, № 2. P. 927–938. DOI: <https://doi.org/10.1093/police/paaa080>

8. Koerner S., Staller M. S. «It has changed, quite clearly». Exploring perceptions of German police trainers on police recruits. *Frontiers in Education*. 2022. Vol. 6. Art. 771629. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.771629>

9. Bennell C., Jenkins B., Khanizadeh A.-J., Blaskovits B., Semple T. Training police to de-escalate mental health crisis situations: comparing virtual reality and live-action scenario-based approaches. *Policing: A Journal of Policy and Practice*. 2023. Vol. 17. DOI: <https://doi.org/10.1093/police/paad069>

10. Staller M. S., Koerner S., Heil V., Klemmer I., Abraham A., Poolton J. The structure and delivery of police use of force training: a German case study. *European Journal for Security Research*. 2022. Vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41125-022-00083-x>

11. Staller M. S., Koerner S. (Non-)learning to police: a framework for understanding police learning. *Frontiers in Education*. 2022. Vol. 7. Art. 730789. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.730789>

12. Staller M. S., Koerner S., Heil V., Abraham A., Poolton J. Police recruits' perception of skill transfer from training to the field. *International Journal of Police Science and Management*. 2021. Vol. 24, № 2. P. 144–158. DOI: <https://doi.org/10.1177/14613557211064057>

13. Wallace D., Beighton C., Riches J. Changing police personal safety training using scenario-based training: a critical analysis of the «dilemmas of practice» impacting change. *Frontiers in Education*. 2021. Vol. 6. Art. 796765. DOI: <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.796765>

14. Soares J., Costa A. R., Tavares J. M., Andrade M., Carvalho A. Resilience training programs with police forces: a systematic review. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2024. Vol. 39. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11896-023-09633-y>

15. Living Labs as catalysts for experiential learning in law enforcement training: insights from the TENACiTy project. *Frontiers in Sociology*. 2025. Vol. 10. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC12828252/>

16. Beckner-Carmitchel S. LAPD's virtual reality training raises question about «gamifying» police work. *LA Public Press*. 14.05.2025. URL: <https://lapublicpress.org/2025/05/lapd-virtual-reality-training-gamifying/>

17. CEPOL. EU Strategic Training Needs Assessment 2026–2029. Будапешт: CEPOL, 2026. URL: <https://www.cephol.europa.eu/newsroom/news/new-cepol-report-shows-law-enforcement-training-demand-55>

18. OSCE/ODIHR. Guidelines on Human Rights Education for Law Enforcement Officials. Warsaw: ODIHR, 2012. 96 p. URL: <https://www.osce.org/odihr/93968>

19. OSCE. Системи освіти та підготовки поліції: огляд для України. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/2/423404.pdf>

20. EUAM Ukraine. Support in action: stability policing training for Ukrainian law enforcers. 2024. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/news/support-in-action-stability-policing-training-for-ukrainian-law-enforcers/>

21. EUAM Ukraine. Highlights and achievements in 2024. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/news/euam-ukraine-highlights-and-achievements-in-2024/>

22. Federal Law Enforcement Training Centers. Law Enforcement Instructor Training Program. URL: <https://www.fletc.gov/law-enforcement-instructor-training-program>

23. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

24. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16>

25. Бойко О., Мельник А. Використання сучасних технологій у тактико-спеціальній підготовці поліцейських в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету*

внутрішніх справ. 2023. № 5. С. 283–288. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-5-283-288>

26. Перепелиця М. М. Тренінгові технології як засіб формування професійної ідентичності працівників поліції протягом професіогенезу. *Право і безпека*. 2020. № 1 (76). С. 90–96. URL: <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/download/314/263>

27. Швець Д. В. Поліцейська освіта: європейські підходи до організації та тенденції розвитку. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України* : зб. наук. праць. Харків : ХНУВС, 2020. URL: <https://univd.edu.ua/uk/dir/2359>

28. Степченко О. І., Косенко Л. М. Психологічна підготовка та підтримка співробітників правоохоронних органів в умовах гібридної війни. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. URL: <https://ema.ztu.edu.ua/article/view/321613>

29. Коршенко В. А., Пашнєв Д. В., Демидов З. Г. Оптимізація Освітнього порталу Національної поліції України для підготовки персоналу в умовах воєнного стану. Харків : ХНУВС, 2023. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/entities/publication/ccf48d4d-9429-4189-90b7-da2c8785806f>

30. Недря К. М. Стресостійкість у роботі поліцейського : навч.-практ. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2020. 124 с.

31. Kolb D. A. *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. 2nd ed. Upper Saddle River : Pearson Education, 2014. 416 p.

32. Knowles M. S. *The adult learner: a neglected species*. 4th ed. Houston : Gulf Publishing, 1990. 292 p.

Волкова Софія Михайлівна,
науковий співробітник
відділення організації наукової роботи
відділу організації наукової діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID:0009-0008-8570-2816

**ЗАХИСТ ПРАВА НА ПРИВАТНІСТЬ В УМОВАХ
ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА:
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ
ТА КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
НЕДОТОРКАНОСТІ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ**

***Анотація.** У статті досліджуються актуальні питання захисту права на приватність в умовах цифрового суспільства, а також особливості діяльності Національної поліції України щодо протидії правопорушенням, пов'язаним із незаконним поширенням персональних даних та конфіденційної інформації про особу. Проаналізовано основні загрози приватності, що виникають унаслідок активного використання мережі «Інтернет», соціальних мереж та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Розглянуто кримінально-правові механізми захисту права на недоторканність приватного життя, зокрема відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення та поширення конфіденційної інформації про особу. Особливу увагу приділено проблемам виявлення та документування таких правопорушень, а також труднощам, з якими стикаються правоохоронні органи в процесі їх розслідування. Зроблено висновок про необхідність удосконалення правових та організаційних механізмів захисту персональних даних, розвитку та підвищення ефективності діяльності підрозділів Національної поліції України в умовах сучасних інформаційних викликів.*

Ключові слова: право на приватність, недоторканність приватного життя, персональні дані, конфіденційна інформація, Національна поліція України, кримінальна відповідальність, цифрове суспільство, інформаційна безпека.

Abstract. *The article examines current issues related to the protection of the right to privacy in the digital society and the specific activities of the National Police of Ukraine aimed at combating offenses involving the unlawful dissemination of personal data and confidential information about individuals. The main threats to privacy arising from the widespread use of the Internet, social media, and modern information and communication technologies are analyzed. The study considers criminal law mechanisms for protecting the right to privacy, particularly liability for the unlawful collection, storage, use, and dissemination of confidential information about a person. Special attention is paid to the challenges of detecting and documenting such offenses, as well as to the difficulties faced by law enforcement agencies during their investigation. The article concludes that there is a need to improve legal and organizational mechanisms for the protection of personal data and enhance the effectiveness of the activities of the National Police of Ukraine in responding to contemporary information-related challenges.*

Keywords: *right to privacy, privacy protection, personal data, confidential information, National Police of Ukraine, criminal liability, digital society, information security.*

Вступ. Цифрова трансформація суспільства суттєво змінила способи створення, обробки та поширення інформації. Сьогодні персональні дані людини стали одним із найбільш вразливих об'єктів правового захисту, адже їх незаконне використання або оприлюднення може спричинити порушення конституційних прав і свобод, завдати шкоди честі, гідності та репутації особи.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах активного використання соціальних мереж, електронних медіа та інших цифрових платформ, які забезпечують швидке поширення інформації серед необмеженого кола осіб. За таких умов важливого значення набуває ефективна діяльність правоохоронних органів щодо виявлення, припинення та розслідування правопорушень, пов'язаних із втручанням у приватне життя.

У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження сучасних механізмів захисту права на приватність та оцінки ефективності кримінально-правових засобів протидії його порушенням.

Метою наукової статті є дослідження особливостей захисту права на приватність в умовах цифрового суспільства, визначення ролі Національної поліції України у протидії правопорушенням, пов'язаним із незаконним поширенням персональних даних та конфіденційної інформації, а також аналіз кримінально-правових механізмів захисту недоторканності приватного життя.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Зокрема, за допомогою формально-юридичного методу здійснено аналіз положень національного законодавства, що регулює питання захисту персональних даних, приватного життя та кримінальної відповідальності за їх порушення. Системний метод дозволив розглянути діяльність Національної поліції України як складову механізму забезпечення інформаційної безпеки та захисту прав людини. Метод аналізу та синтезу використано для дослідження сучасних форм порушення права на приватність у мережі «Інтернет», соціальних мережах та цифрових медіа. За допомогою індукції та дедукції сформульовано узагальнення

щодо ефективності чинних механізмів протидії таким правопорушенням та перспектив їх удосконалення.

Аналіз заданої теми свідчить про зростання уваги вітчизняних і зарубіжних дослідників до проблем захисту приватності в умовах цифровізації суспільства. Значна кількість досліджень присвячена питанням правового регулювання обробки персональних даних, забезпечення інформаційної безпеки, захисту права на приватне життя в мережі «Інтернет», а також особливостям діяльності правоохоронних органів у сфері протидії кіберправопорушенням. Водночас подальшого наукового осмислення потребують питання ефективності кримінально-правових механізмів захисту приватності та практичні аспекти діяльності Національної поліції України щодо виявлення й розслідування правопорушень, пов'язаних із незаконним поширенням персональних даних і конфіденційної інформації.

Результати. Право на приватність є одним із фундаментальних прав людини, закріплених як у міжнародних актах, так і в національному законодавстві України. Зокрема, статтею 32 Конституції України гарантується недопустимість втручання в особисте і сімейне життя особи, крім випадків, передбачених Конституцією України [1]. Водночас стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та цифровізація суспільних відносин зумовили появу нових ризиків для реалізації цього права.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних», персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [2]. У сучасному цифровому середовищі значна кількість персональних даних накопичується та обробляється державними органами, приватними установами, інтернет-платформами й соціаль-

ними мережами. До таких даних належать відомості про місце проживання особи, контактні дані, інформація про стан здоров'я, фінансовий стан, місцезнаходження, професійну діяльність та інші відомості, що дозволяють ідентифікувати людину. За відсутності належного захисту такі дані можуть бути використані з протиправною метою, зокрема для шахрайства, шантажу, дискредитації особи або незаконного втручання в її приватне життя. Показовим прикладом використання персональних даних з метою шантажу став витік інформації із сервісу знайомств Ashley Madison у 2015 році. Унаслідок кібератаки були оприлюднені персональні дані понад 30 мільйонів користувачів, включаючи електронні адреси та іншу конфіденційну інформацію. Після витоку частина користувачів стала жертвами шантажу та погроз щодо розголошення відомостей про їхнє особисте життя [3].

Особливої актуальності проблема захисту персональних даних набула у зв'язку з активним використанням соціальних мереж та цифрових платформ. Користувачі часто самостійно розміщують значні обсяги особистої інформації у відкритому доступі, що підвищує ризики її подальшого несанкціонованого поширення. Крім того, загрозу приватності становить не лише витік інформації, а й її несанкціоноване використання. Так, у справі Cambridge Analytica було встановлено, що персональні дані мільйонів користувачів соціальної мережі Facebook використовувалися без належної згоди для створення психологічних профілів та політичного таргетингу, що викликало міжнародний резонанс і стало поштовхом до посилення вимог щодо захисту персональних даних [4]. Також поширеними є випадки незаконного отримання конфіденційної інформації шляхом фішингових атак, несанкціонованого доступу до електронних систем, зламу облікових записів або використання шкідливого програмного забезпечення. Наприклад, у 2020 році у Фінляндії хакер зламав

систему приватного центру психотерапії, отримавши доступ до особистих даних кількох тисяч пацієнтів. У цих записах були не лише імена та контакти, а й дуже особисті деталі про психічне здоров'я, сімейні проблеми, травми та зміст сеансів терапії. Спочатку він вимагав викуп у самої клініки. Коли гроші не заплатили, почав напряду шантажувати пацієнтів: надсилав їм повідомлення з вимогою переказати кошти, інакше їхні особисті записи будуть оприлюднені в Інтернеті [5]. Іншим резонансним прикладом став випадок 2024 року, пов'язаний із родиною Міхаеля Шумахера. Зловмисники незаконно отримали доступ до конфіденційних медичних даних, особистих фотографій та відеоматеріалів спортсмена й використали їх для шантажу родини, вимагаючи значну суму коштів за нерозголошення інформації. Ця справа засвідчила, що навіть за умов обмеженого доступу до персональних даних існує ризик їх незаконного поширення та використання з корисливою метою [6].

Нормативно-правову основу захисту права на приватність в Україні становлять Конституція України [1], Цивільний кодекс України [7], закони України «Про інформацію» [8], «Про захист персональних даних» [9], «Про Національну поліцію» [10], а також норми кримінального законодавства. Важливе значення мають положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до яких кожна особа має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла та кореспонденції. Водночас важливе значення для формування сучасних стандартів захисту персональних даних має досвід Європейського Союзу [11]. Зокрема, Загальний регламент про захист даних (GDPR) встановлює високі вимоги до обробки персональної інформації, гарантує розширені права суб'єктів персональних даних та передбачає значні санкції за порушення законодавства у цій сфері [12].

Кримінально-правовий захист недоторканності приватного життя забезпечується, зокрема, статтею 182 Кримінального кодексу України (далі – КК України), яка передбачає відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконну зміну такої інформації, крім випадків, передбачених іншими статтями цього Кодексу [13]. Практика застосування зазначеної норми свідчить про наявність певних труднощів, пов'язаних із доказуванням факту незаконного поширення інформації, встановленням особи правопорушника та визначенням обсягу завданої шкоди. Аналіз судової практики свідчить, що значна частина проваджень за статтею 182 КК України пов'язана з незаконним поширенням персональних даних через соціальні мережі, месенджери та електронні засоби комунікації. Водночас кількість обвинувальних вироків залишається відносно невеликою, що зумовлено складністю доказування умислу правопорушника та встановлення джерела поширення конфіденційної інформації. Також залежно від способу вчинення правопорушення до винних осіб можуть застосовуватися й інші норми КК України. Зокрема, стаття 361 КК України передбачає відповідальність за несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж, а стаття 189 КК України – за вимагання, якщо персональні дані використовуються як засіб шантажу потерпілої особи [13].

Важливу роль у забезпеченні захисту права на приватність відіграє Національна поліція України. На Національну поліцію України покладено обов'язок із запобігання, виявлення, припинення та досудового розслідування злочинів проти прав і свобод людини, до яких належать порушення

недоторканності приватного життя та незаконний обіг персональних даних. У разі виявлення ознак кримінального правопорушення відомості підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, після чого здійснюється комплекс слідчих (розшукових) дій, спрямованих на встановлення способу отримання персональних даних, кола причетних осіб та наслідків незаконного поширення конфіденційної інформації. Особливе значення у цьому напрямі має діяльність підрозділів кіберполіції, які здійснюють протидію правопорушенням, що вчиняються з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Практична діяльність підрозділів кіберполіції охоплює виявлення фактів незаконного обігу персональних даних у мережі «Інтернет», припинення діяльності ресурсів, на яких поширюється конфіденційна інформація, встановлення осіб правопорушників, проведення цифрової криміналістики, а також участь у міжнародних операціях із протидії кіберзлочинності. Значну частину роботи становить реагування на звернення громадян щодо незаконного використання їхніх персональних даних та несанкціонованого доступу до електронних облікових записів. Актуальність діяльності кіберполіції підтверджується постійним зростанням кількості кіберінцидентів та правопорушень, пов'язаних із незаконним використанням персональних даних і втручанням у приватне життя громадян. За даними Департаменту кіберполіції Національної поліції України, у 2025 році до підрозділу надійшло 63,4 тис. звернень громадян, з яких 57,4 тис. було подано через електронну форму зворотного зв'язку на офіційному вебсайті кіберполіції. Крім того, працівники call-центру опрацювали понад 30,5 тис. телефонних звернень, що свідчить про високий рівень суспільного запиту на захист прав громадян у цифровому середовищі та протидію кіберзло-

чинності [14]. Також CERT-UA зазначає, що у 2025 році в Україні було опрацьовано 5927 кіберінцидентів, що на 37,4% більше, ніж у 2024 році [15; 19]. Це свідчить про зростання кількості кіберзагроз та необхідність подальшого посилення спроможностей правоохоронних органів у сфері кібербезпеки. Це зумовлює необхідність подальшого розвитку спеціалізованих підрозділів та удосконалення методів цифрового розслідування.

У процесі розслідування таких правопорушень правоохоронці здійснюють збір та аналіз цифрових доказів, встановлюють джерела поширення інформації, проводять моніторинг відкритих інформаційних ресурсів, взаємодіють із власниками електронних платформ та операторами телекомунікацій. Водночас ефективність розслідування значною мірою залежить від рівня технічного забезпечення правоохоронних органів, професійної підготовки працівників та розвитку міжнародного співробітництва у сфері кібербезпеки. Практика свідчить, що встановлення осіб, причетних до незаконного поширення персональних даних, нерідко ускладнюється використанням VPN-сервісів, анонімних облікових записів, криптовалют та іноземних цифрових платформ. У багатьох випадках розслідування потребує залучення правоохоронних органів інших держав і може тривати декілька років.

Серед основних проблем у сфері захисту приватності слід виділити високий рівень латентності таких правопорушень, складність встановлення винних осіб у мережі «Інтернет», недостатню обізнаність громадян щодо способів захисту власних персональних даних, а також швидкий розвиток цифрових технологій, який нерідко випереджає можливості правового регулювання.

З огляду на це актуальними напрямками вдосконалення механізмів захисту права на приватність є подальше оновлення законодавства у сфері захисту персональних даних відповідно до європейських стандартів, удосконалення кримінально-правових механізмів протидії незаконному поширенню конфіденційної інформації, посилення спроможностей підрозділів Національної поліції України у сфері кібербезпеки та підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Аналіз практики захисту права на приватність свідчить про наявність низки проблем, що ускладнюють ефективну протидію незаконному поширенню персональних даних. Насамперед це пов'язано зі складністю встановлення осіб, які використовують анонімні облікові записи, месенджери та іноземні цифрові платформи для поширення конфіденційної інформації. Показовим прикладом складності встановлення осіб, які незаконно використовують персональні дані для шантажу, є діяльність міжнародних кіберзлочинних мереж, зокрема кіберзлочинного угруповання The Com (також відомого як Com/764) [16]. Діяльність мережі «The Com» та пов'язаних із нею груп, зокрема «764», описується у міжнародних аналітичних матеріалах, включно зі звітами Europol (IOCTA), FBI та дослідженнями аналітичних центрів (ISD, ADL [17; 18]), які фіксують зростання кіберзлочинних мереж, що використовують шантаж і викрадення персональних даних.

Крім того, на практиці виникають труднощі зі збиранням та належною процесуальною фіксацією цифрових доказів, що нерідко ускладнює притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

У зв'язку з цим доцільним є розроблення та впровадження єдиних методичних рекомендацій для працівників Національної поліції України щодо документування фактів

незаконного поширення персональних даних у мережі «Інтернет», соціальних мережах та месенджерах. Також потребує вдосконалення механізм взаємодії правоохоронних органів з адміністраціями цифрових платформ та постачальниками електронних комунікаційних послуг з метою оперативного отримання інформації, необхідної для встановлення осіб правопорушників.

Окремої уваги потребує питання вдосконалення положень статті 182 Кримінального кодексу України [13] шляхом конкретизації окремих форм незаконного поширення конфіденційної інформації, які набули поширення в умовах цифровізації суспільства, зокрема розміщення персональних даних у соціальних мережах, месенджерах, спеціалізованих онлайн-платформах та телеграм-каналах без згоди особи. Це сприятиме більш однозначному тлумаченню кримінально-правових норм та підвищенню ефективності їх практичного застосування.

Водночас важливим напрямом профілактики таких правопорушень є підвищення рівня цифрової грамотності населення. Реалізація інформаційно-просвітницьких заходів щодо захисту персональних даних, безпечного користування соціальними мережами та розпізнавання кіберзагроз сприятиме зменшенню кількості випадків незаконного використання конфіденційної інформації та підвищенню рівня захищеності громадян у цифровому середовищі.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах цифрової трансформації суспільства право на приватність набуває особливого значення, оскільки стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій супроводжується зростанням ризиків незаконного збирання, використання та поширення персональних даних. Найбільш поширеними загрозами є несанкціонований доступ до

конфіденційної інформації, її поширення через соціальні мережі, месенджери та інші цифрові платформи, що може призводити до порушення прав і законних інтересів особи.

З'ясовано, що нормативно-правова база України загалом забезпечує захист права на приватність, проте окремі положення потребують удосконалення з урахуванням сучасних цифрових викликів. Важливу роль у забезпеченні недоторканності приватного життя відіграє Національна поліція України, зокрема підрозділи кіберполіції, діяльність яких спрямована на виявлення, припинення та розслідування правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом персональних даних.

Водночас встановлено наявність низки проблемних аспектів, серед яких складність ідентифікації правопорушників у цифровому середовищі, труднощі зі збиранням та фіксацією електронних доказів, а також недостатня адаптованість окремих кримінально-правових механізмів до сучасних способів поширення конфіденційної інформації.

З метою підвищення ефективності захисту права на приватність доцільно вдосконалити механізми взаємодії правоохоронних органів із власниками цифрових платформ та постачальниками електронних комунікаційних послуг, розробити єдині методичні рекомендації щодо документування правопорушень, пов'язаних із незаконним поширенням персональних даних, а також актуалізувати положення кримінального законодавства відповідно до сучасних умов цифрового середовища. Реалізація зазначених заходів сприятиме посиленню захисту конституційного права людини на недоторканність приватного життя та підвищенню ефективності діяльності правоохоронних органів у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
3. Reuters. Ashley Madison parent company CEO quits after data hack. *GMA News Online*. URL: <https://www.gmanetwork.com/news/scitech/technology/534767/ashley-madison-parent-company-ceo-quits-after-infidelity-data-hack/story/> (дата звернення: 02.06.2026).
4. Cambridge Analytica scandal – матеріали розслідувань BBC News та The Guardian щодо незаконного збору та використання персональних даних користувачів Facebook. 2018. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-43465968> (дата звернення: 01.06.2026).
5. Vastaamo psychotherapy clinic data breach. Finland, 2020. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Vastaamo_data_breach
6. Reuters. Schumacher family blackmail case involving stolen private data. *BBC News*. 2024. URL: <https://www.reuters.com/sports/formula1/> (дата звернення: 12.06.2026).
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
8. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
9. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
10. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed20210801#Text

12. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27.04.2016 (General Data Protection Regulation – GDPR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

13. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

14. Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції за 2025 рік / Департамент кіберполіції Національної поліції України. URL: <https://stopfraud.gov.ua/news/zvit-pro-diyalnist-departamentu-kiberpolitsiyi-natsionalnoyi-politsiyi-ukrayiny-u-2025-rotsi-i1391>

15. CERT-UA Processed Nearly 6,000 Cyber Incidents in 2025: Hostile Attack Volume Rose by 37%. URL: <https://cip.gov.ua/en/news/cert-ua-u-2025-roci-opracyuvala-maizhe-6000-kiberincidentiv-kilkist-vorozhikh-atak-zroslo-na-37> (дата звернення: 02.06.2026).

16. Europol. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA). URL: <https://www.europol.europa.eu/>

17. ISD. Institute for Strategic Dialogue. 764 network explainer. URL: <https://www.isdglobal.org/>

18. ADL Anti-Defamation League. Backgrounder: 764. URL: <https://www.adl.org/>

19. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council (General Data Protection Regulation – GDPR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (дата звернення: 01.06.2026).

Газдайка-Василишин Ірина Богданівна,
кандидат юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права
та кримінології факультету № 1
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-5536-814X

**ДО ПИТАННЯ ПРО МОМЕНТ ПОЧАТКУ ПЕРЕБІГУ
СТРОКІВ ДАВНОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СПІВУЧАСНИКІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ**

***Анотація.** У статті вирішується практична проблема застосування положень Кримінального кодексу України, а саме – визначення моменту, із якого починають збігати строки давності притягнення до кримінальної відповідальності організатора, підбурювача та пособника кримінального правопорушення. Вирішується дискусійна проблема: такий строк слід обчислювати з моменту вчинення організаторських, підбурювальних, пособницьких дій чи з моменту вчинення виконавцем тих діянь, що охоплюються об'єктивною стороною того складу кримінального правопорушення, у вчиненні якого брали участь вказані співучасники. Аргументується позиція, згідно з якою відлік строків давності притягнення до кримінальної відповідальності слід обчислювати однаково для усіх співучасників кримінального правопорушення.*

***Ключові слова:** кримінальне право України, звільнення від кримінальної відповідальності, строки давності притягнення до кримінальної відповідальності, початок перебігу строків, співучасть, організатор кримінального правопорушення, підбурювач кримінального правопорушення, пособник кримінального правопорушення.*

Abstract. *The article solves the practical problem of applying the provisions of the Criminal Code of Ukraine, namely, determining the moment from which the statute of limitations for bringing an organizer, instigator, and accomplice to criminal liability begin to run. The controversial problem is solved: such a period should be calculated from the moment of committing organizational, instigating, and accomplice actions or from the moment of committing by the perpetrator those actions that are covered by the objective side of the criminal offense in which the specified accomplices participated.*

The position is argued according to which the limitation period for criminal liability should be calculated equally for all accomplices in a criminal offense.

Keywords: *criminal law of Ukraine, exemption from criminal liability, statute of limitations for criminal liability, commencement of the statute of limitations, complicity, organizer of a criminal offense, instigator of a criminal offense, accomplice of a criminal offense.*

Вступ. Ідея цієї статті виникла завдяки зверненню прокурора другого відділу другого управління Департаменту нагляду за додержанням законів органами Державного бюро розслідувань Офісу Генерального прокурора, яке надійшло на адресу ЛьвДУВС. У ньому запитувалась позиція науковців ЛьвДУВС щодо вирішення питання «Як обчислюється строк давності притягнення до кримінальної відповідальності пособника – з дня завершення своєї ролі чи з дня доведення злочину до логічного кінця?». Власне в ході підготовки відповіді на це звернення і було проведене відповідне дослідження, однак у дещо ширшому обсязі – стосовно діянь не лише пособника, але й організатора і підбурювача кримінального правопорушення.

Матеріали та методи. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності традиційно розглядається у кримінально-правовій доктрині як прояв принципу гуманізму та втрати доцільності кримінального переслідування особи через вплив значного проміжку часу після вчинення кримінального правопорушення. Водночас у теорії та практиці кримінального права України дискусійним залишається питання щодо порядку обчислення строків давності стосовно співучасників кримінального правопорушення – організатора, підбурювача та пособника. У науковій літературі існує підхід, відповідно до якого строки давності щодо співучасників повинні обчислюватися індивідуально залежно від характеру та моменту завершення їхньої злочинної діяльності. До прикладу, М. М. Крутевич, досліджуючи проблеми застосування ст. 49 КК України, зазначає, що «при співучасті початковим вважається день, в якому була завершена та роль, що виконував конкретний співучасник, а не день вчинення злочину виконавцем». На думку автора, універсальний підхід до визначення початкового моменту строку давності не забезпечує належної реалізації принципу справедливості у кримінальному праві [1, с. 179].

Водночас науковцями висловлюється і протилежна позиція – про необхідність розмежування моменту початку перебігу строків давності залежно від ролі співучасника у механізмі кримінального правопорушення. Зокрема, О. О. Дудоров для підбурювача, а також організатора і пособника, діяльність яких передувала виконанню кримінального правопорушення виконавцем, початковим моментом перебігу строку давності пропонує визнавати час вчинення кримінального правопорушення виконавцем. Натомість щодо

організатора чи пособника, діяльність яких тривала після завершення дій виконавця, строк давності повинен обчислюватися з моменту фактичного припинення їхньої злочинної діяльності [2, с. 144]. Це більш класичний для акцесорної теорії співучасті підхід, відповідно до якого момент початку перебігу строків давності є спільним для всіх співучасників і пов'язується із вчиненням кримінального правопорушення виконавцем.

Метою пропонованої статті є вирішення питання щодо початку перебігу строку давності притягнення до кримінальної відповідальності організатора, підбурювача, пособника шляхом системного тлумачення норм чинного кримінального закону.

Результати. Чинна редакція ст. 49 КК України прямо не визначає особливостей обчислення строків давності щодо окремих видів співучасників кримінального правопорушення. Це зумовлює необхідність системного тлумачення положень ст.ст. 2, 4, 17, 26, 27, 29, 31 та 49 КК України [3] для аргументованого вирішення питання, що є предметом цієї наукової розвідки.

Відповідно до ч. 1 ст. 27 КК України, співучасниками кримінального правопорушення поряд із виконавцем визнаються організатор, підбурювач та пособник. Аналіз положень статей 29 та 31 КК України свідчить на користь єдиного, спільного моменту початку перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, зокрема:

– організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем (ч. 2 ст. 29 КК України);

– у разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні (ч. 4 ст. 29 КК України).

Ці законодавчі норми вказують на спільність, єдність кримінального правопорушення для усіх його співучасників. Адже співучасники не підлягають кримінальній відповідальності лише за ті діяння, вчинені виконавцем, які не охоплювалися їхнім умислом (ч. 5 ст. 29 КК України). І навіть норма, закріплена в ч. 2 ст. 29 КК України, також вказує на це, адже у ній зазначено, що лише ті ознаки, що характеризують **особу окремого співучасника** кримінального правопорушення, ставляться в вину лише цьому співучасникові; всі інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки кримінального правопорушення, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину кожному співучаснику, який їх усвідомлював. Вочевидь, подія кримінального правопорушення – це не ознака, що характеризує особу виконавця чи будь-якого іншого співучасника. Кожному співучаснику інкримінуються усі діяння виконавця, які охоплювались умислом цього співучасника.

Також це підтверджується і визначенням поняття співучасті у кримінальному правопорушенні, під якою розуміється умисна спільна участь декількох суб'єктів кримінального правопорушення у вчиненні умисного кримінального правопорушення (ст. 26 КК України). Тобто співучасть об'єднує дії кількох осіб у межах **одного кримінального правопорушення**, що характеризується спільністю умислу та узгодженістю дій. Ця спільність означає, що всі дії співучасників спрямовані на досягнення єдиного проти правного результату.

Така умисна спільна участь у вчиненні умисного кримінального правопорушення не може спричиняти різні моменти початку перебігу строків давності для різних його учасників, тим паче – коли такі моменти встановлюються задовго до реалізації цього єдиного спільного умислу.

Підставою кримінальної відповідальності є вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого КК України (ч. 1 ст. 2 КК України). Дії пособника **не містять складу закінченого кримінального правопорушення**, доки виконавець не вчинив те суспільно небезпечне діяння, на яке був спрямований їх спільний умисел. Тому розпочинати відлік строків давності притягнення до кримінальної відповідальності із моменту вчинення пособницьких дій (а не з моменту вчинення діяння виконавцем) не можна, оскільки ще відсутні підстави його кримінальної відповідальності. Адже відсутнє суспільно небезпечне діяння як обов'язкова ознака об'єктивної сторони будь-якого складу кримінального правопорушення. Якщо ознаки, що характеризують особу винного, суб'єктивну сторону посягання, можуть бути наявними в одного співучасника і відсутніми у інших, то об'єктивні ознаки складу злочину «неподільні», вони стосуються злочину в цілому і кожного зі співучасників [4, с. 249].

Ця позиція також підтверджується і положеннями ч. 1 ст. 17 КК України, яка визначає поняття добровільної відмови від доведення кримінального правопорушення до кінця, та положеннями ст. 31 КК України, яка встановлює правила добровільної відмови співучасників. Добровільною відмовою є остаточне припинення особою за своєю волею **готування** до кримінального правопорушення або **замаху** на кримінальне правопорушення, якщо при цьому вона усвідомлювала

можливість доведення кримінального правопорушення до кінця. Не підлягають кримінальній відповідальності при добровільній відмові організатор, підбурювач чи пособник, якщо вони **відвернули вчинення** кримінального правопорушення або своєчасно повідомили відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, що **готується або вчиняється**. Тлумачення вказаного законодавчого положення дозволяє зробити висновок, що, передбачивши можливість пособника добровільно відмовитись від кримінального правопорушення, що готується або вчиняється у чітко визначений спосіб, законодавець тим самим закріпив, що до моменту припинення відповідного кримінального правопорушення у діях пособника є ознаки так званого триваючого діяння. А значить, лише після його завершення або припинення розпочинається перебіг строків давності. Усе це ще раз вказує на те, що до моменту вчинення виконавцем того діяння, на яке був спрямований спільний умисел усіх співучасників, їх спільне кримінальне правопорушення не є закінчене, не є вчинене, а отже, щодо нього ще не можуть збігати строки давності.

В заданому аспекті варто звернути увагу на суперечливість тих положень, які доволі часто відображаються на рівні науково-практичних коментарів та підручників, де, з одного боку, зазначається, що початковим моментом перебігу строків давності є день, коли кримінальне правопорушення було вчинене, тобто закінчене (завершене), а уже через декілька речень стверджується, що «при співучасті початковим вважається день, в який була завершена та роль, котру виконував конкретний співучасник» [5, с. 356; 6, с. 728; 7]. Така ж позиція була відображена свого часу (2015 рік) і в аналізі судової практики: «За співучасті у злочині строк давності

обчислюється з дня, коли була завершена роль, що виконував певний співучасник, а не день вчинення злочину виконавцем» [8, с. 16]. При цьому співучасть явно не розглядається через призму єдиного кримінального правопорушення, вчиненого співучасниками. Така конструкція фактично означає, що строки давності починають перебіг різночасно для різних співучасників і це може статись задовго до того, як виконавець доведе до завершення реалізацію їх спільного умислу. Хотілось би почути відповіді прибічників такого підходу, до прикладу, на такі запитання:

1. Як слід тлумачити такі ознаки співучасті, як «спільність участі», «єдність умислу», якщо строки давності притягнення до кримінальної відповідальності окремих співучасників починають збігати ще до того, як цей умисел реалізований виконавцем?

2. Як можуть збігати строки давності притягнення до кримінальної відповідальності особи, за якою закон зберігає право добровільно відмовитись від доведення правопорушення до кінця?

3. Що є підставою кримінальної відповідальності такого співучасника до того моменту, поки виконавець не реалізував їх спільний умисел?

4. Яку саме тривалість строку давності слід обчислювати для підбурювача, пособника, організатора, якщо виконавець ще не вчинив свого діяння і достеменно не відомо, якого ступеня тяжкості буде це кримінальне правопорушення?

Перелік цих запитань можна продовжувати, однак системний аналіз чинного кримінального закону дає підстави для твердження: початок перебігу строків давності притягнення до кримінальної відповідальності є єдиним для усіх співучасників конкретного кримінального правопору-

шення. І це час, коли кримінальне правопорушення було вчинено виконавцем (час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності). Аналіз сучасної практики Верховного Суду дає підстави для висновку, що загалом вона також тяжіє до акцесорної моделі, адже у своїх рішеннях щодо співучасті Верховний Суд неодноразово підкреслює, що організатор, підбурювач, пособник несуть відповідальність за злочин, вчинений виконавцем. Також в одній із постанов зазначено, що «днем початку перебігу строку давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинення триваючого кримінального правопорушення є день припинення або переривання вчинення особою відповідного триваючого суспільно небезпечного діяння» [9]. А діяння підбурювача, організатора та пособника фактично є триваючими аж до моменту вчинення виконавцем діянь, що охоплюються їх спільним умислом.

Отож концепція «єдності» моменту початку перебігу строків давності для всіх співучасників ґрунтується на таких основних аргументах:

- співучасть утворює єдине кримінальне правопорушення, а не сукупність окремих діянь співучасників;
- дії організатора, підбурювача та пособника набувають кримінально-правового значення лише через вчинення суспільно небезпечного діяння виконавцем;
- момент закінчення кримінального правопорушення визначається за діями виконавця;
- інше рішення суперечить акцесорному характеру співучасті.

Висновки. Аргументованою слід визнати позицію, що початком перебігу строку давності для всіх співучасників має

визначатися момент завершення кримінально протиправної поведінки усіма співучасниками загалом (вчинення діяння виконавцем, добровільна відмова виконавця від закінчення кримінального правопорушення, виявлення та припинення кримінального правопорушення правоохоронними органами тощо). Саме в цей момент кримінальне правопорушення як спільне умисне посягання стає юридично завершеним, і, відповідно, завершеними вважаються дії всіх його учасників, незалежно від того, коли саме кожен із них виконав свою роль. Діяння співучасників – організатора, підбурювача, пособника – не мають самостійного кримінально-правового значення поза зв'язком із діянням виконавця, і тому момент їх завершеності невід'ємно пов'язаний із фактом припинення кримінально протиправної діяльності виконавця.

Водночас слід зауважити, що ці правила можуть мати специфіку свого застосування у випадках, коли у діянні виконавця є ознаки ексцесу (виходу за межі спільного умислу). У контексті практичного застосування ст. 49 КК України важливого значення набуває також питання про співвідношення строків давності щодо виконавця та інших співучасників. Також варто зауважити, що закінчення строків давності щодо виконавця не означає автоматичного припинення можливості притягнення до кримінальної відповідальності організатора, підбурювача чи пособника, якщо щодо останніх відповідні строки ще не сплинули. Такий підхід впливає із самостійного характеру кримінальної відповідальності співучасників. Перспективним напрямом удосконалення кримінального законодавства є нормативне закріплення правил обчислення строків давності щодо співучасників кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Крутевич М. М. Особливості звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2016. Т. 1. № 6. С. 175–184.
2. Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії) : підручник : у 2 кн. / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Кн. 2. Київ, 2025. 788 с.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (із змінами та доповненнями станом на 05.05.2026). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/conv#n942>
4. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ, 2006. 704 с.
5. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін. Харків, 2020. 584 с.
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за заг. ред. В. М. Бурдіна, В. І. Маркіна. Київ, 2025. 1148 с.
7. Кримінальний кодекс України: коментар. Стаття 49. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. URL: https://protocol.ua/ru/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_49/
8. Аналіз судової практики застосування норм закону про звільнення від кримінальної відповідальності (покарання) у зв'язку із закінченням строків давності. *Вісник Верховного Суду України*. 2015. № 2. С. 15–31.
9. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 9 вересня 2024 року у справі № 353/999/23. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1669998/>

Долинська Марія Степанівна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0003-0352-5470

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ОДНОРАЗОВОЇ ДОПОМОГИ У ВИПАДКУ ЗАГИБЕЛІ (СМЕРТІ) ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ

***Анотація.** Дослідження присвячено окремим проблемам соціального захисту поліцейських та їхніх родин в Україні.*

Проаналізовано законодавчі та нормативно-правові акти, праці науковців щодо законодавчого та правового регулювання соціального захисту поліцейських в Україні протягом 2015-2026 років. Дослідження ґрунтувалося на загальнонаукових та спеціальних методах. Важливу роль у науковій розвідці відіграли порівняльно-правовий та історико-правовий методи, а також метод аналізу. Основоположним законодавчим актом у регулюванні виплати та призначення одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейського є Закон України «Про Національну поліцію».

У результаті проведеного дослідження виокремлено чотири основні етапи розвитку законодавчого регулювання виплати та призначення одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейського в незалежній Україні. Перший етап охоплює 1991-2014 роки, другий складає 2015-2016 роки, третій етап тривав протягом 2017-2023 років, четвертий етап розпочався у 2024 році та триває до теперішнього часу.

Працівники Національної поліції України як громадяни України у зв'язку з виконанням функцій, покладених на них

Законом України «Про Національну поліцію», потребують підвищеного соціального захисту як їх самих, так і членів їхніх сімей.

Особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) укладається поліцейським лише на конкретно визначене майно – одноразову грошову допомогу з визначенням розміру часток у відсотках особам, визначених на його розсуд. Складене поліцейським особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) не позбавляє його права скласти та посвідчити від свого імені заповіт на все інше належне йому майно.

Ключові слова: законодавство, поліцейський, одноразова грошова допомога, особисте розпорядження поліцейського, заповіт.

Abstract. The study is devoted to certain problems of social protection of police officers and their families in Ukraine.

Legislative and regulatory legal acts, works of scientists on the legislative and legal regulation of social protection of police officers in Ukraine during 2015-2026 were analyzed. The study was based on general scientific and special methods. An important role in scientific research was played by comparative legal and historical legal methods, as well as the method of analysis.

The author claims that the fundamental legislative act in regulating the payment and assignment of a one-time benefit in the event of the death (death) of a police officer is the Law of Ukraine "On the National Police".

As a result of the research, the scientist is inclined to distinguish four main stages of development of legislative regulation of payment and assignment of lump-sum assistance in case of death (death) of a police officer in independent Ukraine. The first stage covers the years

1991-2014, the second is 2015-2016, the third stage lasted during 2017-2023, the fourth stage began in 2024 and continues to the present.

The author argues that employees of the National Police of Ukraine as citizens of Ukraine in connection with the performance of the functions assigned to them by the Law of Ukraine "On the National Police" need increased social protection, both for themselves and their family members.

A personal disposition in the event of their death (death) is concluded by a police officer, only for specifically defined property - a lump-sum cash assistance with the determination of the size of shares in percentages to persons determined at his discretion.

A personal order made by a police officer in the event of his death (death) to pay a lump sum of money to a person (persons) does not deprive him of the right to make and certify a will on his own behalf for all other property belonging to him.

Keywords: *legislation, police officer, lump sum of money, personal order of a police officer, will.*

Вступ. Національній поліції України, як і поліцейським структурам в інших державах, належить значуща роль у здійсненні правоохоронної функції країн. Праця в поліцейських органах, здебільшого пов'язана з підвищеним ризиком та небезпекою. Тому соціальному захисту поліцейських приділяється належна увага в усіх державах світу.

Війна в Україні призвела до загибелі як захисників та захисниць держави, так і цивільного населення, в тому числі поліцейських.

Поліцейські, виконуючи завдання, щоденно ризикують своїм життям та здоров'ям, мають постійне фізичне та психологічне навантаження, ненормований робочий час, затримують злочинців та протидіють злочинному середовищу [1, с. 79].

Останні зміни у правовому та законодавчому регулюванні соціального захисту поліцейських, в тому числі у випадку їх смерті – у частині складання поліцейським особистого розпорядження у разі загибелі (смерті), спонукають до проведення певного дослідження.

Метою статті є дослідження трансформації правового регулювання виплати одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейського як одного з видів соціального захисту поліцейських у незалежній Україні в історичній ретроспективі, зокрема здійснення періодизації правового регулювання виплати одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейського.

Матеріали та методи. Питання соціального захисту поліцейських та їх родин було предметом дослідження таких учених, як О. Клиша, Д. Маручевич, К. Бугайчук, К. Ізбаш, С. Шатрава, О. Джафарова, Д. Денищук, І. Кріцак, О. Погорілець, М. Руденко. Однак науковцями недостатньо приділено уваги питанням правового регулювання виплати одноразової допомоги у разі загибелі (смерті) поліцейських в Україні. У дослідженні використано загальні та спеціальні методи дослідження, в тому числі історично-правовий метод, герменевтичний, а також метод аналізу.

Результати. Н. Болотіна розглядає соціальний захист у вузькому та широкому значеннях. На думку вченої, «у вузькому значенні розуміння соціального захисту становить власне соціально-захисну діяльність держави щодо убезпечення населення від негативних наслідків соціальних ризиків. У широкому значенні соціальний захист становить зміст соціальних функцій держави, є системою економічних, юридичних, організаційних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина в державі» [2, с. 56].

Одним з різновидів соціального захисту є соціальний захист поліцейських. Наявність заходів соціального захисту для співробітників поліції характеризує цей вид служби як найбільш важливий для держави, адже він пов'язаний з постійним ризиком для життя та здоров'я [3].

Соціальний захист працівників Національної поліції України є одним із видів соціального захисту населення, має специфіку, зумовлену статусом суб'єкта соціального захисту. Оскільки вони належать до суб'єктів, які з огляду на виконання специфічних обов'язків та професійної діяльності постійно перебувають у зоні підвищеного ризику й небезпеки [4, с. 136].

Має рацію Д. О. Марусевич, що їх соціальний захист потребує особливої уваги, адже йдеться про вагомий чинник мотивування поліцейського до виконання своїх завдань на високому професійному рівні, самовіддано й максимально ефективно [5, с. 23].

Станом на 1991-й в незалежній Україні і надалі діяв Закон УРСР «Про міліцію» від 20.12.1990 року № 565-XII. Відповідно до частини третьої статті 23 первинної редакції Закону, у разі загибелі працівника міліції при виконанні службових обов'язків по охороні громадського порядку та боротьбі із злочинністю сім'ї загиблого або його утриманцям виплачується одноразова допомога у розмірі десятирічного грошового утримання загиблого за останньою посадою, яку він займав, і призначається пенсія у зв'язку з втратою годувальника в розмірі місячного посадового окладу [6].

Законом України «Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про міліцію» щодо виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва працівника міліції» [7] від 13.02.2015 року № 208-VIII істотно змінено розмір одноразової допомоги у разі загибелі (смерті)

поліцейських. Відтоді розмір одноразової грошової допомоги визначається не від розміру грошового утримання полеглого поліцейського, а залежно від прожиткового мінімуму. Зокрема, у разі загибелі (смерті) міліціонера на службі та під час виконання ним службових обов'язків сім'я загиблого (померлого), батьки та утриманці померлого мали право на виплату 500 – кратного прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб.

Основний законодавчий документ – Закон України «Про Національну поліцію» № 580-VIII від 2 липня 2015 року [8] також визначив головні засади соціального захисту поліцейських, зокрема розділом IX «Соціальний захист поліцейських».

Основні законодавчі положення щодо надання одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського врегульовано статтями 97–100 розділу IX Закону України № 580-VIII [8], у які в подальшому запроваджено зміни чотирма законодавчими актами.

У первинній редакції статті 97 Закону України «Про Національну поліцію», яка складалася з двох основних частин, надано дефініцію одноразової грошової допомоги, перераховано випадки її надання (загалом шість), а також встановлено, що порядок призначення та виплати одноразової допомоги в разі загибелі чи втрати працездатності поліцейського встановлюється Міністерством внутрішніх справ України [8].

Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.01.2016 року № 4 затверджено Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського.

Відповідно до частини першої статті 97 Закону України «Про Національну поліцію», одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті), визначення втрати працездатності поліцейського – це соціальна виплата, тобто гарантована

допомога з боку держави, яка призначається та виплачується особам, які за вказаним Законом мають право на її отримання [8].

Законом України № 2004-VIII від 06.04.2017 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення рівня соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей» запроваджено зміни до пункту 1 частини першої статті 99 Закону України «Про Національну поліцію». Відповідно до них розмір одноразової грошової допомоги поліцейським, а в разі їх загибелі (смерті) – визначеним законодавством особам (згідно з пунктом 1 частини 1 статті 97 вищевказаного Закону) становить 750 розмірів прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в якому прийнято рішення про виплату (що на 250 більше, ніж в первинній редакції цього Закону) [9].

Істотні зміни щодо виплати одноразової грошової допомоги у випадку загибелі (смерті) в тому числі поліцейських запроваджено Законом України № 3515-IX від 09.12.2023 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги», що набрав чинності 29 березня 2024 року [10]. Так, статтю 97 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено новою частиною другою, а також у новій редакції викладено частину третю. Зокрема, передбачено, що порядок призначення та виплати одноразової грошової допомоги визначається Кабінетом Міністрів України, а не Міністерством внутрішніх справ (як було передбачено Законом України «Про Національну поліцію» у первинній редакції). Законодавець наголошує, що справжність підпису на особистому розпорядженні поліцейського засвідчує керівник органу (закладу, установи) поліції або нотаріус.

Закон № 3515-IX надав право військовим, поліцейським, особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту та працівникам критичної інфраструктури складати особисте розпорядження на випадок загибелі, визначаючи отримувача та частку виплати. Постановою Кабінету Міністрів України № 646 від 04.06.2024 року затверджено Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського [11]. Порядок, перш за все, визначає механізм призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2024 року № 836 затверджено Порядок та строки передачі поліцейським оригіналу особистого розпорядження керівнику органу (закладу, установи) поліції для зберігання в особовій справі [12].

Вважаємо за доцільне зупинитися на особистому розпорядженні, яке вправі скласти поліцейський на випадок своєї загибелі (смерті). Так, згідно з частиною другою статті 97 ЗУ «Про Національну поліцію», поліцейський має право скласти в письмовій довільній формі особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) за його вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках [8].

Законодавець вказує, що справжність підпису на особистому розпорядженні засвідчує керівник органу (закладу, установи) поліції або нотаріус, а оригінал особистого розпорядження повинен зберігатися в особовій справі поліцейського, який його склав.

Відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабміну № 836, поліцейський повідомляє відповідному керівнику органу поліції рапортом про своє бажання щодо

засвідчення справжності підпису керівником органу поліції на особистому розпорядженні та його подальшої передачі для зберігання в особовій справі.

Особисте розпорядження складається в паперовій формі за допомогою автоматизованих та/або друкувальних засобів, а також допускається в рукописний спосіб. Текст особистого розпорядження повинен бути викладений розбірливо та без виправлень. В особистому розпорядженні зазначається інформація щодо поліцейського, який його склав (прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, звання, посада, орган поліції, де проходить службу поліцейський), інформація щодо особи/осіб, на користь якої (яких) складено особисте розпорядження (прізвище, власне ім'я та по батькові (за наявності), дата народження, реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідному контролюючому органу і мають відмітку у паспорті), контактні дані, інші дані, відомі поліцейському на момент складення особистого розпорядження, та розмір частки таких осіб у відсотках [12].

Особисте розпорядження, справжність підпису на якому засвідчено керівником органу поліції, службою персоналу (кадрового забезпечення), реєструється за окремим порядковим номером у журналі реєстрації посвідчувальних написів керівника органу поліції на особистих розпорядженнях поліцейських.

Зауважуємо, що розголошення змісту особистого розпорядження до встановлення факту загибелі (смерті) поліцейського, який його склав, забороняється.

Наголошуємо, що поліцейський має право в будь-який час скасувати особисте розпорядження або скласти нове шляхом подання відповідного рапорту на ім'я керівника органу поліції. Кожне нове особисте розпорядження скасовує дійсність попереднього, при цьому попереднє особисте розпорядження залишається на зберіганні в особовій справі поліцейського [12].

Згідно з частиною другою статті 98 Закону України «Про Національну поліцію» [8], у випадку складення поліцейським особистого розпорядження на випадок загибелі (смерті), право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають особи, на користь яких складено особисте розпорядження, у розмірі частки, визначеної в такому розпорядженні у відсотках.

Однак, незалежно від змісту особистого розпорядження, право на одноразову грошову допомогу мають малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки загиблої (померлої) особи у розмірі 50 відсотків частки, яка належала б кожному з них у разі призначення і виплати одноразової грошової допомоги за відсутності особистого розпорядження [8].

У випадку, коли поліцейським не було складено особисте розпорядження або за наявності не охопленої особистим розпорядженням частки розміру одноразової грошової допомоги, законодавець визначив, що особам, які відносяться до членів сімей загиблих (померлих) осіб, належать рівні частини.

До членів сімей загиблих (померлих) поліцейських законодавець відносить таких осіб: дітей, у тому числі усиновлених, зачатих за життя загиблої (померлої) особи та народжених після її смерті, а також дітей, стосовно яких загину (померлу) особу за її життя було позбавлено батьківських прав; одного із подружжя, який пережив загину (померлу) особу; батьків (усиновлювачів) загиблої (померлої)

особи, якщо вони не були позбавлені стосовно неї батьківських прав або їхні батьківські права були поновлені на час її загибелі (смерті); внуків загиблої (померлої) особи, якщо на момент її загибелі (смерті) їх батьки загинули (померли); жінку (чоловіка), з якою (з яким) загибла (померла) особа проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, за умови що цей факт встановлено рішенням суду, яке набрало законної сили; утриманців загиблої (померлої) особи, що визначені відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» [8].

Зауважимо, що римський інститут *peculium castrense* є дуже подібним до нового українського інституту особистого розпорядження військового чи поліцейського на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги вказаним ним особі (особам).

Особисте розпорядження, як і заповіт, є одностороннім правочином.

Варто зауважити, що зроблене поліцейським особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам), не позбавляє його права скласти та посвідчити від свого імені заповіт на все інше належне йому майно.

Заповіт – це односторонній правочин, який повинен бути укладений у письмовій формі із зазначенням місця та часу його посвідчення, підписаний особисто заповідачем і посвідчений нотаріусом або іншими службовими особами, уповноваженими на це [13, с. 11]. Однак, на відміну від заповіту, особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) укладається поліцейським, тобто визначеним законодавством колом осіб, та лише на конкретно визначене майно – одноразову грошову допомогу з визначенням розміром часток у відсотках.

Відповідно до статті 1247 Цивільного кодексу України 2003 року [14], заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, визначеними у статтях 1251-1252 вказаного Кодексу.

Принцип свободи заповіту хоч і надає заповідачу широкий обсяг правомочностей щодо розпорядження майном на випадок смерті, але одночасно обмежує його право позбавити права спадкування обов'язкових спадкоємців [15, с. 10].

Варто зазначити, що право на обов'язкову частку в спадщині існувало ще в римському праві, яке визначалося четвертиною законної частки, тобто тієї частки, яку спадкоємець одержав би у разі спадкування за законом [16, с.72].

Умови заповіту мають бути такими, що не суперечать закону або моральним засадам суспільства, але водночас вони мають захищати права окремих спадкоємців [17, с. 19], зокрема тих, які мають право на обов'язкову частку у спадщині незалежно від заповітного розпорядження.

Право на обов'язкову частку в спадщині в Україні мають лише особи, визначені в статті 1241 Цивільного кодексу України [14]. Законодавець виокремлює три категорії осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині: малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені); непрацездатні вдова (вдівець); непрацездатні батьки, які успадковують незалежно від змісту заповіту половину частки, яка належала би кожному з них у разі спадкування за законом [14].

Право на обов'язкову частку – це перерозподіл спадщини державою з урахуванням інтересів найбільш незахищених верств громадян в разі не зазначення їх в заповіті або порушення їхніх прав за змістом заповіту [18, с. 75].

Вказані норми щодо обов'язкових спадкоємців відображені у проєкті Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) – стаття 1736 [19].

Наголошуємо, що вказаний перелік щодо обов'язкових спадкоємців не підлягає розширеному тлумаченню, тобто є вичерпним [20, с. 318].

При цьому право на обов'язкову частку у спадщині не залежить від згоди інших спадкоємців, волі спадкодавця та не пов'язане зі спільним проживанням спадкодавця й осіб, які мають право на обов'язкову частку. Право на обов'язкову частку у спадщині має особистий характер та не може переходити в порядку спадкової трансмісії [21, с. 240].

Соціальний захист поліцейських є головним напрямом у правоохоронній реформі та має свою специфіку, яка передбачає виконання професійних обов'язків, пов'язаних з підвищеним ризиком та безпекою [22, с. 112].

Висновки. Працівники Національної поліції України, враховуючи ризики, пов'язані із професійною діяльністю у зв'язку з виконанням функцій, покладених на них Законом України «Про Національну поліцію», повинні бути належним чином соціально захищеними.

Здійснивши аналіз правового регулювання виплати одноразової допомоги у зв'язку з загибеллю (смертю) поліцейського в незалежній Україні виокремлюємо чотири основні етапи.

Складене поліцейським особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі (особам) не позбавляє його права скласти та посвідчити від свого імені заповіт на все інше належне йому майно.

Збільшення розміру виплати одноразової грошової допомоги у випадку загибелі (смерті) поліцейського є одним із способів соціального захисту родин загиблих поліцейських, особливо дітей, непрацездатних батьків та дружини.

Список використаних джерел

1. Пташенко С. І., Ізбаш К. С. Сучасний стан нормативно-правового регулювання соціального захисту поліцейських в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 4. С. 77–81.
2. Болотіна Н. Право соціального захисту населення України : навч. посібник. Київ : Знання, 2005. 615 с.
3. Кравченко М., Бегларян О. Проблеми та перспективи публічної політики у сфері соціального захисту поліцейських. *Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки*. 2023. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2023_1_7
4. Вапнярчук Н. М. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту працівників Національної поліції України: сьогодення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 6. С. 135–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2022_6_26.
5. Марусевич Д. О. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту поліцейських : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 236 с.
6. Про міліцію : Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20.12.1990 р. № 565-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12#Text>.
7. Про внесення змін до статті 23 Закону України «Про міліцію» щодо виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або каліцтва працівника міліції : Закон України від 13.02.2015 р. № 208-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-19#Text>.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
9. Про внесення змін до деяких законів України щодо підвищення рівня соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 06.04.2017 р. № 2004-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2004-19#Text>
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо призначення і виплати одноразової грошової допомоги : Закон України від 09.12.2023 р. № 3515-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3515-20#Text>
11. Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати

працездатності поліцейського : постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2024 р. № 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2024-%D0%BF?lang=uk#Text>

12. Про затвердження Порядку та строків передачі поліцейським оригіналу особистого розпорядження керівнику органу (закладу, установи) поліції для зберігання в особовій справі : постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2024 р. № 836. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/836-2024-%D0%BF#Text>.

13. Долинська М. С. Актуальні питання посвідчення заповітів в Україні. *Життя і право*. 2004. № 4. С. 11-16.

14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

15. Заїка Ю. О., Рябоконь Є. О. Спадкове право : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 352 с.

16. Dolynska Mariia. Theoretical-legal and applied aspects of the notarial procedure concerning the certification of wills / *Development trends in legal science and practice: the experience of countries of Eastern Europe and prospects of Ukraine* : monograph / edited by authors. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2018. P. 62-84.

17. Долинська М. С. Спадкування в Україні. *Довідник нотаріуса*. Київ : Істина, 2007. № 5. 96 с.

18. Фурса С. Я., Фурса Є. І. Спадкове право. Теорія та практика : навч. посібник. Київ : Атіка, 2002. 496 с.

19. Проект Цивільного кодексу України (Кодексу права приватного) від 22.01.2026 р. № 14394. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/3283743>

20. Долинська М. С. Захист спадкових прав дітей в умовах воєнного стану в Україні в нотаріальному порядку. *Захист прав дитини в умовах воєнного стану* : кол. монографія. Львів - Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 298-326.

21. Долинська М. С. Особливості видачі нотаріусами свідоцтв про право на спадщину за заповітом. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2012. Вип. 56. С. 237-243.

22. Пташенко С. І., Славінська І. В. Адміністративно-правові відносини, що виникають у сфері соціального захисту поліцейських. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 3. С. 111-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2024_3_22

Єсімов Сергій Сергійович,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-9327-0071

МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ КОМП'ЮТЕРНИМ АТАКАМ НА ІНФОРМАЦІЙНУ ІНФРАСТРУКТУРУ

***Анотація.** У статті на підставі комплексного системного аналізу з позиції чинного законодавства та нормативного регулювання інформаційної безпеки в Європейському Союзі розглянуто механізми протидії комп'ютерним атакам на інформаційну інфраструктуру. Науково-технічний прогрес є визначальним чинником поступального розвитку сучасного суспільства, його економіки та інших сфер діяльності за рахунок послідовного вдосконалення техніки та технологій, підвищення їх ефективності. Масштаб і глибина проникнення технічних і технологічних досягнень змінює багато звичних уявлень про людські можливості, їхні межі, обсяг, способи та напрямки реалізації. Технологічний розвиток визначається національними пріоритетами, вираженими в Стратегії інформаційної безпеки. Вектори розвитку правоохоронних органів свідчать про активізацію та розширення сфери використання технічних засобів і технологій, у тому числі у кримінально-процесуальній діяльності. Об'єктом дослідження є механізми протидії комп'ютерним атакам на інформаційну інфраструктуру. Предметом є норми права що визначають закономірності механізму протидії комп'ютерним атакам на інформаційну інфраструктуру. Методологічну основу становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання й*

емпіричного дослідження. Із застосуванням системно-функціонального та системно-структурного методів досліджено феномен інформаційної безпеки, його функціональні вияви в контексті протидії атакам на інформаційну інфраструктуру. Зокрема, проаналізовано технічні засоби та технології у сфері інформаційної безпеки критичної інфраструктури, які утворюють цілісну і неподільну систему взаємопов'язаних компонентів, що одночасно й істотно впливають на хід і результати захисту, на правовий статус його учасників, у зв'язку з чим процесуальне регулювання має передбачати правила використання зазначеної сукупності елементів, а не тільки технічних засобів.

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, критична інфраструктура, правове регулювання, комп'ютерна атака.

Abstract. Based on a comprehensive systemic analysis from the perspective of current legislation and regulatory frameworks governing information security in the European Union, this article examines mechanisms for countering cyberattacks on information infrastructure. Scientific and technological progress is a determining factor in the steady development of modern society, its economy, and other spheres of activity through the continuous improvement of equipment and technologies and the enhancement of their efficiency. The scale and depth of the penetration of technical and technological achievements are changing many conventional notions about human capabilities, their limits, scope, methods, and directions of implementation. Technological development is determined by national priorities, as expressed in the Information Security Strategy. The development trends of law enforcement agencies indicate an intensification and expansion of the use of technical means and technologies, including in criminal proceedings. The object of the study is the mechanisms for countering cyberattacks on information

infrastructure. The subject is the legal norms that define the patterns of the mechanism for countering cyberattacks on information infrastructure. The methodological basis consists of general scientific and specialized methods of cognition and empirical research. Using systemic-functional and systemic-structural methods, the phenomenon of information security and its functional manifestations in the context of countering attacks on information infrastructure were investigated. Technical means and technologies in the field of critical infrastructure information security constitute a holistic and indivisible system of interrelated components that simultaneously and significantly influence the course and results of protection, as well as the legal status of its participants; consequently, procedural regulation must provide for rules governing the use of this set of elements, rather than merely the technical means themselves.

Keywords: *information, information security, critical infrastructure, legal regulation, cyberattack.*

Вступ. Нині надзвичайний науковий інтерес учених і практиків становить розгляд питань щодо правових та організаційних механізмів протидії застосуванню критичної інфраструктури терористами, які сьогодні не лише актуальні, а й необхідні для вдосконалення системи політико-правових документів у цій галузі, а також трансформації та розвитку законодавчих актів. У цих умовах для формування системного підходу до розробки превентивних заходів реагування на появу викликів і нових загроз в інформаційній сфері, що особливо посилюються при наявній політиці росії, відбитої в ряді стратегічних документів, необхідні нові науково обґрунтовані підходи. Це стосується не лише захисту критичної інфраструктури, а й інших інформаційних систем, включаючи цифрові платформи, які є на сьогоднішній день драйверами економічного розвитку. Відповідно до цілей розвитку та нових завдань, пов'язаних у тому числі з

встановленням технологічного лідерства, підлягають коригуванню інструменти правового забезпечення системи протидії деструктивним впливам.

Матеріали та методи. Методологічною базою статті є діалектичні й історичні методи пізнання соціальної дійсності, теорія пізнання соціальної обумовленості правопорушень у сфері протидії комп'ютерним атакам на інформаційну інфраструктуру, суперечності розвитку суспільства. Використано різні методи вивчення соціально-правових явищ: системний підхід, порівняльний аналіз, статистичний і соціологічний методи. Методологічну основу становлять фундаментальні теоретичні положення вітчизняної та європейської інформаційної безпеки, методологічні засади юридичних галузей знання, інформаційного права, соціальної психології, що містять інформацію про стан, причинний комплекс комп'ютерних атак на інформаційну інфраструктуру.

Результати. При комплексному дослідженні та оцінці застосовуваних в даний час організаційно-правових механізмів протидії використанню інформаційно-комунікаційних технологій для впливу на комп'ютерну та інформаційну інфраструктуру в терористичних цілях потребують уваги визначення основних етапів формування системи забезпечення безпеки у зазначеній сфері, дослідження нормативно-правових актів, що становлять сьогодні основу правового забезпечення протидії.

Важливе значення для розвитку державної політики має рішення щодо створення державної системи виявлення, попередження та ліквідації наслідків комп'ютерних атак на інформаційні ресурси. Система представляє єдиний централізований, територіально розподілений комплекс, до складу якого входять сили та засоби, включаючи уповноважені в цій галузі органи публічної влади.

Основною складовою системи є Центри управління кібербезпекою (далі – Центри), які утворені за відомчим і територіальними принципами та мають такий склад: головний центр системи, регіональні, територіальні, корпоративні центри, центри органів публічної влади. До системи входять:

- підсистема урядової команди реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA, яка забезпечує централізований збір та накопичення інформації про кіберзагрози та кіберінциденти, отриманої з різних джерел, включаючи й відкриті;

- підсистема виявлення і реагування на кібератаки на рівні робочих та серверних станцій (кінцевих точок), яка забезпечує виявлення шкідливої активності на них, реагування на неї діями з ліквідації, мінімізації або ізоляції, блокування процесів, що використовуються шкідливим програмним забезпеченням;

- підсистема збору телеметрії інформаційно-комунікаційних систем (активні сенсори), яка забезпечує: збір та кореляцію подій безпеки, включаючи збір мережевої телеметрії з детальною інформацією про мережеві потоки та сесії; проведення моніторингу електронного комунікаційного трафіку з метою виявлення кібератак та кіберінцидентів; виявлення та аналіз шкідливого програмного забезпечення, включаючи відстеження та запобігання спробам його поширення на мережевому рівні;

- підсистема оперативного центру реагування на кіберінциденти, яка є центральною складовою системи виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки і забезпечує: централізоване управління усіма підсистемами системи виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки; централізований збір та накопичення інформації про мережеві події інформаційної безпеки; проведення моніторингу та обробки в режимі реального часу кіберзагроз та кіберінцидентів [1].

З метою врегулювання відносин у галузі забезпечення безпеки інформаційної інфраструктури було прийнято Закон України «Про критичну інфраструктуру», який став основою правового забезпечення у цій сфері.

Законом визначаються склади об'єктів та суб'єктів інформаційної інфраструктури, поняття комп'ютерної атаки та комп'ютерного інциденту. До суб'єктів інформаційної інфраструктури можуть належати не тільки органи публічної влади, а й інші юридичні та фізичні особи-підприємці, які володіють інформаційними системами або мережами, що функціонують у сфері охорони здоров'я, науки, транспорту, зв'язку та ін.

Законодавчими актами наразі встановлено порядок здійснення уповноваженими державного органу виконавчої влади заходів щодо державного контролю у сфері забезпечення безпеки об'єктів інформаційної інфраструктури, визначено склад та порядок передачі необхідної інформації, порядок обміну інформацією про комп'ютерні інциденти.

Дослідження повноважень органів публічної влади дозволяє зробити висновок про існування комплексної та ефективної системи забезпечення безпеки у цій сфері.

Про ефективність протидії кібератакам, метою яких є об'єкти інформаційної інфраструктури, можуть свідчити, зокрема, статистичні дані. У 2025 році фахівці CERT-UA зафіксували та опрацювали 5927 кіберінцидентів та кібератак, що на 37% перевищує показник 2024 року (4315 випадків) [3].

Найчастіше атакам піддавалися об'єкти у сфері державного управління, зв'язку, енергетики, науки та освіти, промисловості, транспорту, банківської сфери.

Спеціалісти в галузі інформаційної безпеки серед найбільш прийнятних для використання в державному

секторі та на об'єктах інформаційної інфраструктури позначають пристрої, що вироблені та працюють на операційних системах Європейського Союзу. Це особливо важливо для забезпечення технологічного лідерства на основі політики асоціації з Європейським Союзом та НАТО. У 2026 році оцінки та прогнози різних ІТ-компаній сходяться на очікуванні подальшого вдосконалення тактик зловмисників, у тому числі з використанням технологій штучного інтелекту.

З метою ефективного протистояння новим викликам необхідно враховувати тенденції у сфері забезпечення інформаційної безпеки та своєчасно впроваджувати сучасні та надійні технологічні рішення.

Механізми протидії зазначеним явищам, поряд з базовими засобами боротьби, що включають вироблення стратегії кібербезпеки суб'єктів господарювання і публічного управління, визначають конкретні методи обробки під кожний тип інциденту інформаційної безпеки, що передбачає відповідне навчання.

Практика показує, що метою кібератак є порушення функціонування інформаційних систем, пов'язаних із управлінням фізичними процесами – різними сферами життєдіяльності особи, суспільства та держави. Це ставить під загрозу національну безпеку держави.

Фахівці у галузі інформаційних технологій виділяють різні види атак на інформаційну інфраструктуру. АРТ-атаки (Advanced Persistent Threat) – цілеспрямовані ретельно сплановані і організовані кібератаки, що становлять найбільшу небезпеку для суб'єктів господарської діяльності різних форм власності і органів публічної влади, що включають кілька етапів, у тому числі підготовку, впровадження, поширення, досягнення цілей, знищення слідів присутності.

Такі атаки можуть бути здійснені не тільки на конкретний об'єкт, але й на цілу галузь, а зловмисники можуть залишатися непоміченими упродовж періоду атаки, протягом якого мають доступ до інформації, що міститься в інформаційних системах, які атакуються.

Серед небезпечних видів атак виділяють використання шкідливого програмного забезпечення. Шкідлива програма – комп'ютерна програма або переносний код, до основних видів яких фахівці в галузі інформаційних технологій відносять класичні комп'ютерні віруси, троянські та інші шкідливі програми, призначені для реалізації прихованого нецільового використання ресурсів комп'ютерної системи або іншого негативного впливу, що перешкоджає функціонуванню інформаційної системи.

DoS-атаки (distributed denial-of-service, DDoS) – розподілені атаки типу «відмова від обслуговування», за принципом здійснення бомбардування запитами сервера сотнями або тисячами географічно розподілених хостів, після чого відбувається перевантаження сервера та неможливість своєчасної обробки легітимних запитів.

Фішинг – вид інтернет-шахрайства, в ході якого користувач переходить на заявлений інтернет-сайт і фактично перенаправляється на підставний сайт, метою якого є отримання конфіденційних даних користувача, як-от логін і пароль.

Спуфінг – кібератака, в якій шахрай видає надійне джерело, щоб отримати доступ до необхідних даних або інформації.

Перелічені види комп'ютерних атак можуть бути здійснені у терористичних цілях. Водночас з урахуванням політичної обстановки, що загострилася, після початку збройної агресії росії проти України, кількість кібератак на об'єкти інформаційної інфраструктури значно збільшилася.

В інформаційному просторі, включаючи мережу «Інтернет», можна побачити повідомлення, що містять публічні заклики до здійснення навмисних атак на об'єкти інформаційної інфраструктури, мотивовані терористичними цілями.

Водночас у міжнародних правових актах, у наукових працях поняття загрози використання інформаційних технологій терористами включає здійснення комп'ютерних атак на об'єкти інформаційної інфраструктури. Закон «Про боротьбу з тероризмом» встановлює перелік видів терористичної діяльності, та здійснення комп'ютерних атак на інформаційні ресурси з терористичною метою не розглядається, що становить прогалину правового регулювання [4].

Законодавством за неправомірний вплив на інформаційну інфраструктуру встановлено кримінальну відповідальність, однак здійснення неправомірного впливу на інформаційну інфраструктуру як терористична діяльність законодавцем не визначається. Відповідальність за дії, спрямовані на заклик чи пропаганду здійснення атак на об'єкти інформаційної інфраструктури з терористичною метою, має бути визначена в законодавстві про протидію тероризму.

На сьогоднішній день відповідальність за причетність до тероризму передбачена ст. 25 Закону України «Про боротьбу з тероризмом». Положеннями зазначеної правової норми забороняється створювати організації, цілі та дії яких пов'язані з пропагандою та підтримкою тероризму або скоєння низки злочинів. Проте аналіз зазначених у цій статті злочинів, виявив відсутність у тому числі злочинів проти об'єктів інформаційної інфраструктури.

Зокрема, у статті 258-2 Кримінального кодексу України встановлюється кримінальна відповідальність за публічні заклики до вчинення терористичного акту, а також розповсюдження, виготовлення чи зберігання з метою розповсюдження матеріалів з такими закликами [5].

Відсутність у такому переліку кримінальних правопорушень, які слід розглядати як терористичну діяльність, злочинів, пов'язаних із неправомірним впливом на інформаційну інфраструктуру з урахуванням реалій сучасної політичної обстановки, є пропуском правового регулювання, усунення якого нині є неабияк актуальним.

Питання забезпечення інформаційної безпеки у кримінально-правовому контексті з огляду на тенденції зміни геополітичної обстановки, а також державної політики вимагають реалізації конкретних правових рішень.

Інститут юридичної відповідальності в інформаційному праві з урахуванням глобалізації інформаційної взаємодії потребує безперервного вдосконалення, що може включати розробку та введення у правове поле нових понять, принципів правового регулювання, зміни складів та кваліфікуючих ознак злочинів та інших правопорушень.

Висновки. Необхідно у ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» розширити перелік видів терористичної діяльності, включивши здійснення атак на об'єкти інформаційної інфраструктури з метою порушення чи припинення функціонування та створення загрози безпеці інформації, що обробляється такими об'єктами.

27 березня 2025 року Верховна Рада ухвалила Закон № 4336-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту інформації та кіберзахисту державних інформаційних ресурсів, об'єктів критичної інформаційної інфраструктури», який заклав оновлений фундамент національної системи кібербезпеки. Ухвалення цього документа стало стратегічною відповіддю на глобальні виклики та кардинальні зміни в безпековому ландшафті.

Закон запроваджує комплексний підхід до управління ризиками, реагування на кіберзагрози та розбудови професійної кіберспільноти [6].

Список використаних джерел

1. Деякі питання забезпечення функціонування системи виявлення вразливостей і реагування на кіберінциденти та кібератаки : постанова Кабінету Міністрів України від 23.12.2020 р. № 1295. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1295-2020-%D0%BF#Text>
2. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 18.11.2021 р. № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>
3. CERT-UA у 2025 році опрацювала майже 6000 кіберінцидентів: кількість ворожих атак зросла на 37%. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/cert-ua-u-2025-roci-opracyuvala-maizhe-6000-kiberincidentiv-killist-vorozhikh-atak-zroslo-na-37>
4. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/638-15>
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14/conv>
6. Перелік нормативно-правових актів на виконання Закону № 4336-IX. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (станом на 30.12.2025 р.). URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/perelik-normativno-pravovikh-aktiv-na-vikonannya-zakonu-4336-ix>

Зачек Олег Ігорович,
кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформаційних технологій
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-4846-5718

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ OSINT ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено проблемні питання застосування технологій штучного інтелекту для здійснення розвідки з відкритих джерел (OSINT) підрозділами Національної поліції України. Розглянуто основні напрями використання штучного інтелекту в інформаційно-аналітичній діяльності правоохоронних органів, зокрема автоматизацію збору, обробки та аналізу великих масивів даних. Проаналізовано ключові ризики впровадження таких технологій, серед яких недостовірність результатів, алгоритмічна упередженість, складність верифікації інформації, загрози інформаційній безпеці та порушення права на приватність. Особливу увагу приділено проблемам нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту, захисту персональних даних і необхідності забезпечення прозорості роботи інтелектуальних систем. Обґрунтовано доцільність створення спеціалізованих безпечних рішень штучного інтелекту для потреб правоохоронних органів та необхідність підготовки фахівців, здатних ефективно використовувати сучасні інтелектуальні технології у процесі здійснення OSINT.

Ключові слова: штучний інтелект, OSINT, відкриті джерела інформації, Національна поліція України, інформаційно-аналітична діяльність, правоохоронна діяльність,

інформаційна безпека, персональні дані, алгоритмічна упередженість, цифрові технології.

Abstract. *The article examines the problematic issues of applying artificial intelligence technologies to Open-Source Intelligence (OSINT) activities by units of the National Police of Ukraine. The main areas of AI application in the information and analytical activities of law enforcement agencies are considered, including the automation of collecting, processing, and analyzing large volumes of data. The study analyzes the key risks associated with the implementation of such technologies, including the unreliability of results, algorithmic bias, difficulties in information verification, threats to information security, and violations of privacy rights. Particular attention is paid to the challenges of legal regulation of artificial intelligence use, personal data protection, and the need to ensure the transparency of intelligent systems. The paper substantiates the feasibility of developing specialized and secure AI solutions for law enforcement agencies and highlights the necessity of training specialists capable of effectively applying modern intelligent technologies in OSINT activities.*

Keywords: *artificial intelligence, OSINT, open-source intelligence, National Police of Ukraine, information and analytical activities, law enforcement activities, information security, personal data, algorithmic bias, digital technologies.*

Вступ. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, збільшення обсягів відкритих даних та поширення цифрових платформ сприяли активному впровадженню методів розвідки з відкритих джерел (OSINT) у діяльність правоохоронних органів. Значну роль починає відігравати використання штучного інтелекту (ШІ), який дає змогу автоматизувати пошук, обробку, класифікацію та аналіз значних масивів інформації з відкритих джерел [1]. Для

підрозділів Національної поліції України застосування технологій ШІ у сфері OSINT відкриває нові можливості щодо виявлення злочинної діяльності, прогнозування ризиків, моніторингу інформаційного простору та підтримки прийняття управлінських рішень. Разом із тим інтеграція таких технологій супроводжується низкою правових, організаційних, технічних та етичних проблем.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження стали наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, нормативно-правові акти України та Європейського Союзу у сфері застосування штучного інтелекту, захисту персональних даних і діяльності правоохоронних органів, а також аналітичні та науково-практичні матеріали щодо використання технологій OSINT у безпековій сфері. Під час дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, метод аналізу та синтезу застосовано для вивчення особливостей використання штучного інтелекту в процесах збору та обробки інформації з відкритих джерел; системний метод – для комплексного дослідження взаємозв'язків між технологічними, правовими, організаційними та безпековими аспектами впровадження ШІ в діяльність підрозділів Національної поліції України; порівняльно-правовий метод – для аналізу підходів до регулювання використання штучного інтелекту в правоохоронній діяльності, зокрема з урахуванням положень Європейського AI Act; метод узагальнення – для формулювання висновків щодо основних проблем і перспектив використання технологій штучного інтелекту для здійснення OSINT. Також застосовано метод критичного аналізу наукових джерел для оцінювання потенційних ризиків, пов'язаних із достовірністю результатів роботи систем штучного інтелекту, алгоритмічною упереженістю, захистом персональних даних та інформаційною безпекою.

Метою статті є дослідження проблемних питань застосування технологій штучного інтелекту для здійснення розвідки з відкритих джерел (OSINT) підрозділами Національної поліції України.

Результати. OSINT розглядається як процес збору, обробки та аналізу інформації з відкритих джерел для отримання розвідувальних або аналітичних відомостей. До таких джерел належать вебресурси, соціальні мережі, державні реєстри, медіа, супутникові знімки, форуми та інші публічно доступні інформаційні ресурси. На думку деяких дослідників, роль OSINT у забезпеченні публічної та національної безпеки, а також його інтеграція з іншими видами розвідувальної діяльності значно зросла [2].

Однією з головних причин використання штучного інтелекту в OSINT є інформаційна надмірність. Людина-аналітик фізично не здатна оперативно опрацювати величезні обсяги інформації, які щодня циркулюють у відкритих джерелах. Засоби штучного інтелекту дозволяють автоматично здійснювати класифікацію контенту, визначати ключові сутності, виявляти зв'язки між об'єктами, проводити аналіз тональності повідомлень та прогнозувати можливі загрози. Завдяки цьому суттєво скорочується час реагування на події та підвищується ефективність аналітичної роботи. Водночас автоматизація OSINT не усуває необхідності людського контролю та професійної оцінки отриманих результатів [3].

Однією з ключових проблем є достовірність результатів, сформованих системами штучного інтелекту. Сучасні великі мовні моделі та інші інтелектуальні алгоритми працюють на основі статистичних закономірностей і можуть генерувати помилкові або вигадані висновки. У професійній літературі це явище визначається як «галюцинація» штучного інтелекту. Для правоохоронної діяльності така проблема має особливе

значення, оскільки хибні аналітичні висновки можуть призвести до неправильного визначення пріоритетів розслідування, помилкової ідентифікації осіб або необґрунтованих управлінських рішень [4].

Суттєвим викликом залишається проблема верифікації інформації. Значна частина даних у відкритому інформаційному просторі містить ознаки дезінформації, маніпуляцій або навмисно створених інформаційних операцій. Особливо актуальною ця проблема є в умовах російсько-української війни, коли соціальні мережі та цифрові медіа активно використовуються для поширення пропаганди. Навіть високопродуктивні алгоритми машинного навчання не завжди здатні коректно відрізнити достовірну інформацію від фальсифікованої, що вимагає застосування багаторівневих процедур перевірки даних та використання декількох незалежних джерел підтвердження [5].

Окремою проблемою є ризик алгоритмічної упередженості. Будь-яка система штучного інтелекту навчається на певних наборах даних, які можуть містити приховані викривлення або соціальні стереотипи. У результаті алгоритм може демонструвати нерівномірну точність щодо різних категорій користувачів або формувати упереджені висновки. Для правоохоронної діяльності це створює ризики порушення принципів об'єктивності, законності та недискримінації, які вважаються основоположними для діяльності Національної поліції України.

Дуже важливим є правове регулювання використання штучного інтелекту правоохоронними органами. Україна активно адаптує своє законодавство до європейських підходів у сфері цифрового врядування з врахуванням захисту персональних даних. Водночас нормативно-правова база щодо використання ШІ у правоохоронній діяльності залишається

фрагментарною, чітке нормативно-правове регулювання є відсутнім [6]. Значної уваги потребує забезпечення прозорості функціонування інтелектуальних систем та дотримання прав людини під час автоматизованого аналізу інформації. Потрібно визначити, хто несе відповідальність за рішення, ухвалені з використанням алгоритмів штучного інтелекту. Європейський Союз у межах реалізації AI Act визначає підвищені вимоги до систем штучного інтелекту, які використовуються органами державної влади та правоохоронними структурами, наголошуючи на необхідності забезпечення прозорості, підзвітності та контролю ризиків [7].

Складним аспектом є забезпечення захисту персональних даних під час обробки інформації з відкритих джерел за допомогою систем штучного інтелекту. OSINT базується на використанні відкритої інформації, але автоматизоване агрегування відомостей із різних джерел дозволяє формувати деталізовані цифрові профілі осіб. Поєднання даних із соціальних мереж, державних реєстрів, медіа та інших ресурсів може створювати ризики надмірного втручання у приватне життя громадян. Тому використання засобів ШІ повинно здійснюватися з дотриманням принципів пропорційності, мінімізації даних та цільового використання інформації [8].

Не менш важливими є питання інформаційної безпеки самих систем штучного інтелекту. Сучасні моделі машинного навчання можуть піддаватися атакам типу data poisoning, adversarial attacks та іншим формам маніпуляції вхідними даними. У результаті алгоритм може генерувати спотворені результати або втрачати здатність до коректного аналізу інформації. Для правоохоронних органів такі ризики є критичними, оскільки можуть бути використані злочинними угрупованнями для приховування своєї діяльності або дезорієнтації аналітичних підрозділів [9].

Використання OSINT в діяльності Національної поліції не часто буває в чистому вигляді. Збір інформації для аналітичної діяльності майже завжди здійснюється комплексно – як з відкритих джерел, так і з джерел, доступ до яких є обмеженим (наприклад, інформаційних баз інформаційно-телекомунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України», оперативних даних тощо). При аналітичному опрацюванні відомостей під час роботи правоохоронців з використанням систем штучного інтелекту може існувати загроза витоку інформації з обмеженим доступом. Тому вбачається необхідність створення національної системи штучного інтелекту для використання виключно правоохоронними органами, яка буде функціонувати в режимі, коли поміщена в неї інформація, здійснювані запити та продукти її діяльності (аналітичні продукти) не зможуть стати загальнодоступними.

Також існує організаційна проблема, яка полягає у недостатньому рівні підготовки персоналу. Ефективне використання технологій ШІ вимагає від працівників підрозділів Національної поліції знань не лише у сфері OSINT, а й у галузі аналізу даних, кібербезпеки, машинного навчання та цифрової криміналістики. Відсутність відповідних компетентностей може призвести до некоректного трактування результатів роботи алгоритмів та зниження ефективності їх практичного застосування.

Висновки. Таким чином, використання штучного інтелекту для здійснення OSINT підрозділами Національної поліції України має значний потенціал щодо підвищення ефективності інформаційно-аналітичної діяльності. Водночас його впровадження супроводжується комплексом проблем, пов'язаних із достовірністю результатів, верифікацією інфор-

мації, алгоритмічною упередженістю, захистом персональних даних, інформаційною безпекою та нормативно-правовим забезпеченням. Подальший розвиток цього напрямку діяльності потребує вдосконалення нормативно-правової бази, розроблення спеціалізованих методик використання ШІ в правоохоронній діяльності, а також підготовки фахівців, здатних ефективно поєднувати можливості сучасних інтелектуальних технологій із професійними методами аналітичної роботи.

Список використаних джерел

1. Зачек О. І., Дмитрик Ю. І., Сеник В. В. Роль штучного інтелекту в підвищенні ефективності правоохоронної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів : ЛьвДУВС, 2023. № 3. С. 148-156. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-3-19> (дата звернення: 28.05.2026).
2. Бочаров С. В., Тишук В. В., Белай С. В. Використання OSINT в оперативно-розшуковій діяльності: інструменти і правові аспекти. *Безпека держави*. 2025. № 1 (5). URL: <https://sts.nangu.edu.ua/article/view/336692/325306> (дата звернення: 28.05.2026).
3. George R. S. Weir The Limitations of Automating OSINT: Understanding the Question, Not the Answer. URL: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-802916-9.00009-9> (дата звернення: 28.05.2026).
4. The Coalition of Cyber Investigators. Enhanced Challenges and Mitigation Strategies for OSINT AI Integration. 2025. URL: <https://www.osint.uk/content/enhanced-challenges-and-mitigation-strategies-for-osint-ai-integration> (дата звернення: 28.05.2026).
5. Johannes Niu, Mila Stillman, Anna Kruspe. OSINT or BULLSHINT? Exploring Open-Source Intelligence tweets about the Russo-Ukrainian War. *Social and Information Networks*. Tue, 5 Aug 2025. URL: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2508.03599> (дата звернення: 28.05.2026).

6. Зачек О. І. Застосування штучного інтелекту для протидії злочинам у сфері сексуальної експлуатації дітей у мережі інтернет. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів : ЛьвДУВС, 2025. № 3. С. 119-125. URL: <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-13> (дата звернення: 28.05.2026).

7. EU AI Act: first regulation on artificial intelligence // Topics / European Parliament. Published: 08-06-2023. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence> (дата звернення: 28.05.2026).

8. Roman Byba. State of scientific research on the administrative and legal regulation of OSINT functioning in ensuring public order and security in the works of foreign scholars: lessons for Ukraine. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. No. 4. P. 11-15. URL: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.4.2> (дата звернення: 28.05.2026).

9. Dirk Schrader. The EU AI Act: what it means and how to comply. *Techradar*. 2025. October 2. URL: <https://www.techradar.com/pro/the-eu-ai-act-what-it-means-and-how-to-comply> (дата звернення: 28.05.2026).

Краснощок Андрій Валерійович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри вогневої підготовки факультету № 2
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-8254-2898

Крушельницька Катерина Олександрівна,
старший викладач кафедри
вогневої підготовки факультету № 2
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0001-5984-496X

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ І ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті досліджено особливості інтеграції теоретичних знань і практичних навичок у процесі викладання вогневої підготовки курсантам закладів вищої освіти системи МВС України. Обґрунтовано значення вогневої підготовки як важливого складника професійного становлення майбутніх правоохоронців в умовах сучасних безпекових викликів та воєнного стану. Проаналізовано основні педагогічні підходи до поєднання теоретичної та практичної складових навчання, визначено роль міждисциплінарної інтеграції у формуванні професійних компетентностей курсантів. Висвітлено значення практико-орієнтованого навчання, використання інтерактивних методів, тренажерних систем, тактичного моделювання та ситуаційних вправ під час проведення занять з вогневої підготовки.

Особливу увагу приділено розвитку психологічної стійкості, навичок безпечного поводження зі зброєю, швидкого прийняття рішень та готовності до дій в екстремальних

умовах. Досліджено сучасні підходи до удосконалення методики викладання вогневої підготовки у закладах освіти МВС України. Визначено, що ефективне поєднання теоретичних знань і практичних навичок сприяє формуванню професійної готовності майбутніх правоохоронців до виконання службових обов'язків у реальних умовах оперативно-службової діяльності.

Ключові слова: вогнева підготовка, професійна підготовка, практичні навички, теоретичні знання, правоохоронна діяльність, інтеграція навчання, тактична підготовка, безпечне поводження зі зброєю, освітній процес.

Abstract. The article examines the features of integrating theoretical knowledge and practical skills in the process of teaching firearms training to cadets of higher education institutions within the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The significance of firearms training is substantiated as an essential component of the professional development of future law enforcement officers in the context of contemporary security challenges and martial law. The main pedagogical approaches to combining theoretical and practical components of education are analyzed, and the role of interdisciplinary integration in the formation of cadets' professional competencies is determined. The importance of practice-oriented learning, the use of interactive methods, training systems, tactical simulation, and situational exercises during firearms training classes is highlighted. Special attention is paid to the development of psychological resilience, safe weapon handling skills, rapid decision-making abilities, and readiness to act in extreme conditions. Modern approaches to improving the methodology of teaching firearms training in institutions of higher education within the MIA system of Ukraine are examined. It is determined that the effective combination of theoretical knowledge and practical skills contributes to the formation of professional readiness of future law enforcement officers

to perform official duties in real conditions of operational and service activity.

Keywords: *firearms training; professional training; practical skills; theoretical knowledge; law enforcement activity; integration of learning; tactical training; safe weapon handling; educational process.*

Вступ. Сучасні умови функціонування правоохоронної системи України потребують якісної професійної підготовки майбутніх працівників органів внутрішніх справ. Особливої актуальності набуває вдосконалення системи вогневої підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України, оскільки рівень володіння вогнепальною зброєю безпосередньо впливає на ефективність виконання службових завдань, безпеку громадян та самих правоохоронців.

В умовах воєнного стану та зростання рівня суспільних загроз вимоги до професійної компетентності правоохоронців суттєво посилюються. У зв'язку з цим особливого значення набуває інтеграція теоретичних знань і практичних навичок під час викладання дисципліни «Вогнева підготовка». Такий підхід забезпечує формування у курсантів не лише технічних умінь поводження зі зброєю, а й здатності швидко оцінювати ситуацію, приймати рішення та діяти відповідно до норм законодавства й професійної етики.

Проблематика вдосконалення вогневої підготовки майбутніх правоохоронців активно досліджується вітчизняними науковцями. Значну увагу приділено питанням методики проведення занять, розвитку практичних умінь курсантів та застосування сучасних технологій навчання [1]. Науковці наголошують, що вогнева підготовка має бути спрямована не лише на формування навичок стрільби, а й на розвиток психологічної готовності до дій в екстремальних

умовах [2]. Водночас актуальним залишається питання інтеграції теоретичної складової навчання із практичними вправами та тактичним моделюванням службових ситуацій [3].

Метою статті є дослідження особливостей інтеграції теоретичних знань і практичних навичок в освітньому процесі під час викладання вогневої підготовки курсантам закладів вищої освіти МВС України.

Матеріали і методи. Матеріальною базою дослідження виступили нормативно-правові акти, що регулюють службову підготовку та застосування вогнепальної зброї в системі МВС України, зокрема Закон України «Про Національну поліцію», відомчі інструкції та навчально-методичні матеріали закладів вищої освіти МВС України. Також було використано наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, присвячені проблемам вогневої підготовки, формування професійних компетентностей правоохоронців та впровадження практикоорієнтованих технологій навчання. Емпіричну основу становили узагальнені результати педагогічного спостереження за процесом викладання вогневої підготовки курсантам, аналіз виконання ними практичних вправ та рівня сформованості навичок безпечного поводження зі зброєю, точності стрільби й тактичного мислення в змодельованих службових ситуаціях.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів. Теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, систематизація та узагальнення) дали змогу визначити сучасні підходи до інтеграції теоретичної та практичної складових вогневої підготовки. Емпіричні методи включали педагогічне спостереження та аналіз результатів практичної діяльності курсантів. Метод моделювання використовувався для створення умов,

наближених до реальних службових ситуацій, що дозволило оцінити рівень готовності майбутніх правоохоронців до дій в екстремальних обставинах. Додатково застосовано елементи порівняльного аналізу для зіставлення ефективності традиційного та інтегрованого підходів до викладання дисципліни.

Результати. Вогнева підготовка є одним із базових елементів професійної підготовки майбутніх правоохоронців. Її основне завдання полягає у формуванні в курсантів стійких навичок безпечного та ефективного використання табельної зброї у різних умовах службової діяльності. Водночас ефективність навчання значною мірою залежить від рівня поєднання теоретичних знань і практичної підготовки.

Теоретична складова вогневої підготовки охоплює комплекс знань, необхідних для професійного та безпечного застосування вогнепальної зброї майбутніми працівниками правоохоронних органів. Насамперед вона передбачає ґрунтовне вивчення нормативно-правової бази, що регламентує порядок використання, носіння та застосування зброї працівниками Національної поліції України та інших структур системи МВС. Курсанти повинні детально засвоїти положення Конституції України, Закону України «Про Національну поліцію», відомчих інструкцій та міжнародних стандартів щодо дотримання прав людини під час застосування сили і спеціальних засобів. Особлива увага приділяється правовим підставам використання вогнепальної зброї, межах необхідної оборони, принципам законності, пропорційності та крайньої необхідності. Це є надзвичайно важливо, оскільки неправомірне або необґрунтоване застосування зброї може призвести до тяжких правових, дисциплінарних і суспільних наслідків. Крім нормативно-правової підготовки, теоретичний компонент включає вивчення правил безпечного поводження зі зброєю, її технічних характеристик, будови, принципів роботи

механізмів, умов експлуатації та обслуговування. Курсанти опановують матеріальну частину різних видів стрілецької зброї, вчать визначати можливі несправності та способи їх усунення. Важливе місце займає засвоєння основ внутрішньої та зовнішньої балістики, що дозволяє майбутнім правоохоронцям розуміти траєкторію польоту кулі, вплив зовнішніх факторів на точність стрільби та особливості ураження цілі. Також значна увага приділяється тактиці дій правоохоронців у різних оперативно-службових ситуаціях, алгоритмам поведінки під час затримання правопорушників, звільнення заручників, відбиття збройного нападу чи дій в умовах масових заворушень.

Практична складова вогневої підготовки спрямована на формування у курсантів закладів вищої освіти МВС України стійких професійних умінь і навичок володіння вогнепальною зброєю, а також готовності до ефективних дій у реальних умовах оперативно-службової діяльності. Саме практична підготовка забезпечує закріплення теоретичних знань та їх трансформацію у професійні компетентності, необхідні для виконання правоохоронних функцій у складних і небезпечних ситуаціях. Її основним завданням є доведення дій курсантів до автоматизму, що дозволяє оперативно реагувати на загрози та приймати правильні рішення в умовах дефіциту часу й підвищеного психологічного навантаження.

Практичні заняття передбачають систематичне відпрацювання прийомів стрільби з різних положень – стоячи, з коліна, лежачи, у русі, із-за укриття або в обмеженому просторі. Значна увага приділяється формуванню навичок швидкісного приведення зброї у бойову готовність, правильного прицілювання, контролю дихання. Курсанти навчаються оперативно виконувати заміну магазину, усувати затримки під час стрільби, діяти у випадку осічки чи технічної несправності

зброї. Такі вправи сприяють розвитку точності, швидкості та впевненості під час поводження зі зброєю.

Важливим елементом практичної підготовки є розвиток навичок тактичного пересування та ведення вогню в умовах, максимально наближених до реальних службових ситуацій. Курсанти відпрацьовують способи використання природних і штучних укриттів, переміщення в умовах міської забудови, тактичної зміни позицій, а також взаємодії в складі малих груп під час проведення спеціальних операцій чи затримання правопорушників. Особлива увага приділяється командній взаємодії, оскільки ефективність дій правоохоронців значною мірою залежить від рівня координації між працівниками підрозділу.

Сучасна методика вогневої підготовки передбачає широке використання ситуаційного моделювання та сценарного навчання. Практичні заняття організовуються таким чином, щоб максимально відтворити реальні умови професійної діяльності правоохоронців. Для цього застосовуються тактичні полігони, інтерактивні тири, мультимедійні тренажери, шумові та світлові ефекти, що створюють умови підвищеного стресу. Курсанти відпрацьовують алгоритми дій під час раптового нападу, затримання озброєного злочинця, перевірки транспортних засобів, звільнення заручників або реагування на масові заворушення.

Особливе значення має підготовка курсантів до дій в екстремальних умовах. Під час занять створюються ситуації психологічного напруження, обмеженої видимості, фізичної втоми, інформаційного перевантаження та дефіциту часу для прийняття рішень. Такі умови сприяють формуванню психологічної стійкості, самоконтролю та здатності ефективно діяти навіть у критичних ситуаціях. Практичні тренування після інтенсивного фізичного навантаження дозволяють

моделювати реальні умови правоохоронної діяльності, коли працівник поліції змушений застосовувати зброю після переслідування правопорушника або тривалого фізичного напруження.

Не менш важливим компонентом практичної вогневої підготовки є виховання відповідальності та дисципліни під час поводження зі зброєю. Курсанти повинні чітко дотримуватись заходів безпеки, правил зберігання та використання вогнепальної зброї, усвідомлюючи високий рівень відповідальності за кожне прийняте рішення. Формування культури безпечного поводження зі зброєю є одним із ключових аспектів професійної підготовки майбутніх правоохоронців.

Саме систематичне практичне відпрацювання забезпечує автоматизацію рухів, формування м'язової пам'яті, розвиток координації, швидкості реакції та стресостійкості. У результаті курсанти набувають необхідного рівня професійної готовності до безпечного, правомірного та ефективного застосування вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків, що є важливою умовою забезпечення громадської безпеки та правопорядку.

Одним із ключових напрямів удосконалення освітнього процесу є впровадження практико-орієнтованого навчання. Такий підхід передбачає максимальне наближення навчальних умов до реальних ситуацій оперативно-службової діяльності правоохоронців. Під час занять застосовуються ситуаційні задачі, тактичні тренування, інтерактивні методики та моделювання екстремальних умов [4]. Ефективним засобом інтеграції теорії та практики є використання мультимедійних технологій і сучасних тренажерних систем. Лазерні тири, електронні симулятори та інтерактивні комплекси дозволяють курсантам відпрацьовувати навички стрільби в умовах, максимально наближених до реальних, без

ризик для життя та здоров'я [5]. Такі технології сприяють розвитку координації, швидкості реакції та навичок прийняття рішень. Особливе значення у процесі викладання вогневої підготовки має міждисциплінарна інтеграція. Поєднання вогневої, тактичної, фізичної та психологічної підготовки допомагає комплексно формувати професійні компетентності майбутніх правоохоронців. Наприклад, відпрацювання вправ зі стрільби після фізичного навантаження сприяє розвитку витривалості та психологічної стійкості в умовах стресу [6].

У сучасних умовах важливим аспектом є формування у курсантів навичок дій в умовах обмеженої видимості, масових заворушень, терористичних загроз та інших кризових ситуацій. Саме тому навчальний процес має включати елементи тактичної медицини, кризової комунікації та командної взаємодії. Крім того, ефективність інтеграції теоретичних знань і практичних навичок значною мірою залежить від професійної майстерності викладача. Викладач вогневої підготовки повинен не лише володіти сучасними методиками навчання, а й мати практичний досвід правоохоронної діяльності. Це дає змогу забезпечити реалістичність навчального процесу та підвищити мотивацію курсантів до професійного самовдосконалення. Важливою складовою освітнього процесу є оцінювання рівня сформованості практичних навичок. Система контролю повинна враховувати не лише точність стрільби, а й швидкість реагування, дотримання заходів безпеки, тактичну грамотність та психологічну готовність до застосування зброї.

Таким чином, інтеграція теоретичних знань і практичних навичок забезпечує комплексну професійну підготовку курсантів МВС України та сприяє формуванню високого рівня готовності до виконання службових обов'язків у сучасних умовах.

Висновки. Отже, вогнева підготовка посідає одне з провідних місць у системі професійної освіти курсантів закладів вищої освіти МВС України, оскільки саме вона забезпечує формування готовності майбутніх правоохоронців до правомірного, безпечного та ефективного застосування вогнепальної зброї під час виконання службових обов'язків. У сучасних умовах зростання безпекових загроз, посилення криміногенних ризиків та необхідності оперативного реагування на кризові ситуації рівень вогневої підготовленості працівників правоохоронних органів набуває особливої ваги. Саме тому якість організації освітнього процесу з вогневої підготовки безпосередньо впливає на професійну компетентність майбутніх працівників поліції, їхню психологічну готовність до дій у небезпечних ситуаціях та здатність забезпечувати громадську безпеку.

Ефективність викладання вогневої підготовки значною мірою визначається гармонійним поєднанням теоретичних знань і практичних навичок. Теоретична складова створює основу для усвідомленого та правомірного застосування зброї, формує розуміння правових меж використання сили, принципів безпеки та тактичних особливостей дій правоохоронців. Водночас саме практичне відпрацювання дозволяє сформувати автоматизовані навички володіння зброєю, стійкість до стресових факторів та готовність діяти в умовах дефіциту часу й підвищеного ризику. Інтегрований підхід до навчання сприяє формуванню у курсантів цілісної системи професійних компетентностей, які охоплюють технічну, тактичну, психологічну та правову підготовленість. Важливим аспектом сучасної вогневої підготовки є її практико-орієнтований характер. Освітній процес повинен максимально відтворювати реальні умови службової діяльності правоохоронців, включаючи моделювання кризових ситуацій, командну взаємодію, виконання вправ в умовах фізичного та психологічного

навантаження. Такий підхід дозволяє курсантам не лише вдосконалювати техніку стрільби, а й розвивати навички швидкого аналізу ситуації, прийняття рішень і відповідальності за застосування зброї. У сучасних умовах особливого значення набуває також розвиток психологічної стійкості та здатності контролювати власні дії в екстремальних обставинах.

Сучасні тенденції розвитку правоохоронної освіти вимагають постійного вдосконалення методики викладання вогневої підготовки. Одним із пріоритетних напрямів є впровадження інноваційних освітніх технологій, зокрема інтерактивних тирів, мультимедійних симуляторів, лазерних тренажерів та цифрових платформ моделювання тактичних ситуацій. Використання таких технологій допомагає підвищити ефективність навчання, забезпечити індивідуалізацію підготовки курсантів та створити безпечні умови для відпрацювання складних елементів професійної діяльності. Крім того, важливою умовою підвищення якості підготовки є міждисциплінарна інтеграція вогневої, тактичної, фізичної та психологічної підготовки, що забезпечує комплексний розвиток професійних якостей майбутніх правоохоронців. Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є розроблення комплексних моделей професійної підготовки курсантів МВС України з використанням адаптивних методик навчання та цифрових тренажерних систем. Актуальним залишається також питання вдосконалення критеріїв оцінювання рівня вогневої підготовленості курсантів, розроблення інноваційних підходів до формування стресостійкості та психологічної готовності до застосування зброї в реальних умовах службової діяльності. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх правоохоронців та зміцненню ефективності функціонування правоохоронної системи України загалом.

Список використаних джерел

1. Тимофеев В., Дусяк О., Крисько В. Вогнева підготовка курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 6. С. 372–376. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.63> (дата звернення: 21.05.2026).
2. Завістовський О. Д., Бодирев Д. А. Оптимізація методів проведення занять з вогневої підготовки курсантів Національної поліції України в умовах обмеженої видимості. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 4. С. 358–361. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.63> (дата звернення: 21.05.2026).
3. Мельник І., Канюка В., Богайчук В. Вогнева підготовка студентів спеціальності «Правоохоронна діяльність» з використанням елементів методики бойового хортингу. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 2. С. 135–141. URL: <https://doi.org/10.35774/app2022.02.135> (дата звернення: 21.05.2026).
4. Бодирев Д. А., Завістовський О. Д. Нові підходи у методиці викладання вогневої підготовки під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 246–249. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.44> (дата звернення: 21.05.2026).
5. Андрієнко А. М., Зіркевич В. М., Баранов Ю. М. Сучасні підходи до застосування стрілецької зброї для підвищення ефективності тренувань з вогневої підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Національної гвардії України*. 2025. № 1 (45). С. 17–22. URL: <https://doi.org/10.33405/2409-7470/2025/1/45/339263> (дата звернення: 21.05.2026).
6. Жданова К., Зеленський Є. Певні аспекти поєднання практичних дисциплін «Вогнева підготовка» та «Спеціальна фізична підготовка» у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 493–496. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.77> (дата звернення: 21.05.2026).

Кучер Віталій Орестович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
факультету № 1
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0003-0877-5735

Шишко Валерій Валерійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
факультету № 1
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-9193-1059

ПОЛІЦЕЙСЬКІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРАВОМІРНОГО ВТРУЧАННЯ У ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ: МЕЖІ ТА ПІДСТАВИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Анотація. У статті наголошено, що кожен поліцейський захід є актом державного примусу. Поліцейські у межах компетенції для виконання покладених на поліцію завдань можуть застосовувати превентивні заходи та заходи примусу, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію».

Вказівка у Законі на те, що поліцейський захід обмежує певні права та свободи людини, пов'язана з безпосереднім призначенням поліцейської діяльності. Усі поліцейські заходи є формою правомірного втручання держави у правовий статус особи. Превентивні заходи обмежують переважно свободу вибору та пересування, тоді як заходи примусу безпосередньо впливають на фізичну недоторканність особи.

Превентивні поліцейські заходи використовуються для: попередження та профілактики правопорушень; охорони прав і

свобод людини, інтересів суспільства та держави; протидії злочинності та підтримання публічного порядку; надання допомоги особам, які потребують її через особисті, економічні, соціальні причини або внаслідок надзвичайних ситуацій. Важливою рисою превентивних заходів є їхня спрямованість на майбутнє: профілактичний вплив може забезпечуватися вже на етапі виявлення правопорушення або спроби його вчинення. Вони не містять елементів покарання та не мають карального характеру. Їх застосування не потребує обов'язкового встановлення вини особи чи інших ознак складу протиправного діяння. Натомість через ці заходи поліцейські створюють умови для неухильного дотримання законів.

Поліцейські заходи примусу застосовуються лише у виключних випадках. Як правило, це невідкладні випадки, коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя і здоров'я людей. Крім того, ці заходи застосовуються тоді, коли були використані і не дали бажаних результатів всі інші форми попереднього впливу на правопорушників. Закон України «Про Національну поліцію» встановлює загальні вимоги до застосування всіх заходів поліцейського примусу.

Вказано, що з огляду на характер обмеження певних прав та свобод людини, правомірність поліцейської діяльності прямо залежить від суворого дотримання часових меж. Відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини має бути негайно припинено, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

Зазначено, що поліцейські заходи (як превентивні, так і заходи примусу) виступають ефективним інструментом у діяльності Національної поліції. Вони є формою правомірного втручання держави у правовий статус особи, у зв'язку з чим обмежують окремі права і свободи людини та застосовуються

поліцейськими відповідно до Закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Тільки за наявності фактичних та юридичних умов поліцейські можуть учиняти комплекс дій превентивного чи примусового характеру із дотриманням нормативно закріплених вимог до їх здійснення.

Ключові слова: права людини, захист прав і свобод людини, право на інформаційну безпеку, право на приватність, міжнародні стандарти захисту прав людини, поліцейська діяльність, поліцейські заходи, заходи примусу, принципи діяльності поліції, законність, дотримання прав і свобод людини, верховенство права.

Abstract. *The article emphasizes that every police measure is an act of state coercion. Police officers, within the scope of their competence, may apply preventive and coercive measures provided for by the Law of Ukraine "On the National Police" to perform the tasks assigned to them.*

The indication in the law that a police measure restricts certain human rights and freedoms is related to the direct purpose of police activities. All police measures are a form of lawful interference by the state in the legal status of a person. Preventive measures mainly restrict freedom of choice and movement, while coercive measures directly affect the physical integrity of a person.

Preventive police measures are used to: prevent and prevent offenses; protect human rights and freedoms, the interests of society and the state; combat crime and maintain public order; provide assistance to persons who need it due to personal, economic, social reasons or as a result of emergency situations. An important feature of preventive measures is their focus on the future: preventive impact can be ensured already at the stage of detecting an offense or an attempt to commit it. They do not contain elements of punishment and are not punitive in nature. Their application does not require the

mandatory establishment of the guilt of the person or other signs of the composition of the illegal act. Instead, through these measures, police officers create conditions for strict compliance with the laws.

Police coercive measures are used only in exceptional cases. As a rule, these are urgent cases when it is necessary to stop illegal actions that are dangerous to the life and health of people. In addition, these measures are used when all other forms of prior influence on offenders have been used and have not yielded the desired results. The Law of Ukraine "On the National Police" establishes general requirements for the application of all police coercive measures.

It is indicated that, given the nature of the restriction of certain human rights and freedoms, the legality of police activities directly depends on strict adherence to time limits. According to Part 3 of Art. 7 of the Law of Ukraine "On the National Police", the implementation of measures that restrict human rights and freedoms must be immediately terminated if the purpose of applying such measures has been achieved or there is no need for their further application.

It is noted that police measures (both preventive and coercive measures) are an effective tool in the activities of the National Police. They are a form of lawful interference by the state in the legal status of a person, in connection with which they restrict certain human rights and freedoms and are applied by police officers in accordance with the law to ensure the implementation of the powers assigned to the police. Only if there are factual and legal conditions, police officers can perform a set of preventive or coercive actions in compliance with the regulatory requirements for their implementation.

Keywords: *human rights, protection of human rights and freedoms, the right to information security, the right to privacy, international standards for the protection of human rights, police activity, police measures, coercive measures, principles of police activity, legality, observance of human rights and freedoms, the rule of law.*

Вступ. Однією з ключових функцій держави є підтримання правопорядку, що передбачає можливість примусового забезпечення законодавчо закріплених прав і свобод людини.

У системі державного захисту особливе місце посідає діяльність Національної поліції України, яка реалізує повноваження щодо запобігання, виявлення та припинення правопорушень.

З метою забезпечення публічної безпеки та захисту прав суб'єктів права у діяльності поліції особливе місце посідають поліцейські заходи. Вони виступають одним із ключових способів адміністративного впливу, що застосовуються для забезпечення правопорядку, запобігання правопорушенням та нейтралізації потенційних загроз громадській безпеці [1, с. 24–25].

Системне уявлення про їх застосування є фундаментальним для розуміння сутності обмежувальних заходів та їхнього впливу на права і свободи людини.

Оскільки дотримання прав людини є пріоритетом правоохоронної діяльності, Національна поліція виступає ключовим гарантом конституційних прав, реалізуючи свої завдання через механізм надання поліцейських послуг.

Матеріали та методи. Проблеми обмеження прав та свобод людини в поліцейській діяльності, зокрема під час застосування поліцейських заходів, досліджували такі науковці, як О. Бандурка, Ю. Вітик, Є. Гіда, Л. Гула, Ю. Загуменна, К. Громовенко, В. Коваленко, О. Коломоєць, М. Криштанович, О. Кучинська, О. Кушніренко, К. Левченко, Р. Мельник, С. Олексієнко, С. Мінченко, В. Негодченко, О. Панкевич, О. Проневич, В. Січка, О. Скрипка, Т. Слінько, Я. Тицька, Л. Шаповал, Б. Шлоер та інші. Однак у їхніх працях недостатньо уваги приділено питанням втручання поліцейського у правовий статус особи під час здійснення службових повноважень.

Під час наукового дослідження використано широкий спектр сучасних методів наукового пошуку (діалектичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, структурно-функціональний, системний, термінологічний, логічний, аналізу та синтезу тощо).

Метою статті є розкриття стадійної структури застосування заходів поліцейського примусу, дослідження механізму впливу поліцейських заходів на зміст та обсяг конституційних прав і свобод людини.

Результати. Поняття поліцейського заходу закріплено у ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію». Поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до Закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень.

Кожен поліцейський захід є актом державного примусу. Вказівка у Законі на те, що поліцейський захід обмежує певні права та свободи людини, пов'язана з безпосереднім призначенням поліцейської діяльності. Усі поліцейські заходи є формою правомірного втручання держави у правовий статус особи. Превентивні заходи обмежують переважно свободу вибору та пересування, тоді як заходи примусу безпосередньо впливають на фізичну недоторканність особи.

Конституційний Суд України наголосив, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України, переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове

регулювання, яке дасть можливість оптимально досягати легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушуватиме сутнісний зміст такого права [2].

Крім того, Конституційний Суд України зазначив, що під правомірним обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина слід розуміти передбачену Конституцією України можливість втручання держави за допомогою юридичних засобів у зміст та обсяг конституційних прав і свобод людини і громадянина, яке відповідає вимогам верховенства права, потрібності, доцільності та пропорційності в демократичному суспільстві. Метою такого обмеження є охорона основоположних цінностей у суспільстві, до яких належать, зокрема, життя, свобода та гідність людини, здоров'я і моральність населення, національна безпека та громадський порядок [3].

З огляду на характер обмеження певних прав та свобод людини, правомірність поліцейської діяльності прямо залежить від суворого дотримання часових меж. Відповідно до ч. 3 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування.

Поліцейські у межах компетенції для виконання покладених на поліцію завдань можуть застосовувати превентивні заходи та заходи примусу, що передбачені Законом України «Про Національну поліцію». Превентивні заходи спрямовані на недопущення протиправної поведінки з боку конкретної особи та усунення причин, що сприяють вчиненню правопорушення. Зі свого боку, заходи примусу застосовуються для припинення правопорушень, подолання спротиву правопорушника, його затримання, захисту від нападу тощо.

К. О. Чишко поділяє поліцейські заходи залежно від характеру впливу на інформаційно-консультативні та адміністративно-примусові. У першому випадку вони реалізуються у формі попередження, роз'яснення правових норм та надання рекомендацій щодо правомірної поведінки. Такі заходи є м'якшими за своєю природою та передбачають ненасильницьке впливове реагування. Натомість адміністративно-примусові дії включають перевірку документів, затримання осіб, зупинку транспортних засобів і можуть передбачати застосування фізичного впливу у визначених законом випадках.

Ще однією підставою розмежування поліцейських заходів автор називає ступінь обмеження прав громадян під час реалізації поліцейських заходів. У цьому контексті виділяє м'які форми впливу, такі як переконання, роз'яснення та застереження, що не тягнуть за собою значних правових наслідків. Разом із цим застосовуються жорсткі заходи, що включають тимчасове обмеження свободи пересування та використання сили у межах правомірних підстав [1, с. 24–26].

Найсуворішим засобом впливу на особу вважається примус. Враховуючи те, що поліцейські заходи примусу застосовуються, як правило, у невідкладних випадках, коли необхідно припинити протиправні дії, небезпечні для життя і здоров'я людей, коли були використані і не дали бажаних результатів всі інші форми попереднього впливу на правопорушників [4, с. 41], розглянемо їх як стадійну динамічну структуру. Кожна стадія є логічно завершеним етапом, має власні часові межі, специфічне коло суб'єктів та завершується ухваленням відповідного рішення або вчиненням дії. Такий підхід дозволяє дослідити примус не як статичну норму, а як цілісну систему.

Виробити певний алгоритм, що міг бути застосовним до усіх практичних ситуацій, неможливо. Проте доцільно виділити ключові стадії:

1. *Прийняття рішення про застосування заходу примусу.* Цей етап не є врегульований нормативно будь-яким чином, однак, як і інші управлінські рішення, виходить від уповноваженого на те суб'єкта.

Рішення про застосування заходу примусу приймається поліцейським самостійно. Цю позицію підтверджує судова практика: «обрання поліцейського заходу, його ефективність, пропорційність, а також оцінка того, що обраний захід заподіє щонайменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам, визначається безпосередньо поліцейським» [5].

Винятком є проведення спеціальної операції під керівництвом посадової особи, котра прийматиме відповідні рішення. Як зазначає О. П. Фролов, спеціальна операція характеризується єдиним керівництвом угрупованням сил і засобів спеціально створеним органом (об'єднаний оперативний штаб, оперативний штаб, група управління) [6, с. 218].

На цій стадії поліцейський визначає необхідність самостійної і швидкої реакції та оперативного використання заходів, дозволених законодавством. Крім того, рішення приймається не тільки про застосування, вид заходу, а й про час початку своїх дій та гіпотетичне завершення [7, с. 77].

У рамках цієї стадії (прийняття рішення) може здійснюватися також і приведення зброї чи спецзасобів у готовність.

2. *Попередження про намір застосування заходів примусу.* Відповідно до ч.ч. 1, 2 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання

може спричинити посягання на життя і здоров'я особи та/або поліцейського чи інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невинуватим чи неможливим.

Критерії «достатності часу» залишаються оціночними поняттями, що може створювати ризики суб'єктивного трактування [8, с. 64].

Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку.

Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування (п. 12 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію»).

3. *Застосування заходу примусу.* Згідно з міжнародними стандартами (Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку ООН, 1979 р.), застосування сили повинно мати винятковий характер. Посадові особи з підтримки правопорядку можуть бути уповноважені на застосування сили, яка є розумно необхідною за цих обставин, з метою попередження злочину або при проведенні правомірного затримання правопорушників або підозрюваних правопорушників, або при наданні допомоги при такому затриманні не може застосовуватися сила, перевищена [9].

Вид та інтенсивність застосування заходу примусу ґрунтується на комплексному оцінюванні трьох ключових детермінант: конкретної ситуації, що склалася, ступеня суспільної небезпечності вчиненого діяння та індивідуальних характеристик особи правопорушника.

На думку Д. Савчука, якщо поняття «інтенсивність застосування» й доречне, то тільки у випадках застосування

заходів фізичного впливу та гумового кийка, коли під «інтенсивністю» мається на увазі кількість витрачених працівником правоохоронного органу зусиль у певний проміжок часу залежно від наявних обставин, тобто інтенсивність (напруженість) зусиль, які правоохоронець може регулювати. Поняття «інтенсивність» також може бути віднесено і до застосування струменя води, бо тиск води можна регулювати і в підсумку досягати диференційованої кінцевої сили впливу на осіб [10, с. 186].

4. *Припинення застосування заходів примусу.* Відповідно до ч. 7 ст. 29 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу.

Під час розгляду справи щодо порушенням вимог застосування фізичної сили П'ятим апеляційним адміністративним судом встановлено, що патрульні поліцейські застосували до водія фізичну силу, а саме прийоми рукопашного бою, у тому числі в момент, коли він вже лежав на асфальті, що є неприпустимим, оскільки за ч. 7 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату [11].

Найбільш поширеною підставою припинення примусових заходів є успішне досягнення мети їх застосування. Це означає, що як тільки суспільно небезпечне діяння припинено, подальше використання сили чи інших засобів примусу втрачає правову доцільність та має бути негайно припинено.

Мету застосування заходів примусу можна вважати досягнутою, якщо: перервано, припинено протиправне діяння, яке має ознаки адміністративного чи кримінального право-

порушення; створено умови для подальшого притягнення винних осіб до відповідальності; усунуто шкідливі наслідки правопорушення; унеможливлено вчинення нових правопорушень; відновлено попередній правовий стан суспільних відносин [12, с. 178].

5. Надання необхідної допомоги. Стаття 6 Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, який був прийнятий на 34-й сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюцією 34/169 від 17 грудня 1979 року, містить норму, що зобов'язує посадових осіб з підтримання правопорядку забезпечувати повну охорону здоров'я затриманих осіб та вживати негайних заходів щодо забезпечення надання медичної допомоги в разі необхідності [13, с. 111].

Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу (ч. 4 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію»).

Згідно з п. 19 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877, Національна поліція відповідно до покладених на неї завдань вживає всіх можливих заходів для надання домедичної допомоги особам, які постраждали внаслідок кримінальних чи адміністративних правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в ситуації, небезпечній для їхнього життя чи здоров'я [14].

Така допомога має надаватися всім особам, які постраждали від застосування фізичної сили, спеціальних засобів чи зброї (тим, котрі посягають чи затримуються, стороннім особам), незалежно від того, правомірно чи неправомірно було застосовано заходи примусу щодо них [12, с. 178].

Ненадання поліцейським допомоги зазначеним особам тягне за собою дисциплінарну або кримінальну відпові-

дальність згідно зі ст.ст. 135 «Залишення в небезпеці», 136 КК України «Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані».

6. *Доповідь про застосування заходів примусу та про негативні наслідки їх застосування.* Ця стадія провадження із застосування заходів примусу включає два етапи: перший – це повідомлення поліцейським свого керівника про застосування заходу, а другий – це повідомлення керівника або прокурора про негативні наслідки такого застосування.

Поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили (ч. 2 ст. 43 Закону України «Про Національну поліцію»).

При застосуванні до особи спеціального засобу поліцейський зобов'язаний у письмовій формі про цей факт повідомити свого керівника. Якщо поліцейський заподіяв особі поранення або каліцтво внаслідок застосування до неї спеціального засобу, керівник такого поліцейського зобов'язаний негайно повідомити про це відповідного прокурора (ч. 6 ст. 45 Закону України «Про Національну поліцію»).

У разі застосування поліцейським вогнепальної зброї він зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора (ч. 10 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію»).

Висновки. Необхідно наголосити, що поліцейські заходи (як превентивні, так і заходи примусу) виступають ефективним інструментом у діяльності Національної поліції. Вони є формою правомірного втручання держави у правовий статус

особи, у зв'язку з чим обмежують окремі права і свободи людини та застосовуються поліцейськими відповідно до Закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Превентивні заходи обмежують переважно право на приватність, особисту автономію особи, свободу пересування, натомість заходи примусу безпосередньо впливають на фізичну недоторканність особи.

Тільки за наявності фактичних та юридичних умов поліцейські можуть учиняти комплекс дій превентивного чи примусового характеру із дотриманням нормативно закріплених вимог до їх здійснення.

Список використаних джерел

1. Чишко К. О. Поліцейські заходи як інструмент адміністративного впливу: теоретико-правовий аналіз. *Трансформаційні процеси безпекового середовища у воєнний час* : збірник доповідей за результатами круглого столу / за ред. В. С. Кулініча (м. Кам'янське, 20 березня 2025 р.). Кам'янське : ГО «МОПЛ», 2025. С. 24–28.

2. Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 р. № 2-пп/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>

3. Рішення Конституційного Суду України від 12 липня 2019 р. № 5-п(І)/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va05p710-19#Text>

4. Комзюк М. А. Види поліцейських заходів примусу, що застосовуються Національною поліцією України. *Правові новели*. 2022. № 18. С. 38-44.

5. Постанова Верховного Суду України від 10 березня 2020 р. у справі № 265/168/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88080908>

6. Фролов О. П. Спеціальна операція як організаційна форма проведення слідчої (розшукової) дії. *Київський часопис права*. 2021. № 3. С. 215–220.

7. Савчук Д. А. Адміністративно-правове забезпечення застосування заходів примусу правоохоронними органами України : дис. ... канд. юрид. наук. Ужгород, 2021. 181 с.

8. Бондар В. В., Татарин Н. М. Законність дії поліцейських під час адміністративних затримань. *Соціально-правові студії*. 2019. Т. 2. Вип. 4. С. 61–67.

9. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.shtml

10. Савчук Д. Принципи застосування заходів примусу правоохоронними органами. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 182–187.

11. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду від 20.11.2018 р. у справі № 2140/1314/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78158685>

12. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. / О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

13. Іванов А. Г. Відповідність діяльності органів Національної поліції України принципам кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*. Харків : ХНУВС, 2019. С. 110–111.

14. Положення про Національну поліцію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>

Максимович Роман Львович,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-9796-998X

**ЗНАЧЕННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОЗНАК
СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА СКЛАДУ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
ДЛЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Анотація. Розкрито значення ознак спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення для кримінально-правової кваліфікації. Вказано, що ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення можуть бути прямо передбачені у кримінальному законі чи впливати з інших нормативно-правових актів. Обґрунтовано, що не завжди можна легко визначити, чи суб'єкт відповідного складу кримінального правопорушення є загальним чи спеціальним. Зазначено, що спеціальний суб'єкт тісно пов'язаний з іншими елементами складу кримінального правопорушення. Наведено випадки, коли лише цей елемент складу кримінального правопорушення є розмежувальною ознакою між різними складами кримінальних правопорушень. Роз'яснено, що ознака спеціального суб'єкта як обов'язкова ознака конкретного складу кримінального правопорушення дає можливість чітко розмежувати спеціальну кримінально-правову норму від загальної. Продемонстровано, що розмежувальна функція спеціального суб'єкта при вчиненні низки кримінальних правопорушень також спостерігається при відмежування основного складу кримінального правопорушення від кваліфікованого чи особливо

кваліфікованого. Наявність так званого спеціально-конкретного суб'єкта складу кримінального правопорушення може бути підставою для оцінки відповідного суспільно небезпечного діяння як кваліфікованого чи особливо кваліфікованого складу кримінального правопорушення. Зазначається, що ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення можна виводити із особливостей причетності до кримінального правопорушення. Наведено ситуацію, при якій ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення необхідно виводити з положень Загальної частини Кримінального кодексу України. Обґрунтовано, що можлива ситуація, при якій особа, маючи всі необхідні ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення, все ж не буде притягнута до кримінальної відповідальності саме за відповідною статтею Особливої частини КК України. Наведено випадок, при якому вчинення знову суспільно небезпечного діяння після засудження за певне кримінальне правопорушення може бути підставою для іншої кримінально-правової оцінки діяння. Доведено, що недосконалість регулятивного законодавства може бути підставою для різної кримінально-правової оцінки діянь, які вчинені одними й тими ж особами. Проілюстровано, що інколи ознаки спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення можуть впливати з ознак спеціального потерпілого. З'ясовано, що може бути ситуація, при якій особа, яка не наділена ознаками спеціального суб'єкта відповідного складу кримінального правопорушення, може бути його співвиконавцем.

Ключові слова: спеціальний суб'єкт складу кримінального правопорушення, кримінально-правова кваліфікація, основний склад кримінального правопорушення, кваліфікований чи особливо кваліфікований склад кримінального правопорушення, кримінальна відповідальність.

Abstract. *The significance of the features of a special subject of the composition of a criminal offense for criminal legal qualification is demonstrated. It is indicated that the features of a special subject of a criminal offense may be directly provided for in the criminal law or arise from other regulatory legal acts. It is argued that it is not always easy to determine whether the subject of relevant element of a criminal offense is general or special. It is noted that the special subject is closely related to other elements of the criminal offense. Cases are given where only this element of the criminal offense is a distinguishing feature between different criminal offenses. It is explained that the sign of a special subject, as a mandatory sign of the specific composition of a criminal offense, makes it possible to clearly distinguish a special criminal law norm from a general one. It has been demonstrated that the delimiting function of a special subject in the commission of a number of criminal offenses is also observed in the delimitation of the main component of a criminal from a qualified or especially qualified one. The presence of a so-called specifically specific subject of the criminal offense may be the basis for assessing the relevant socially dangerous act as a qualified or especially qualified criminal offence. It is noted that the characteristics of a special subject of a criminal offense can be deduced from the features of involvement in a criminal offense. A situation is presented in which the signs of a special subject of a criminal offense must be derived from the provisions of the General part of the Criminal code of Ukraine. It is substantiated that a situation is possible in which a person, having all the necessary signs of a special subject of a criminal offense, will still not be held criminally liable under the relevant article of the Special part of the Criminal code of Ukraine. A case is presented in which the commission of a new socially dangerous act after conviction for a certain criminal offense may be the basis for a different criminal legal assessment of the act. It has been proven that the imperfection of regulatory legislation can be the basis for different criminal legal assessments of acts committed by the same persons. It*

is illustrated that sometimes the characteristics of special subject of a criminal offense can be derived from the characteristics of a special victim. It is substantiated that there may be a situation in which a person who is not endowed with the characteristics of a special subject of the relevant component of a criminal offense may be its coperpetrator.

Keywords: *special subject of a criminal offense, criminal law qualification, the main elements of a criminal offense, qualified or especially qualified element of a criminal offense, criminal liability.*

Вступ. Для забезпечення точності і повноти кримінально-правової кваліфікації надзвичайно важливе значення має встановлення наявності ознак спеціального суб'єкта. Необхідно правильно встановити, що суспільно небезпечне діяння, яке є об'єктом кримінально-правової кваліфікації, було вчинено саме тією особою, яка прямо передбачена в диспозиції кримінально-правової норми, або ж тією особою, ознаки якої впливають.

Загальновідомо, що в диспозиціях кримінально-правових норм, які розміщені законодавцем в Особливій частині Кримінального кодексу (далі – КК) України, найповніше висвітлено такий елемент складу кримінального правопорушення, як об'єктивна сторона. У зв'язку з цим зіставлення юридично значимих фактичних ознак суспільно небезпечного діяння з ознаками, передбаченими в диспозиції кримінально-правової норми, розпочинається саме із вказаного елемента складу кримінального правопорушення.

Мета дослідження – аналіз впливу наявності ознак спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення на кримінально-правову кваліфікацію діяння. Необхідно дослідити значення спеціального суб'єкта в контексті інших ознак складу кримінального правопорушення.

Матеріали та методи. Окремі аспекти впливу наявності чи відсутності ознак спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення на кримінально-правову кваліфікацію вивчали Я. М. Довженко, О. О. Дудоров, М. Й. Коржанський, Р. І. Лемеха, В. О. Навроцький. Однак у цьому дослідженні автором цих рядків здійснено системний аналіз розглянутого питання у чинному кримінальному законодавстві України.

Під час проведення дослідження було використано діалектичний, системно-структурний і формально-логічний методи.

Результати. Якщо ознаки спеціального суб'єкта прямо передбачені в кримінальному законі, а при бланкетному характері відповідної диспозиції впливають з інших нормативно-правових актів, то їх наявність є однією із необхідних умов правильної кримінально-правової кваліфікації і, відповідно, притягнення саме належної конкретної особи до кримінальної відповідальності.

Необхідно пам'ятати і про тісний, нерозривний зв'язок суб'єкта складу кримінального правопорушення, зокрема і спеціального, із іншими елементами складу кримінального правопорушення.

Р. І. Лемеха слушно зазначає, що виникають ситуації, коли досить складно чітко визначити, чи є суб'єкт кримінального правопорушення загальним, чи спеціальним. Зокрема, бувають випадки, коли певне діяння може бути вчинене як спеціальним суб'єктом (наприклад, службовою особою), так і особою, яка не має спеціальних ознак. У таких ситуаціях обидва суб'єкти хоча й різняться за своїм статусом, порушують або не виконують встановлені нормативними актами правила поведінки. Це свідчить про наявність у винної особи додаткових характеристик, які зумовлюють обов'язок дотримання певних норм чи виконання визначених дій [1, с. 4].

Трапляється, що в різних статтях Особливої частини КК України передбачені самостійні склади кримінальних правопорушень з тотожною чи частково подібною об'єктивною стороною з неоднаковими спеціальними суб'єктами. Скажімо, загальновідомо, що суб'єктом складу кримінального правопорушення «Державна зрада» може бути лише громадянин України, а якщо має місце вчинення такої форми зазначеного складу кримінального правопорушення як «Шпигунство» іноземним громадянином чи особою без громадянства, то це доцільно оцінювати як інший самостійний склад кримінального правопорушення.

Ознака спеціального суб'єкта як обов'язкова ознака конкретного складу кримінального правопорушення дає можливість чітко розмежувати спеціальну кримінально-правову норму від загальної. Наприклад, суб'єктом складу кримінального правопорушення «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини» може бути лише мати потерпілої дитини, тоді як суб'єктом складу кримінального правопорушення «Умисне вбивство» може бути будь-яка фізична, осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Ба більше, «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини» є чи не єдиним складом кримінального правопорушення, що вчиняється спеціальним суб'єктом, у якому має місце пом'якшення кримінальної відповідальності порівняно зі загальною кримінально-правовою нормою. Суб'єктом складу кримінального правопорушення, передбаченого в ст. 365 КК України, може бути тільки працівник правоохоронного органу, а якщо це здійснюється іншою службовою особою, то це потребує кваліфікації за ст. 364 КК України. Суб'єкт складу кримінального правопорушення «Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи» є загальний, а якщо службова особа

самовільно присвоює собі владні або звання службової особи, використовуючи при цьому надані їй владу чи службові повноваження, то це при наявності істотної шкоди може бути оцінено за ст. 364 КК України або ж за ст. 365 КК України, якщо це здійснює працівник правоохоронного органу.

Розмежувальна функція спеціального суб'єкта при вчиненні низки кримінальних правопорушень спостерігається при відмежуванні основного складу кримінального правопорушення від кваліфікованого чи особливо кваліфікованого. Так, суб'єктом основного складу кримінального правопорушення «Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або інше несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців» може бути загальний, натомість в ч. 2 ст. 158 КК України йдеться про вчинення відповідного суспільно небезпечного діяння «членом виборчої комісії чи комісії з референдуму, службовою особою з використанням службового становища, уповноваженим представником кандидата на пост Президента України, представником партії, представником суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму у Центральній виборчій комісії, уповноваженою особою політичної партії, представником організації партії у виборчій комісії, уповноваженими особами суб'єкта процесу всеукраїнського референдуму, членом ініціативної групи референдуму, кандидатом, довіреною особою кандидата».

Трапляються випадки, коли основний склад кримінального правопорушення може бути вчинений спеціальним суб'єктом, а кваліфікований чи особливо кваліфікований – спеціально-конкретним суб'єктом. Так, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди може бути здійснено таким видом спеціального суб'єкта, як службова особа, натомість в ч. 3 ст. 368 КК України законодавець веде

мову про «службову особу, яка займає відповідальне становище», а в ч. 4 цієї статті – про «службову особу, яка займає особливо відповідальне становище».

Видається, що ознаки спеціального суб'єкта можна виводити, зокрема, з того, що в статті Особливої частини КК наявний один із видів причетності до кримінального правопорушення. Так, в ст. 198 КК України передбачено відповідальність за придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом. Суб'єктом даного кримінального правопорушення не може бути особа, яка була виконавцем чи іншим співучасником того кримінального правопорушення, в результаті якого було одержано відповідне майно. В цій ситуації спеціальний суб'єкт виокремлюється не завдяки наявності чи відсутності тієї чи іншої нормативної характеристики, а у зв'язку з тлумаченням кримінального закону.

Бувають випадки, коли для встановлення ознак відповідного спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення є потреба звернутися до норми, яка розміщена законодавцем у Загальній частині КК України. Так, скажімо, спеціальним суб'єктом складу кримінального правопорушення, передбаченого в ст. 366 КК України, може бути службова особа юридичної особи публічного права і службова особа юридичної особи приватного права. У примітці до ст. 364 КК України міститься визначення поняття службової особи юридичної особи публічного права, але воно релевантне лише для цілей статей 364, 368, 368⁵, 369 цього Кодексу. На всі інші склади кримінальних правопорушень поширюється дефініція, яка наявна в ст. 18 КК України. На це, зокрема, звертав увагу і Верховний Суд України у постанові від 30 травня 2013 року у справі № 5-17 кс13 [2] та в постанові від 6 червня 2013 року у справі № 5-11 кс13 [3].

Може бути ситуація, коли певна особа наділена ознаками відповідного спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення, але, незважаючи на це, кримінально-правова кваліфікація має бути за іншою статтею Особливої частини КК України. Верховний Суд, зокрема, у постанові від 25 жовтня 2022 року у справі № 695/2947/19 зазначав, що кримінальна відповідальність за одержання неправомірної вигоди настає лише за умови, що службова особа одержала її за виконання чи невиконання таких дій, які вона могла або повинна була виконати з використанням наданої їй влади, покладених на неї організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або таких дій, які вона не уповноважена була вчинювати, але до вчинення яких іншими службовими особами могла вжити заходів завдяки своєму службовому становищу. Якщо службова особа, виконуючи будь-які дії, не використовує можливості, пов'язані з її посадою, то в її діях відсутній склад кримінального правопорушення, передбачений ст. 368 КК України. [4]. Ця правова позиція базується на тому, що одні й ті ж категорії працівників за характером і змістом діяльності можуть виконувати організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції і водночас професійні функції. Тому вирішальною ознакою в цих випадках буде встановлення того, чи виконувала дана особа в конкретному випадку службові чи професійні функції. Службовою особа може бути лише у випадку виконання організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, а не професійних чи виробничих функцій. Наприклад, якщо головний лікар певного відділення лікарні одержує ту чи іншу суму коштів за проведення операції, то в цій ситуації дії такої особи мають бути кваліфіковані за ч. 3 ст. 354 КК України.

Вчинення знову суспільно небезпечного діяння після засудження за певне кримінальне правопорушення може бути підставою для іншої кримінально-правової оцінки діяння. Зокрема, Верховний Суд у постанові від 25 жовтня 2022 року у справі № 528/126/20 вказує, що якщо особа, засуджена до позбавлення права керувати транспортними засобами за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК України, продовжує ними керувати протягом терміну дії такого покарання, то вона є суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 389 КК України [5].

Варто відзначити, що інколи встановлення ознак спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення може становити певні труднощі у зв'язку із недостатньо хорошою регламентацією цього питання в інших актах законодавства, а це, у свою чергу, буде причиною для різної кримінально-правової кваліфікації. До прикладу, як вже зазначалося, суб'єктом складу кримінального правопорушення «Перевищення влади або службових повноважень» може бути лише працівник правоохоронного органу. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року, правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [6]. У заданому контексті варто звернути увагу на те, що в кримінально-правовій літературі гостро критикують законодавчу регламентацію питання про те, які органи слід вважати правоохоронними. Головною підставою для цього є те, що

запропонований вище перелік відповідних органів не є вичерпним, а йдеться в ньому також про „інші органи, які здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції”. Певним орієнтиром для з’ясування відповідного питання може бути правова позиція, яка втілена у постанові Верховного Суду від 30 серпня 2023 року у справі № 633/195/17, де зазначено, що критеріями віднесення органів державної влади до правоохоронних є інституційно-функціональні ознаки, що визначають правовий статус такого органу в системі органів державної влади. До правоохоронних органів слід відносити органи державної влади, визначені в законах України як правоохоронні чи такі, що здійснюють закріплену за ними на законодавчому рівні правоохоронну функцію. При вирішенні питання про те, чи є особа працівником правоохоронного органу, необхідно виходити із системного аналізу: положень Конституції України, КК України, КПК України, КУпАП, нормативно-правових актів, які регулюють правовий статус того чи іншого органу державної влади, з яким особа перебуває у трудових чи службових відносинах; повноважень працівника згідно з його посадовою інструкцією, які передбачають реалізацію правоохоронної функції, зокрема вжиття визначених законом превентивних заходів і заходів примусу, а також передбачених кримінальним процесуальним законодавством і законодавством про адміністративні правопорушення заходів; законодавства про пенсійне забезпечення відповідної категорії працівника [7].

На важливу кореляцію спеціального суб’єкта кримінального правопорушення і спеціального потерпілого вказує Я. М. Довженко. Зокрема, вона звертає увагу на те, що диспозиція ст. 126-1 КК України передбачає вчинення домашнього насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, зазначених

у ст. 3 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», що вказує на спеціальний суб'єкт як на особу, що перебуває (перебував) з потерпілим у сімейних або близьких відносинах. [8, с. 346].

За загальним правилом, особи, які не наділені ознаками спеціального суб'єкта, можуть виступати як організатори, підбурювачі чи пособники. У ч. 2 ст. 27 КК України передбачено, що виконавцем (співвиконавцем) є особа, яка у співучасті з іншими суб'єктами кримінального правопорушення безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне, вчинила кримінальне правопорушення, передбачене цим Кодексом. Таке визначення є не зовсім коректним, оскільки на перший погляд може видатися, що з позиції законодавця поняття «виконавець» і «співвиконавець» є тотожними. У кримінально-правовій літературі слушно зазначається, що співвиконавець злочину – це особа, яка виконує частину об'єктивної сторони злочину [9, с. 234]. М. Й. Коржанський зазначає, що об'єктивна сторона деяких складів злочинів фіксується у законі так, що співвиконавцем частини діянь може бути й особа, що не має всіх необхідних ознак для виконання складу до кінця [10, с. 184]. У зв'язку з цим співвиконавцем у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом може бути, зокрема, і особа, яка має ознаки лише загального суб'єкта. Це може бути тоді, коли така особа вчиняє діяння, що складає ту частину об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення для виконання якої спеціальний суб'єкт не обов'язковий. Зокрема, такої позиції додержував Верховний Суд України. Так, у п. 9 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти статеві свободи та статеві недоторканості особи» від 30 травня 2008 року № 8

передбачено, що дії особи, яка не вчинила і не мала наміру вчинити статевий акт чи задоволення статевої пристрасті неприродним способом, але безпосередньо застосовувала фізичне насильство, погрожувала його застосуванням чи довела потерпілу особу до безпорадного стану шляхом уведення в її організм проти її волі наркотичних засобів, психотропних, отруйних, сильнодіючих речовин з метою зґвалтування її чи вчинення щодо неї насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом іншою особою, повинні розглядатися як співвиконавство у цьому злочині. Дії таких співвиконавців визнаються вчиненими групою осіб і кваліфікуються без посилання на статтю 27 КК [11]. Наскільки нам відомо, чинний Верховний Суд не відступив від цієї позиції.

Висновки. На основі вищенаведеного можна стверджувати, що наявність чи відсутність спеціального суб'єкта складу кримінального правопорушення має важливе значення для кримінально-правової кваліфікації. Правильне встановлення всіх ознак складу кримінального правопорушення неможливе без належної оцінки ознак спеціального суб'єкта. У більшості випадків вчинення певного суспільно небезпечного діяння особою, яка не має ознак спеціального суб'єкта, не є кримінально караним, але трапляється, що в даному разі це є підставою для іншої кримінально-правової оцінки діяння.

Список використаних джерел

1. Лемеха Р. І. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 255-1 КК України. *Академічні візії*. 2024. № 36 С. 1-8.
2. Постанова Верховного Суду у справі № 5-17 кс13 від 30 травня 2013 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32213977> (дата звернення: 05.05.2026).

3. Постанова Верховного Суду у справі № 5-11 кс 13 від 6 червня 2013 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/32532906> (дата звернення: 05.05.2026).

4. Постанова Верховного Суду у справі № 695/2947/19 від 25 жовтня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106989014> (дата звернення: 05.05.2026).

5. Постанова Верховного Суду у справі № 528/126/20 від 25 жовтня 2022 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107023976> (дата звернення: 05.05.2026).

6. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 грудня 1993 року № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 05.05.2026).

7. Постанова Верховного Суду у справі № 633/195/17 від 30 серпня 2023 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113396900> (дата звернення: 05.05.2026).

8. Довженко Я. М. Спеціальний суб'єкт умисних насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я у сфері сімейних відносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 344-348.

9. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навчальний посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

10. Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина Загальна : курс лекцій. Київ : Наукова думка, 1996. 334 с.

11. Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 5 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-08> (дата звернення: 20.12.2024).

Савчин Галина Ярославівна,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника
відділу організації наукової діяльності –
завідувач відділення організації наукової роботи
відділу організації наукової діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-5522-1578

ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ЧАСИ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ З НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

Анотація. У статті досліджено особливості функціонування пенітенціарної системи України в умовах воєнного стану. Проаналізовано основні виклики, що постали перед установами виконання покарань унаслідок повномасштабної збройної агресії РФ проти України. Особливу увагу приділено питанням забезпечення безпеки установ виконання покарань, кадровому забезпеченню, дотриманню прав людини та організації взаємодії між Державною кримінально-виконавчою службою України та Національною поліцією України. Визначено перспективні напрями вдосконалення діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення безпеки пенітенціарних установ в умовах воєнного стану.

Ключові слова: пенітенціарна система, воєнний стан, Національна поліція України, кримінально-виконавча служба, правопорядок, права людини, безпека.

Abstract. The article examines the peculiarities of the functioning of the penitentiary system of Ukraine under martial law. The main challenges faced by penal institutions as a result of the full-scale armed aggression of the Russian Federation against Ukraine are analyzed. Particular attention is paid to issues of ensuring the security

of penitentiary institutions, staffing, the protection of human rights, and the organization of cooperation between the State Criminal-Executive Service of Ukraine and the National Police of Ukraine. Prospective directions for improving the activities of law enforcement agencies in the field of ensuring the security of penitentiary institutions under martial law are identified.

Keywords: *penitentiary system, martial law, National Police of Ukraine, State Criminal-Executive Service of Ukraine, law enforcement agencies, public security, human rights, penitentiary institutions.*

Вступ. В умовах повномасштабної війни рф проти України особливого значення набуває забезпечення стабільного функціонування органів сектору безпеки та оборони. Однією з важливих складових цього сектору є пенітенціарна система України, діяльність якої спрямована на виконання кримінальних покарань, забезпечення безпеки в установах виконання покарань та ресоціалізацію засуджених.

Воєнний стан істотно змінив умови функціонування пенітенціарної системи. Значна кількість установ виконання покарань опинилася поблизу районів ведення бойових дій або на тимчасово окупованих територіях. Це зумовило необхідність прийняття оперативних управлінських рішень щодо евакуації засуджених, забезпечення їхньої безпеки та підтримання належного рівня правопорядку.

У зазначених умовах вкрай важливою стає ефективна взаємодія між Державною кримінально-виконавчою службою України (ДКВС) та Національною поліцією України, котра виконує завдання щодо забезпечення безпеки, розшуку осіб, які втекли з місць позбавлення волі, супроводження спеціальних перевезень та протидії злочинності.

Матеріали та методи. Проблеми функціонування пенітенціарної системи України, її взаємодії з оперативними підрозділами Національної поліції України, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, органами іноземних держав і міжнародними інституціями досліджували чимало вітчизняних науковців, зокрема І. Г. Богатирьов, О. М. Джу́жа, О. Г. Колб, В. В. Го́ліна, В. Я. Та́цій, А. Х. Степа́нюк, В. О. Меркулова, В. І. Ша́кун. Питання діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану висвітлені в розвідках О. М. Бандурки, В. В. Сокурєнка, С. С. Вітвіцького та багатьох інших учених-правознавців.

Однак специфіка впливу воєнних дій на функціонування пенітенціарної системи та особливості її взаємодії з Національною поліцією залишаються недостатньо дослідженими та потребують подальшого наукового аналізу.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, використання яких забезпечило всебічне вивчення особливостей функціонування пенітенціарної системи України в умовах воєнного стану.

У процесі дослідження застосовано діалектичний метод, завдяки якому розглянуто розвиток пенітенціарної системи в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій та воєнних викликів. За допомогою системно-структурного методу визначено місце пенітенціарної системи в механізмі забезпечення правопорядку та її взаємозв'язок із діяльністю Національної поліції України.

Через аналіз та синтез узагальнено наукові підходи до розуміння сутності та функцій пенітенціарної системи, а також визначено основні проблеми її функціонування під час воєнного стану. Порівняльно-правовий метод застосовано для зіставлення національного законодавства з міжнародними

стандартами поводження зі засудженими, зокрема Європейськими пенітенціарними правилами та Мінімальними стандартними правилами Організації Об'єднаних Націй щодо поводження з ув'язненими.

Також використано метод узагальнення, що дав змогу сформулювати висновки та пропозиції щодо вдосконалення взаємодії між Державною кримінально-виконавчою службою України та Національною поліцією України в умовах воєнного стану.

Емпіричну базу дослідження склали норми чинного законодавства України, офіційні матеріали Міністерства юстиції України, Національної поліції України, Державної кримінально-виконавчої служби України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, присвячені проблемам функціонування пенітенціарної системи та правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану.

Результати. Державна кримінально-виконавча служба України є важливим елементом механізму реалізації державної кримінальної політики. Її діяльність ґрунтується на засадах поваги та захисту прав і свобод людини та громадянина. Основними завданнями ДКВС України є забезпечення виконання кримінальних покарань, охорона прав і свобод засуджених, підтримання належного режиму тримання та здійснення заходів ресоціалізації. Персонал ДКВС зобов'язаний поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення [1].

Із початком повномасштабного вторгнення значна кількість установ виконання покарань зазнала суттєвих труднощів. Частина установ опинилася в зоні бойових дій, що створило реальну загрозу життю та здоров'ю як засуджених, так і персоналу. В окремих випадках виникала необхідність термінової евакуації осіб, які відбувають покарання, до більш безпечних регіонів держави. Станом на початок 2026 року

в системі ДКВС України налічується 182 установи виконання покарань, однак фактично функціонує лише 86 установ: 41 установа розташована на території, тимчасово не підконтрольній Україні; 2 установи – на деокупованих територіях Херсонської області; 11 установ не використовуються у зв'язку з евакуацією засуджених; 42 – не функціонують через оптимізацію їх діяльності [2].

Особливу складність становила організація евакуацій. Переміщення великої кількості засуджених вимагало залучення значних сил і засобів, координації між ДКВС, Національною поліцією, Національною гвардією України та військовими адміністраціями. Важливим завданням при цьому було забезпечення належного рівня безпеки як самих евакуйованих осіб, так і персоналу установ виконання покарань, а також недопущення їх втечі чи виникнення інших надзвичайних ситуацій під час переміщення. Нормативно визначений порядок евакуації передбачає попереднє уточнення кількості засуджених, визначення маршрутів руху, залучення спеціально обладнаного автомобільного або залізничного транспорту, організацію конвоювання та приймання евакуйованих осіб у безпечних установах [3].

Окремої уваги потребує питання безперервності виконання кримінальних покарань та належного обліку засуджених під час їх переміщення. Адміністрації установ, з яких здійснюється евакуація, мають забезпечувати збір, облік і передачу засуджених підрозділам конвоювання, натомість приймаючі установи – їх приймання, розміщення, подальше утримання та матеріально-побутове забезпечення [3].

При цьому евакуаційні заходи не можуть обмежуватися лише фізичним переміщенням засуджених із небезпечних територій. Вони включають комплекс організаційних, безпечових, медичних та соціально-побутових заходів, спрямованих

на збереження життя і здоров'я осіб, які перебувають під вартою, та персоналу. Чинний «Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану» прямо передбачає організацію медичної допомоги, матеріально-побутового забезпечення, громадської безпеки та порядку під час проведення евакуації [3].

Отже, евакуація засуджених в умовах воєнного стану є складним багаторівневим процесом, що потребує чіткої взаємодії органів кримінально-виконавчої системи, правоохоронних органів, військового командування та органів військового управління. Її ефективність безпосередньо залежить від завчасного планування маршрутів, наявності спеціального транспорту, належного матеріально-технічного забезпечення, оперативного обміну інформацією та готовності відповідних суб'єктів до реагування на зміну безпекової ситуації.

Крім того, в умовах збройної агресії суттєво зросли ризики виникнення надзвичайних подій у місцях позбавлення волі, пов'язаних із пошкодженням об'єктів критичної інфраструктури, перебоями в електро-, водо- та тепlopостачанні, порушенням засобів зв'язку, загрозою ракетних і артилерійських обстрілів, а також можливими диверсійними проявами. Такі обставини безпосередньо впливають на спроможність установ виконання покарань забезпечувати безперервність режиму, належні умови тримання, медичне обслуговування та безпеку як засуджених, так і персоналу.

Пошкодження територій мають системний характер і охоплюють не лише житлові та адміністративні корпуси, а й інженерні мережі, системи опалення, водо- та електропостачання, що в окремих випадках істотно ускладнює або унеможлиблює подальше функціонування установ.

Особливо небезпечними є перебої в роботі інженерних та комунікаційних систем, оскільки для пенітенціарних установ вони мають комплексні наслідки. Відсутність електропостачання може призводити до порушення роботи систем охорони та відеоспостереження, засобів зв'язку, освітлення, систем водопостачання і тепlopостачання, медичного обладнання та інших технічних засобів. Водночас втрата або нестабільність зв'язку ускладнює оперативне управління установою, взаємодію з правоохоронними органами та органами цивільного захисту, а також своєчасне реагування на загрози.

Окрему проблему становить необхідність забезпечення безпеки осіб, які перебувають у місцях несвободи, під час безпосередніх обстрілів. На відміну від цивільного населення, засуджені та ув'язнені не мають можливості самостійно залишити небезпечну територію або обрати місце укриття. Тому відповідальність за своєчасне реагування на повітряні загрози, організацію укриття, переміщення осіб у безпечні зони та, за необхідності, їх евакуацію покладається на адміністрацію установи та відповідні органи державної влади. Таким чином, належна організація цивільного захисту в пенітенціарних установах є невід'ємною складовою гарантування права осіб, позбавлених волі, на життя та безпеку.

Воєнні загрози трансформують характер надзвичайних ситуацій у пенітенціарній системі, оскільки одночасно створюють загрозу життю і здоров'ю людей, порушують функціонування критично важливих систем установ та ускладнюють виконання завдань з охорони і нагляду. З огляду на це, неабиякої ваги набувають завчасне планування дій персоналу, створення резервних систем енергозабезпечення та зв'язку, належне облаштування укриттів, розроблення алгоритмів евакуації, а також налагодження сталої взаємодії

ДКВС України з ДСНС, Національною поліцією, Національною гвардією, органами місцевої влади та військовими адміністраціями.

Однією з найгостріших проблем залишається кадровий дефіцит. Мобілізаційні процеси та вибуття частини персоналу спричинили додаткове навантаження на працівників, які продовжують службу. Водночас кадрова проблема пенітенціарної системи не є виключно наслідком повномасштабної збройної агресії, оскільки недостатній рівень укомплектованості персоналом фіксувався в установах ДКВС і до початку війни. За результатами візиту Європейського комітету з питань запобігання катуванням у 2023 році було констатовано дуже низький рівень укомплектованості окремих категорій персоналу та наявність значної кількості вакантних посад [4].

В умовах воєнного стану вказана проблема набула додаткової гостроти. Зменшення фактичної чисельності персоналу відбувається на тлі істотного ускладнення службових завдань: необхідності забезпечення посилених заходів безпеки, реагування на повітряні тривоги та обстріли, організації евакуації засуджених, охорони об'єктів, супроводу переміщення осіб, а також взаємодії з іншими правоохоронними органами та військовими адміністраціями. Таким чином, кадровий дефіцит у воєнний період має безпосередній вплив на інституційну спроможність установ виконання покарань належно виконувати покладені на них функції.

Кадровий дефіцит має також безпосередній психологічний вимір. Зростання інтенсивності службового навантаження, тривале перебування в умовах підвищеної небезпеки, необхідність роботи під час повітряних тривог та обстрілів, а також постійна відповідальність за життя і безпеку інших осіб створюють передумови для хронічного стресу та професійного виснаження. Проведене у 2025 році за підтримки Ради Європи

дослідження охопило 8823 працівників пенітенціарної системи України. Його результати засвідчили, що 82% опитаних мали критично низький рівень психологічного благополуччя, а понад 60% службовців працювали в умовах високого або помірного організаційного стресу [5].

Отже, кадровий дефіцит у ДКВС України в умовах війни слід розглядати як комплексну проблему, яка охоплює не лише кількісну недостатність персоналу, а й питання його професійної стійкості, мотивації, психологічного благополуччя та здатності ефективно виконувати службові обов'язки в умовах підвищеного ризику. Нестача працівників може призводити до збільшення тривалості робочого часу, зростання інтенсивності праці, зниження можливостей для повноцінного відпочинку та підвищення ризику професійного вигорання. Це, своєю чергою, створює потенційні загрози для належного забезпечення режиму, безпеки та дотримання прав осіб, які перебувають у місцях несвободи.

Зважаючи на це, особливо нагальним стає формування комплексної кадрової політики, орієнтованої не лише на поповнення штатної чисельності, а й на збереження професійного кадрового потенціалу. Рада Європи у проведеному в 2025 році аналізі кадрової політики ДКВС серед пріоритетів визначила вдосконалення добору персоналу, розвиток професійних компетентностей і лідерства, модернізацію професійної підготовки та адаптацію кадрової політики до регіональних викликів, зумовлених воєнним станом [6]. Це свідчить про необхідність переходу від ситуативного реагування на кадровий дефіцит до системного управління людськими ресурсами.

У контексті співпраці Національної поліції та ДКВС України їхню взаємодію доцільно розглядати як систему нормативно врегульованих організаційних, інформаційних,

оперативно-розшукових та безпекових заходів, спрямованих на забезпечення належного виконання кримінальних покарань, запобігання правопорушенням у місцях несвободи, розшук осіб, які ухиляються від відбування покарання, а також реагування на надзвичайні та кризові ситуації.

Одним із ключових напрямів такої взаємодії вважається обмін інформацією та спільне запобігання кримінальним правопорушенням. Особливого значення це набуває з огляду на те, що в установах виконання покарань здійснюється постійний нагляд за поведінкою засуджених, проводяться профілактичні заходи щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень, а оперативними підрозділами аналізуються відомості про поведінку засуджених та можливі протиправні наміри [7].

Важливим правовим механізмом забезпечення такої взаємодії є реалізація норм законодавства про оперативно-розшукову діяльність. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» відносить Національну поліцію та ДКВС України до суб'єктів, оперативні підрозділи яких здійснюють відповідні заходи у межах визначеної законом компетенції. Крім того, оперативні підрозділи цих органів можуть проводити слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за дорученням уповноважених суб'єктів кримінального процесу [8].

Серед важливих нормативних документів є затверджений у 2024 році спільний наказ Міністерства юстиції України та Міністерства внутрішніх справ України про Порядок дій уповноважених службових осіб Національної поліції, Державної прикордонної служби та ДКВС України під час виявлення засуджених осіб, які внаслідок збройної агресії не відбули призначене вироком суду покарання. Цей нормативний акт безпосередньо закріплює механізм міжвідомчої взаємодії,

інформаційного обміну, встановлення місцезнаходження та доставлення відповідних осіб до установ ДКВС України [9].

Таким чином, Національна поліція в сучасній пенітенціарній системі не є суб'єктом безпосереднього виконання покарання, однак здійснює низку важливих забезпечувальних функцій. До них можна віднести: 1) запобігання та протидію кримінальним правопорушенням, пов'язаним із діяльністю установ виконання покарань; 2) інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності ДКВС України; 3) участь в оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному провадженні; 4) встановлення місцезнаходження та затримання осіб, які ухиляються від відбування покарання; 5) забезпечення взаємодії під час переміщення та доставлення засуджених; 6) реагування на надзвичайні ситуації та загрози громадській безпеці; 7) сприяння забезпеченню правопорядку за межами установ виконання покарань у випадках, пов'язаних із поведінкою засуджених або осіб, звільнених від відбування покарання.

Висновки. Аналіз співпраці ДКВС України з Національною поліцією дає підстави стверджувати, що ефективність такої взаємодії безпосередньо залежить від чіткого розмежування компетенцій, оперативності обміну інформацією, функціонування міжвідомчих каналів комунікації та узгодженості дій у кризових ситуаціях. Особливо важливим є недопущення дублювання повноважень та одночасне забезпечення безперервності в роботі.

Війна стала серйозним випробуванням для пенітенціарної системи України. З-поміж основних проблем її діяльності можна виокремити загрози безпеці установ виконання покарань, кадровий дефіцит, необхідність дотримання прав людини та вдосконалення міжвідомчої взаємодії.

Тож неодмінними умовами ефективного функціонування пенітенціарної системи є подальше вдосконалення нормативно-правової бази, модернізація матеріально-технічного забезпечення та впровадження сучасних управлінських рішень, що сприятимуть, зокрема, досягненню належного рівня безперервності виконання кримінальних покарань.

Список використаних джерел

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2713-15> (дата звернення: 10.04.2026).

2. Кількість установ у пенітенціарній системі: працює менше половини / ГО «Захист в'язнів України». 2026. URL: <https://ngoauu.org/kilkist-ustanov-u-penitenciarnej-sistemi-pracyuye-menshe-polovini/>

3. Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 р. № 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.04.2026).

4. Доповідь для Уряду України щодо проведеного візиту ЄКПТ в Україну з 16 по 27 жовтня 2023 року / пер. укр. URL: <https://rm.coe.int/1680b0e1f9>

5. На шляху до сталої системи профілактики професійного вигорання в пенітенціарній системі України : результати дослідження персоналу ДКВС України / Офіс Ради Європи в Україні. 2025. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/towards-a-sustainable-system-of-burnout-prevention-in-ukraine-s-penitentiary-system>

6. Кадрова політика пенітенціарної системи : результати дослідження та подальші кроки / Офіс Ради Європи в Україні. 2025. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/human-resources-policy-in-the-prison-system-research-findings-and-next-steps>

7. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 р. № 2823/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text> (дата звернення: 03.03.2026).

8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 04.03.2026).

9. Про затвердження Порядку дій уповноважених службових осіб органів Національної поліції України, Державної прикордонної служби України та Державної кримінально-виконавчої служби України під час виявлення засуджених осіб, які не відбули в установленому законом порядку призначене вироком суду України покарання внаслідок збройної агресії проти України : наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України від 20.02.2024 р. № 471/5/106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/z0256-24> (дата звернення: 05.04.2026).

Стахура Ігор Богданович,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор інституту післядипломної освіти
та заочного навчання
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0005-3709-6995

Городній Михайло Михайлович,
кандидат юридичних наук,
завідувач відділення організації
підвищення кваліфікації та спеціалізації
інституту післядипломної освіти
та заочного навчання
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID 0009-0003-7545-2220

ДО ПИТАННЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті здійснено дослідження особливостей організації післядипломної освіти поліцейських в період воєнного стану. З урахуванням стратегічного курсу України на європейську інтеграцію та необхідності імплементації сучасних стандартів правоохоронної діяльності особливої актуальності набуває питання розвитку вузькопрофільної спеціалізації поліцейських у системі післядипломної освіти. Сучасні виклики у сфері забезпечення публічної безпеки та правопорядку потребують підготовки фахівців, які володіють поглибленими знаннями та практичними навичками у конкретних напрямках службової діяльності.

Однією з характерних рис організації післядипломної освіти поліцейських в умовах дії правового режиму воєнного стану стало активне використання дистанційних та змішаних форматів навчання. Такий підхід забезпечує безперервність професійної підготовки незалежно від безпекових ризиків, територіального розташування слухачів та особливостей виконання ними службових обов'язків.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, спеціалізованих освітніх платформ і цифрових навчальних ресурсів створює можливості для гнучкої організації освітнього процесу та своєчасного реагування на зміни у правоохоронній сфері.

Застосування сучасних електронних інструментів навчання сприяє оперативному оновленню змісту освітніх програм, інтеграції актуального практичного досвіду та формуванню компетентностей.

Післядипломна освіта поліцейських в умовах воєнного стану повинна бути орієнтована не лише на підтримання професійної кваліфікації, а й на формування нових компетентностей, необхідних для ефективного виконання службових завдань в умовах воєнних загроз і трансформації безпекового середовища.

Ключові слова: *поліцейська діяльність, післядипломна освіта, безперервна освіта, безпекові виклики, Національна поліція.*

Abstract. *The article studies the peculiarities of the organization of postgraduate education for police officers during martial law. Taking into account Ukraine's strategic course towards European integration and the need to implement modern standards of law enforcement, the issue of developing a narrow specialization of police officers in the postgraduate education system is of particular*

relevance. Modern challenges in the field of ensuring public safety and law and order require the training of specialists who have in-depth knowledge and practical skills in specific areas of service.

The author emphasizes that one of the characteristic features of the organization of postgraduate education for police officers under the legal regime of martial law is the active use of distance and blended learning formats. This approach ensures the continuity of professional training regardless of security risks, the territorial location of students and the peculiarities of their performance of official duties.

The introduction of information and communication technologies, specialized educational platforms and digital educational resources creates opportunities for flexible organization of the educational process and timely response to changes in the law enforcement sector.

The use of modern electronic learning tools contributes to the prompt updating of the content of educational programs, the integration of relevant practical experience and the formation of competencies necessary for the effective performance.

It was concluded that postgraduate education of police officers under martial law should be focused not only on maintaining professional qualifications, but also on the formation of new competencies necessary for the effective performance of official tasks under military threats and the transformation of the security environment.

Keywords: *police activities, postgraduate education, continuing education, security challenges, National Police.*

Вступ. В умовах дії правового режиму воєнного стану особливого значення набуває питання післядипломної освіти поліцейських як важливої складової професійного розвитку та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів.

Сучасні безпекові виклики, пов'язані зі збройною агресією росії проти України, зумовлюють необхідність постійного оновлення професійних знань, удосконалення практичних навичок та формування нових компетентностей працівників поліції відповідно до потреб воєнного часу.

Післядипломна освіта поліцейських у зазначених умовах має бути спрямована не лише на підтримання належного рівня професійної підготовки, а й на розвиток спеціальних знань і навичок, необхідних для виконання службових обов'язків в умовах підвищених ризиків. Зокрема, актуальними напрямками навчання є документування воєнних злочинів, забезпечення публічної безпеки в умовах надзвичайних ситуацій, реагування на наслідки бойових дій, робота з внутрішньо переміщеними особами, надання домедичної допомоги, протидія інформаційним загрозам та кіберзлочинності.

Особливістю організації післядипломної освіти в період воєнного стану стало широке впровадження дистанційних та змішаних форм навчання, що дозволяє забезпечувати безперервність освітнього процесу незалежно від безпекової ситуації в регіонах держави. Використання сучасних цифрових платформ, інтерактивних технологій та електронних освітніх ресурсів сприяє оперативному оновленню змісту навчальних програм відповідно до нових викликів і потреб практичної діяльності поліції.

Метою статті є дослідження особливостей організації післядипломної освіти поліцейських в період воєнного стану.

Матеріали та методи. Теоретико-правові та організаційні засади післядипломної освіти працівників правоохоронних органів знайшли відображення у наукових працях низки вітчизняних учених, серед яких В. М. Бесчастний, В. С. Венедіктов, В. А. Глуховея, М. І. Логвиненко, М. В. Лошицький, С. В. Петков, В. В. Сокурєнко, І. М. Шопіна та інші. Незважаючи

на значний науковий доробок зазначених авторів, окремі питання організації післядипломної освіти поліцейських, особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану, потребують подальшого комплексного дослідження.

Результати. Система післядипломної освіти поліцейських – це цілеспрямована і суворо організована сукупність елементів (перепідготовка, спеціалізація, підвищення кваліфікації, стажування), які перебувають між собою у нерозривній єдності і взаємно доповнюють один одного, вся діяльність яких підпорядкована досягненню подвійної мети:

- по-перше, забезпечення підрозділів Національної поліції України необхідною кількістю високопрофесійних і всебічно підготовлених кадрів, що володіють сучасними науковими знаннями, навичками та вміннями і здатні ефективно вирішувати завдання правової держави у своїй практичній діяльності;

- по-друге, задоволення індивідуальних потреб працівників поліції в особистому професійному зростанні, забезпечення потреб держави у кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати свої функції.

Система післядипломної освіти поліцейських має розглядатися як єдина, цілісна підсистема в системі державного управління. З одного боку, стан і рівень державного управління значно впливають на характер і рівень розвитку цієї підсистеми, а з іншого боку, і вона сама, своєю чергою, активно впливає на ефективність і раціональність діяльності працівників Національної поліції, сприяє удосконаленню їх професійної діяльності [1, с. 58].

Мета післядипломної освіти знаходить свій практичний вияв через систему завдань, визначених чинним законодавством. Саме завдання конкретизують основні напрями

реалізації освітнього процесу та спрямовані на забезпечення безперервного професійного розвитку фахівців. До основних завдань післядипломної освіти законодавець відносить такі:

- навчання необхідних знань і спеціальних навичок для успішного виконання обов'язків із забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності та інших службових завдань;

- удосконалення навичок управлінської діяльності, опанування методик навчання та виховання підлеглих, упровадження в практичну діяльність досягнень науки, передових форм і методів роботи, основ наукової організації праці;

- формування професійної самосвідомості працівників поліції, почуття відповідальності за свої дії, розуміння необхідності постійного вдосконалення своєї професійної майстерності з урахуванням специфіки діяльності в конкретних підрозділах поліції;

- навчання прийомів та засобів забезпечення особистої безпеки при виконанні службових обов'язків, під час надзвичайних подій і в екстремальних умовах;

- удосконалення працівників поліції навичок поводження з вогнепальною зброєю, спеціальними засобами і спеціальною технікою, експлуатації транспортних засобів, засобів зв'язку;

- формування високої психологічної стійкості працівників поліції, розвиток у них спостережливості, пильності, пам'яті, мислення та інших професійно-психологічних якостей і навичок [2].

Аналіз положень відомчого нормативно-правового акта дає підстави стверджувати, що визначений ним перелік завдань післядипломної освіти поліцейських потребує подальшого вдосконалення. Його зміст не повною мірою відображає сучасні потреби практичної діяльності Національної поліції України, особливо в умовах воєнного стану. Зокрема, документ

не акцентує належної уваги на формуванні компетентностей, необхідних для виконання службових завдань під час збройного конфлікту, реагування на воєнні загрози, документування воєнних злочинів, взаємодії з військовими адміністраціями та забезпечення прав і свобод громадян в особливих правових умовах. Це зумовлює необхідність розширення переліку завдань післядипломної освіти поліцейських відповідно до сучасних безпекових викликів.

На нашу думку, потрібно внести зміни до розділу II Завдання післядипломної освіти «Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції» в частині удосконалення напрямів та завдань післядипломної освіти поліцейських в умовах дії правового режиму воєнного стану:

1. Оновлення та поглиблення професійних знань працівників поліції з урахуванням особливостей виконання службових обов'язків під час воєнного стану.

2. Формування та вдосконалення спеціальних компетентностей, необхідних для реагування на сучасні безпекові виклики, пов'язані зі збройною агресією, воєнними злочинами, терористичними загрозами та іншими правопорушеннями.

3. Підготовка поліцейських до документування та розслідування воєнних злочинів, злочинів проти основ національної безпеки, міжнародних злочинів та правопорушень, пов'язаних зі збройним конфліктом.

4. Удосконалення навичок забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах надзвичайних ситуацій, бойових дій, евакуаційних заходів та масового переміщення населення.

5. Розвиток практичних навичок взаємодії з військовими формуваннями, органами державної влади, місцевого самоврядування та міжнародними організаціями під час виконання спільних завдань у сфері безпеки.

6. Підвищення рівня цифрової та інформаційної компетентності, опанування сучасних технологій кримінального аналізу, кібербезпеки, OSINT-досліджень, роботи з інформаційними системами та електронними доказами.

7. Удосконалення навичок тактичної підготовки, особистої безпеки, домедичної допомоги, дій в умовах бойових загроз, мінної небезпеки та надзвичайних ситуацій.

8. Формування психологічної стійкості та готовності до роботи в екстремальних умовах, профілактика професійного вигорання та подолання наслідків стресових ситуацій.

9. Забезпечення безперервного професійного розвитку поліцейських шляхом впровадження сучасних дистанційних, змішаних та інноваційних форм навчання, які дозволяють підтримувати освітній процес незалежно від безпекової ситуації.

10. Поглиблення знань у сфері захисту прав людини, міжнародного гуманітарного права та міжнародних стандартів поліцейської діяльності, що мають особливе значення під час дії правового режиму воєнного стану.

11. Розвиток вузькопрофільної спеціалізації поліцейських відповідно до напрямів службової діяльності (кримінальний аналіз, протидія кіберзлочинності, документування воєнних злочинів, вибухотехнічне забезпечення, кризове реагування тощо).

12. Забезпечення готовності поліцейських до виконання завдань у післявоєнний період, зокрема щодо відновлення правопорядку, роботи з постраждалими особами, реінтеграції населення та подолання наслідків збройного конфлікту.

Таким чином, післядипломна освіта поліцейських в умовах воєнного стану повинна бути орієнтована не лише на підтримання професійної кваліфікації, а й на формування нових компетентностей, необхідних для ефективного вико-

нання службових завдань в умовах воєнних загроз і трансформації безпекового середовища.

Післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, визначених Законом України «Про вищу освіту», з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про Національну поліцію», Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції й охоплює такі складники, як:

- спеціалізація - складова спеціальності, що передбачає профільну спеціалізовану освітньо-професійну чи освітньо-наукову програму підготовки працівників поліції;

- перепідготовка - професійне навчання, спрямоване на оволодіння працівниками поліції іншою професією;

- підвищення кваліфікації - підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань;

- стажування - набуття працівником поліції досвіду виконання завдань і обов'язків певної професійної діяльності або галузі знань [2].

Проходження післядипломної освіти поліцейськими є системою елементів, що складається з юридичних фактів, які спричиняють виникнення, зміну і припинення відносин працівників поліції з учасниками формування державного замовлення на післядипломну освіту працівників поліції та навчальними закладами (установами), що її здійснюють [1, с. 59].

Водночас важливим завданням залишається вдосконалення нормативно-правового забезпечення післядипломної освіти поліцейських, оновлення освітніх програм з урахуванням досвіду функціонування правоохоронних органів під

час війни, а також розширення співпраці з міжнародними партнерами щодо впровадження сучасних стандартів професійної підготовки.

Нині в системі МВС України післядипломна освіта поліцейських переважно організовується на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, в яких для організації цього процесу можуть створюватися спеціальні структурні підрозділи, також вона може здійснюватися без створення таких підрозділів. Наприклад, у складі Національної академії внутрішніх справ та Харківського університету внутрішніх справ діють інститути післядипломної освіти [3; 4], у Львівському державному університеті внутрішніх справ – Інститут післядипломної освіти та заочного навчання і функціонує відділення організації підвищення кваліфікації та спеціалізації [5], в низці закладів вищої освіти післядипломна освіта здійснюється без створення спеціалізованих підрозділів, як, наприклад, у Донецькому юридичному інституті МВС України функціонує відділення післядипломної освіти [1, с. 59].

Науковий інтерес становить позиція Д. П. Калаєнова та С. О. Шатрави, які наголошують, що процес реформування та удосконалення діяльності Національної поліції України відбувається в умовах значних викликів, пов'язаних із зовнішньою військовою агресією. На думку вчених, важливою передумовою успішної реалізації поліцейської реформи є створення ефективної системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації поліцейських, орієнтованої на формування партнерських відносин між поліцією та населенням. Такий підхід сприятиме зростанню рівня суспільної довіри до правоохоронних органів, забезпечить більшу відкритість поліцейської діяльності та посилить взаємодію з територіальними громадами [6, с. 378].

З огляду на євроінтеграційний курс України та необхідність приведення діяльності правоохоронних органів у відповідність до кращих європейських практик, доцільним є розвиток вузькопрофільної спеціалізації поліцейських відповідно до напрямів службової діяльності (кримінальний аналіз, протидія кіберзлочинності, документування воєнних злочинів, вибухотехнічне забезпечення, кризове реагування тощо) у системі післядипломної освіти поліцейських. Підвищення рівня цифрової та інформаційної компетентності, опанування сучасних технологій кримінального аналізу, кібербезпеки, OSINT-досліджень, роботи з інформаційними системами та електронними доказами під час професійної підготовки працівників Національної поліції України сприятимуть підвищенню якості правоохоронної діяльності, утвердженню людиноцентричного підходу та забезпеченню належного рівня захисту прав і свобод людини в умовах дії правового режиму воєнного стану [6, с. 378].

Особливе значення для ефективного функціонування Національної поліції України має система безперервної професійної освіти, оскільки специфіка правоохоронної діяльності вимагає постійного оновлення та вдосконалення професійних компетентностей поліцейських. Динамічний розвиток законодавства, поява нових форм і способів учинення правопорушень, зміни у тактиці поліцейської діяльності зумовлюють необхідність систематичного підвищення рівня професійних знань, удосконалення практичних навичок застосування заходів поліцейського примусу, використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів та фізичної сили.

Не менш важливим є забезпечення професійної адаптації працівників поліції у випадках зміни напряму службової діяльності, призначення на іншу посаду, кар'єрного просування або переведення до іншого територіального чи функціонального

підрозділу. За таких обставин виникає потреба в набутті нових спеціалізованих знань, умінь та навичок, необхідних для належного виконання нових службових обов'язків. Водночас чинна система нормативно-правового регулювання не передбачає обов'язкових механізмів професійної перепідготовки чи адаптаційного навчання в усіх зазначених випадках, що негативно впливає на ефективність службової діяльності.

В умовах дії правового режиму воєнного стану роль післядипломної освіти та професійного розвитку поліцейських ще більше зростає, оскільки правоохоронці стикаються з новими загрозами та виконують додаткові завдання, пов'язані із забезпеченням національної безпеки, документуванням воєнних злочинів, підтриманням публічного порядку в умовах збройної агресії та захистом прав громадян. Це обумовлює необхідність удосконалення законодавчих засад безперервної освіти поліцейських, зокрема шляхом розширення можливостей післядипломного навчання, запровадження спеціалізованих програм професійної адаптації та підвищення кваліфікації відповідно до актуальних потреб правоохоронної практики.

Післядипломна освіта поліцейського відповідає таким вимогам безперервної освіти, як:

- дотримання напрямку побудови системи, в якій оптимально поєднуються вимоги світової та національної освітніх систем, а також реальних можливостей підрозділів поліції та навчальних закладів системи МВС України;

- оптимальне співвідношення професійної підготовки та обсягів і послідовності реалізації навчальних програм;

- оптимальне співвідношення між аудиторними заняттями та самостійною роботою поліцейських, суттєве збільшення дистанційних форм навчання та практичних занять з відпрацюванням навичок тактико-спеціальної, вогневої та фізичної

підготовки поліцейських; оптимальне поєднання у структурі підготовки поліцейського нормативно встановлених вимог до кваліфікації фахівця та сучасної орієнтації на особистість [7, с. 48].

Актуальним напрямком роботи інституту післядипломної освіти на всіх рівнях визнається саме поєднання традиційного та дистанційного навчання. Проведені вітчизняними науковцями дослідження підтверджують гіпотези про те, що задоволеність слухачів змішаним навчанням вища, ніж задоволеність студентів очним навчанням, а також про те, що задоволеність студентів змішаним навчанням вище, ніж задоволеність студентів онлайн-дистанційним навчанням [8].

За таких умов однією з ключових вимог до змісту післядипломної освіти поліцейських має виступати її фундаментальний характер, що забезпечує не лише оновлення професійних знань, а й формування стійкої основи для подальшого професійного розвитку та адаптації до нових викликів правоохоронної діяльності. Реалізація зазначеної вимоги потребує системного вдосконалення освітнього середовища, зокрема розвитку навчально-наукових комплексів, модернізації матеріально-технічної бази та впровадження сучасних технологій професійної підготовки.

Важливим напрямом такого вдосконалення є створення належних умов для формування й підтримання практичних компетентностей поліцейських, необхідних для виконання службових завдань. Йдеться насамперед про відпрацювання навичок безпечного поводження з вогнепальною зброєю, застосування заходів поліцейського примусу, спеціальних засобів і фізичної сили, а також надання домедичної допомоги в умовах підвищеного рівня небезпеки, зокрема під час дії правового режиму воєнного стану.

Крім того, доцільно розмежовувати поняття «безперервна освіта поліцейських» та «післядипломна освіта поліцейських», оскільки вони не є тотожними за своїм змістом і функціональним призначенням. Безперервна освіта являє собою комплексний та тривалий процес професійного розвитку особи протягом усього періоду проходження служби, що охоплює різні форми формальної, неформальної та інформальної освіти. Натомість післядипломна освіта є лише одним із структурних елементів системи безперервного професійного навчання, спрямованим на оновлення, поглиблення та вдосконалення раніше здобутих знань і практичних навичок.

Висновки. Таким чином, післядипломна освіта виступає важливим інструментом реалізації концепції безперервного професійного розвитку поліцейських, однак не охоплює всіх її складових. У зв'язку з цим існує потреба у подальшому нормативному та організаційному вдосконаленні системи безперервної освіти в Національній поліції України, особливо з урахуванням сучасних безпекових викликів та особливостей службової діяльності в умовах воєнного стану.

Післядипломна освіта поліцейських в умовах воєнного стану виступає важливим інструментом забезпечення належного рівня професійної компетентності працівників поліції, їх готовності до виконання службових завдань у складних безпекових умовах та підвищення ефективності діяльності Національної поліції України загалом.

Список використаних джерел

1. Цуркан О. Адміністративно-правові засади післядипломної освіти поліцейських. *JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL: TEORIE ȘI PRACTICĂ. Національний юридичний журнал: теорія та практика. NATIONAL LAW JOURNAL: THEORY AND PRACTICE.* IUNIE, 2018. С. 58-62.

2. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції : наказ МВС України від 24.12.2015 р. № 1625. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16#Text>.

3. Положення про навчально-науковий інститут післядипломної освіти Національної академії внутрішніх справ : рішення Вченої ради НАВС від 24.07.2025 р. № 18/9 / Національна академія внутрішніх справ. URL: <https://ipo.navs.edu.ua/files/polozhenIPO-19012026.pdf>.

4. Положення про інститут післядипломної освіти / Харківський національний університет внутрішніх справ. URL: <http://univd.edu.ua/dir/351/tsentr-pislyadiplomnoi-osviti>.

5. Положення про Інститут післядипломної освіти та заочного навчання Львівського державного університету внутрішніх справ. (Зі змінами та доповненнями, затвердженими рішенням Вченої ради ЛьвДУВС від 26.08.2025 р. (протокол № 1), введеними в дію наказом ректора ЛьвДУВС від 28.08.2025 р. № 399) / Львівський державний університет внутрішніх справ. URL: <file:///C:/Users/Star/Downloads/Polozhennia%202026.pdf>.

6. Калаянов Д. П., Шатрава С. О. Актуалізація принципів діяльності поліції в процесі професійної підготовки поліцейських в Україні. *Наше право*. 2025. № 2. С. 378–379. URL: https://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/archive/NP-2025-2/NP_2025_2_373.pdf.

7. Король К. С. Реалізація концепції безперервної освіти під час навчання поліцейських в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 46-48.

8. Valieiev R., Pokaichuk Y., Zhbanchyk A., Polyvaniuk V., Nykyforo-va O., Nedria K. (2021). In the Search for the Golden Mean: Students' Satisfaction with Face-to-Face, Blended and Distance Learning. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 13 (1), 20-40. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/357>

Ярема Оксана Григорівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0003-3550-0454

АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

***Анотація.** Проблема домашнього насильства викликає гостру потребу в системі профілактичних дій. Однак існує кілька перешкод на шляху до цієї мети: брак чіткої наукової термінології та інформації про причини насильства та ступінь його поширення у суспільстві; недосконалість законодавчої бази; недостатньо активна позиція влади та компетентних органів щодо сімейного насильства. Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю всебічного вивчення даної проблеми та пошуку рішення для зниження рівня соціальної напруженості у домашніх відносинах. Об'єкт дослідження – сім'я як соціальний інститут та мала група у суспільстві. Предметом дослідження є домашнє насильство та шляхи його подолання в сучасному суспільстві. Мета дослідження – виявити систему соціальних детермінант домашнього насильства та шляхи його запобігання. Методологічну основу дослідження становлять інституційний, соціокультурний та конфліктологічний підходи до аналізу домашнього насильства. Поєднання цих підходів дає змогу проаналізувати різні аспекти домашнього насильства як складного соціального феномену. Домашнє насильство – це вплив, що завдає психологічну, економічну, фізичну шкоду члену сім'ї або створює обмеження його прав і свобод. Для аналізу сімейного на-*

сильства необхідний комплексний підхід, що дасть змогу вивчити це явище більш глибоко та детально. Основні причини домашнього насильства пов'язані з двома групами чинників: зі складністю економічного становища сім'ї та ослабленням традиційної системи соціального контролю за сімейними відносинами за умов збереження традиційно-патерналістських сімейних цінностей і стереотипів.

Ключові слова: дільничний офіцер поліції, поліцейський офіцер громади, профілактика, превенція, правове регулювання.

Abstract. *The problem of domestic violence creates an urgent need for a system of preventive measures. However, several obstacles stand in the way of achieving this goal: a lack of clear scientific terminology and information regarding the causes of violence and its prevalence in society; an imperfect legislative framework; and an insufficiently proactive stance by the government and relevant authorities regarding domestic violence. Thus, the relevance of this study is determined by the need for a comprehensive examination of this problem and the search for solutions to reduce social tension in domestic relationships. The object of the study is the family as a social institution and a small group within society. The subject of the study is domestic violence and ways to overcome it in contemporary society. The aim of the study is to identify the system of social determinants of domestic violence and ways to prevent it. The methodological basis of the study consists of institutional, sociocultural, and conflict logical approaches to the analysis of domestic violence. The combination of these approaches makes it possible to analyze various aspects of domestic violence as a complex social phenomenon. Domestic violence is an act that causes psychological, economic, or physical harm to a family member, or restricts their rights and freedoms. Analyzing domestic violence requires a comprehensive approach that allows for a deeper and more detailed examination of this phenomenon. The main causes of domestic violence are linked to two groups of factors:*

the complexity of the family's economic situation and the weakening of the traditional system of social control over family relations, while traditional paternalistic family values and stereotypes persist.

Keywords: *district police officer, community police officer, prevention, legal regulation.*

Вступ. Профілактична діяльність дільничних офіцерів поліції є основним способом запобігання домашньому насильству. Основне завдання – це подолання наслідків насильства, запобігання, попередження домашнього насильства. Дільничний офіцер поліції та поліцейський офіцер громади (у сільській місцевості) не має достатньої кількості ефективних заходів щодо профілактики домашнього насильства.

На сьогодні правова наука не виробила єдиного підходу до визначення понять «профілактика» та «попередження». У наукових працях і нормативних актах терміни «профілактика» та «попередження» використовуються як синоніми. Профілактика – це частина запобіжної роботи, спрямованої на виявлення і усунення причин та умов вчинення правопорушень, система заходів перевиховання та формування особистості. Поняття попередження та профілактики, недопущення та припинення правопорушень взаємопов'язані та підпорядковані завданню боротьби з правопорушеннями, головним напрямом якого є профілактика.

Матеріали та методи. Методологічну основу роботи становлять міждисциплінарний та системний підходи, що розглядають подружнє насильство як цілісне соціальне явище в єдності його елементів, зв'язків та відносин, що аналізуються різними науковими дисциплінами. У статті були використані такі групи методів, як теоретичні методи дослідження: діалектичний, історико-правовий, методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції; а також методи прикладної соціології: аналіз документів, спостереження, методи опитування.

Результати. Профілактика правопорушень – соціально спрямована діяльність державних органів, громадських організацій та громадян щодо виявлення причин і умов вчинення правопорушень, ліквідації факторів, що сприяють формуванню антигромадської поведінки та забезпечення при здійсненні даної діяльності прав і свобод людини та громадянина [1, с. 541].

Термін «адміністративна діяльність» у правових актах не закріплено. Використання у словосполученні «адміністративна діяльність» слова «адміністративна» вказує на владного суб'єкта діяльності та характеризує адміністративну природу діяльності.

Адміністративна діяльність поліції – це діяльність із практичного здійснення функцій щодо забезпечення особистої безпеки фізичних осіб, охорони правопорядку та публічної безпеки, що поділяється на адміністративно-розпорядчу та адміністративно-юрисдикційну.

Адміністративна діяльність поліції – виконавчо-розпорядча діяльність з організації роботи поліцейських щодо практичного здійснення адміністративно-правовим способом охорони правопорядку та забезпечення публічної безпеки. Ця діяльність ведеться відкритими методами, має планомірний характер, зовнішню спрямованість, самостійність, визначена нормами права, здійснюється в адміністративно-правових формах.

Адміністративна діяльність різноманітна, охоплює відносини, що виникають між органом поліції та фізичними особами, посадовими особами, підприємствами, установами, організаціями, інститутами громадянського суспільства, між органом поліції та його апаратами, службами, підрозділами та поліцейськими.

Адміністративна діяльність поліції – це самостійний вид діяльності, що носить владний виконавчо-розпорядчий ха-

ракти і полягає в реалізації в межах компетенції адміністративно-процедурних та адміністративно-юрисдикційних повноважень у провадженні внутрішньої організаційної діяльності для забезпечення роботи підрозділів поліції. Адміністративна діяльність поліції розглядається як один із головних напрямів правоохоронної діяльності.

Діяльність поліції – частина державного управління у сфері поліції, представляє виконавчо-розпорядчу діяльність, спрямовану на організацію та практичне здійснення завдань і функцій поліції у сфері забезпечення безпеки особи, боротьби з кримінальними й адміністративними правопорушеннями, охорони правопорядку та забезпечення публічної безпеки.

Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо профілактики правопорушень у контексті домашнього насильства – планомірна, цілеспрямована правоохоронна діяльність, заснована на нормах права, що носить виконавчо-розпорядчий характер, здійснюється у правових формах з використанням правових методів з метою реалізації основних функцій щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб у сфері домашніх відносин, щодо профілактики домашнього насильства, залучення винних до відповідальності, недопущення повторного вчинення протиправних діянь.

Високий рівень дискреції в нормативно-правових актах, що регулюють адміністративну діяльність, визначається тим, що ситуації, з якими мають справу поліцейські, належать до найбільш невизначених і швидко змінюються, вимагають значної самостійності в оцінках та діях.

В адміністративній діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо превенції домашнього насильства виділяють два види профілактики: загальну та спеціальну. Загальна профілактика домашнього насильства

відрізняється від спеціальної тим, що комплекс заходів, застосовуваних дільничним офіцером поліції та поліцейським офіцером громади, спрямований на всі групи протиправних діянь у сфері домашніх відносин та на всіх осіб на території поліцейської дільниці.

Спеціальна профілактика націлена на превенцію дільничним офіцером поліції та поліцейським офіцером громади на окремі групи правопорушень у сфері домашніх відносин або на профілактику домашнього насильства щодо конкретних груп або окремих осіб.

Організаційні заходи щодо профілактики загального характеру включають: видання нормативно-правових актів профілактичного характеру; вивчення та аналіз інформації про рівень, структуру та динаміку домашнього насильства в області, районі; планування роботи; загальнопрофілактичне відпрацювання окремих територій і об'єктів.

Залежно від ієрархії причин і умов правопорушень, у структурі спеціальної профілактики дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади диференціюємо вузькоспеціальну, групову та індивідуальну профілактику. Методами вузькоспеціальної профілактики дільничним офіцером поліції та поліцейським офіцером громади є запобігання окремим правопорушенням або ліквідація причин і умов, що їм сприяють. Вона посідає основне місце у діяльності поліції.

До вузькоспеціальних належать методи адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо здійснення профілактичного контролю та впливу у відповідному мікросередовищі обслуговуваної поліцейської дільниці: систематичне обстеження місць, де часто вчиняються правопорушення проти особи у сфері домашніх відносин; забезпечення дислокації поліцейських

служб з урахуванням місця та часу вчинення діянь, що розглядаються; проведення спеціальних профілактичних перевірок та комплексних операцій.

Прикладом вузькоспеціальної профілактики домашнього насильства є проведення операцій, мета яких – запобігання домашньому насильству, покращення індивідуально-профілактичної роботи з особами, які схильні до вчинення таких правопорушень; забезпечення профілактичної діяльності інших державних органів і громадських організацій та підтримання постійної взаємодії; правове просвітництво населення.

Головну роль у превенції домашнього насильства відіграють дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади, які у взаємодії з працівниками житлово-комунальних організацій та місцевих органів влади у сільській місцевості виконують індивідуально-попереджувальну роботу щодо недопущення повторного вчинення адміністративних правопорушень. Професійну діяльність здійснюють у формах, що сформувалися у зв'язку з появою поліцейських станцій. Розташовані у мікрорайонах міст, районах у містах поліцейські станції дозволяють об'єднати сили громадськості та цілеспрямовано спрямовувати на виконання планомірної загальної та індивідуальної профілактики правопорушень.

Дільничний офіцер поліції та поліцейський офіцер громади аналізують ситуації, пов'язані з домашнім насильством, за таким напрямками:

- пошук криміногенних місць у населених пунктах, де найчастіше вчиняються правопорушення у сфері домашніх відносин;

- статистичні дослідження домашнього насильства, їх динаміки, стану, величини латентності та притягнення винних осіб до відповідальності для виявлення стратегічних напрямів впливу на певний інтервал часу;

- демографічний аналіз населення на території, що обслуговується для уточнення основних проблем, методів впливу для різних соціальних груп (вікових, гендерних, спеціальних);

- наукове дослідження для створення прогнозу динаміки кількісних і якісних структурних трансформацій, суттєвих тенденцій, закономірностей домашнього насильства з прив'язкою до певної місцевості.

Відповідно до відомчого правового акта, посади дільничних офіцерів поліції поділяються на дві категорії: старший дільничний офіцер поліції та дільничний офіцер поліції [2].

Помічник поліцейського офіцера громади запроваджується для посилення правопорядку, охорони правопорядку та забезпечення публічної безпеки на території громади, формування та навчання резерву з розрахунку на одну посаду поліцейського офіцера громади – одна посада помічника поліцейського офіцера громади.

Суттєві відмінності між міськими територіями та сільською місцевістю виражаються у суспільній, економічній та демографічній сферах життя соціуму, формують спеціальні умови для виконання поліцейським офіцером громади службових завдань і впливають на форми та методи вирішення у селах та гірській місцевості.

Наприклад, поліцейські офіцери громади, які заступають на службу у віддаленому селі чи гірській місцевості, інструктуються керівництвом територіального органу поліції за допомогою мобільного зв'язку, передають службові відомості з використанням планшета.

Тривожною тенденцією правопорушень у селі є зростання ступеня суспільної небезпечності протиправних явищ у сфері домашніх відносин. Підвищилася жорстокість та агресивність протизаконних дій. До війни основна частина умисних вбивств, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень та інших тяжких злочинів, що вчиняються в сільській місцевості на

побутовому ґрунті, була з хуліганських спонукань, відбувалася під впливом раптового наміру, а тепер такі злочини в сільській місцевості дедалі частіше носять характер підготовленого.

Специфіка роботи поліції, що обслуговує сільську місцевість, полягає в тому, що основне навантаження лягає на поліцейського офіцера громади не тільки щодо захисту особи, суспільства, держави від протиправних посягань, запобігання та припинення злочинів та адміністративних правопорушень, провадження у справах про адміністративні правопорушення, але й інших повноважень поліції, перелічених у Законі України «Про Національну поліцію» [3]. Поліцейський офіцер громади залишається єдиним представником поліції в сільській місцевості.

Доцільно видати наказ Національної поліції «Про заходи щодо вдосконалення діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади з профілактики домашнього насильства», де зазначити, що при неможливості проведення в найкоротші терміни судового засідання за фактом розгляду обставин домашнього насильства, при значній ймовірності продовження насильства, терміновий заборонний припис виноситься поліцейським офіцером громади (внести відповідні зміни у наказ МВС України від 01.08.2018 р. № 654 [4]).

Важливим є контроль та нагляд за діяльністю дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо превенції насильницьких конфліктів домашнього характеру. Цю діяльність здійснюють безпосередні та прямі керівники дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади. Безпосередні керівники зобов'язані сприяти та надавати практичну допомогу щодо організації діяльності на поліцейських дільницях.

Наразі спостерігається недостатня кількість наукових розробок і методичних рекомендацій щодо вирішення проблемних питань у сфері адміністративної діяльності діль-

ничного офіцера поліції та поліцейського офіцера громади з профілактики домашнього насильства.

Тож доцільно створити на базі Державного науково-дослідного інституту МВС України відділ із вивчення проблем профілактики домашнього насильства. Головним напрямом наукового пошуку має стати оптимізація адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади у цій сфері. У відділ потрібно підібрати компетентних фахівців із досвідом служби на посадах дільничного уповноваженого поліції та поліцейських офіцерів громади.

З метою якісного провадження адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо загальної та спеціальної превенції правопорушень у сфері домашніх відносин пропонуємо видати наказ Національної поліції «Про заходи щодо вдосконалення діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади», що деталізує цей напрям роботи. Прийняття правового акта дозволить об'єднати в одному документі принципи, завдання, форми та методи адміністративної діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади щодо запобігання та припинення домашнього насильства.

Висновки. Адміністративна діяльність дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади з профілактики домашнього насильства – це планомірна, цілеспрямована правоохоронна діяльність, заснована на нормах права, що здійснюється у правових формах з використанням адміністративних методів з метою реалізації повноважень поліції щодо забезпечення прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб у сфері, що розглядається, залучення винних осіб до відповідальності, недопущення повторного вчинення протиправних діянь. З огляду на це варто в Державному науково-

дослідному інституті МВС України створити підрозділ із дослідження проблем профілактики домашнього насильства. Також потрібно підготувати та видати наказ Національної поліції «Про заходи щодо вдосконалення діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громади з профілактики домашнього насильства», в якому прописати документальний зміст матеріалів перевірки за фактами вчинення домашнього насильства. Соціальні наслідки домашнього насильства підвищують нестабільність у суспільстві та рівень соціальної незадоволеності населення. Не повністю усвідомлена серйозність цих наслідків проявляється у фрагментарності існуючої системи профілактики, подолання та регулювання домашнього насильства.

Список використаних джерел

1. Остапенко О. І., Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін. Адміністративне право України (Загальна частина) : навчальний посібник. Вид. 2-ге, допов. Львів : СПОЛОМ, 2021. 616 с.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650 (редакція 2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>

3. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

4. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника : наказ МВС України від 01.08.2018 р. № 654 (редакція 2026 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

Розділ 2

НАУКОВИЙ СУПРОВІД ЗАКОНОДАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЗАУВАЖЕННЯ до проєкту Закону України «Про кримінальну розвідку», підготовленого Міжвідомчою робочою групою, створеною згідно з наказом МВС України від 23 червня 2025 року № 428

1. У проєкті Закону України «Про кримінальну розвідку» (далі – проєкт Закону) одночасно використовуються терміни **«конфіденційне співробітництво»** (пункт 19 частини 1 статті 1, пункт 49 частини 1 статті 1, пункт 4 частини 1 статті 7, пункт 21 частини 1 статті 7, стаття 37, стаття 38, стаття 39, частина 1 статті 40, частина 4 статті 40 проєкту Закону) та **«негласне співробітництво»** (пункт 39 частини 1 статті 1, пункт 4 частини 1 статті 7, пункт 20 частини 1 статті 7, пункт 4 частини 2 статті 9, частина 2 статті 40, частина 3 статті 40 проєкту Закону).

Натомість у пункті 19 частини 1 статті 1 проєкту Закону наведено лише визначення поняття **«конфіденційне співробітництво»**:

«19) **конфіденційне співробітництво** – негласна взаємодія між суб'єктами кримінальної розвідки та фізичними особами, які добровільно надають інформацію, необхідну для виконання завдань кримінальної розвідки, або сприяють у виконанні завдань кримінальної розвідки на умовах нерозголошення факту такої взаємодії та її змісту».

Що стосується визначення поняття **«негласне співробітництво»**, то у пункті 29 частини 1 статті 1 проєкту Закону визначається:

«29) **негласний співробітник** – штатний або позаштатний співробітник (працівник) суб'єкта кримінальної розвідки, який виконує визначені цим Законом завдання кримінальної розвідки без розкриття його належності до відповідного суб'єкта кримінальної розвідки»,

а в пункті 39 частини 1 статті 1 проєкту Закону сказано:

«39) пошук інформації з використанням **негласного співробітництва** – кримінально-розвідувальний захід, який полягає у вчиненні дій, спрямованих на орієнтування осіб, залучених до **конфіденційного співробітництва**, щодо пошуку фактичних даних, відомостей або інформації, важливої для виконання завдань кримінальної розвідки, незалежно від форми представлення, а також на отримання від них такої інформації».

На наш погляд, доцільно було б у статті 1 проєкту Закону надати визначення поняття **«негласне співробітництво»**, зокрема:

«29-1) **негласне співробітництво** – спосіб залучення негласних співробітників до вирішення завдань кримінальної розвідки, спрямований на виявлення та попередження кримінальних правопорушень, отримання інформації про злочини, що готуються або вчинені, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих, оперативного перекриття певних територій, об'єктів або осіб, покращення оперативної обізнаності в інтересах суспільства і держави, забезпечення прав і свобод людини, громадської безпеки та публічного порядку».

2. У частині 2 статті 5 проекту Закону зазначається:

«2. Потреба суб'єктів кримінальної розвідки у кримінально-розвідувальній інформації, передбаченій частиною 1 цієї статті, обумовлюється необхідністю безперервного виконання ними завдань щодо протидії кримінальним загрозам національній безпеці України. Пріоритетні завдання щодо протидії кримінальним загрозам національній безпеці України на поточний рік визначаються керівниками суб'єктів кримінальної розвідки, з урахуванням **результатів оцінювання загроз серйозної та організованої злочинності**, а також документів стратегічного планування у сфері протидії злочинності».

Водночас постановою Кабінету Міністрів України від 26 січня 2022 р. № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна» затверджено Порядок збирання і узагальнення інформації та здійснення оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів відповідно до системи оцінки СОСТА Україна.

Вказаний Порядок визначає процедуру збирання і узагальнення наданої уповноваженими органами інформації та здійснення **оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів** відповідно до системи оцінки СОСТА Україна – як сукупності розроблених за методологією Європейського поліцейського офісу механізмів збирання, узагальнення та аналізу інформації про загрози організованої злочинності та тяжких злочинів і визначення пріоритетів у протидії їм.

Зважаючи на викладене, вважаємо за доцільне використувати у частині 2 статті 5 проекту Закону термін **«оцінювання загроз організованої злочинності та тяжких злочинів»**.

3. Відповідно до пункту 3 частини 4 статті 5 проєкту Закону, підставами для здійснення кримінально-розвідальної діяльності також є, зокрема:

«3) запити **міжнародних правоохоронних органів**, правоохоронних або інших компетентних органів іноземних держав згідно з міжнародно-правовими угодами і договорами, учасником яких є Україна».

Натомість у нормативно-правових актах та наукових публікаціях використовується термін «**міжнародні правоохоронні організації**», такі як INTERPOL, EUROPOL, та регіональні структури на кшталт ASEANAPOL, AFRIPOL, AMERIPOL, які об'єднують національні правоохоронні органи країн-учасниць для боротьби з транскордонною злочинністю, координують спільні операції, обмінюються даними та проводять навчання, забезпечуючи взаємодію у сфері безпеки, особливо з протидії тероризму, наркотрафіку та кіберзлочинам.

Зокрема, відповідно до спільного наказу МВС, Офісу Генерального прокурора, НАБУ, СБУ, ДБР, Мінфіну, Мін'юсту від 17 серпня 2020 р. № 613/380/93/228/414/510/2801/5 «Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04 вересня 2020 р. за № 849/35132, використовується термін «**Міжнародна організація кримінальної поліції**».

Крім того, відповідно до пункту 1 частини 1 статті 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»:

«1. **Правоохоронні органи** – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи

виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції».

Отже пропонується викласти пункт 3 частини 4 статті 5 проекту Закону в такій редакції:

«3) запити **міжнародних правоохоронних організацій**, правоохоронних або інших компетентних органів іноземних держав згідно з міжнародно-правовими угодами і договорами, учасником яких є Україна».

4. Відповідно до пункту 4 частини 4 статті 5 проекту Закону, підставами для здійснення кримінально-розвідвальної діяльності є, зокрема:

«4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, отриманих у установленому законом порядку».

Натомість, відповідно до частини 3 статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», суб'єктом державного фінансового моніторингу є, зокрема, **«центральный орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення»**.

Отже, пропонується викласти пункт 4 частини 4 статті 5 проекту Закону в такій редакції:

«4) наявність узагальнених матеріалів центрального органу виконавчої влади, **що забезпечує формування та**

реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення».

5. Відповідно до частини 5 статті 10 проекту Закону, оперативно-розшукові кримінально-розвідувальні заходи, передбачені пунктами 5–16 частини 3 статті 9 цього Закону, **проводяться на підставі ухвали слідчого судді**, поставленої за клопотанням керівника підрозділу кримінальної розвідки або його уповноваженого заступника, погодженим з прокурором, – виключно з метою одержання кримінально-розвідувальної інформації про вчинення або готування тяжких та особливо тяжких злочинів чи про осіб, що їх вчинили або готують.

Натомість, відповідно до частини 4 статті 246 Кримінального процесуального кодексу України, **виключно прокурор** має право прийняти рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

Відповідно до частини 1 статті 271 Кримінального процесуального кодексу України, контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;**
- 2) контрольована та оперативна закупка;**
- 3) спеціальний слідчий експеримент;**
- 4) імітування обстановки злочину.**

Відтак, алгоритм проведення оперативно-розшукових кримінально-розвідувальних заходів, передбачених пунктами 14-16 частини 3 статті 9 цього Закону, а саме: **14) контрольована поставка; 15) контрольована закупка; 16) оперативна закупка** – необхідно привести у відповідність до

вимог частини 4 статті 246 Кримінального процесуального кодексу України.

6. У частині 1 статті 16 цього Закону пункти 8 і 9 дублюють один одного.

Баб'як Андрій Васильович,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту
з підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Мовчан Анатолій Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності навчально-наукового інституту
з підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції
Львівського державного
університету внутрішніх справ

ПРОПОЗИЦІЇ
до законопроекту «Про організаційно-правові основи
боротьби з організованою злочинністю»

Зміни до статті 5. *Система органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю*

Пропозиції щодо нової редакції:

2. До державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, належать:

а) Міжвідомча координаційна комісія у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національний координатор), яка створюється та функціонує у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Пропозиції щодо статті 15¹:

Стаття 15¹. *Міжвідомча координаційна комісія у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національний координатор).*

1. Міжвідомча координаційна комісія у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національний координатор) є постійно діючим координаційним органом, утвореним з метою забезпечення узгодженості дій державних органів, залучених до боротьби з організованою злочинністю, підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії, моніторингу загроз та розробки комплексних стратегічних заходів у цій сфері.

2. Порядок діяльності Національного координатора, включаючи призначення його членів, регламент роботи, організаційне забезпечення діяльності, процедури прийняття рішень та взаємодії з іншими державними органами, визначається окремим положенням, яке затверджується Кабінетом Міністрів України.

Національного координатора очолює Голова, який призначається Кабінетом Міністрів України. Претендент на посаду Голови Національного координатора повинен мати досвід не

менше трьох років у сфері боротьби з організованою злочинністю та призначається за результатами відкритого конкурсу, що проводиться в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Цей порядок також визначає термін перебування на посаді і процедуру звільнення Голови Національного координатора.

До складу Національного координатора входять представники Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Національного антикорупційного бюро України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, Агентства з розшуку та менеджменту активів, розвідувальних органів України та, в разі потреби, інших державних органів України, представники яких включаються до Національного координатора у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

За рішенням Кабінету Міністрів України до складу Національного координатора можуть бути включені також експерти, представники міжнародних організацій та громадянського суспільства з правом дорадчого голосу.

Персональний склад Комісії затверджується Кабінетом Міністрів України за поданням Голови Національного координатора.

3. Національний координатор досягає мети своєї діяльності, реалізуючи такі повноваження:

а) координує реалізацію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, забезпечує міжвідомчу взаємодію та узгодженість дій державних органів у цій сфері;

б) здійснює моніторинг загроз, тенденцій та викликів, пов'язаних з організованою злочинністю, готує аналітичні матеріали та звіти для органів державної влади та міжнародних партнерів;

в) організовує проведення оцінки загроз організованої злочинності, тяжких та особливо тяжких злочинів (SOCTA);

г) організовує розробку стратегії боротьби з організованою злочинністю;

ґ) запитує та отримує від державних органів, установ та організацій необхідну інформацію;

д) звертається до міжнародних організацій та країн-партнерів із запитом щодо обміну інформацією та досвідом у сфері боротьби з організованою злочинністю;

е) сприяє розвитку міжнародного співробітництва у сфері протидії організованим злочинностям, бере участь у взаємодії з відповідними органами та структурами іноземних держав, міжнародними організаціями, зокрема Європейським Союзом, INTERPOL, EUROPOL, UNODC, FATF, Egmont Group тощо;

є) ініціює проведення перевірок, аудитів та службових розслідувань щодо ефективності заходів боротьби з організованою злочинністю;

ж) здійснює аналіз ефективності заходів, спрямованих на протидію організованим злочинностям, розробляє відповідні рекомендації та стратегічні ініціативи для державних органів;

з) надає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо удосконалення діяльності правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю;

к) надає Кабінету Міністрів України пропозиції щодо утворення міжвідомчих робочих груп, залучення експертів, науковців та представників громадянського суспільства;

л) готує та подає пропозиції щодо удосконалення законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю, у тому

числі щодо приведення його у відповідність до міжнародних стандартів та рекомендацій;

м) сприяє впровадженню сучасних методів та технологій розслідування організованої злочинності, у тому числі використання інструментів аналізу великих даних (Big Data), поліцейської діяльності на основі розвідки (Intelligence-led policing), розвідки на основі відкритих джерел (OSINT) та штучного інтелекту (AI);

н) організовує навчання та підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів та інших установ, залучених до боротьби з організованою злочинністю, у тому числі шляхом обміну досвідом з міжнародними партнерами;

о) здійснює інші повноваження, необхідні для ефективної координації боротьби з організованою злочинністю, відповідно до законодавства України.

Ревак Ірина Олександрівна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач науково-дослідної лабораторії
OSINT-досліджень та безпекової аналітики
навчально-наукового інституту
управління, психології та безпеки
Львівського державного
університету внутрішніх справ

ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЗАУВАЖЕННЯ
до проекту Закону України «Про внесення змін
до деяких законодавчих актів України щодо посилення
прокурорського нагляду за дотриманням законності органами
та підрозділами, що здійснюють оперативно-розшукову
та контррозвідувальну діяльність»
(реєстраційний № 13344 від 03.06.2025)

№	Редакція проекту	Зауваження, пропозиції	Пропонована редакція
1	<p>І. Внести зміни до Закону України «Про Службу безпеки України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.382): статтю 34 викласти у такій редакції:</p> <p>«Стаття 34. Нагляд за дотриманням Конституції та законів України в діяльності Служби безпеки України</p> <p>Нагляд за додержанням вимог Конституції і законів України підрозділами Служби безпеки України, які здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у <i>кримінальних справах</i> та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, здійснюється прокурором.»</p>	<p>Попри те, що у вказаному Проекті термін <i>«кримінальна справа»</i> використовується як заміник терміну <i>«кримінальне провадження»</i>, ці терміни не є тотожними.</p> <p>Термін <i>«кримінальна справа»</i> у КПК вживається лише один раз у ст. 317 цього Кодексу на позначення матеріалів кримінального провадження – документів, інших матеріалів, наданих суду під час судового провадження його учасниками, судових рішень та інших документів й матеріалів, що мають значення для цього кримінального провадження, і долучаються до обвинувального акта (клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності).</p>	<p>І. Внести зміни до Закону України «Про Службу безпеки України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.382): статтю 34 викласти такій редакції:</p> <p>«Стаття 34. Нагляд за дотриманням Конституції та законів України в діяльності Служби безпеки України</p> <p>Нагляд за додержанням вимог Конституції і законів України підрозділами Служби безпеки України, які здійснюють оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у <i>кримінальних провадженнях</i> та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, здійснюється прокурором.»</p>

		<p>Водночас у тексті Проекту йдеться саме про <i>кримінальне провадження</i> - врегульовану нормами кримінально-процесуального права діяльність органів досудового розслідування, слідчого, прокурора, судді і суду з розкриття злочинів, викриття й покарання винних та недопущення покарання невинних, а також система правовідносин, що виникають у перебігу цієї діяльності вказаних органів один з одним, а також з громадянами, посадовими особами, установами, підприємствами, громадськими об'єднаннями й трудовими колективами, які залучаються до сфери кримінально-процесуальної діяльності.</p> <p>З огляду на це у вказаному проєкті <i>термін «кримінальна справа» слід замінити на термін «кримінальне провадження».</i></p>	
2	<p>IV. Внести зміни до Закону України «Про прокуратуру» (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 2–3, ст. 12): частину першу статті 2 викласти у такій редакції:</p> <p>«1. На прокуратуру покладаються такі функції:</p> <p>1) підтримання державного обвинувачення в суді;</p> <p>2) представництво інтересів громадянина</p>	<p>Необхідність заміни терміна <i>«державне обвинувачення» на термін «публічне обвинувачення»</i> обумовлена тим, що, згідно зі ст. 131-1, в Україні діє прокуратура, яка здійснює, зокрема, й підтримання публічного обвинувачення у суді.</p> <p>Виходячи із змісту, вкладеного у термін «публічний», можна стверджувати, що прокурор у кримінальному</p>	<p>IV. Внести зміни до Закону України «Про прокуратуру» (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 2–3, ст. 12): частину першу статті 2 викласти у такій редакції:</p> <p>«1. На прокуратуру покладаються такі функції:</p> <p>1) підтримання публічного обвинувачення в суді;</p> <p>2) представництво інтересів фізичної особи</p>

	<p>або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України;</p> <p>4) нагляд за дотриманням законів при виконанні судових рішень у <i>кримінальних справах</i>, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи <i>громадян</i>»</p>	<p>провадженні виступає тепер не тільки від імені держави, а від імені усього суспільства (принаймні її більшої частини). Термін «публічне обвинувачення», певно, вжито законодавцем у зв'язку із євроінтеграційними процесами, що відбуваються в Україні. Принаймні саме такий термін використано у Рекомендації REC (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про роль служби публічного обвинувачення в системі кримінальної юстиції» від 6 жовтня 2000 р.</p>	<p>або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України;</p> <p>4) нагляд за дотриманням законів при виконанні судових рішень у <i>кримінальних провадженнях</i>, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи»</p>
3	<p>IX. Внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст.241):</p> <p>У статті 4 після слів «громадського нагляду» додати слова «нагляду прокуратури за дотриманням вимог Конституції і законів України органами та підрозділами, які мають право здійснювати оперативно-розшукову та контрольно-звідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у <i>кримінальних справах</i> та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи <i>громадян</i>.»</p>	<p>У Проєкті <i>некоректно використано термін «громадяни» / «громадянин» як синонім на позначення будь-яких фізичних осіб.</i></p> <p>Буквальне розуміння поняття «громадянства» як особливого правового зв'язку людини з конкретною державою (в даному випадку – з Україною) може привести до висновку, згідно з яким інтереси іноземців чи осіб без громадянства залишаються в наведеному випадку без уваги. Проте це не так. Держава бере під захист інтереси усіх трьох категорій фізичних осіб – громадян України, осіб без громадянства та іноземців.</p> <p>З огляду на це варто вказати, що однією з</p>	<p>IX. Внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст.241):</p> <p>У статті 4 після слів «громадського нагляду» додати слова «нагляду прокуратури за дотриманням вимог Конституції і законів України органами та підрозділами, які мають право здійснювати оперативно-розшукову та контрольно-звідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також при виконанні судових рішень у <i>кримінальних провадженнях</i> та при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи»</p>

4	<p>IX. Внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст.241): доповнити новою статтею 101 та викласти її у такій редакції:</p> <p>«Стаття 101 Нагляд прокуратури.</p> <p>Нагляд за додержанням Конституції та законів України органами, що провадять оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, здійснюється у порядку, визначеному Конституцією та законами України».</p>	<p>функцій прокуратури є не підтримання інтересів <i>громадянина</i> в суді, а підтримання в суді інтересів <i>фізичних осіб</i> у випадках, передбачених законом.</p> <p>Що ж стосується тих положень закону, де йдеться про нагляд прокурора за застосуванням заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, то й так зрозуміло, що особиста свобода – це те благо / цінність, що може бути лише у фізичної (а не юридичної) особи, тому будь-яка вказівка на таку особу є явно зайвою.</p>	<p>IX. Внести зміни до Закону України «Про національну безпеку України» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2018, № 31, ст.241): доповнити новою статтею 101 та викласти її у такій редакції:</p> <p>«Стаття 101 Нагляд прокуратури.</p> <p>Нагляд за додержанням Конституції та законів України органами, що провадять оперативно-розшукову та контррозвідувальну діяльність, дізнання, досудове слідство, а також нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних провадженнях, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи, здійснюється у порядку, визначеному Конституцією та законами України».</p>
	<p>Стаття 9-1. Строки ведення оперативно-розшукових справ</p> <p>Ведення оперативно-розшукових справ здійснюється: За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців Головою Національної поліції або його</p>	<p>1. Авторами Проекту запропоновано до ст.9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» внести зміни в частині обов'язкового погодження з відповідним прокурором, уповноваженим з нагляду за контррозвідувальною діяльністю продовження строків ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною</p>	<p>Стаття 9-1. Строки ведення оперативно-розшукових справ</p> <p>Ведення оперативно-розшукових справ здійснюється: За наявності даних, отриманих у ході ведення оперативно-розшукової справи, про участь особи у підготовці тяжкого чи особливо тяжкого злочину строк ведення справи може бути продовжений до 12 місяців Головою Національної поліції або його</p>

<p>уповноваженими заступниками, начальниками департаментів апарату центрального органу управління Національної поліції, Центрального управління Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань або його уповноваженим заступником, Директором Бюро економічної безпеки України або його уповноваженими заступниками, керівником територіального управління Бюро економічної безпеки України або його уповноваженими заступниками, начальниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції або їхніми уповноваженими заступниками, регіональних органів та органів військової контррозвідки Служби безпеки України, розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антико-</p>	<p>четвертою статті 8 цього ж Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність». Однак, очевидно, вносячи зміни до цієї статті, слід було б врахувати, що частину четверту ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» було виключено на підставі Закону № 912-IX від 17.09.2020 р, тому не зовсім зрозуміло зі запропонованої редакції статті, про які саме заходи йдеться.</p>	<p>уповноваженими заступниками, начальниками департаментів апарату центрального органу управління Національної поліції, Центрального управління Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань або його уповноваженим заступником, Директором Бюро економічної безпеки України або його уповноваженими заступниками, керівником територіального управління Бюро економічної безпеки України або його уповноваженими заступниками, начальниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції або їхніми уповноваженими заступниками, регіональних органів та органів військової контррозвідки Служби безпеки України, розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором</p>
---	--	---

<p>рупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України або їх заступниками, керівником структурного підрозділу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником за погодженням із Генеральним прокурором, його першим заступником та заступниками, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першим заступником та заступниками, керівниками обласних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками.</p> <p>Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється за погодженням з відповідним прокурором уповноваженим з нагляду за контррозвідувальною діяльністю.</p> <p>Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Головою</p>		<p>Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України або їх заступниками, керівником структурного підрозділу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником за погодженням із Генеральним прокурором, його першим заступником та заступниками, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, його першим заступником та заступниками, керівниками обласних прокуратур, їх першими заступниками та заступниками.</p> <p>Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється за погодженням з відповідним прокурором уповноваженим з нагляду за контррозвідувальною діяльністю.</p> <p>Подальше продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, але не більш як до 18 місяців, може бути здійснено Головою</p>
--	--	---

<p>Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, Директором Бюро економічної безпеки України, а також Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України, керівником органу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником та начальником Управління державної охорони України за погодженням із Генеральним прокурором або його заступником, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені частиною четвертою статті 8 цього Закону та пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється за погодженням з відповідним прокурором уповноваженим з нагляду за контррозвідувальною діяльністю.</p>		<p>Національної поліції, Головою Служби безпеки України, Директором Державного бюро розслідувань, Директором Бюро економічної безпеки України, а також Головою Державної прикордонної служби України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Директором Національного антикорупційного бюро України, керівником розвідувального органу Міністерства оборони України, керівником органу Державної кримінально-виконавчої служби України або його уповноваженим заступником та начальником Управління державної охорони України за погодженням із Генеральним прокурором або його заступником, заступником Генерального прокурора - керівником Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Продовження строку ведення оперативно-розшукової справи, у рамках якої проводяться заходи, передбачені пунктом 6 частини другої статті 7 Закону України «Про контррозвідувальну діяльність», здійснюється за погодженням з відповідним прокурором уповноваженим з нагляду за контррозвідувальною діяльністю.</p>
---	--	--

Дільна Зоряна Федорівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Навроцька Віра Вячеславівна,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Мовчан Анатолій Васильович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту з підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Розділ 3

**РЕКОМЕНДАЦІЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ**

РЕЗОЛЮЦІЯ
Міжнародної науково-практичної конференції
«ВІЙНА В УКРАЇНІ:
ЗРОБЛЕНІ ВИСНОВКИ ТА НЕЗАСВОЄНІ УРОКИ»

21 лютого 2025 року

Київ, Львів, Харків

На жаль, продовження війни дедалі більше загострює соціально-економічні проблеми, які існували в українському суспільстві чи виникли внаслідок військової агресії з боку росії, а саме:

- війна призводить до трагічної втрати людських життів як військових, так і цивільних громадян;

- простежується істотне сповільнення, подекуди зупинка економічного розвитку та зниження рівня економіки держави, що обумовлено скороченням виробництва через руйнування багатьох підприємств, нищенням об'єктів енергетики, захопленням територій;

- зростання безробіття, а також пришвидшення інфляції внаслідок вимушеної міграції населення, згортання підприємництва, порушення ланцюгів постачання та підвищення попиту на основні ресурси;

- руйнування інфраструктури, пошкодження доріг, лікарень, закладів освіти та значної кількості об'єктів житла громадян України;

– зростає залежність України від іноземних партнерів та їх настроїв, обсягу допомоги з їхнього боку, а також зменшення іноземних інвестицій;

– загострення соціальної напруги у суспільстві, причинами якої головню є: тривала психологічна напруженість людей (постійний стрес, депресія, посттравматичний стресовий розлад серед військових і цивільних); корупційні скандали; вимушені непопулярні правові та економічні рішення влади (найперше щодо питань мобілізації); затримки з реформами; військові втрати (поховання загиблих та збільшення важкопоранених воїнів посилюють соціальний біль) тощо. Дія цих факторів каталізується постійними ІПСО, надто викидами в інформаційний простір дезінформації з боку ворога, та заходами, спрямованими на розпалювання конфліктів;

– зміна структури злочинності, передусім у частині вчинення військових злочинів, зокрема пов'язаних із використанням зброї;

– неоправна шкода завдається екології держави.

Це далеко не повний перелік викликів війни, які стоять сьогодні перед українським суспільством. Подолання їх потребує комплексних зусиль та заходів, включаючи довгострокові ініціативи, для забезпечення переможного завершення війни, досягнення стабільного миру та подальшого відновлення суспільства, до яких учасниками конференції пропонується віднести:

– вжиття дієвих заходів щодо зниження соціальної напруги у суспільстві та забезпечення відповідного рівня консолідації народу з усвідомленням, що кожен громадянин зобов'язаний внести свій посильний вклад у закінчення війни;

– забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина та допустимість їх обмеження лише відповідно до міжнародних стандартів та Конституції України;

– подальший розвиток оборонно-технологічного кластера Brave1 та аналогічних ініціатив, які є важливими елементами побудови сучасної інноваційної екосистеми оборонного сектору, що забезпечить технологічну перевагу України у війні та її стратегічне зміцнення;

– забезпечення ефективного й оптимального розподілу людських ресурсів між Силами оборони України, органами державної влади, іншими державними органами, а також підприємствами, які забезпечують обороноздатність країни, підприємствами критичної інфраструктури, завдяки яким функціонує економіка, тощо;

– активізацію діяльності з імплементації Статуту Міжнародного кримінального суду в національне кримінальне законодавство України;

– продовження наукової розробки питань, які стосуються використання кримінально-правових засобів реагування на вчинення воєнних злочинів, вдосконалення процедури їх виявлення, документування та розслідування;

– запровадження та розвиток державних програм захисту свідків злочинів, пов'язаних зі збройною агресією, в тому числі для громадян країни-агресора, з метою забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності винних у їх вчиненні, особливо з числа керівництва органів державної влади ворожої держави;

– вдосконалення механізмів протидії корупції та бюрократичним процедурам, насамперед у сфері військових закупівель та забезпечення Сил оборони України, а також протидії «нецільовому» використанню бюджетних коштів;

– забезпечення прозорості процедур мобілізації, демобілізації, проходження служби тощо, їх належний інформаційний супровід та підтримка;

– вдосконалення заходів та практик протидії дезінформації, що вимагає комплексного підходу, який поєднує державну політику та законодавчі ініціативи, підвищення ролі медіа та громадянського суспільства, кібергігієну та дотримання особистої інформаційної безпеки, а також модернізацію технічних методів виявлення дезінформації;

– розширення та вдосконалення заходів щодо психологічної допомоги, підтримки, реабілітації та соціалізації представників Сил оборони України і постраждалих від воєнних дій, зокрема за кордоном, та використання в цих процесах систем штучного інтелекту;

– посилення соціального та правового захисту ветеранів війни (учасників бойових дій), у тому числі від образ, приниження честі й гідності тощо;

– підтримку та розвиток волонтерського руху як індикатора консолідації (згуртованості) громадянського суспільства в умовах війни;

– запровадження якісного навчання та підвищення кваліфікації із застосуванням вітчизняного та міжнародного досвіду для представників Сил оборони України.

Учасники конференції

РЕКОМЕНДАЦІЇ
Всеукраїнського круглого столу
«ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРАВОВІЙ ПРАКТИЦІ:
МЕЖІ ТА МОЖЛИВОСТІ»

14 березня 2025 року

м. Львів

Учасники круглого столу «Штучний інтелект у правовій практиці: межі та можливості» під час обговорення констатували значний потенціал технологій штучного інтелекту (ШІ) для трансформації правової системи, зокрема в частині автоматизації рутинних процесів, підвищення якості правового аналізу, пришвидшення доступу до правової інформації, а також оптимізації роботи судових та правоохоронних органів. Акцентовано увагу на комплексі викликів, що постають перед правозастосовною практикою в умовах стрімкого технологічного розвитку. Серед них:

- відсутність чіткого правового визначення понять, пов'язаних із ШІ, що породжує правову невизначеність;
- ризик порушення прав людини при застосуванні алгоритмічних рішень без належної перевірки та контролю;
- непрозорість роботи ШІ-систем, які можуть ухвалювати рішення за логікою, не зрозумілою для користувача чи судді;
- проблема упередженості алгоритмів, які можуть відтворювати або навіть підсилювати соціальні чи гендерні стереотипи;
- загрози для інформаційної безпеки та приватності, особливо в умовах війни та кібергібридних атак;
- відсутність механізмів юридичної відповідальності за дії автономних систем;
- необхідність етичного супроводу впровадження ШІ, особливо у сфері судочинства, адміністрування публічних послуг, правоохоронній діяльності та освітній сфері.

Учасники підкреслили: у центрі будь-яких цифрових трансформацій має залишатися людина, її права та свободи, а використання ШІ – бути інструментом, а не субститутутом правосуддя. Саме тому рекомендовано розпочати формування збалансованої державної політики, яка би поєднувала інновації, правові гарантії та етичні засади.

Враховуючи висловлені пропозиції, учасники круглого столу вважають за необхідне рекомендувати безпосередньо:

1. Кабінету Міністрів України, Верховній Раді України, Міністерству юстиції України, Міністерству цифрової трансформації України, Міністерству освіти і науки України:

1.1. Оновити Національну стратегію розвитку ШІ, виокремивши пріоритетність його впровадження у правову, безпекову, освітню та адміністративну сфери.

1.2. Створити незалежний орган (або центр), що здійснюватиме координацію, моніторинг, сертифікацію та етичну оцінку систем ШІ, які застосовуються в публічному секторі.

1.3. Розробити законодавчі акти, що регулюють:

- юридичну відповідальність за шкоду, завдану діями систем ШІ;
- правовий статус рішень, згенерованих алгоритмами;
- використання ШІ у кримінальному, цивільному, адміністративному процесах;
- права на об'єкти, згенеровані ШІ (*sui generis*);
- питання захисту персональних даних на основі принципу *Privacy by Design*.

1.4. Сприяти впровадженню пілотних державних проєктів, де ШІ використовується у судочинстві, правоохоронній діяльності, електронному врядуванні – з паралельним юридичним аудитом.

1.5. Підтримати розвиток інфраструктури цифрової безпеки, включаючи національні алгоритми шифрування, блокчейн-технології та біометричний захист.

1.6. Забезпечити прозорість використання ШІ, передбачивши механізми оскарження рішень, прийнятих із залученням алгоритмів, та участь громадськості в контролі за такими системами.

1.7. Імплементувати європейські стандарти етики у сфері ШІ, зокрема у питаннях персональних даних, гендерної чутливості, дискримінації.

2. Органам місцевого самоврядування:

2.1. Формувати робочі групи з цифрової трансформації на рівні територіальних громад – для оцінки потенціалу ШІ в управлінні та безпеці.

2.2. Запроваджувати локальні ініціативи використання ШІ, зокрема в галузях охорони здоров'я, освіти, екології, протидії злочинності.

2.3. Забезпечити навчання посадовців, фахівців органів місцевої влади щодо базових правових та етичних аспектів застосування ШІ.

2.4. Гарантувати захист приватності громадян, включаючи контроль над збором, зберіганням і обробкою персональних даних.

3. Закладам вищої освіти:

3.1. Розширити навчальні програми з ШІ, зокрема у правових, технічних, гуманітарних напрямках, з обов'язковим етичним та правовим компонентом.

3.2. Створювати міждисциплінарні наукові та навчальні центри, що досліджують ШІ у правозастосуванні, криміналістиці, цифровій освіті, антикорупційній політиці.

3.3. Розвивати практичну підготовку студентів, курсантів через участь у хакатонах, стажуваннях, спільних проєктах із розробниками цифрових рішень.

3.4. Інтегрувати цифрових помічників у навчальний процес, дотримуючись стандартів наукової доброчесності та конфіденційності.

3.5. Формувати освітньо-наукові платформи, які досліджують застосування ШІ в умовах війни, зокрема у розслідуваннях, інформаційній безпеці.

4. Науковим установам, вченим, молодим вченим:

4.1. Пріоритезувати дослідження за тематиками:

- правова відповідальність за дії ШІ;
- захист прав людини в умовах автоматизованого управління;
- регулювання автономної зброї та кібербезпеки;
- авторські права на неоригінальні об'єкти.

4.2. Формувати критичну експертизу новітніх технологій, досліджувати ризики упереджених алгоритмів, правові прогалини, перспективи правозастосування.

4.3. Розробляти законопроекти та аналітичні матеріали для державних органів, спрямовані на гармонізацію права з цифровими трансформаціями.

5. Верховному Суду України, Вищій раді правосуддя, Раді суддів України:

5.1. Ініціювати створення етичних та процесуальних орієнтирів щодо допустимості використання штучного інтелекту в судочинстві – як допоміжного інструменту, а не субституту для судді.

5.2. Запровадити пілотні проекти із впровадження ШІ в автоматизацію внутрішніх процедур суду: пошук прецедентів, підбір судової практики, моніторинг строків розгляду справ, підготовка аналітичних довідок.

5.3. Розробити судову практику щодо допустимості посилення на ШІ-генеровані документи (наприклад, як у британській практиці з використанням ChatGPT), при цьому чітко окреслити межі відповідальності та належного цитування таких джерел.

5.4. Гарантувати дотримання принципу верховенства права та суддівської незалежності, не допускаючи використання ШІ як остаточного інструменту прийняття рішень.

5.5. Організовувати професійні обговорення за участю суддів, науковців і розробників щодо:

- потенціалу ШІ в судовій діяльності;
- меж автоматизації судового процесу;
- забезпечення прозорості алгоритмів, що впливають на розгляд справ.

5.6. Узагальнити судову практику, пов'язану із застосуванням доказів, отриманих або створених за участі ШІ (відео-аналітика, обробка даних, автоматизовані звіти).

Учасники круглого столу

РЕКОМЕНДАЦІЇ
круглого столу
«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ»

11 квітня 2025 року

м. Львів

За результатами обговорення доповідей та повідомлень учасників круглого столу «Актуальні питання підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції України», в межах визначених тем для дискусій, висловлено і окреслено низку питань та проблем щодо розвитку та удосконалення компетентностей працівників поліції для ефективного забезпечення їх професійної діяльності в цілому, а особливо в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Враховуючи висловлені пропозиції, учасники круглого столу вважають за необхідне:

1. Продовжити практику залучення стейкхолдерів з числа роботодавців до обговорення та оновлення освітніх програм, за усіма освітніми ступенями та рівнями вищої освіти, які реалізуються у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

2. З метою розвитку компетентностей здобувачів вищої освіти з практико-орієнтованих навчальних дисциплін надалі залучати до освітнього процесу у Львівському державному університеті внутрішніх справ працівників Національної поліції, суду, прокуратури, адвокатури, закладів вищої освіти, підприємств, установ, організацій тощо.

3. З урахуванням тенденцій розвитку суспільних відносин з акцентом на інноваційності доцільно надавати увагу науковому контенту в програмах підготовки фахівців для Національної поліції, що забезпечить не тільки прикладні навички, а й аналітичне, критичне та дослідницьке мислення,

а отже, стане запорукою їх професійності та здатності адаптуватися до постійно змінних умов життя.

4. Для формування стресостійкості, розвитку навичок адаптації до екстремальних умов служби ініціювати проведення на базі відділення психологічного забезпечення ВКЗ Львівського державного університету внутрішніх справ тренінгових програм з психологічної підтримки та релаксації для працівників органів та підрозділів сил безпеки і оборони.

5. В межах належної організації військово-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти університету активізувати їх участь в громадських заходах та патріотичних ініціативах з метою удосконалення історико-патріотичної освіти, морально-етичних цінностей та виховання почуття обов'язку перед країною.

6. Розглянути можливість участі професійних, правоохоронних та громадських організацій у розробці освітніх програм, проведенні тренінгів, наукових семінарів, а також інших спільних проєктів, що реалізуються у Львівському державному університеті внутрішніх справ.

7. З метою забезпечення доброчесності у підготовці фахівців для підрозділів Національної поліції України інтегрувати міжнародні та національні етичні стандарти у програмах навчальних дисциплін за освітніми компонентами та забезпечити контроль за їх дотриманням.

8. Для формування та розвитку у здобувачів вищої освіти культури рівності, а також толерантного ставлення незалежно від статі, розвитку навичок роботи та розвитку безпечного освітнього середовища проводити різного роду спеціалізовані тренінги та семінари із залученням експертів у сфері гендерних досліджень з урахуванням сучасних викликів та морально-етичних засад національної культури.

Учасники круглого столу

РЕКОМЕНДАЦІЇ
наукового семінару
«КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ
ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД»

20 червня 2025 року

м. Львів

В умовах збройної агресії проти України державі доводиться реагувати на безпрецедентні виклики, пов'язані з посяганням на її державний суверенітет, територіальну цілісність і національну безпеку, а також з масштабними порушеннями основоположних прав і свобод людини.

Початком системного порушення міжнародно-правових норм і конституційного ладу України було незаконне захоплення Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей у 2014 році. Кульмінацією цієї агресії стало повномасштабне вторгнення збройних сил російської федерації 24 лютого 2022 року, яке зумовило запровадження на всій території України правового режиму воєнного стану.

Вказані обставини об'єктивно спричинили потребу в тимчасовому обмеженні деяких конституційних прав і свобод людини і громадянина. У зв'язку з цим постала нагальна потреба у формуванні ефективних правових механізмів, здатних забезпечити належний баланс між вимогами безпеки та дотриманням прав людини в умовах війни, а також у перспективі – в період післявоєнної відбудови.

У сучасній системі досліджень конституційно-правової науки одне з провідних місць посідає проблема належного забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина в межах держави. Ступінь такого забезпечення значною мірою залежить від рівня розвитку ефективних інституційних

механізмів, а також від наявності чітко сформованих і дієвих процедур, що здатні гарантувати правову захищеність та безпеку кожної особи в суспільстві.

Метою наукового семінару є всебічне обговорення актуальних проблем удосконалення конституційно-правового регулювання, зокрема в частині: забезпечення дотримання та ефективного захисту прав і свобод людини і громадянина; особливостей реалізації цих прав у контексті правового режиму воєнного стану; осмислення змісту та меж конституційних обов'язків особи в умовах війни; а також гарантування прав дитини в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

На основі обговорень і фахових дискусій учасники наукового семінару рекомендують:

- активізувати практичне виконання положень Конституції України та підвищувати ефективність функціонування конституційно-правових норм через формування у здобувачів вищої освіти глибокого усвідомлення цінностей конституціоналізму, громадянської відповідальності та активної участі в утвердженні України як демократичної правової держави;

- сприяти активному застосуванню багатосторонніх міжнародних угод за участі України з метою притягнення російської федерації до юридичної відповідальності за вчинені порушення, у тому числі шляхом використання міжнародних механізмів вирішення спорів і контролю за дотриманням зобов'язань;

- при підготовці проєктів нормативно-правових актів та внесенні змін до чинного законодавства забезпечувати дотримання належного балансу між публічними інтересами та правами людини, визнаючи, що обмеження окремих свобод (зокрема свободи пересування) в умовах воєнного стану має бути пропорційним і обґрунтованим необхідністю захисту основоположного права – права людини на життя;

- враховувати, що в умовах збройного конфлікту держава має забезпечити логічний та обґрунтований зв'язок між запровадженими обмеженнями прав і свобод та заходами, які вживаються для забезпечення оборони, безпеки і протидії російській агресії;

- зважати на те, що в умовах воєнного стану зазнають змін окремі положення законодавства у сфері надання юридичної допомоги, зокрема, слід забезпечити реалізацію права на кваліфіковану юридичну допомогу, включаючи органи державної влади та місцевого самоврядування;

- ініціювати вдосконалення механізмів реалізації положень Конституції України, зокрема у сферах захисту прав і свобод людини, діяльності правоохоронних органів і системи правосуддя, а також розробити критерії оцінювання ефективності роботи відповідних державних і міжнародних інституцій в умовах збройної агресії та дії правового режиму воєнного стану.

З метою підвищення ефективності реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану, а також у процесі післявоєнного відновлення учасники наукового семінару вважають за доцільне:

- поглиблювати наукові дослідження актуальних проблем забезпечення конституційних прав і свобод особи в умовах війни, спрямовані на виявлення прогалин у чинному законодавстві та формування нових правових підходів до захисту людини в кризових обставинах, з урахуванням стандартів міжнародного гуманітарного та міжнародного права прав людини;

- ініціювати внесення змін до чинного законодавства України, які б забезпечили більш ефективне правове реагування на порушення прав людини в умовах воєнного стану, зокрема: посилити норми щодо захисту прав дітей, включно з правовими гарантіями для дітей, вивезених чи депортованих з

тимчасово окупованих територій; удосконалити законодавчі механізми забезпечення гендерної рівності, у тому числі в контексті соціального захисту жінок-військовослужбовців, жертв сексуального насильства під час війни, а також жінок, які опинилися у статусі внутрішньо переміщених осіб; закріпити на рівні закону правові засади етичного та безпечного застосування технологій штучного інтелекту у сфері захисту прав людини – як у сфері оборони, так і в цивільному секторі;

– розвивати міждисциплінарний науковий діалог із залученням провідних вчених-юристів, фахівців з інформаційних технологій, медиків, соціологів і правозахисників для напрацювання комплексних рішень щодо мінімізації наслідків порушення прав людини в умовах війни;

– брати активну участь у підготовці та реалізації науково-практичних заходів, спрямованих на оновлення конституційного законодавства відповідно до потреб сучасного воєнного та післявоєнного часу, а також на імплементацію норм міжнародного права у національне законодавство;

– підтримувати науково-педагогічну спільноту у здійсненні новітніх міждисциплінарних досліджень з питань правового забезпечення прав людини в надзвичайних ситуаціях, з особливим акцентом на гарантії захисту уразливих категорій населення;

– заохочувати розвиток постійно діючих наукових гуртків і дослідницьких платформ за участі здобувачів вищої освіти Львівського державного університету внутрішніх справ, зосереджених на вивченні проблематики конституційних прав людини в умовах війни, післявоєнної трансформації суспільства, цифрової безпеки та дотримання прав людини у сфері дії алгоритмів штучного інтелекту.

Учасники наукового семінару

РЕЗОЛЮЦІЯ
Х Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю
«ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ ФАХІВЦЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА ПОСТВОЄННОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ»

24 жовтня 2025 року

м. Львів

Сучасне українське суспільство переживає період глибоких трансформацій, спричинених війною, що кардинально змінили умови життя, праці та професійного функціонування громадян. Особливої актуальності набуває питання психологічної готовності, стійкості та професійної ідентичності фахівців різних сфер – від військових і медиків до освітян, соціальних працівників і психологів. Соціальний запит на наукове осмислення цих проблем є надзвичайно високим, адже саме фахівці стають ключовими агентами відновлення суспільства, моральної стабільності й соціальної згуртованості. Наукове дослідження психологічних аспектів професійного функціонування в умовах воєнного та поствоєнного періодів дає змогу розробити ефективні моделі підтримки, профілактики вигорання, розвитку емоційної стійкості та формування ресурсності особистості, що є необхідними для забезпечення безперервності професійної діяльності та збереження людського потенціалу держави.

Воєнна та поствоєнна реальність ставить перед наукою завдання не лише відновлення психологічного благополуччя окремої людини, а й створення системних механізмів відбудови професійних спільнот, які постраждали від наслідків війни. Суспільство потребує науково обґрунтованих рішень у сфері психологічної реабілітації, ресоціалізації, інтеграції ветеранів, переселенців і фахівців ризиконебезпечних про-

фесій, чия діяльність пов'язана з високим рівнем стресу. Зростає потреба в міждисциплінарних дослідженнях, що поєднують психологію, педагогіку, медицину та управління персоналом для створення інноваційних моделей професійної підтримки. Таким чином, запит суспільства на наукове розроблення проблем психологічних аспектів фахівця у воєнний і поствоєнний період – це не лише виклик часу, а й стратегічна потреба для сталого розвитку національної безпеки та формування зрілого, психологічно здорового соціуму.

Під час Всеукраїнської науково-практичної конференції «Психологія особистості фахівця в умовах воєнного стану та поствоєнної реабілітації» дискусійні панелі та обговорення фокусувалися на низці актуальних науково-прикладних проблем, а саме: застосування психологічних технологій у психокорекційній роботі: аналіз та оцінка ефективності сучасних психологічних технологій, які використовуються для корекції психічних станів осіб, травмованих військовими діями; інноваційних формах реабілітації: дослідження та презентація новітніх підходів і методик реабілітації в умовах воєнного та поствоєнного часу (наприклад, із застосуванням VR-терапії, біофідбеку, телепсихології); багатоаспектності супервізії в психологічній практиці: обговорення різних моделей та форматів супервізійного супроводу фахівців, що працюють у кризових умовах, із метою підвищення якості надання допомоги та запобігання професійному вигоранню; психологічного забезпечення працівників Національної поліції України: визначення сучасних викликів та розроблення ефективних систем психологічного супроводу та підтримання (*psychological support and maintenance*) особового складу НПУ в умовах активних бойових дій; збереження психічного здоров'я фахівця-психолога: дослідження чинників і розроблення стратегій профілактики професійного вигорання та підтримки

психогієни психологів, які працюють із травмованими контингентами в умовах воєнного стану; психологічних ресурсів особистості в умовах війни: вивчення внутрішніх ресурсів особистості (наприклад, резильєнтності, копінг-стратегій) та механізмів їхньої актуалізації для подолання стресу та досягнення посттравматичного зростання; проблематики безпечного освітнього середовища: обговорення актуальних викликів щодо забезпечення психологічної безпеки учасників освітнього процесу в умовах, спричинених військовими діями.

Учасники конференції підкреслили важливість міжнародної співпраці у сфері психології, зокрема обміну науковими підходами та терапевтичними практиками з європейськими й американськими фахівцями. Було зазначено, що в умовах глобальних криз зростає потреба у створенні спільних міждисциплінарних програм, спрямованих на підтримку психічного здоров'я населення. Міжнародні партнери поділилися досвідом реалізації програм посттравматичної адаптації, розвитку громад, побудови культурно чутливих підходів до психотерапії. Українські науковці, своєю чергою, представили власні досягнення у вивченні феноменів емоційної креативності, психологічної резильєнтності, моральної травми та соціальної згуртованості. У результаті обговорень визначено необхідність подальшої інтеграції української психологічної науки у міжнародний дослідний простір через участь у спільних проектах, обміні та науковій публікації.

Із метою забезпечення ефективної діяльності у сфері гармонізації психології особистості фахівця в умовах воєнного стану та поствоєнної реабілітації учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції рекомендують психологам і фахівцям з інших галузей знань координувати дії за такими пріоритетними напрямками:

1. З метою забезпечення узгодженої та ефективної взаємодії між центральними і місцевими органами виконавчої влади у сфері психологічного забезпечення та реабілітації фахівців сектору безпеки, оборони й охорони здоров'я учасники конференції пропонують ініціювати створення:

- єдиного міжвідомчого координаційного центру з питань психологічного забезпечення та реабілітації. Основними завданнями такого центру мають стати: розроблення та впровадження уніфікованих стандартів і протоколів надання психологічної допомоги, координація діяльності психологічних служб різних відомств, забезпечення обміну досвідом між центральними та регіональними структурами, а також організація системного моніторингу психоемоційного стану працівників;

- єдиної інформаційно-аналітичної платформи для фахівців психологічних служб, яка забезпечуватиме оперативну взаємодію, аналітичний супровід та оцінку ефективності реалізованих програм психологічної підтримки. Це дасть змогу підвищити якість міжвідомчої комунікації, посилити координацію дій і забезпечити цілісність державної політики у сфері психічного здоров'я працівників у воєнний та поствоєнний періоди.

2. Міністерству у справах ветеранів України – забезпечити міжсекторальну співпрацю з закладами вищої освіти, центрами психологічної допомоги та соціальними службами з метою впровадження програм супроводу ветеранів, спрямованих на зниження рівня ПТСР, профілактику девіантної поведінки та підвищення рівня їхньої соціальної інтегрованості у громадах.

3. Органам місцевого самоврядування та соціальним службам – створити регіональні центри надання першої психологічної допомоги, де практичні психологи, соціальні

педагоги та соціальні працівники спільно з волонтерами здійснюватимуть оперативну підтримку осіб, які пережили травматичні події, а також сприятимуть їх подальшій соціальній адаптації.

4. Громадським об'єднанням і благодійним фондам та волонтерським об'єднанням – реалізувати комплексні просвітницько-тренінгові програми для фахівців у сфері соціальної роботи, педагогіки та психології щодо сучасних методів реінтеграції ветеранів, осіб, які втратили дім, сім'ю чи роботу, а також для родин, що супроводжують таких осіб, із залученням досвіду українських і міжнародних експертів.

5. Державній службі зайнятості спільно з центрами соціальних служб – запровадити комплексні програми професійної реадaptaції та психологічної підтримки осіб, які втратили роботу через воєнні дії, сприяти створенню умов для їх інтеграції у нове професійне середовище з урахуванням індивідуальних психологічних потреб.

6. Закладам вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальностями «Психологія», «Соціальна робота» та «Соціальна педагогіка», – удосконалити освітні програми, включивши в них актуалізовані курси «Перша психологічна допомога», «Психологія ПТСР», «Психологія реінтеграції ветеранів та інших категорій населення», з урахуванням сучасних викликів воєнного часу та міжнародних протоколів надання кризової підтримки.

7. Закладам вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю С4 «Психологія», рекомендується здійснити такі кроки для модернізації освітніх програм і посилення практичної компетентності здобувачів:

– у межах викладання навчальної дисципліни «Основи психокорекції та психотерапії»: розробити практичні завдання, спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти

знань, умінь і навичок щодо: використання психодіагностичного інструментарію у роботі з ветеранами; сутності консультативної роботи психолога з питань реінтеграції ветеранів війни; застосування технік кризового консультування з інтеграцією потенціалу позитивної психотерапії; проведення психоедукаційної роботи з колишніми військовослужбовцями, які мають залежність від психоактивних речовин;

– у межах викладання навчальної дисципліни «Психологія волонтерства»: розробити та впровадити навчальні матеріали, що охоплюють: історію волонтерського руху; психологічні чинники волонтерської мотивації; соціально-психологічні основи розвитку нових (сучасних) форм волонтерства, які відповідають на актуальні виклики та інтегруються у глобальні процеси прийняття рішень і розвиток місцевих громад;

– у межах викладання навчальної дисципліни «Військова психологія»: доповнити тематику занять такими ключовими питаннями: ефективні стратегії реінтеграції фахівців сектору сил безпеки та оборони; аналіз позитивних практик зарубіжних країн щодо формування морально-психологічної готовності військовослужбовців до екстремальних умов діяльності; технології та методи надання першої психологічної допомоги військовослужбовцям; методики ефективного психологічного супроводу військовослужбовців в екстремальних умовах; інноваційні форми психокорекційної роботи з військовослужбовцями, орієнтовані на досягнення посттравматичного зростання; аналіз гендерних стереотипів стосовно жінок-військовослужбовців;

– у межах викладання навчальної дисципліни «Основи родинного виховання»: включити до тематики занять розгляд питань: особливості дитячо-батьківських стосунків у сім'ях внутрішньо переміщених осіб; вдосконалення форм і методів

психолого-педагогічного супроводу сімей, які пережили втрату близьких, сімей поранених військових, ветеранів, що повернулися з полону, дітей-сиріт, а також сімей осіб, зниклих безвісти;

– у межах вивчення дисципліни «Психологічна експертиза в різних галузях психології»: збільшити кількість практичних занять, які передбачатимуть вивчення: особливостей проведення поліграфологічних досліджень для відбору особового складу підрозділів сектору безпеки і оборони; специфіки застосування поліграфа під час проведення судово-психологічних експертиз;

– у межах викладання навчальної дисципліни «Застосування інноваційних технологій у психології»: удосконалити та впровадити навчальні кейси, спрямовані на психокорекційну роботу з внутрішньо переміщеними особами (ВПО). Сутність кейсів має фокусуватися на вирішенні комплексу психологічних проблем ВПО за допомогою полімодальних психотерапевтичних підходів, із забезпеченням конгруентності впливу та ситуаційного контексту; передбачити використання таких підходів: психоедукація, психоосвіта, арттерапія, релаксаційні методики, логотерапія, екзистенційний аналіз, наративна психотерапія, групова психотерапія та психодрама;

– у межах викладання навчальної дисципліни «Практикум з психокорекції»: розробити та запровадити навчальні кейси, що відображають інноваційні форми реабілітації в умовах воєнного та поствоєнного часу: віртуальна реальність (VR-терапія): використання VR для безпечної контрольованої реекспозиції до травматичних ситуацій із метою зниження тривожності та покращення емоційної регуляції клієнтів; нейромережі та штучний інтелект (ШІ): застосування аналізу даних нейромереж для персоніфікованого розроблення інди-

відуальних планів психокорекційної роботи; онлайн-терапія: використання дистанційних платформ для забезпечення належного доступу до кваліфікованої психологічної допомоги, що є критично важливим в умовах міграції та переселення; біофідбек: навчання клієнтів самоконтролю фізіологічних показників із метою зниження рівня стресу та покращення психофізіологічної стійкості.

8. У науково-дослідній роботі науково-педагогічному складу та аспірантам рекомендується зосередити увагу в рамках підготовки наукових статей і дисертаційних робіт на інноваційних формах проведення психокорекційної роботи (*innovative psycho-correctional methods*). Дослідження мають бути спрямовані на ключові цільові групи, що постраждали внаслідок військової агресії: особовий склад підрозділів сектору безпеки і оборони, члени їхніх сімей та цивільне населення.

Учасники конференції

РЕЗОЛЮЦІЯ
Міжнародної науково-практичної конференції
«ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ»

07 листопада 2025 року

м. Львів

Удосконалення діяльності правоохоронних органів в умовах дії правового режиму воєнного стану вимагає комплексного підходу, що включає оперативне усунення прогалин у законодавстві, системну підготовку персоналу та впровадження ефективних механізмів міжвідомчої координації, зокрема у сферах протидії воєнним злочинам, колабораціонізму та зловживанням владою. Реалізація викладених рекомендацій є критично важливою передумовою забезпечення національної безпеки і оборони та відновлення правопорядку на деокупованих територіях.

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції «Теорія та практика протидії злочинності в умовах правового режиму воєнного стану» за основними напрямками роботи наукового заходу дійшли певних висновків.

За напрямом «Нормативно-правове, організаційне та кадрове забезпечення правоохоронної діяльності в умовах війни: національна та світова практика» проаналізовано чинне законодавство України, що регулює діяльність правоохоронних органів під час дії правового режиму воєнного стану, зокрема щодо правових засад функціонування системи органів сектору безпеки і оборони в умовах війни. В результаті цього визначено головним пріоритетом забезпечення балансу між безпекою та дотриманням прав людини в умовах збройної агресії.

Встановлено значний вплив міжнародного гуманітарного права та міжнародних стандартів прав людини на національне

законодавство у сфері правоохоронної діяльності. Висловлено ідею необхідності розробки та впровадження ефективних механізмів громадського контролю та прозорості правоохоронної діяльності, удосконалення правового регулювання співпраці правоохоронних органів із військовими структурами, враховуючи особливості організації діяльності Національної поліції, прокуратури, СБУ, ДБР, НАБУ, БЕБ в умовах війни.

Окрім цього, обґрунтовано необхідність оптимізації управлінських рішень у кризових умовах через впровадження адаптивних моделей та антикризових стратегій, де особливо важливою є інтеграція досвіду міжнародних миротворчих місій і кризових операцій у забезпечення публічної безпеки та порядку.

У контексті зазначеного слід активізувати використання інформаційно-аналітичних технологій у забезпеченні правопорядку та безпеки, посилити міжнародну співпрацю у сфері протидії воєнним злочинам, тероризму, диверсійній діяльності, залучаючи міжнародні організації тощо.

За напрямом «Проблеми кваліфікації та розслідування кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану» учасниками конференції наголошено на наявності прогалин та колізій у кримінальному, кримінально-процесуальному законодавстві України, що виникають через нові прояви воєнних злочинів. Зважаючи на це, необхідним є врахування впливу воєнних обставин на суспільну небезпечність діянь та критерії їх кваліфікації.

Як наслідок, доведено необхідність удосконалення Кримінального кодексу України в контексті воєнного стану, зокрема щодо кваліфікуючих ознак злочинів, вчинених у воєнний час (воєнні мотиви, спеціальні обставини тощо), забезпечення єдиних підходів у судовій практиці кваліфікації

злочинів, скоєних в умовах війни, з чітким відмежуванням застосування норм міжнародного кримінального права. При цьому особливу увагу слід приділяти кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки (державної зради, колабораційної діяльності, диверсій), кваліфікації воєнних злочинів та злочинів проти миру, безпеки людства.

Також з'ясовано, що організація діяльності органів досудового розслідування під час воєнного стану має особливу специфіку, пов'язану з обмеженим доступом до місця події, переміщенням свідків або втратою доказової бази. Через те вважається доречним розробити методичні рекомендації з фіксації та документування злочинів, вчинених під час війни, широко впроваджувати використання цифрових технологій, супутникових даних, дронів та відкритих джерел (OSINT) у фіксації воєнних злочинів, створити єдину систему збору, аналізу та обміну інформацією про такі злочини.

В межах міжнародної співпраці у розслідуванні воєнних злочинів ключовим елементом визнано гармонізацію національного законодавства з нормами міжнародного гуманітарного та кримінального права. У зв'язку з цим необхідною вважається активізація участі України в діяльності Міжнародного кримінального суду щодо документування воєнних злочинів, запозичення досвіду міжнародних трибуналів для удосконалення їх кваліфікації та розслідування в Україні, створення умов для збереження доказів і захисту свідків під час розслідування цих злочинів.

За напрямом «Проблеми взаємодії підрозділів сектору безпеки і оборони щодо протидії злочинності в умовах воєнного стану» встановлено, що, попри наявне нормативно-правове забезпечення координації діяльності силових структур, існують значні проблеми щодо відсутності єдиного механізму координації та дублювання функцій різних відомств.

Головними перепонами виступають інституційні бар'єри, бюрократичні перешкоди, а також недосконалість правового регулювання обміну інформацією та розмежування повноважень між підрозділами.

З огляду на це, необхідно розробити комплексну державну стратегію координації діяльності сил безпеки та оборони в умовах воєнного стану, удосконалити нормативно-правову базу взаємодії, зокрема щодо алгоритмів оперативної взаємодії під час проведення спільних операцій у зоні бойових дій. Також доцільно чітко визначити місце і роль правоохоронних органів у загальній системі забезпечення національної безпеки та оборони.

З метою підвищення ефективності взаємодії доречно інтегрувати українські підходи в систему колективної безпеки та стандартів НАТО. Зокрема, варто впровадити досвід країн-партнерів щодо координації дій Сил безпеки та оборони в умовах війни, створити й використовувати єдині бази даних та інформаційні платформи тощо. Крім цього, з метою протидії злочинності в умовах правового режиму воєнного стану потрібно активно застосовувати системи штучного інтелекту та геоінформаційних технологій у виявленні злочинної діяльності, а також сучасні методи аналітики ризиків і прогнозування злочинності.

Учасники конференції

РЕЗОЛЮЦІЯ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
«НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ВІЙНИ:
БЕЗПЕКА ТА РОЗВИТОК»

14 листопада 2025 року

м. Львів

Учасники конференції, обговоривши актуальні проблеми функціонування та розвитку національної економіки України в умовах воєнного стану, під час конструктивної дискусії дійшли таких висновків:

- в умовах повномасштабної війни росії проти України необхідно враховувати як вітчизняні, так і зарубіжні тенденції розвитку економіки та підприємництва, адаптуючи їх до нових викликів та загроз;

- воєнний стан зумовив необхідність вирішення нових завдань, які постали перед національною фінансовою системою щодо протидії незаконному фінансуванню та відми-
ванню коштів;

- економіка України потребує удосконалення діючих та розробки нових механізмів управління ризиками, стабілізації фінансових потоків та підтримки стратегічно важливих галузей;

- необхідно удосконалити фінансову систему щодо посилення виявлення та блокування підозрілих операцій і діяльності осіб, причетних до правопорушень;

- доцільно активізувати застосування комплаєнс-контролю з метою посилення прозорості фінансових операцій та відповідальності суб'єктів господарювання;

- впровадження цифрових технологій, використання OSINT-методів та забезпечення кібербезпеки є ключовими елементами економічної стабільності та захисту фінансових даних;

- розвиток цифрової трансформації у сфері фінансового моніторингу потребує створення резервних центрів для обробки даних та забезпечення кіберзахисту;

- війна виступає дестабілізуючим чинником зайнятості, доходів населення та інвестиційної привабливості країни, що зумовлює необхідність активізації участі держави та бізнесу у відновленні економіки та підтримці соціальної стабільності;

- післявоєнна відбудова України повинна базуватися на принципах сталого розвитку, регіональної рівноваги, інноваційності та соціальної орієнтованості економічної політики;

- місцеве самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні економічної безпеки територіальних громад, розбудові інфраструктури, підтримці малого й середнього бізнесу та розвитку підприємницької ініціативи;

- євроінтеграційний курс України має розглядатися як основа для поглиблення структурних реформ, узгодження національної політики з європейськими нормами, посилення довіри інвесторів та розширення міжнародної кооперації.

Для активізації розвитку та посилення економічної безпеки національної економіки в умовах воєнного стану та в процесі післявоєнного відновлення, з огляду на пропозиції та ідеї, озвучені в доповідях, виступах, повідомленнях і підсумковій дискусії, учасники конференції рекомендують:

- розвивати науково-освітнє співробітництво між університетами, науковими центрами, бізнесом та органами влади з метою аналізу впливу воєнних дій на національну економіку та формування пропозицій щодо забезпечення її сталого розвитку;

- активізувати дослідження у сфері економічної безпеки, відновлення ресурсно-виробничої бази суб'єктів господарювання, інфраструктури, інноваційно-інвестиційної активності національної економіки в умовах воєнного стану;

- залучати науково-педагогічних працівників та молодих вчених закладів вищої освіти до розробки регіональних програм економічного відновлення;

- поглиблювати партнерство між університетами, підприємствами та органами місцевого самоврядування з метою реалізації спільних проєктів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності регіональних економік і формування кадрів для відновлення України;

- бізнес-середовищу розвивати корпоративну відповідальність, підтримувати ініціативи з воєнного відновлення та гуманітарної допомоги, активніше впроваджувати цифрові технології, інновації та «зелену» економіку як чинники підвищення ефективності та конкурентоспроможності;

- суб'єктам господарювання впроваджувати комплаєнс-контроль та механізми прозорості фінансових операцій, сприяти посиленню економічної безпеки через дотримання законодавства у сфері фінансів та податкового регулювання, використовувати цифрові технології для підвищення ефективності управління, контролю та ризик-менеджменту, активно взаємодіяти з державними органами для запобігання фінансовим порушенням, підтримувати корпоративну соціальну відповідальність і участь у програмах відновлення економіки та критичної інфраструктури;

- науковим і освітнім установам посилити міждисциплінарні дослідження у сфері економічної безпеки, інноваційного менеджменту, державного регулювання та соціальної політики та впроваджувати нові освітні програми, орієнтовані на підготовку фахівців з управління ризиками, економічної аналітики, стратегічного планування;

- здобувачам вищої освіти активно опановувати знання у сфері економічної безпеки, фінансового моніторингу та кібербезпеки, долучатися до дослідницької роботи та практичних

проектів у співпраці з державними органами та суб'єктами господарювання, розвивати цифрові компетенції та аналітичні навички для оцінки економічних ризиків, брати участь у громадських ініціативах і програмах запобігання корупції та відмиванню коштів, формувати критичне мислення щодо міжнародних та національних економічних процесів у воєнний та післявоєнний період;

- органам державної влади України розробити комплексну Стратегію економічної безпеки та післявоєнного розвитку України, узгоджену з цілями сталого розвитку та європейською інтеграцією, удосконалити нормативно-правове забезпечення системи кризового управління, державного контролю й фінансової стабільності, а також ініціювати та підтримати наукові дослідження, інноваційні стартапи, науково-освітні проекти, спрямовані на підвищення економічної стійкості;

- місцевим органам влади активізувати заходи з розвитку місцевих економік, створення робочих місць і стимулювання підприємництва та сприяти формуванню локальних кластерів, технологічних хабів та центрів підтримки бізнесу;

- розвивати міжвідомчі механізми обміну OSINT-даними між державними органами фінансового та безпекового секторів, поширювати дієві практично орієнтовані методики аналізу відкритих джерел для моніторингу фінансових операцій, розвивати бази даних доказів воєнних злочинів і поглиблювати інтеграцію з міжнародними платформами, які документують злочини агресора, а також посилити дослідження у сфері злочинів проти культурної спадщини, торгівлі людьми й нелегального переміщення товарів тощо;

- розширити співпрацю між науковими установами, аналітичними центрами та органами державної влади у сфері безпекової аналітики й ризик-орієнтованого OSINT. Така

взаємодія має базуватися на створенні міжінституційних консорціумів для спільних досліджень і навчальних проєктів, розвитку університетських лабораторій OSINT, запровадженні єдиних стандартів збору та інтерпретації відкритих даних, а також залученні міжнародних експертів і партнерських структур до обміну досвідом і валідації результатів українських досліджень у сфері розслідування воєнних злочинів;

- поглиблювати співпрацю державних органів, фінансових установ, IT-компаній і громадських організацій для спільного збору OSINT-доказів, розробити національні критерії перевірки джерел відкритої інформації, інтегрувати публічні реєстри, санкційні бази й судові системи у єдину платформу відкритих даних, а також підтримати технологічні стартапи й наукові гранти, спрямовані на автоматизацію аналітичних процесів і блокчейн-верифікацію цифрових доказів;

- створювати освітні програми, сертифікаційні курси та тренінги з розвідки на основі відкритих джерел, безпекової аналітики й кібербезпеки, підтримувати студентські дослідницькі ініціативи, квест-конкурси та пошуково-аналітичні групи, які формують практичні навички збору та перевірки інформації. Важливо налагодити обмін досвідом із національними та міжнародними OSINT-спільнотами, залучати українських фахівців до глобальних аналітичних проєктів і створювати кадровий резерв для органів державної влади, що забезпечують економічну та інформаційну безпеку країни.

Організаторам конференції рекомендовано продовжити традицію щорічного проведення такого заходу для моніторингу стану національної економіки та обговорення шляхів її сталого розвитку.

Учасники конференції

РЕКОМЕНДАЦІЇ
регіонального круглого столу
«АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА В СИСТЕМІ МВС:
ВДАЛІ ПРАКТИКИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

20 листопада 2025 року

м. Львів

Під час круглого столу обговорювалися питання, які стосуються міжнародних стандартів протидії та запобігання корупції та імплементації їх у національне законодавство України, адміністративно-правових проблем функціонування антикорупційного законодавства України, практичних аспектів запобігання корупційним ризикам в діяльності закладів, установ, організацій системи МВС, особливостей публічних закупівель в період воєнного стану та їх ризиків, виховання доброчесності та нульової толерантності до корупції у працівників системи МВС та ролі громадськості у цьому процесі.

За результатами обговорення учасники круглого столу рекомендують:

1. Міністерству внутрішніх справ України:

- продовжити практику проведення тренінгів для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції ГСЦ МВС, закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, з періодичністю один раз на два роки;

- продовжити співпрацю з Програмою НАТО з виховання доброчесності (ВІ) з питань впровадження міжнародних стандартів у виховання доброчесності та нульової толерантності до корупції у працівників системи МВС, у тому числі шляхом залучення іноземних експертів;

- продовжити залучення представників громадськості до заходів, які проводяться МВС, у тому числі до оцінки корупційних ризиків та підготовки нової Антикорупційної програми МВС на 2026-2028 роки.

2. Національному агентству з питань запобігання корупції:

- привести Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затверджене наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 № 277/21 у відповідність до положень Закону України «Про лобіювання»;

- внести зміни до Порядку перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій, затвердженого наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 20.08.2021 № 539/21, а саме: абзац 1 пункту 6 викласти в такій редакції:

«У випадку встановлення факту неподання чи не своєчасного подання декларацій суб'єктами декларування згідно з вимогами Закону відповідальний підрозділ (особа) відповідного органу повідомляє про це Національне агентство упродовж 3 робочих днів з дня виявлення такого факту. Повідомлення Національного агентства про факт неподання чи несвоєчасного подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, надсилається засобами поштового зв'язку (рекомендованим листом)».

3. Закладам вищої освіти зі специфічними умовами навчання:

- продовжити заходи щодо впровадження принципів доброчесності в наукову діяльність та освітній процес, у тому числі шляхом співпраці з Програмою НАТО з виховання доброчесності (BI), Консультативною місією Європейського Союзу в Україні та іншими міжнародними організаціями;

- продовжити фундаментальні та прикладні наукові дослідження з проблем запобігання та протидії корупції.

Учасники круглого столу

Розділ 4

**ДИРЕКТИВА ЄВРОПАРЛАМЕНТУ
У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ**

**DIRECTIVE (EU) 2024/1712 OF THE EUROPEAN
PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL
of 13 June 2024
amending Directive 2011/36/EU on preventing
and combating trafficking in human beings
and protecting its victims**

THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL OF THE
EUROPEAN UNION,

Having regard to the Treaty on the Functioning of the
European Union, and in particular Articles 82(2) and 83(1)
thereof,

Having regard to the proposal from the European
Commission,

After transmission of the draft legislative act to the national
parliaments,

Having regard to the opinion of the European Economic and
Social Committee ⁽¹⁾,

Acting in accordance with the ordinary legislative
procedure ⁽²⁾,

⁽¹⁾ OJ C 228, 29.6.2023, p. 108.

⁽²⁾ Position of the European Parliament of 23 April 2024 (not yet
published in the Official Journal) and decision of the Council of 27 May
2024.

Whereas:

(1) Trafficking in human beings is a serious crime, often committed within the framework of organised crime, is a gross violation of fundamental rights, and is explicitly prohibited by the Charter of Fundamental Rights of the European Union ('the Charter'). Preventing and combating trafficking in human beings, and supporting the victims of trafficking, regardless of their country of origin, remains a priority for the Union and the Member States.

(2) Trafficking in human beings has various root causes. Poverty, conflict, inequality, gender-based violence, the absence of viable employment opportunities or social support, humanitarian crises, statelessness and discrimination are among the main factors that make persons, especially women, children and members of marginalised groups, vulnerable to trafficking.

(3) Directive 2011/36/EU of the European Parliament and the Council ⁽³⁾ is the main Union legal instrument on preventing and combating trafficking in human beings and protecting the victims of this crime. That Directive sets out a comprehensive framework for addressing trafficking in human beings by establishing minimum rules concerning the definition of criminal offences and sanctions. It also includes common provisions to strengthen the prevention of trafficking, the assistance provided to victims, as well as their protection, taking into account gender, disability and children's perspectives, and using a victim-centred approach.

(4) Trafficking in human beings can be exacerbated where it intersects with discrimination based on a combination of sex

⁽³⁾ Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA (OJ L 101, 15.4.2011, p.1).

and other grounds of discrimination prohibited by Union law. Member States should therefore pay due regard to victims affected by such intersectional discrimination and to the resulting increased vulnerability, through providing specific measures where intersecting forms of discrimination are present. Particular attention should be paid to discrimination based on racial and ethnic origin.

(5) In its communication of 14 April 2021 on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021-2025, the Commission set out a policy response adopting a multi-disciplinary and comprehensive approach from the prevention of trafficking, through protection of victims, to the prosecution and conviction of traffickers. That communication included a series of actions to be implemented with the strong involvement of civil society organisations. In order to address evolving trends in the area of trafficking in human beings, as well as shortcomings identified by the Commission, and to further step up efforts against this crime, it is necessary to amend Directive 2011/36/EU. The identified shortcomings of the criminal-law response requiring adaptation of the legal framework relate to offences concerning trafficking in human beings that are committed in the interest of legal persons, to the data collection system, to cooperation and coordination at Union and national level, and to the national systems aimed at the early detection and identification of, specialised assistance to, and support for victims of trafficking.

(6) The exploitation of surrogacy, of forced marriage or of illegal adoption can already fall within the scope of offences concerning trafficking in human beings as defined in Directive 2011/36/EU, to the extent that all the criteria constituting those offences are fulfilled. However, in view of the gravity of those practices, and in order to tackle the steady increase in the number and relevance of offences concerning trafficking in

human beings committed for purposes other than sexual or labour exploitation, the exploitation of surrogacy, of forced marriage or of illegal adoption should be included as forms of exploitation in that Directive, in so far as they fulfil the constitutive elements of trafficking in human beings, including the means criterion. More specifically, as regards trafficking for the exploitation of surrogacy, this Directive targets those who coerce or deceive women into acting as surrogate mothers. The amendments to Directive 2011/36/EU made by this Directive are without prejudice to the definitions of marriage, adoption, forced marriage and illegal adoption, or to those of offences related thereto other than trafficking, where provided for in national or international law. Those rules are also without prejudice to the national rules on surrogacy, including criminal law or family law.

(7) Children placed in residential and closed-type institutions are a group particularly vulnerable to trafficking in human beings. They can fall victim to trafficking when being placed in those institutions, during their placement and after.

(8) An increasing number of offences concerning trafficking in human beings are committed or facilitated by means of information or communication technologies. Traffickers frequently use the internet and social media, inter alia to recruit, advertise or exploit victims, to exercise control over them and organise their transport. The internet and social media are also used to distribute exploitative materials. Information technology also hampers the timely detection of the crime and the identification of the victims and perpetrators.

(9) The existing legal framework in Directive 2011/36/EU already includes, within the scope of the definition of trafficking in human beings, crimes committed with the use of information and communication technologies, for example in the recruitment and exploitation of victims, the organisation of their transport and

accommodation, advertising victims online and reaching out to potential clients, controlling victims and communicating between perpetrators, including all related financial transactions. In order to address this *modus operandi* of traffickers, law enforcement needs to improve its digital capabilities and expertise, and to keep up with technological developments. Furthermore, Member States are invited to consider the use of preventive measures, in particular those with the aim of discouraging demand, that address the issue of abuse of online services for the purpose of trafficking in human beings.

(10) The level of penalties for trafficking should reflect higher opprobrium for more serious types of conduct, and for the more harmful and longer-lasting impact that they have on the victims. This includes the amplifying effect of the dissemination of exploitative material, including dissemination in closed groups accessible to a limited number of participants. Therefore, it is necessary to provide for, as an aggravating circumstance, the dissemination, by means of information and communication technologies, of images or videos or similar material of a sexual nature involving the victim.

(11) While there is no obligation to increase sentences, Member States should ensure that judges and courts, when sentencing offenders, are able to take the aggravating circumstances set out in this Directive into account. It remains within the discretion of the judge or the court to determine whether to increase the sentence due to the specific aggravating circumstances, taking into account all the facts of the case concerned. Member States should not be obliged to provide for aggravating circumstances where national law provides for a criminal offence of dissemination of images or videos or similar material of a sexual nature involving the victim, by means of information and communication technologies, to be punishable as

a separate criminal offence and this can lead to more severe penalties under national law.

(12) In order to enhance the criminal justice response to offences concerning trafficking in human beings committed for the benefit of legal persons and to deter the commission of those offences, the sanctions regime against legal persons should be clarified and brought in line with other Union criminal law instruments. Under Directives 2014/23/EU ⁽⁴⁾, 2014/24/EU ⁽⁵⁾ and 2014/25/EU ⁽⁶⁾ of the European Parliament and of the Council, a conviction, by way of final judgment, for child labour or other forms of trafficking in human beings is grounds for an exclusion from participating in a procurement procedure or a concession award procedure. Nevertheless, Member States can also decide to include, among the criminal or non-criminal sanctions or measures which can be imposed on legal persons, the exclusion of such legal persons from tender procedures or concessions, in order also to cover procurements and concessions below the thresholds of the relevant Directives.

(13) Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council ⁽⁷⁾ lays down minimum rules on the freezing and confiscation of the instrumentalities and proceeds of crime in criminal matters, and is applicable to the criminal offences

⁽⁴⁾ Directive 2014/23/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the award of concession contracts (OJ L 94, 28.3.2014, p. 1).

⁽⁵⁾ Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC (OJ L 94, 28.3.2014, p. 65).

⁽⁶⁾ Directive 2014/25/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on procurement by entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors and repealing Directive 2004/17/EC (OJ L 94, 28.3.2014, p. 243).

⁽⁷⁾ Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation (OJ L, 2024/1260, 2.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1260/oj>).

covered by Directive 2011/36/EU. The provisions of Directive 2011/36/EU on freezing and confiscation are therefore obsolete and should be repealed.

(14) Directive 2011/36/EU sets out the possibility of non-prosecution of, and the non-application of penalties to, victims of trafficking in relation to criminal offences that they have been compelled to commit as a direct consequence of being subject to trafficking. It is appropriate to expand the scope of the relevant provision to all unlawful activities that victims have been compelled to commit as a direct consequence of being subject to trafficking, such as administrative offences related to prostitution, begging, loitering or undeclared work, or other acts which are not criminal in nature but are subject to administrative or pecuniary penalties, in accordance with national law, in order to further encourage the victims of trafficking to report the crime or seek support and assistance, and to reassure them of the possibilities of not being held responsible.

(15) In order to enhance the national capability to detect and identify victims at an early stage, and to refer them to the appropriate protection, assistance and support services, it is necessary to establish, by laws, regulations or administrative provisions, one or several referral mechanisms in the Member States. Establishing formal referral mechanisms and appointing a national focal point for the cross-border referral of victims are essential measures to enhance cross-border cooperation. A referral mechanism should be a transparent, accessible and harmonised framework facilitating the early detection and identification of, assistance to, and support for the victims of trafficking, and facilitating their referral to the responsible national organisations and bodies. Such a framework should identify the participating competent authorities, civil society organisations and other stakeholders and set out their respective responsibilities, including

the procedures and the lines of communication. Those referral mechanisms can take the form of a set of established procedures, guidelines, cooperation arrangements or protocols. A referral mechanism should apply to all victims and to all forms of trafficking offences taking into account the individual vulnerability of the victims. Member States are encouraged to have one single referral mechanism in place when the organisation of public administration so allows. The focal point should serve as a point of contact for the cross-border referral of victims, in the relations between the authorities or institutions responsible for the cross-border support of victims in the various Member States, but not as a point of contact for the victims themselves. Focal points can be based on existing mechanisms or governance structures and will not have to replace national complaint mechanisms or hotlines.

(16) In order to improve the assistance and support to victims of trafficking in human beings, Member States should ensure that victims have access to shelters and safe accommodation equipped to accommodate the specific needs of victims of trafficking in human beings. In order to reinforce the safety of presumed or identified victims, Member States are encouraged to require that personnel coming into contact in shelters with victims of trafficking do not have a criminal record of offences concerning trafficking in human beings, or of other crimes or offences that lead to serious doubts about their ability to assume a role of responsibility with regard to victims.

(17) Persons with disabilities, in particular women and children, are at an increased risk of becoming victims of trafficking. Member States should consider the specific needs of victims of trafficking with disabilities when providing them with support measures.

(18) Member States should also ensure that victims receive assistance irrespective of their nationality or of being stateless, of their citizenship, their place of residence or residence status, as well

as of the form of their exploitation. The assistance should aim at their full reintegration into society, which can include access to education and training, and access to the labour market, in accordance with national law, as well as a return to an independent living.

(19) Member States should take into account, in the course of asylum procedures, the specific situation of vulnerability of victims of trafficking who can be in need of international protection, including, where applicable, through special procedural guarantees in accordance with Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council ⁽⁸⁾ and special reception needs in accordance with Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council ⁽⁹⁾.

(20) To prevent victims from being re-trafficked within the Union, it is important that, when victims are transferred under Regulation (EU) 2024/1351 of the European Parliament and of the Council ⁽¹⁰⁾, Member States do not transfer victims to a Member State where there are substantial grounds for believing that the victims, because of the transfer to that Member State, would face a real risk of violation of their fundamental rights that amounts to inhuman or degrading treatment within the meaning of Article 4 of the Charter.

⁽⁸⁾ Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU (OJ L, 2024/1348, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj>).

⁽⁹⁾ Directive (EU) 2024/1346 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast) (OJ L, 2024/1346, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1346/oj>).

⁽¹⁰⁾ Regulation (EU) 2024/1351 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on asylum and migration management, amending Regulations (EU) 2021/1147 and (EU) 2021/1060 and repealing Regulation (EU) No 604/2013 (OJ L, 2024/1351, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1351/oj>).

(21) Victims of trafficking in human beings have the right to apply for international protection or equivalent national status. They are also able to benefit from a residence permit under Council Directive 2004/81/EC ⁽¹¹⁾, where applicable. Therefore, Member States should ensure that the relevant two procedures are complementary and do not preclude one another.

(22) Stateless persons are at greater risk of becoming victims of trafficking in human beings. In the application of this Directive, it is important to pay particular attention to that vulnerable group.

(23) Children are considered to be one of the most vulnerable groups targeted by organised criminal groups involved in the trafficking in human beings. Such criminal groups often exploit children by recruiting them and later using them to commit criminal activities. Member States should promote or offer regular and specialised training to professionals likely to come into contact with such children, in order to detect and identify them as victims.

(24) Any measure constraining the liberty of children in order to protect them from trafficking should be strictly necessary, proportionate and reasonable to the aim of protecting the individual child.

(25) In order to facilitate the payment of compensation to victims, Member States may establish a national victims fund or similar instruments which can include laws that ensure the compensation of victims of trafficking in human beings.

(26) In order to develop a coherent policy response to tackle demand that fosters trafficking in human beings, and to further reinforce and harmonise the criminal justice efforts across Member

⁽¹¹⁾Council Directive 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities (OJ L 261, 6.8.2004, p. 19).

States to reduce such demand, it is important to criminalise the use of services where the victim is exploited to render such services and the user of the services knows that the person providing the service is a victim of an offence concerning trafficking in human beings. Establishing this as a criminal offence is part of a comprehensive approach to reduce demand, which aims at tackling the high levels of demand that foster all forms of exploitation. The criminalisation should target only the use of services provided within the framework of exploitation that are covered by the offence of trafficking in human beings. The offence should not, therefore, apply to customers purchasing products produced under exploitative labour conditions, as they are not the users of a service. This Directive establishes a minimum legal framework in this regard, and Member States are free to adopt or maintain more stringent criminal rules. In national law, Member States can criminalise the purchase of sexual acts. This Directive is without prejudice to the way in which Member States deal with prostitution in their national law.

(27) This Directive criminalises the use of a service provided by a victim of trafficking in human beings when the user of the service has knowledge that the person providing the service is a victim. The notion of 'knowledge' should be interpreted in accordance with national law. In each case, when assessing whether the user knew that the person was a victim of trafficking, and without prejudice to judicial independence, the specific circumstances of the case should be taken into account. Knowledge can be inferred from objective, factual circumstances. The circumstances can relate to, *inter alia*, the victims themselves, the conditions under which the services had to be provided by the victims, and to specific facts that could be seen as signs of control of the trafficker over the victims. With regard to circumstances relating to the victims themselves, their lack of proficiency in a

national or regional language, manifest signs of psychological or physical harm or of fear, or their lack of knowledge of the cities or places where they are or have been, can be taken into account. With regard to circumstances relating to the conditions under which the services had to be provided, the living standards and working conditions of the provider of the service could be taken into account, as well as the condition of the premises in which the service was provided. Signs of control of a trafficker over victims could be established when there are manifest external measures of control over the providers of the services, their freedom of movement is constrained, or by the fact that the providers of the services are not in possession of their national identity cards or passports.

(28) Prevention and demand-reduction actions should be targeted and differentiated to efficiently address the specificities of various forms of trafficking. In order to achieve the objective of discouraging and reducing demand that fosters trafficking, it is important that Member States consider taking further appropriate action targeting potential and current users, such as offering specifically designed awareness-raising campaigns.

(29) In the context of training, and in order to ensure the effective implementation of national provisions regarding the non-prosecution or non-application of penalties, Member States should raise awareness among prosecutors and law-enforcement authorities likely to come into contact with the victims or potential victims of trafficking in human beings.

(30) In order to reinforce national policy responses, it is necessary to establish national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms, and Member States should be able to establish independent bodies. It falls within the competence of the Member States to decide which entities are to be designated or established as national anti-trafficking coordinators, or as

equivalent mechanisms or independent bodies, regardless of their title, in accordance with the principle of procedural autonomy of the Member States, provided that such entities have the necessary competences to carry out the tasks provided for in this Directive.

(31) The collection of accurate, coherent and anonymised data and the timely publication of collected data and statistics are fundamental to ensure full knowledge on the scope of trafficking in human beings within the Union. Introducing a requirement for Member States to collect and report to the Commission statistical data on trafficking in human beings every year in a harmonised way is a relevant step to enhance the general understanding of the phenomenon and to ensure the adoption of data-informed policies and strategies.

(32) With a view to supporting their national policies, Member States should also develop National Anti-Trafficking Action Plans.

(33) In the case of children, Member States are encouraged to ensure that national child protection systems develop specific plans to prevent trafficking in human beings, including that of children in residential or closed-type institutions.

(34) Since the objectives of this Directive, namely preventing and combating trafficking in human beings and protecting the victims of that crime, cannot be sufficiently achieved by the Member States and can rather, by reason of the scale and effect of the action, be better achieved at Union level, the Union may adopt measures, in accordance with the principle of subsidiarity as set out in Article 5 of the Treaty on European Union. In accordance with the principle of proportionality as set out in that Article, this Directive does not go beyond what is necessary to achieve those objectives.

(35) This Directive respects the fundamental rights and observes the principles recognised by the Charter, in particular the respect and protection of human dignity, the prohibition of slavery,

forced labour and trafficking in human beings, the right to physical and mental integrity of the person, the prohibition of torture and inhuman or degrading treatment or punishment, the right to liberty and security, the protection of personal data, the freedom of expression and information, the freedom to choose an occupation and right to engage in work, equality between women and men, the rights of the child, the rights of persons with disabilities, and the prohibition of child labour, the right to an effective remedy and to a fair trial, and the principles of legality and proportionality of criminal offences and penalties. In particular, this Directive seeks to ensure full respect for those rights and principles, which are to be implemented accordingly.

(36) In accordance with Article 3 and Article 4a(1) of Protocol No 21 on the position of the United Kingdom and Ireland in respect of the area of freedom, security and justice, annexed to the Treaty on European Union and to the Treaty on the Functioning of the European Union, Ireland has notified, by letter of 20 April 2023, its wish to take part in the adoption and application of this Directive.

(37) In accordance with Articles 1 and 2 of the Protocol No 22 on the position of Denmark, annexed to the Treaty on European Union and to the Treaty on the Functioning of the European Union, Denmark is not taking part in the adoption of this Directive and is not bound by it or subject to its application.

(38) In accordance with the Joint Political Declaration of 28 September 2011 of Member States and the Commission on explanatory documents ⁽¹²⁾, Member States have undertaken to accompany, in justified cases, the notification of their transposition measures with one or more documents explaining the relationship between the components of a directive and the corresponding parts of national transposition instruments. With regard to this Directive,

⁽¹²⁾ OJ C 369, 17.12.2011, p. 14.

the legislator considers the transmission of such documents to be justified.

(39) Directive 2011/36/EU should therefore be amended accordingly,

HAVE ADOPTED THIS DIRECTIVE:

Article 1

Amendments to Directive 2011/36/EU

Directive 2011/36/EU is amended as follows:

(1) Article 2 is amended as follows:

(a) paragraph 3 is replaced by the following:

‘3. Exploitation shall include, as a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, including begging, slavery or practices similar to slavery, servitude, or the exploitation of criminal activities, or the removal of organs, or the exploitation of surrogacy, of forced marriage, or of illegal adoption.’;

(b) paragraph 5 is replaced by the following:

‘5. When the conduct referred to in paragraph 1 involves a child, it shall be a punishable offence of trafficking in human beings even if none of the means set forth in paragraph 1 has been used. This paragraph shall not apply to the exploitation of surrogacy as referred to in paragraph 3, unless the surrogate mother is a child.’;

(2) Article 4 is amended as follows:

(a) in paragraph 2, point (d) is replaced by the following:

(c) was committed by use of serious violence or has caused particularly serious harm to the victim, including physical or psychological harm.’;

(b) paragraph 3 is replaced by the following:

‘3.Member States shall take the necessary measures to ensure that, where they relate to an offence referred to in Article 2, the following, in accordance with relevant provisions of the national law, are regarded as aggravating circumstances:

(a) the fact that the offence was committed by public officials in the performance of their duties;

(b) the fact that the perpetrator facilitated or committed, by means of information and communication technologies, the dissemination of images or videos or similar material of a sexual nature involving the victim.’;

(3) Article 5 is amended as follows:

(a) in paragraph 1, the introductory wording is replaced by the following:

‘1.Member States shall take the necessary measures to ensure that legal persons can be held liable for the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) committed for their benefit by any person, acting either individually or as part of an organ of the legal person, who has a leading position within the legal person, based on:’;

(b) paragraphs 2 and 3 are replaced by the following:

‘2.Member States shall also ensure that a legal person can be held liable where the lack of supervision or control, by a person referred to in paragraph 1, has made possible the commission of the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) for the benefit of that legal person by a person under its authority.

3.Liability of a legal person under paragraphs 1 and 2 shall not exclude criminal proceedings against natural persons who are perpetrators of, inciters to, or accessories to the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1).’;

(4) Article 6 is replaced by the following:

'Article 6

Sanctions on legal persons

1.Member States shall take the necessary measures to ensure that a legal person held liable pursuant to Article 5(1) or (2) is punishable by effective, proportionate and dissuasive criminal or non-criminal sanctions or measures.

2.Member States shall take the necessary measures to ensure that sanctions or measures for legal persons held liable pursuant to Article 5(1) or (2) for the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) shall include criminal or non-criminal fines, and may include other criminal or non-criminal sanctions or measures, such as:

(a) exclusion from entitlement to public benefits or aid;

(b) exclusion from access to public funding, including tender procedures, grants, concessions and licences;

(c) temporary or permanent disqualification from the practice of business activities;

(d) withdrawal of permits and authorisations to pursue activities that resulted in the relevant offence;

(e) placing under judicial supervision;

(f) judicial winding-up;

(g) closure of establishments used for committing the offence;

(h) where there is a public interest, publication of all or part of the judicial decision relating to the criminal offence committed and the sanctions or measures imposed, without prejudice to rules on privacy and the protection of personal data.’;

(1) Article 7 is deleted;

(2) Article 8 is replaced by the following:

'Article 8

**Non-prosecution or non-application
of penalties to the victim**

Member States shall, in accordance with the basic principles of their legal systems, take the necessary measures to ensure that competent national authorities are entitled not to prosecute or impose penalties on victims of trafficking in human beings for their involvement in criminal or other unlawful activities which they have been compelled to commit as a direct consequence of being subjected to any of the acts referred to in Article 2.';

(3) Article 9 is amended as follows:

(a) paragraph 1 is replaced by the following:

'1. Member States shall ensure that investigation into or prosecution of offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) is not dependent on reporting or accusation by a victim, and that criminal proceedings may continue even if the victim has withdrawn his or her statement.';

(b) paragraph 3 is replaced by the following:

'3. Member States shall take the necessary measures to ensure that persons, units or services responsible for investigating or prosecuting the offences referred to in Articles 2 and 3 are trained accordingly. Member States shall ensure that persons, units or services investigating and prosecuting the offences referred to in Articles 2 and 3, where those offences are committed or facilitated by means of information or communication technologies, have adequate expertise and technological capabilities. Member States are encouraged to create specialised units within law-enforcement and prosecution services, where appropriate and in accordance with their national legal systems.';

(4) Article 10 is amended as follows:

(a) in paragraph 1, the introductory wording is replaced by the following:

‘1. Member States shall take the necessary measures to establish their jurisdiction over the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) where:’;

(b) in paragraph 2, the introductory wording is replaced by the following:

‘2. A Member State shall inform the Commission where it decides to establish further jurisdiction over the offences referred to in Article 2, Article 3 and Article 18a(1) committed outside its territory, inter alia, where:’;

(5) Article 11 is amended as follows:

(a) paragraph 1 is replaced by the following:

‘1. Member States shall take the necessary measures to ensure that specialised assistance and support are provided to victims in a victim-centred, gender-, disability- and child-sensitive approach before, during, and for an appropriate period of time after the conclusion of, criminal proceedings, in order to enable them to exercise the rights set out in Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council (*1) and in this Directive.

(*1) Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA (OJ L 315, 14.11.2012, p. 57).’;

(b) paragraphs 4 and 5 are replaced by the following:

‘4. Member States shall take the necessary measures to establish by laws, regulations or administrative provisions one or several mechanisms aimed at the early detection and identification of, assistance to and support for identified and

presumed victims, in cooperation with relevant support organisations, and to appoint a focal point for the cross-border referral of victims.

The tasks of the referral mechanisms operating in accordance with this paragraph shall include at least the following:

(a) establishing minimum standards for the detection and early identification of victims, and adapting the procedures for such detection and identification to the various forms of exploitation covered by this Directive;

(b) referring the victim to the most appropriate support and assistance;

(c) establishing cooperation arrangements or protocols with the asylum authorities to ensure that assistance, support and protection is provided to victims of trafficking who are also in need of international protection or who wish to apply for such protection, taking into account the victim's individual circumstances.

5. The assistance and support measures referred to in paragraphs 1 and 2 shall be provided on a consensual and informed basis, and shall include at least standards of living capable of ensuring victims' subsistence through measures such as the provision of appropriate and safe accommodation, including shelters and other appropriate interim accommodation, and material assistance, as well as necessary medical treatment including psychological assistance, counselling and information, and translation and interpretation services where appropriate.';

(c) the following paragraph is inserted:

‘5a.The shelters and other appropriate interim accommodations referred to in paragraph 5 shall be provided in sufficient numbers and shall be easily accessible to presumed and identified victims of trafficking. The shelters and other appropriate interim accommodations shall assist them in their recovery, by providing adequate and appropriate living conditions with a view to a return to independent living. They shall also be equipped to accommodate the specific needs of children, including of child victims.’;

(d) paragraph 6 is replaced by the following:

‘6.The information referred to in paragraph 5 shall cover, where relevant, information on a reflection and recovery period pursuant to Directive 2004/81/EC, and information on the possibility of granting international protection pursuant to Regulation (EU) 2024/1347 (*2) and Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council (*3), or pursuant to other international instruments or other similar national rules.

(*2) Regulation (EU) 2024/1347 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection and for the content of the protection granted, amending Council Directive 2003/109/EC and repealing Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council (OJ L, 2024/1347, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1347/oj>).

(*3) Regulation (EU) 2024/1348 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 establishing a common procedure for international protection in the Union and repealing Directive 2013/32/EU (OJ L, 2024/1348, 22.5.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj>).’

(6) the following article is inserted:

'Article 11a

**Victims of trafficking who may be in need
of international protection**

1. Member States shall ensure complementarity and coordination between the authorities involved in anti-trafficking activities and the asylum authorities.

2. Member States shall ensure that victims of trafficking are able to exercise their right to apply for international protection or equivalent national status, including when the victim is receiving assistance, support and protection as a presumed or identified victim of trafficking in human beings.;

(11) in Article 12, paragraph 1 is replaced by the following:

‘1. The protection measures referred to in this Article shall apply in addition to the rights set out in Directive 2012/29/EU.;

(12) in Article 13, the following paragraph is added:

‘3. Member States shall ensure that the procedures for reporting an offence under this Directive are safe, are carried out in a confidential manner in accordance with national law, are designed and accessible in a child-friendly manner and use language in accordance with the age and maturity of child victims.;

(13) in Article 14, paragraphs 1, 2 and 3 are replaced by the following:

‘1. Member States shall take the necessary measures to ensure that the specific actions to assist and support child victims of trafficking in human beings, in the short and long term, in their physical and psycho-social recovery, are undertaken following an individual assessment of the special circumstances of each particular child victim, taking due account of the child's views, needs and concerns with a view to finding a durable solution for the child, including programmes to support their

transition to emancipation and adulthood in order to avoid re-trafficking. Within a reasonable time, Member States shall provide access to education for child victims and the children of victims who are given assistance and support in accordance with Article 11, in accordance with their national law.

2. Member States shall appoint a guardian or a representative for a child victim of trafficking in human beings from the moment the child is identified by the authorities where, by national law, the holders of parental responsibility are, as a result of a conflict of interest between them and the child victim, precluded from ensuring the child's best interest and/or from representing the child. Member States shall ensure that, in case of a conflict of interest between the guardian or the representative and the child victim, a different guardian or representative is appointed.

3. Member States shall take measures, where appropriate and possible, to provide assistance and support to the family of a child victim of trafficking in human beings when the family is in the territory of the Member States. In particular, Member States shall, where appropriate and possible, apply Article 4 of Directive 2012/29/EU to the family.';

(14) Articles 17 and 18 are replaced by the following:

'Article 17

Compensation to victims

Member States shall ensure that victims of trafficking in human beings have access to existing schemes of compensation to victims of violent crimes of intent. Member States may establish a national victims fund or a similar instrument, in accordance with their national legislation, in order to pay compensation to victims.

Article 18
Prevention

1. Member States shall take appropriate measures, taking into account the specificities of the various forms of exploitation, such as education, training and campaigns, where relevant with specific attention to the online dimension, to discourage and reduce the demand that fosters all forms of exploitation related to trafficking in human beings.

2. Member States shall take appropriate action, in a gender-sensitive and child-friendly way, including through the internet, such as information and awareness-raising campaigns, research and education programmes, including the promotion of digital literacy and skills, and where appropriate in cooperation with relevant civil society organisations and other stakeholders such as the private sector, aimed at raising awareness and reducing the risk of people, especially children and persons with disabilities, becoming victims of trafficking in human beings.’;

(15) the following articles are inserted:

‘Article 18a

**Offences concerning the use of services provided
by a victim of trafficking in human beings**

1. Member States shall take the necessary measures to ensure that, when it is an intentional act, the use of services provided by a victim of an offence referred to in Article 2 constitutes a criminal offence, where the victim is exploited to render such services and the user of the services knows that the person providing the service is a victim of an offence referred to in Article 2.

2. Member States shall take the necessary measures to ensure that an offence as established in accordance with paragraph 1 is punishable by effective, proportionate and dissuasive penalties.

Article 18b

Training

1. Member States shall promote or offer regular and specialised training for professionals likely to come into contact with victims or potential victims of trafficking in human beings, including front-line police officers, court staff, assistance and support services, labour inspectors, social services and healthcare workers, aimed at enabling them to prevent and combat trafficking in human beings and to avoid secondary victimisation, and to detect, identify, assist, support and protect the victims. Such training shall be human-rights based, victim-centred, and gender-, disability- and child-sensitive.

2. Without prejudice to judicial independence and differences in the organisation of the judiciary across the Union, Member States shall encourage both general and specialised training for judges and prosecutors involved in criminal proceedings aimed at enabling them to prevent and combat trafficking in human beings and avoid secondary victimisation, and to detect, identify, assist, support and protect the victims. Such training shall be human-rights based, victim-centred, and gender-, disability- and child-sensitive.’;

(16) Article 19 is replaced by the following:

‘Article 19

National anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms and independent bodies

1. Member States shall take the necessary measures to establish national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms and to provide them with the adequate resources necessary to effectively carry out their functions. The national anti-trafficking coordinator or the equivalent mechanism shall

work with relevant national, regional and local bodies and agencies, particularly law-enforcement authorities, with national referral mechanisms, and with relevant civil society organisations active in this field.

2. The tasks of the national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms shall include the carrying out of assessments of trends in trafficking in human beings, the measuring of results of anti-trafficking actions, including the gathering of statistics in close cooperation with relevant civil society organisations active in this field, and reporting.

The tasks of the national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms may also include the following:

(a) setting up contingency response plans in order to prevent the threat of trafficking in human beings in the event of major emergencies;

(b) promoting, coordinating and, where appropriate, financing programmes against trafficking.

3. Member States may also establish independent bodies whose role may include monitoring the implementation and impact of anti-trafficking actions, submitting reports on matters requiring special attention of the competent national authorities, and carrying out assessments of root causes and trends in trafficking in human beings. Where such an independent body is established, Member States may assign it one or more of the tasks referred to in paragraph 2.;

(17) the following articles are inserted:

'Article 19a

Data collection and statistics

1. Member States shall ensure that a system is in place for the recording, production and provision of anonymised statistical data to monitor the effectiveness of their systems to combat offences referred to in this Directive.

2. The statistical data referred to in paragraph 1 shall, as a minimum, include data available at the central level on:

(a) the number of registered identified and presumed victims of offences referred to in Article 2, disaggregated by registering organisation, sex, age groups (child/adult), citizenship, and form of exploitation, in accordance with national law and practices;

(b) the number of persons suspected of the offences referred to in Article 2, disaggregated by sex, age groups (child/adult), citizenship, and form of exploitation;

(c) the number of persons prosecuted for offences referred to in Article 2, disaggregated by sex, age groups (child/adult), citizenship, form of exploitation, and nature of the final decision to prosecute;

(d) the number of prosecution decisions (i.e. charges for offences referred to in Article 2, charges for other criminal offences, decisions not to charge, other);

(e) the number of persons convicted for offences referred to in Article 2, disaggregated by sex, age groups (child/adult), and citizenship;

(f) the number of court judgments (i.e. acquittal, convictions, other) for the offences referred to in Article 2;

(g) the number of persons suspected, persons prosecuted, and persons convicted, for offences referred to in Article 18a(1), disaggregated by sex and age groups (child/adult).

3. Member States shall transmit annually to the Commission, in principle by 30 September and, where this is not possible, at the latest by 31 December each year, the statistical data referred to in paragraph 2 for the previous year.

Article 19b

National Anti-Trafficking Action Plan

1. Member States shall adopt by 15 July 2028 their National Anti-Trafficking Action Plans, developed and implemented in consultation with the national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms referred to in Article 19, with the independent bodies and with relevant stakeholders active in the field of preventing and combating trafficking in human beings. Member States shall ensure that the National Anti-Trafficking Action Plans are reviewed and updated at regular intervals of no more than 5 years.

2. National Anti-Trafficking Action Plans may include the following elements:

(a) objectives, priorities and measures to address trafficking in human beings for all forms of exploitation, including specific measures for child victims;

(b) preventive measures, such as education, awareness-raising campaigns and training, and preventive measures as part of the emergency response to the risks of trafficking in human beings caused by humanitarian crises, where relevant;

(c) measures to strengthen the fight against trafficking in human beings, including to improve the investigation and

prosecution of cases of trafficking in human beings, and to improve cross-border cooperation;

(d) measures to strengthen the early identification and assistance to, support for, and protection of the victims of trafficking in human beings;

(e) procedures for regular monitoring and evaluation of the implementation of the National Anti-Trafficking Action Plans.

3. Member States shall communicate their National Anti-Trafficking Action Plans, and any updates to them, to the Commission within 3 months from their adoption.

4. The National Anti-Trafficking Action Plans shall be publicly available.’;

(18) Article 20 is replaced by the following:

‘Article 20

**Coordination of the Union strategy against
trafficking in human beings**

1. In order to contribute to a coordinated and consolidated Union strategy against trafficking in human beings, Member States shall facilitate the tasks of an EU anti-trafficking coordinator (EU ATC). In particular, Member States shall transmit to the EU ATC at least the information referred to in Article 19.

2. In order to ensure a coherent and comprehensive approach, the EU ATC shall ensure coordination with national anti-trafficking coordinators or equivalent mechanisms, independent bodies, Union agencies, and with relevant civil society organisations active in the field, including for the purposes of the contribution from the EU ATC to the reporting carried out by the Commission every 2 years on the progress made in the fight against trafficking in human beings’;

(19) in Article 23, the following paragraph is added:

‘3.The Commission shall, by 15 July 2030, submit a report to the European Parliament and to the Council, assessing the extent to which the Member States have taken the necessary measures in order to comply with this Directive, and assessing the impact of such measures.’.

Article 2

Transposition

1. Member States shall bring into force the laws, regulations and administrative provisions necessary to comply with this Directive by 15 July 2026. They shall immediately inform the Commission thereof.

When Member States adopt those measures, they shall contain a reference to this Directive or shall be accompanied by such reference on the occasion of their official publication. The methods of making such reference shall be laid down by Member States.

2. Member States shall communicate to the Commission the text of the main measures of national law which they adopt in the field covered by this Directive.

Article 3

Entry into force

This Directive shall enter into force on the twentieth day following that of its publication in the *Official Journal of the European Union*.

Article 4
Addressees

This Directive is addressed to the Member States in accordance with the Treaties.

Done at Brussels, 13 June 2024.

For the European Parliament
The President
R. METSOLA

For the Council
The President
H. LAHBIB

**ДИРЕКТИВА (ЄС) 2024/1712
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ**

**від 13 червня 2024 року
про внесення змін до Директиви 2011/36/ЄС
щодо запобігання та протидії торгівлі людьми,
а також забезпечення захисту постраждалих**

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ ТА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ,

Керуючись Договором про функціонування Європейського Союзу, зокрема статтями 82(2) та 83(1),

Беручи до уваги пропозицію Європейської Комісії,

Після передання проєкту законодавчого акта національним парламентам,

Беручи до уваги висновок Європейського економічного та соціального комітету,

Діючи відповідно до звичайної законодавчої процедури,

беручи до уваги таке:

(1) Торгівля людьми є тяжким злочином, який часто вчиняється в межах організованої злочинності, є грубим порушенням основоположних прав і прямо заборонений Хартією основних прав Європейського Союзу (далі – Хартія). Запобігання та протидія торгівлі людьми, а також підтримка постраждалих від торгівлі людьми, незалежно від країни їхнього походження, залишається пріоритетом для Союзу та держав-членів.

(2) Торгівля людьми має різні першопричини. Бідність, конфлікти, нерівність, гендерне насильство, відсутність реальних можливостей працевлаштування або соціальної підтримки, гуманітарні кризи, безгромадянство та дискримінація є одними з основних факторів, що роблять осіб, особливо жінок, дітей та членів маргіналізованих груп, вразливими до торгівлі людьми.

(3) Директива 2011/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради (3) є основним правовим інструментом Союзу щодо запобігання та протидії торгівлі людьми, а також захисту постраждалих від торгівлі людьми. Ця Директива встановлює всеосяжну базу для вирішення питань торгівлі людьми шляхом встановлення мінімальних правил стосовно визначення кримінальних правопорушень та санкцій. Вона також містить спільні положення, спрямовані на посилення запобігання торгівлі людьми, надання допомоги постраждалим від торгівлі людьми та забезпечення їх захисту з урахуванням гендерних аспектів, питань інвалідності та інтересів дітей, із застосуванням підходу, орієнтованого на потреби постраждалих від торгівлі людьми.

(4) Торгівля людьми може посилюватися у випадках її перетину з дискримінацією на основі поєднання ознаки статі та інших підстав для дискримінації, заборонених правом Союзу. Тому державам-членам слід приділяти належну увагу потерпілим, які зазнали впливу такої інтерсекційної дискримінації та спричиненої цим підвищеної вразливості, шляхом вжиття спеціальних заходів у випадках наявності форм дискримінації, що перетинаються. Особливу увагу необхідно приділяти дискримінації за ознаками расового та етнічного походження.

(5) У своєму повідомленні від 14 квітня 2021 року щодо Стратегії ЄС з протидії торгівлі людьми на 2021–2025 роки Комісія виклала політичну відповідь, що передбачає застосування мультидисциплінарного та комплексного підходів від запобігання торгівлі людьми та захисту постраждалих від торгівлі людьми до кримінального переслідування та засудження торговців. Зазначене повідомлення містило низку заходів, що мають бути реалізовані за активної участі організацій громадянського суспільства. З метою реагування на мінливі тенденції у сфері торгівлі людьми, а також на недоліки, виявлені Комісією, та задля подальшої інтенси-

фікації зусиль у боротьбі з цим злочином виникла необхідність внесення змін до Директиви 2011/36/ЄС. Виявлені недоліки кримінально-правового реагування, що потребують адаптації правової бази, стосуються правопорушень у сфері торгівлі людьми, вчинених в інтересах юридичних осіб, системи збору даних, співпраці та координації на рівні Союзу та на національному рівні, а також національних систем, спрямованих на раннє виявлення та ідентифікацію постраждалих від торгівлі людьми, надання їм спеціалізованої допомоги та підтримки.

(6) Експлуатація у сфері сурогатного материнства, примусовий шлюб та незаконне усиновлення можуть підпадати під сферу правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, як це визначено в Директиві 2011/36/ЄС, за умови, що виконуються всі ознаки складу відповідного правопорушення. Проте з огляду на тяжкість таких практик та з метою протидії постійному зростанню кількості й значущості правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, що вчиняються з іншою метою, ніж сексуальна експлуатація або примусова праця, експлуатація у сфері сурогатного материнства, примусовий шлюб або незаконне усиновлення мають бути включені до цієї Директиви як форми експлуатації, оскільки вони відповідають основним ознакам торгівлі людьми, включаючи критерії способів вчинення. Зокрема, щодо торгівлі людьми з метою експлуатації у сфері сурогатного материнства ця Директива спрямована на осіб, які примушують жінок або вводять їх в оману з метою використання їх як сурогатних матерів. Зміни до Директиви 2011/36/ЄС, внесені цією Директивою, не обмежують визначення шлюбу, усиновлення, примусового шлюбу та незаконного усиновлення, а також визначення пов'язаних із ними правопорушень, відмінних від торгівлі людьми, якщо такі передбачені національним або міжнародним правом. Зазначені положення також не обмежують національні правила щодо сурогатного материнства, включаючи норми кримінального та сімейного права.

(7) Діти, які перебувають в установах інтернатного (резидентного) та закритого типу, належать до категорії осіб, що є особливо вразливими до торгівлі людьми. Вони можуть ставати жертвами торгівлі людьми як під час направлення до таких установ, так і протягом перебування в них, а також після їх залишення.

(8) Зростаюча кількість правопорушень, пов'язаних із торгівлею людьми, вчиняється або організовується за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Торговці людьми часто використовують інтернет та соціальні мережі, зокрема, для вербування, рекламування або експлуатації постраждалих від торгівлі людьми, здійснення контролю над ними та організації їхнього транспортування. Інтернет та соціальні мережі теж використовуються для розповсюдження матеріалів експлуатаційного характеру. Інформаційні технології також перешкоджають своєчасному виявленню злочину та ідентифікації постраждалих від торгівлі людьми і правопорушників.

(9) Чинна правова база Директиви 2011/36/ЄС уже охоплює в межах визначення торгівлі людьми злочини, вчинені з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема під час вербування та експлуатації постраждалих від торгівлі людьми, організації їхнього переміщення та розміщення, онлайн-рекламування постраждалих та залучення потенційних клієнтів, здійснення контролю над постраждалими, а також у процесі комунікації між правопорушниками, включаючи всі пов'язані фінансові операції.

З метою протидії такому *modus operandi* торговців людьми правоохоронним органам необхідно посилювати свої цифрові спроможності та експертні знання, а також адаптуватися до технологічного розвитку.

Крім того, державам-членам рекомендується розглянути можливість запровадження превентивних заходів, зокрема

спрямованих на зменшення попиту та протидію зловживанню онлайн-послугами у цілях торгівлі людьми.

(10) Рівень покарань за торгівлю людьми має відображати вищий ступінь суспільного осуду за більш тяжкі види поведінки, а також за більш шкідливий та тривалий вплив, який вони мають на постраждалих від торгівлі людьми. Це, зокрема, стосується посилювального ефекту внаслідок поширення матеріалів експлуатаційного характеру, у тому числі їх поширення в закритих групах, доступних для обмеженого кола учасників. Отож необхідно передбачити як обставину, що обтяжує покарання, поширення за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій зображень, відео або інших подібних матеріалів сексуального характеру за участю потерпілої особи.

(11) Хоча зобов'язання щодо обов'язкового посилення покарання відсутнє, держави-члени повинні забезпечити, щоб судді та суди при винесенні вироків правопорушникам мали можливість брати до уваги обтяжуючі обставини, встановлені цією Директивою. Визначення того, чи слід посилювати покарання через конкретні обтяжуючі обставини, залишається на розсуд судді або суду з урахуванням усіх обставин відповідної справи. Держави-члени не зобов'язані передбачати обтяжуючі обставини у випадках, коли національне право визначає розповсюдження за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій зображень, відео чи подібних матеріалів сексуального характеру за участю постраждалих від торгівлі людьми як окреме кримінальне правопорушення, що може призвести до більш суворих санкцій згідно з національним законодавством.

(12) З метою посилення кримінально-правового реагування на правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми, що вчиняються на користь юридичних осіб, та для стримування вчинення таких правопорушень, режим санкцій щодо юридичних осіб має бути уточнений та приведений у відпо-

відність до інших інструментів кримінального права Союзу. Відповідно до Директив 2014/23/ЄС (4), 2014/24/ЄС (5) та 2014/25/ЄС (6) Європейського Парламенту та Ради, засудження на підставі остаточного судового рішення за використання дитячої праці або інші форми торгівлі людьми є підставою для виключення з участі у процедурі закупівель або процедурі надання концесії. Тим не менш держави-члени також можуть прийняти рішення про включення до переліку кримінальних або некримінальних санкцій чи заходів, що можуть бути застосовані до юридичних осіб, виключення таких юридичних осіб із процедур тендерів або концесій, щоб охопити також закупівлі та концесії, вартість яких є нижчою за граничні показники, встановлені відповідними Директивами.

(13) Директива (ЄС) 2024/1260 Європейського Парламенту та Ради (7) встановлює мінімальні правила щодо заморожування та конфіскації знарядь злочину та доходів, одержаних злочинним шляхом, у кримінальних провадженнях і застосовується до кримінальних правопорушень, охоплених Директивою 2011/36/ЄС.

У зв'язку з цим положення Директиви 2011/36/ЄС, що регулюють питання заморожування та конфіскації, є застарілими та підлягають скасуванню.

(14) Директива 2011/36/ЄС передбачає можливість не здійснювати кримінальне переслідування та не застосовувати покарання до постраждалих від торгівлі людьми щодо кримінальних правопорушень, які вони були змушені вчинити як прямий наслідок їхнього статусу постраждалих від торгівлі людьми. Вважається доцільним розширити сферу застосування цього положення на всі види протиправної діяльності, до вчинення яких постраждалі від торгівлі людьми були примушені як прямий наслідок їхнього становища, зокрема адміністративні правопорушення, пов'язані з проституцією, жебрацтвом, бродяжництвом або незадекларованою працею, а також інші діяння, що не є кримінальними за своєю природою,

але тягнуть за собою адміністративну або фінансову відповідальність відповідно до національного законодавства.

Таке розширення має на меті подальше заохочення постраждалих від торгівлі людьми до повідомлення про злочини або звернення за підтримкою та допомогою, а також гарантування їхнього звільнення від відповідальності у відповідних випадках.

(15) Для посилення національної спроможності виявляти та ідентифікувати постраждалих від торгівлі людьми на ранній стадії та направляти їх до відповідних служб захисту, допомоги та підтримки необхідно встановити законодавчими, нормативно-правовими або адміністративними актами один або кілька механізмів перенаправлення у державах-членах. Встановлення офіційних механізмів перенаправлення та призначення національного координаційного центру для транскордонного перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми є важливими заходами для зміцнення транскордонної співпраці. Механізм перенаправлення має бути прозорою, доступною та гармонізованою структурою, що сприяє ранньому виявленню, ідентифікації, наданню допомоги та підтримки постраждалих від торгівлі людьми, а також полегшує їх направлення до відповідальних національних організацій та органів. Така структура повинна визначати компетентні органи, організації громадянського суспільства та інших зацікавлених сторін, що беруть участь, і встановлювати їхні відповідні обов'язки, включаючи процедури та канали комунікації. Ці механізми перенаправлення можуть мати форму набору встановлених процедур, керівних принципів, домовленостей про співпрацю або протоколів. Механізм перенаправлення має застосовуватися до всіх постраждалих від торгівлі людьми і до всіх форм злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, враховуючи індивідуальну вразливість постраждалих від торгівлі людьми. Державам-членам рекомендується впроваджувати єдиний механізм перенаправ-

лення, якщо це дозволяє організація державного управління. Координаційний центр має слугувати контактним пунктом для транскордонного перенаправлення постраждалих від торгівлі людьми у відносинах між органами або установами, відповідальними за транскордонну підтримку постраждалих від торгівлі людьми у різних державах-членах, але не як контактний пункт для самих постраждалих від торгівлі людьми. Координаційні центри можуть базуватися на існуючих механізмах або структурах управління і не мають замінювати національні механізми подання скарг або гарячі лінії.

(16) З метою підвищення ефективності допомоги та підтримки постраждалих від торгівлі людьми держави-члени повинні забезпечити доступ до притулків і безпечного житла, облаштованих з урахуванням їхніх особливих потреб.

Для посилення безпеки ймовірних або встановлених постраждалих від торгівлі людьми державам-членам рекомендується передбачити вимогу щодо відсутності у персоналу, який контактує з такими особами в притулках, судимості за правопорушення, пов'язані з торгівлею людьми, а також за інші злочини чи правопорушення, що можуть викликати обґрунтовані сумніви щодо їхньої здатності виконувати відповідальні функції у взаємодії з постраждалими.

(17) Особи з інвалідністю, зокрема жінки та діти, зазнають підвищеного ризику стати постраждалими від торгівлі людьми. Держави-члени повинні враховувати специфічні потреби постраждалих від торгівлі людьми з інвалідністю під час надання їм заходів підтримки та допомоги.

(18) Держави-члени повинні також забезпечити отримання постраждалим від торгівлі людьми допомоги незалежно від їхньої національності або статусу особи без громадянства, громадянства, місця проживання чи статусу проживання, а також від форми їхньої експлуатації. Допомога має бути спрямована на їхню повну реінтеграцію в суспільство, що може включати доступ до освіти та професійної підготовки,

доступ до ринку праці відповідно до національного права, а також повернення до незалежного способу життя.

(19) Держави-члени повинні враховувати під час процедур надання притулку особливу ситуацію вразливості постраждалих від торгівлі людьми, які можуть потребувати міжнародного захисту, зокрема, за необхідності, шляхом надання спеціальних процесуальних гарантій відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1348 Європейського Парламенту та Ради (8) та забезпечення особливих потреб щодо прийому відповідно до Директиви (ЄС) 2024/1346 Європейського Парламенту та Ради (9).

(20) Щоб запобігти повторній торгівлі людьми в межах Союзу, важливо, щоб у випадках, коли постраждалих від торгівлі людьми переміщують відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1351 Європейського Парламенту і Ради (10), держави-члени не здійснювали передачу таких осіб до тієї держави-члена, щодо якої існують вагомі підстави вважати, що внаслідок такого переміщення ці постраждалі особи наражатимуться на реальний ризик порушення їхніх основоположних прав, що може сягати рівня нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження у розумінні статті 4 Хартії основоположних прав Європейського Союзу.

(21) Потерпілі від торгівлі людьми мають право звертатися за наданням міжнародного захисту або еквівалентного національного статусу. Вони також можуть скористатися дозволом на проживання відповідно до Директиви Ради 2004/81/ЄС (11) у відповідних випадках. Відтак Держави-члени повинні забезпечити, щоб зазначені дві процедури були взаємодоповнюваними та не виключали одна одну.

(22) Особи без громадянства піддаються більшому ризику стати постраждалими від торгівлі людьми. Під час застосування цієї Директиви важливо приділяти особливу увагу цій вразливій групі.

(23) Діти вважаються однією з найбільш вразливих груп, на які спрямована діяльність організованих злочинних груп, залучених до торгівлі людьми. Такі злочинні групи часто експлуатують дітей, вербуючи їх та згодом використовуючи для вчинення злочинної діяльності. Держави-члени повинні сприяти проведенню або пропонувати регулярне та спеціалізоване навчання для фахівців, які можуть контактувати з такими дітьми, з метою їх виявлення та ідентифікації як постраждалих від торгівлі людьми.

(24) Будь-який захід, що обмежує свободу дітей з метою їх захисту від торгівлі людьми, має бути суворо необхідним, пропорційним і обґрунтованим з огляду на мету захисту конкретної дитини.

(25) Для полегшення виплати компенсації постраждалим від торгівлі людьми держави-члени можуть засновувати національний фонд допомоги постраждалим від торгівлі людьми або подібні інструменти, що можуть включати закони, які забезпечують компенсацію постраждалим від торгівлі людьми

(26) З метою розробки узгодженої політики реагування для подолання попиту, що сприяє торгівлі людьми, а також для подальшого посилення та гармонізації зусиль у сфері кримінального правосуддя в усіх державах-членах щодо зниження такого попиту, важливо криміналізувати використання послуг у випадках, коли постраждалий від торгівлі людьми експлуатується для надання таких послуг, а користувач послуг знає, що особа, яка надає послугу, є постраждалим від правопорушення, пов'язаного з торгівлею людьми. Встановлення цього діяння як кримінального правопорушення є частиною комплексного підходу до зниження попиту, спрямованого на подолання високих рівнів попиту, що підживлюють усі форми експлуатації. Криміналізація має стосуватися лише використання послуг, що надаються в межах експлуатації, яка охоплюється складом злочину торгівлі людьми. Тож

це правопорушення не повинно застосовуватися клієнтів, які купують товари, вироблені в умовах експлуатації праці, оскільки вони не є користувачами послуги. Ця Директива встановлює мінімальну правову базу в цьому відношенні, і держави-члени вільні приймати або зберігати більш суворі кримінально-правові норми. У національному праві держави-члени можуть криміналізувати придбання сексуальних послуг. Ця Директива не обмежує спосіб, у який держави-члени регулюють питання проституції у своєму національному праві.

(27) Ця Директива криміналізує використання послуг, що надаються постраждалими від торгівлі людьми, у випадках, коли користувач такої послуги обізнаний про те, що особа, яка її надає, є постраждалою особою від торгівлі людьми. Поняття «знання» підлягає тлумаченню відповідно до національного законодавства. У кожному конкретному випадку під час оцінки того, чи було користувачеві відомо про статус постраждалої особи, та без обмеження принципу незалежності судової влади, мають враховуватися конкретні обставини справи. Наявність знання може бути встановлена на підставі об'єктивних фактичних даних. Такі обставини можуть стосуватися, зокрема, самих постраждалих від торгівлі людьми, умов, за яких вони змушені були надавати послуги, а також конкретних фактів, що можуть свідчити про наявність контролю з боку торговця людьми. Щодо обставин, пов'язаних із постраждалими, можуть враховуватися, зокрема, недостатній рівень володіння державною або регіональною мовою, очевидні ознаки психологічної чи фізичної шкоди або страху, а також незнання ними міст чи місць перебування.

Щодо умов надання послуг можуть враховуватися рівень життя та умови праці надавача послуг, а також стан приміщень, у яких такі послуги надавалися. Ознаки контролю з боку торговця людьми можуть проявлятися у вигляді очевидних зовнішніх заходів контролю над надавачами послуг, обмеження їхньої свободи пересування або відсутності

у них національних документів, що посвідчують особу, чи паспортів.

(28) Заходи із запобігання та зниження попиту мають бути цілеспрямованими та диференційованими для ефективного врахування специфіки різних форм торгівлі людьми. Для досягнення мети дестимуляції та зниження попиту, що сприяє торгівлі людьми, важливо, щоб держави-члени розглянули можливість вжиття подальших відповідних заходів, спрямованих на потенційних та існуючих користувачів, як-от проведення спеціально розроблених інформаційно-просвітницьких кампаній.

(29) У контексті навчання та з метою забезпечення ефективного впровадження національних положень щодо непереслідування або незастосування покарань держави-члени повинні підвищувати рівень обізнаності прокурорів та співробітників правоохоронних органів, які можуть контактувати з постраждалими від торгівлі людьми або потенційними постраждалими від торгівлі людьми.

(30) Для посилення національних політичних заходів необхідно призначити національних координаторів з питань боротьби з торгівлею людьми або створити еквівалентні механізми, а держави-члени повинні мати можливість створювати незалежні органи. Визначення того, які саме структури мають бути призначені або створені як національні координатори, еквівалентні механізми чи незалежні органи, незалежно від їхньої назви, належить до компетенції держав-членів відповідно до принципу їхньої процесуальної автономії, за умови, що такі структури володіють необхідними компетенціями для виконання завдань, передбачених цією Директивою.

(31) Збір точних, узгоджених та анонімізованих даних, а також своєчасне оприлюднення зібраної інформації та статистики є фундаментальними умовами для забезпечення повного розуміння масштабів торгівлі людьми в межах Союзу. Запровадження вимоги до держав-членів щодо щорічного

збору та подання Комісії статистичних даних про торгівлю людьми у гармонізований спосіб є важливим кроком для підвищення загального рівня обізнаності про це явище та забезпечення формування політик і стратегій, що ґрунтуються на фактичних даних.

(32) З метою підтримки своєї національної політики держави-члени повинні також розробляти національні плани дій щодо боротьби з торгівлею людьми.

(33) Стосовно дітей державам-членам рекомендується забезпечити розробку національними системами захисту прав дитини спеціальних планів щодо запобігання торгівлі людьми, зокрема щодо дітей в установах інтернатного або закритого типу.

(34) Оскільки цілі цієї Директиви, а саме запобігання та протидія торгівлі людьми, а також захист постраждалих від торгівлі людьми, не можуть бути достатньою мірою досягнуті державами-членами, а через масштаб та наслідки дій можуть бути краще досягнуті на рівні Союзу, Союз може вжити заходів відповідно до принципу субсидіарності, викладеного в Статті 5 Договору про Європейський Союз. Відповідно до принципу пропорційності, викладеного в зазначеній Статті, ця Директива не виходить за межі того, що необхідно для досягнення цих цілей.

(35) Ця Директива поважає основоположні права та дотримується принципів, визнаних Хартією, зокрема щодо поваги та захисту людської гідності, заборони рабства, примусової праці та торгівлі людьми, права на фізичну та психічну цілісність особи, заборони катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, права на свободу та безпеку, захисту персональних даних, свободи вираження поглядів та інформації, свободи вибору професії та права на працю, рівності між жінками та чоловіками, прав дитини, прав осіб з інвалідністю та заборони дитячої праці, права на ефективний засіб правового захисту

та справедливий суд, а також принципів законності та пропорційності кримінальних правопорушень і покарань.

(36) Відповідно до Статті 3 та Статті 4а (1) Протоколу № 21 про позицію Сполученого Королівства та Ірландії щодо простору свободи, безпеки та юстиції, Ірландія повідомила листом від 20 квітня 2023 року про своє бажання брати участь у прийнятті та застосуванні цієї Директиви.

(37) Відповідно до Статей 1 і 2 Протоколу № 22 про позицію Данії, Данія не бере участі в прийнятті цієї Директиви і не є пов'язаною нею або об'єктом її застосування.

(38) Відповідно до Спільної Політичної Декларації держав-членів і Комісії від 28 вересня 2011 року щодо пояснювальних документів (12), держави-члени зобов'язалися у виправданих випадках супроводжувати повідомлення про свої заходи з імплементації одним або кількома документами, що пояснюють взаємозв'язок між складовими директиви та відповідними частинами національних актів імплементації. Щодо цієї Директиви законодавець вважає передачу таких документів законною.

(39) Таким чином, до Директиви 2011/36/ЄС слід внести відповідні зміни,

ПРИЙНЯЛИ ЦЮ ДИРЕКТИВУ:

Стаття 1

Зміни до Директиви 2011/36/ЄС

Директиву 2011/36/ЄС змінено таким чином:

(1) У статті 2:

а) пункт 3 викладено в такій редакції:

«3. Експлуатація, як мінімум, включає експлуатацію інших осіб з метою проституції або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю чи надання послуг, у тому числі жебрацтво, рабство або форми, подібні до рабства, підневільний стан, або експлуатацію у сфері злочинної діяльності,

або вилучення органів, або експлуатацію у сфері сурогатного материнства, примусового шлюбу чи незаконного усиновлення»;

б) пункт 5 викладено в такій редакції:

«5. У разі якщо діяння, зазначене в пункті 1, стосується дитини, воно визнається кримінально караним правопорушенням навіть за відсутності будь-яких засобів, передбачених пунктом 1. Цей пункт не застосовується до експлуатації у сфері сурогатного материнства, зазначеної в пункті 3, якщо тільки сурогатна мати не є дитиною».

(2) Статтю 4 змінено таким чином:

а) у пункті 2 підпункт (d) викладено в такій редакції:

«(d) було вчинено із особливою жорстокістю або заподіяло постраждалому(-ій) особливо тяжкої шкоди, зокрема фізичної або психологічної»;

(б) пункт 3 викладено в такій редакції:

«3. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб у випадках, коли йдеться про правопорушення, зазначене у статті 2, такі факти, відповідно до відповідних положень національного законодавства, розглядалися як обставини, що обтяжують покарання:

(а) той факт, що правопорушення було вчинено державними посадовими особами під час виконання ними своїх службових обов'язків;

(б) той факт, що правопорушник сприяв поширенню або здійснив поширення за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій зображень, відео або інших подібних матеріалів сексуального характеру за участю потерпілої особи».

(3) Статтю 5 змінено таким чином:

а) у пункті 1 вступну частину викладено в такій редакції:

«1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб юридичні особи могли бути притягнуті до відповідальності за правопорушення, зазначені у статті 2, статті 3 та статті 18а (1), вчинені на їхню користь будь-якою

особою, яка діє одноосібно або у складі органу юридичної особи і обіймає керівну посаду в цій юридичній особі, на підставі:»;

б) пункти 2 і 3 викладено в такій редакції:

«2. Держави-члени також забезпечують можливість притягнення юридичної особи до відповідальності у випадку, коли відсутність нагляду або контролю з боку особи, зазначеної у пункті 1, призвела до вчинення правопорушення, передбаченого статтями 2, 3 та 18а (1), на користь цієї юридичної особи особою, яка перебуває під її керівництвом або контролем.

3. Відповідальність юридичної особи відповідно до пунктів 1 і 2 не виключає можливості здійснення кримінального переслідування фізичних осіб, які є виконавцями, підбурювачами або пособниками у вчиненні правопорушень, передбачених статтями 2, 3 та 18а (1)».

(4) Статтю 6 викладено в такій редакції:

«Стаття 6

Санкції щодо юридичних осіб

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб юридична особа, яка притягується до відповідальності відповідно до пунктів 1 або 2 статті 5, підлягала ефективним, пропорційним і стримувальним кримінальним або некримінальним санкціям чи заходам.

2. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб санкції або заходи щодо юридичних осіб, притягнутих до відповідальності відповідно до статті 5(1) або (2) за правопорушення, передбачені статтями 2, 3 та 18а (1), включали кримінальні або некримінальні штрафи та могли передбачити інші кримінальні або некримінальні санкції чи заходи, зокрема:

(а) позбавлення права на отримання державних пільг або допомоги;

(b) позбавлення доступу до державного фінансування, включаючи участь у процедурах закупівель, отримання грантів, концесій та ліцензій;

(c) тимчасову або постійну заборону здійснення господарської діяльності;

(d) анулювання дозволів і ліцензій на провадження діяльності, в результаті якої було вчинено відповідне правопорушення;

(e) встановлення судового нагляду;

(f) примусову ліквідацію юридичної особи за рішенням суду;

(g) закриття установ, що використовувалися для вчинення правопорушення;

(h) у разі наявності суспільного інтересу – оприлюднення повністю або частково судового рішення щодо вчиненого кримінального правопорушення та застосованих санкцій або заходів, без шкоди для дотримання правил конфіденційності та захисту персональних даних».

(5) Статтю 7 виключено.

(6) Статтю 8 викладено в такій редакції:

«Стаття 8

Непритягнення до кримінальної відповідальності або незастосування покарання до постраждалого (постраждалої) від торгівлі людьми

Держави-члени, відповідно до основоположних принципів своїх правових систем, вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб компетентні національні органи були уповноважені не здійснювати кримінальне переслідування або не застосовувати покарання до постраждалих від торгівлі людьми за їхню участь у кримінальній чи іншій протиправній діяльності, до вчинення якої вони були примушені як без-

посередній наслідок їхнього піддання будь-якому з діянь, зазначених у статті 2».

(7) Статтю 9 змінено таким чином:

а) пункт 1 викладено в такій редакції:

«1. Держави-члени забезпечують, щоб розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, передбачених статтями 2, 3 та 18а (1), не залежало від заяви чи обвинувачення з боку постраждалого (постраждалої) від торгівлі людьми, а також щоб кримінальне провадження могло бути продовжене навіть у разі відкликання ним (нею) своїх показань»;

с) пункт 3 викладено в такій редакції:

«3. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення належної підготовки осіб, підрозділів або служб, відповідальних за розслідування або кримінальне переслідування правопорушень, передбачених статтями 2 і 3. Держави-члени також забезпечують, щоб такі особи, підрозділи або служби, які здійснюють розслідування та кримінальне переслідування правопорушень, передбачених статтями 2 і 3, у випадках, коли такі правопорушення вчиняються або полегшуються із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, володіли належною експертизою та технологічними можливостями. Держави-члени заохочуються до створення спеціалізованих підрозділів у межах правоохоронних органів та органів прокуратури, за необхідності та відповідно до своїх національних правових систем».

(8) Статтю 10 змінено таким чином:

а) у пункті 1 вступну частину викладено в такій редакції:

«1. Держави-члени вживають необхідних заходів для встановлення своєї юрисдикції щодо правопорушень, передбачених статтями 2, 3 та 18а (1), у випадках, коли:»;

б) у пункті 2 вступну частину викладено в такій редакції:

«2. Держава-член інформує Комісію у разі, якщо вона приймає рішення встановити додаткову юрисдикцію щодо правопо-

рушень, передбачених статтями 2, 3 та 18а (1), вчинених за межами її території, зокрема у випадках, коли:».

(9) Статтю 11 змінено таким чином:

а) пункт 1 викладено в такій редакції:

«1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення надання спеціалізованої допомоги та підтримки постраждалим від торгівлі людьми на засадах підходу, орієнтованого на постраждалого (постраждалу) від торгівлі людьми, з урахуванням гендерних аспектів, інвалідності та потреб дітей, до, під час та протягом належного періоду після завершення кримінального провадження з метою забезпечення можливості реалізації ними прав, передбачених Директивою 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради, а також цією Директивою»;

б) пункти 4 і 5 викладено в такій редакції:

«4. Держави-члени вживають необхідних заходів для створення на підставі законів, нормативно-правових актів або адміністративних положень одного чи декількох механізмів, спрямованих на раннє виявлення та ідентифікацію, надання допомоги й підтримки встановленим і потенційним постраждалим від торгівлі людьми, у співпраці з відповідними організаціями, які здійснюють підтримку, а також призначають контактний пункт для транскордонного направлення постраждалих від торгівлі людьми.

До завдань механізмів направлення, що функціонують відповідно до цього пункту, належать щонайменше:

(а) встановлення мінімальних стандартів виявлення та ранньої ідентифікації постраждалих від торгівлі людьми, а також адаптація процедур такого виявлення та ідентифікації до різних форм експлуатації, охоплених цією Директивою;

(б) направлення постраждалого (постраждалої) до відповідних служб для отримання підтримки та допомоги;

(с) встановлення механізмів співпраці або протоколів взаємодії з органами, відповідальними за надання притулку, з

метою забезпечення надання допомоги, підтримки та захисту постраждалим від торгівлі людьми, які також потребують міжнародного захисту або бажають звернутися за таким захистом, з урахуванням індивідуальних обставин постраждалого (постраждалої) від торгівлі людьми.

5. Заходи допомоги та підтримки, зазначені в пунктах 1 і 2, надаються на добровільній та поінформованій основі та включають, щонайменше, забезпечення такого рівня життя, який гарантує засоби існування постраждалим від торгівлі людьми, зокрема шляхом надання належного та безпечного житла, включаючи притулки та інші відповідні тимчасові місця проживання, матеріальної допомоги, а також необхідного медичного лікування, включаючи психологічну допомогу, консультування та інформування, а також послуги перекладу та тлумачення у разі потреби»;

с) доповнено пунктом такого змісту:

«5а. Притулки та інші відповідні тимчасові місця проживання, зазначені в пункті 5, мають бути забезпечені в кількості, достатній для задоволення потреб, та бути легко доступними для потенційних і встановлених постраждалих від торгівлі людьми. Такі притулки та інші відповідні тимчасові місця проживання повинні сприяти їх відновленню шляхом забезпечення належних та відповідних умов проживання з метою повернення до самостійного життя. Вони також мають бути пристосовані до задоволення специфічних потреб дітей, у тому числі дітей, які є постраждалими від торгівлі людьми»;

д) пункт 6 викладено в такій редакції:

«6. Інформація, зазначена в пункті 5, охоплює, за необхідності, відомості щодо періоду для роздумів і відновлення відповідно до Директиви 2004/81/ЄС, а також інформацію про можливість надання міжнародного захисту відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1347 Європейського Парламенту та Ради та Регламенту (ЄС) 2024/1348 Європейського Парла-

менту та Ради, або відповідно до інших міжнародних актів чи аналогічних норм національного законодавства».

(10) Директиву доповнено статтею такого змісту:

«Стаття 11a

**Постраждалі від торгівлі людьми, які можуть
потребувати міжнародного захисту**

1. Держави-члени забезпечують взаємодоповнюваність та координацію між органами, залученими до діяльності з протидії торгівлі людьми, та органами, відповідальними за надання притулку.

2. Держави-члени забезпечують, щоб постраждалі від торгівлі людьми мали можливість реалізувати своє право на подання заяви про надання міжнародного захисту або отримання еквівалентного національного статусу, у тому числі у випадках, коли постраждалий (постраждала) від торгівлі людьми отримує допомогу, підтримку та захист як потенційний або ідентифікований постраждалий (постраждала) від торгівлі людьми».

(11) У статті 12 пункт 1 викладено в такій редакції:

«1. Заходи захисту, передбачені цією статтею, застосовуються додатково до прав, визначених Директивою 2012/29/ЄС».

(12) Статтю 13 доповнено пунктом такого змісту:

«3. Держави-члени забезпечують, щоб процедури повідомлення про правопорушення відповідно до цієї Директиви були безпечними, здійснювалися конфіденційно відповідно до національного законодавства, були розроблені та доступні з урахуванням потреб дітей, а також передбачали використання мови, що відповідає віку та рівню зрілості дітей, які є постраждалими від торгівлі людьми».

(13) У статті 14 пункти 1, 2 і 3 викладено в такій редакції:

«1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення здійснення спеціальних заходів допомоги та підтримки дітей, які є постраждалими від торгівлі людьми, у коротко- та довгостроковій перспективі, з метою їх фізичного та психосоціального відновлення, на підставі індивідуальної оцінки особливих обставин кожної дитини, з належним урахуванням її поглядів, потреб і інтересів, з метою досягнення сталого рішення для дитини, включаючи програми підтримки переходу до самостійності та дорослого життя для запобігання повторній торгівлі людьми. У розумний строк держави-члени забезпечують доступ до освіти для дитини, яка є постраждалою від торгівлі людьми, а також для дітей, постраждалих від торгівлі людьми, яким надається допомога та підтримка відповідно до статті 11, згідно з їх національним законодавством.

2. Держави-члени призначають опікуна або представника для дитини, яка є постраждалою від торгівлі людьми, з моменту її ідентифікації компетентними органами у випадках, коли відповідно до національного законодавства особи, які здійснюють батьківську відповідальність, через конфлікт інтересів між ними та дитиною не можуть забезпечити найкращі інтереси дитини та/або представляти її. Держави-члени забезпечують, що у разі виникнення конфлікту інтересів між опікуном або представником і дитиною призначається інший опікун або представник.

3. Держави-члени вживають заходів, у відповідних випадках та за можливості, для надання допомоги та підтримки сім'ї дитини, яка є постраждалою від торгівлі людьми, якщо така сім'я перебуває на території держав-членів. Зокрема, держави-члени, за можливості, застосовують до сім'ї положення статті 4 Директиви 2012/29/ЄС».

(14) Статті 17 і 18 викладено в такій редакції:

«Стаття 17

Компенсація постраждалим від торгівлі людьми

Держави-члени забезпечують, щоб постраждалі від торгівлі людьми мали доступ до чинних механізмів компенсації постраждалим від умисних насильницьких злочинів. Держави-члени можуть створювати національний фонд постраждалих від торгівлі людьми або аналогічний інструмент відповідно до свого національного законодавства з метою виплати компенсації постраждалим від торгівлі людьми.

Стаття 18

Запобігання

1. Держави-члени вживають належних заходів з урахуванням специфіки різних форм експлуатації, зокрема шляхом освіти, професійної підготовки та інформаційних кампаній, у відповідних випадках із приділенням особливої уваги онлайн-виміру, з метою стримування та зменшення попиту, що сприяє всім формам експлуатації, пов'язаним із торгівлею людьми.

2. Держави-члени вживають належних заходів з урахуванням гендерних аспектів та потреб дітей, у тому числі через інтернет, зокрема шляхом проведення інформаційних та просвітницьких кампаній, реалізації дослідницьких та освітніх програм, включаючи розвиток цифрової грамотності та навичок, а також, за необхідності, у співпраці з відповідними організаціями громадянського суспільства та іншими заінтересованими сторонами, такими як приватний сектор, з метою підвищення обізнаності та зменшення ризику того, що особи, зокрема діти та особи з інвалідністю, стануть постраждалими від торгівлі людьми».

(15) Директиву доповнено статтею такого змісту:

«Стаття 18а

Правопорушення, пов'язані з користуванням послугами, що надаються постраждалим (постраждалими) від торгівлі людьми

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб умисне користування послугами, що надаються постраждалим (постраждалою) від правопорушення, передбаченого статтею 2, визнавалося кримінальним правопорушенням у випадку, якщо така особа експлуатується для надання цих послуг, а користувач таких послуг знає, що особа, яка їх надає, є постраждалим (постраждалою) від правопорушення, передбаченого статтею 2»;

«2. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення того, щоб правопорушення, встановлене відповідно до пункту 1, каралося ефективними, пропорційними та стримуючими санкціями»;

«Стаття 18b

Підготовка (навчання)

1. Держави-члени сприяють або забезпечують проведення регулярної та спеціалізованої підготовки для фахівців, які можуть контактувати з постраждалими або потенційними постраждалими від торгівлі людьми, включаючи працівників поліції першої лінії, працівників суду, служби допомоги та підтримки, інспекторів праці, працівників соціальних служб і охорони здоров'я, з метою забезпечення їх здатності запобігати та протидіяти торгівлі людьми, уникати вторинної віктимізації, а також виявляти, ідентифікувати, надавати допомогу, підтримку та захист постраждалим від торгівлі людьми. Така підготовка повинна ґрунтуватися на правах людини, бути орієнтованою на постраждалого (постраждалу) від торгівлі людьми та враховувати гендерні аспекти, інвалідність і потреби дітей.

2. Без шкоди для незалежності судової влади та відмінностей в організації судової системи в межах Союзу держави-члени заохочують як загальну, так і спеціалізовану підготовку суддів і прокурорів, залучених до кримінального провадження, з метою забезпечення їх здатності запобігати та протидіяти торгівлі людьми, уникати вторинної віктимізації, а також виявляти, ідентифікувати, надавати допомогу, підтримку та захист постраждалим від торгівлі людьми. Така підготовка повинна ґрунтуватися на правах людини, бути орієнтованою на постраждалого (постраждалу) від торгівлі людьми та враховувати гендерні аспекти, інвалідність і потреби дітей».

(16) Статтю 19 викладено в такій редакції:

«Стаття 19

**Національні координатори з протидії торгівлі людьми
або еквівалентні механізми та незалежні органи**

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для створення національних координаторів з протидії торгівлі людьми або еквівалентних механізмів та забезпечують їх належними ресурсами, необхідними для ефективного виконання їх функцій. Національний координатор або еквівалентний механізм взаємодіє з відповідними національними, регіональними та місцевими органами й установами, зокрема правоохоронними органами, національними механізмами направлення, а також з відповідними організаціями громадянського суспільства, що діють у цій сфері.

2. До завдань національних координаторів або еквівалентних механізмів належать, зокрема, оцінювання тенденцій торгівлі людьми, вимірювання результатів заходів протидії, включаючи збір статистичних даних у тісній співпраці з відповідними організаціями громадянського суспільства, а

також підготовка звітності. До їхніх завдань також можуть належати:

(а) розроблення планів реагування на надзвичайні ситуації з метою запобігання загрозі торгівлі людьми у разі масштабних криз;

(б) сприяння, координація та, за необхідності, фінансування програм протидії торгівлі людьми.

3. Держави-члени можуть також створювати незалежні органи, функції яких можуть включати моніторинг реалізації та впливу заходів протидії торгівлі людьми, подання звітів з питань, що потребують особливої уваги компетентних національних органів, а також проведення оцінки першопричин і тенденцій торгівлі людьми. У разі створення такого незалежного органу держави-члени можуть покладати на нього одне або декілька завдань, передбачених пунктом 2».

(17) Директиву доповнено статтею такого змісту:

«Стаття 19а

Збір даних та статистика

1. Держави-члени забезпечують наявність системи для реєстрації, формування та надання анонімізованих статистичних даних з метою моніторингу ефективності їх систем протидії правопорушенням, передбаченим цією Директивою.

2. Статистичні дані, зазначені в пункті 1, щонайменше включають дані, доступні на центральному рівні, про:

(а) кількість зареєстрованих встановлених і потенційних постраждалих від правопорушень, передбачених статтею 2, із розподілом за органом реєстрації, статтю, віковими групами (дитина/дорослий), громадянством та формою експлуатації відповідно до національного законодавства та практики;

(б) кількість осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушень, передбачених статтею 2, із розподілом за статтю,

віковими групами (дитина/дорослий), громадянством та формою експлуатації;

(с) кількість осіб, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування за правопорушення, передбачені статтею 2, із розподілом за статтю, віковими групами (дитина/дорослий), громадянством, формою експлуатації та характером остаточного процесуального рішення щодо здійснення переслідування;

(d) кількість процесуальних рішень (зокрема: пред'явлення обвинувачення за правопорушення, передбачені статтею 2; пред'явлення обвинувачення за інші кримінальні правопорушення; рішення про відмову у пред'явленні обвинувачення; інші процесуальні рішення);

(е) кількість осіб, засуджених за правопорушення, передбачені статтею 2, із розподілом за статтю, віковими групами (дитина/дорослий) та громадянством;

(f) кількість судових рішень (виправдувальні вироки, обвинувальні вироки та інші судові рішення) у справах про правопорушення, передбачені статтею 2;

(g) кількість осіб, які перебувають у статусі підозрюваних, обвинувачених та засуджених за правопорушення, передбачені статтею 18а (1), із розподілом за статтю та віковими групами (дитина/дорослий).

3. Держави-члени щорічно передають до Європейської Комісії статистичні дані, зазначені у пункті 2, за попередній звітний рік. Така передача здійснюється, як правило, до 30 вересня відповідного року, а у разі неможливості дотримання зазначеного строку — не пізніше 31 грудня того самого року.

Стаття 19b

Національні плани дій з протидії торгівлі людьми

1. Держави-члени зобов'язані ухвалити свої національні плани дій з протидії торгівлі людьми до 15 липня 2028 року.

Такі плани розробляються та реалізуються у консультації з національними координаторами з протидії торгівлі людьми або еквівалентними механізмами, визначеними статтею 19, незалежними органами, а також відповідними зацікавленими сторонами, які здійснюють діяльність у сфері запобігання та протидії торгівлі людьми. Держави-члени забезпечують регулярний перегляд та оновлення таких планів з періодичністю не рідше ніж один раз на п'ять років.

2. Національні плани дій можуть включати, зокрема:

(а) визначення цілей, пріоритетів та заходів щодо протидії торгівлі людьми у всіх формах експлуатації, включаючи спеціальні заходи щодо захисту дітей, які є постраждалими від торгівлі людьми;

(b) превентивні заходи, такі як освіта, інформаційно-просвітницькі кампанії та навчання, а також заходи превентивного характеру в межах реагування на надзвичайні ситуації, зумовлені гуманітарними кризами, у відповідних випадках;

(с) заходи щодо посилення протидії торгівлі людьми, включаючи підвищення ефективності розслідування та кримінального переслідування таких правопорушень, а також зміцнення транскордонного співробітництва;

(d) заходи щодо посилення раннього виявлення, надання допомоги, підтримки та захисту постраждалих від торгівлі людьми;

(е) процедури регулярного моніторингу та оцінювання виконання національних планів дій.

3. Держави-члени зобов'язані повідомляти Європейську Комісію про свої національні плани дій та будь-які їх оновлення протягом трьох місяців з дати їх ухвалення.

4. Національні плани дій підлягають оприлюдненню та є загальнодоступними».

(18) Статтю 20 викладено в такій редакції:

«Стаття 20

Координація стратегії Європейського Союзу щодо протидії торгівлі людьми

1. З метою сприяння формуванню скоординованої та консолідованої стратегії Європейського Союзу у сфері протидії торгівлі людьми держави-члени зобов'язані сприяти виконанню завдань координатора ЄС з протидії торгівлі людьми (EU ATC). Зокрема, держави-члени передають EU ATC щонайменше інформацію, передбачену статтею 19.

2. З метою забезпечення узгодженого та комплексного підходу EU ATC здійснює координацію взаємодії з національними координаторами з протидії торгівлі людьми або еквівалентними механізмами, незалежними органами, агентствами Європейського Союзу, а також відповідними організаціями громадянського суспільства, які здійснюють діяльність у цій сфері. Така координація також забезпечується для цілей підготовки внеску EU ATC до звітності, що здійснюється Європейською Комісією кожні два роки щодо прогресу у сфері протидії торгівлі людьми».

(19) Статтю 23 доповнено новим пунктом такого змісту:

«3. Європейська Комісія до 15 липня 2030 року подає Європейському Парламенту та Раді звіт, у якому здійснюється оцінка того, якою мірою держави-члени вжили необхідних заходів для виконання цієї Директиви, а також оцінюється вплив таких заходів».

Стаття 2

Транспозиція

1. Держави-члени вводять у дію необхідні закони до **15 липня 2026 року**.

Стаття 3
Набрання чинності

Ця Директива набирає чинності на двадцятий день після публікації в Офіційному віснику ЄС (опубліковано 24.06.2024).

Стаття 4
Адресати

Ця Директива адресована Державам-членам відповідно до Договорів.

Учинено в Брюсселі 13 червня 2024 року.
Голова Європарламенту — Роберта Меццола
Головуюча Ради Європи — Аджа Лябіб

(Неофіційний переклад здійснено науково-дослідною лабораторією вивчення проблем протидії торгівлі людьми навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції та кафедрою мовної підготовки Львівського державного університету внутрішніх справ).

Інформаційний бюлетень

з проблем діяльності підрозділів Національної поліції

Редагування *Оксана Шмиговська*
Макетування *Марта Левкович*
Друк *Назарій Ганущак*

Підписано до друку 24.09.2026
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн.-друк. арк. 17,67.
Тираж 30. Зам. 76-26.

Львівський державний університет внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, Львів, 79007, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.